

Люко ДАШВАР

НА ЗАПАХ М'ЯСА

ЗОЛОТИЙ ПИСЬМЕННИК УКРАЇНИ

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

Люко Дашвар
На запах м'яса

Бабу прикінчили під вечір.

У темному закутку поряд із кролячими клітками.

— І що то ми, куме, з нею так довго вошкалися?.. — спитав Петро Реп'ях, кремезний здоровань років сорока без особливих прикмет: якби не наївні очі й соляра під нігтями, і не згадаєш, із ким здоровкався.

Кум Микола Галаган Реп'яхові по сиську. Та кістка важка, гонор під кадиком.

— Ніж у тебе тупий!

Потягся до напівпорожньої пляшки і тільки-но намірився набульбенити, аж за вікном — хрусь.

Куми враз протверезіли. Реп'ях шию гусаком.

— А я казав... Треба було бабу за потічок тягти. І там уже...

— Атас! — Миколу хрустом із пантелику не зіб'єш. У сіно за кролячими клітками впав.

Петро до нього накарачках.

— Куме... Боронитимемося чи одразу здамося?

Галаган усміхнувся дияволом, ухопив вила, що вони із сіна стирчали, учепився очима в розхитані двері: мовляв, і що то за зараза біля моїх кролів шастає?!

Двері собі — рип. Микола напружився, на щоках жага битви, аж пашать. Яке “здаватися”?! боронитиметься, поки не лусне!

Очі примружив.

— Тьху ти! — розігнувся, вила кинув. — Полкане! А ти тут якого біса вештаєшся?!

Дільничний міліціонер Віктор Палич Полукан (з давніх-давен прилипло “Полкан”, хоч трісни!) — грубий дядько з гарбузячим пузом, на якому жодна одежина не застібалася, — переступив поріг кролятника, насупив брови. Дістав із кишені новенький алкотестер.

— Так, хлопці! — кумам. — Починаємо допит на місці злочину. Ходи, Миколо. Дмухатимеш мені в цю штуку.

— Якого?!

— Ускладнимо ваше становище обтяжливими обставинами. П'яним більше по сраці дають. — І алкотестер йому. — Дмухай!

Галаган вдихнув та як дмухне в пластикову трубочку, що вона негармонійно стирчала з файного приладу. Алкотестер смикнувся й показав абсолютну відсутність алкоголю.

Полкан очам не повірив. Принюхався.

— Горілка ж?.. Горілка! Ану, ще дмухни.

— Давай я, — зацікавився Реп'ях, виліз із сіна. Обережно прийняв до рук блискучий пристрій. — Новісінький...

— А то! — похвалився дільничний. Реп'яха в бік. — Ну!

Петро обережно приклав вуста до пластикової трубочки. Ху! Що? Нема...

— Та як “нема”?! — збеленився Полкан, аж кашкет міліцейський на потилицю з'їхав. — Ви ж тут, суки, так повпивалися, що й на ногах не тримаєтеся! І пляшка он! І не одна! Ану, віддай техніку!

Висмикнув алкотестер у Реп'яха та сам як дмухне в трубку. Пристрій зойкнув — ой, Божечку! — три проміле!

— Ну, слава Богу! Працює, — Полкан аж засопів од хвилювання. — А я думав...Оце так! Хлопці з ДАІ на день дали... жінку налякати хотів. А воно вже й зламалося.

— Що то є три проміле? — зацікавився Галаган.

— Кордон. До трьох проміле — ще середній ступінь сп'яніння. А від трьох до чотирьох — уже важкий.

— То ти на кордоні?

— І вдень, і вночі. Служба, бля! — Дільничний натяг кашкет на брови, насупився сердито. — Ну, що? Коліться! Тітку Галю ви вбили?

— Яку Галю? — здивувався Реп'ях.

— Та ясно яку — поштарку Галю! Виїхала вдень на дирчику з Добриків до нас у Капулетці. Старій Горпині пенсію везла. І без сліду зникла біля лісу за півкілометра від Капулетців! Ані поштарки! Ані дирчика! Ані грошей!

— Моторолера шкода, — сказав Петро. — Я його поштарці зі старих “Берліна” і “Туриста” зліпив. Гарний апарат вийшов. Два мішки картоплі разом із тіткою на гірку пер.

Полкан пику скривив недовірливо, в'ївся в кумів оченятками.

— Що ви мені тут, суки, крутитеся, як вужаки на сковорідці? Дирчика їм шкода! А грошків не шкода? Уже й пропили? Горілку де взяли?

— Купили, — вишкірився Галаган. Та на Реп'яха киває. — У Петрової Томки в магазині.

— А гроші у вас звідки? Тітку Галю пограбували і вбили?!

— Та всралася нам та Галя! — психонув Галаган. — Петро хату продав. Ото й гуляємо...

— Яку хату? Материну? Ту, що на Лупиному хуторі? — не повірив Полкан.

— А то в мене десять хат! — буркнув Петро. Та відступає від дільничного. Відступає.

— Ах, ти ж короста! — обурився мент. — Я ж тобі чотириста гривень давав, щоби ти мені ту хату на дрова продав. Я за тобою півроку ходив, як та курва за гаманцем! Я ж...

Галаган йому чарку — тиць! Обмий і ти гарну справу!

— Я ж... — Полкан стопку до рота. Хлобисть — і поплив! Упевнено перетнув кордон. Хитнувся.

Куми його попід руки та до дерев'яного столу із кролячими клітками. Жмут сіна під ніс — занюхай, командире! Нема закусі. Скінчилася.

Полкан — вулкан. Сіно — до біса. На Петра звіром:

— І хто... ті руїни купив?

— Одна *городська*. Така собі Майя. Дачниця, певно.

— От бля... — геть засмутився Полкан. — Наливай! — Чарку підняв. — За тітку Галю-покійницю. Хай їй земля пухом!

Рукавом занюхав, на мить завмер, до кумів потягся.

— Коліться, суки! Ви поштарку вбили? Я ж чув... Довго бабу різали, бо ніж у вас тупий.

Галаган усміхнувся в'їдливо, зібрав зі стола сирні крихти, вкинув до рота.

— Сирну бабу в жінки з холодильника поцупив, хай би вона... — сказав. — Давилися солодким, горілку закусювали. А що робити? Усі нормальні люди баб на Пасху ліплять, а моя Оксана і на Різдво завжди спершу сирну бабу під гніт ставить, а потім уже до куті береться.

Майка все товкла собі — до Різдва б щезнути. До сміху, вертепів, радощів, зорі ясної, щоби — пропадять ви всі! — не знайшли, хоч би хто й потикався.

Трусилася в напівпорожньому рейсовому автобусі — сунув від столиці на північ. На сусідньому сидінні веселі баби горілкою гріються: певно, усі яйця-сир-сметану в Києві розпродали.

— Будеш?

Ні! Я не з ваших. До вікна прилипла: скоріше б ті Капулетці! Години три мордуватися, бо село те за двісті кілометрів від Києва, у лісах неподалік Добриків, де є сільрада, школа і пошта, магазин і Лариса Вікторівна — фігуриста дівчина-нотаріус у кабінеті зі штучними квітами на облупленому підвіконні. Три дні тому Майка геть зморилася, поки Лариса Вікторівна довго й ретельно готувала договір купівлі-продажу старої хати з десятима сотками землі в Капулетцях, яку кремезний дядько Петро Реп'ях за три тисячі доларів продав громадянці Майї Михайлівні Гілці. Радості не приховував, правди не обійшов.

— Ти б подумала добре... Улітку там ще жити можна, — признався дивній дівчині. — А зараз — ніяк. Піч надто стара. Вальється.

— Нормально, — відказала тоді Майка.

— І людей поряд негусто. Поряд хати покинуті.

— І що?

Реп'ях із Ларисою Вікторівною презирнулися: ох, дурна! Хіба нормальна на таке горе поласиться? Та ще й так легковажно, щоби й не оглянути хату перед тим, як за неї грошики викласти?.. Скріпили угоду підписами, Майка простягла Петрові бакси, і хоч той збирався пояснити новій хазяйці старої матеріної хати, як краще до Капулетців дістатися, та, побачивши зелені, одразу плани змінив: гайнув до добриківського перукаря Грині могорич ставити, бо то Гриня свого часу сфотографував стару хату й виклав в інтернет. Ще й дописав під світлиною похиленої будівлі посеред здичавілих груш: “Продається міцна хата в селі Капулетці. Навкруги — заповідні ліси, луки й озера. Романтична барлога для душевного спокою”.

Аби не те оголошення, Майка ніколи б і не дізналася, що є на білому світі Капулетці. Прикипіла до розкладного крісла в чужій київській квартирі, линдала всесвітнім павутинням — де сховатися? Добре б на Гоа... Не тому, що в прагненні до простого життя далекі місцини давно облюбували зарозумілі дауншифтера і тепер жваво ділилися істеричними враженнями амебного животіння. Там сонця пекучого через край. Випалило б Майку до кісток, не померла — розтанула б, розвіялася на попіл. Та грошей і на півквитка до оманливого Сходу не вистачить. Дев'ятсот гривень, що їх кинули, як собаці кістку, — бери, не вдався.

— Куди ж?.. — Розпач, туман.

Наштовхнулася в Інтернеті на світлину білої хати під грушами, вразилася — моя. Світанок, молоко, олені виходять із лісу, над головою лелеки, попід хатою ружі, навкруги — ані душі. Нема людей. Яке щастя! Заметушилася — так, так! Не в чужих краях згинуті, у зачарованій хатинці забути, що у світі є люди. І хоч за будівлю в невідомих Капулетцях просили три з половиною тисячі баксів, тієї ж миті зателефонувала хазяєві.

— За три куплю, — запропонувала відчайдушно. — Якщо до Різдва встигнемо договір купівлі-продажу оформити.

Петро не зволікав. Збрехав дружині Томі, яка в капuletівському магазині бізнес правила, що врешті здихався материної хати за півтори тисячі доларів. Крутнувся до Добриків, умовив Ларису Вікторвну не зачиняти нотаріальну контору до Різдва, документи докупи зібрав і попросив Бога, щоби несподівана здобич не зірвала з гачка. Та коли бліда, як та примара, худенька дівчина з руськими косами й настороженими сірими очима увійшла до нотаріальної контори, Реп'яха такі жалі взяли, хоч вовком вий. І чого ж та клята совість завжди просинається так невчасно?!

— Ти теє... не надто молода, щоби на землі жити? — запитав обережно. — Рочків тобі скільки?

— Двадцять один, — брови звела, зиркнула войовничо — дядькові враз перехотілося в чужі справи носа встромляти.

— Дорогу до Капулетців показати? — тільки й буркнув.

— Сама знайду, — відрізала Майка.

У переддень Різдва, коли куми тільки вкрали сирну бабу в Миколиної жінки з-під рук і подалися до кролятника грішити, рейсовий автобус, що він зазвичай раз на тиждень через Добрики й Капулетці аж до глухої Радості з рипом дістається, заглух у Добриках — кінець забаві! Майка з легким рюкзаком і важким серцем останньою вишкреблася із сумнівного транспорту.

— До Капулетців скоро поїдемо? — наївно запитала літнього водія в шкіряній шапці з каракулевими вухами.

— За тиждень.

— А як мені зараз треба?

— Пішки лупися.

— Далеко?

— Двадцять кілометрів. Лісом швидше.

Майка не зважилася дертися незвіданим навпростець. Закинула рюкзак на плечі, обмотала шию шаликом, — морозяка до кісток пробирає, — посунула обмерзлою асфальтівкою на північ.

— А пофіг. — Снігом-льодом. — Дійду.

Рюкзак смикав за плечі — повертай! Сірі хмари розсипалися пудрою — і вже не роздивитися клятий шлях: усюди біле нетоптане.

— Та дійду! — Шалик із шиї. І не зимно вже. Піт гарячий від горла до грудей.

За півгодини брѳохання за спиною зникли Добрики, вкриту снігом асфальтівку обступили зелені стіни, небеса раптом розсяялися, випхнули сонце на сцену — світи.

Майка зупинилася посеред дороги. Роззирнулася приголомшено: білки віти розгойдують, круки на узбіччі копирсаються, а не псують триєдиної гармонії — біле, зелене, блакить.

Ковтнула тугу — от і має, що хотіла. Нема людей. Сама. Єдина в цілому Всесвіті.

— Гей! Дитино! — почула раптом за спиною.

Здивувалася вкрай. Озирнулася рвучко — під сосною на поваленій деревині при дорозі сиділа немолода, рум'яна, мов яблучко, пишна жіночка в зелених вовняних штаних, порепаних чоботях, довгій синій куртці, розшитій блискучими стразами, і червоній шапочці. Поряд колесами догори лежав чудернацький

моторолер, схожий на першу спробу людства схрестити трицикл, трактор “ТТЗ” і контейнер для морозива.

— Воду чисту маєш? — спитала жіночка.

Майка мовчки дістала з рюкзака пляшечку, простягла яскравій пані.

— Не лізе пігулка в горлянку насуху, — зітхнула та. — А серце ж, кляте, давить, аж рука віднімається.

Вкинула до рота білий кругляшок, відковтнула пів пляшечки. Із цікавістю зиркнула на дівчину.

— Щось я тебе не впізнаю. Ти часом не баби Дусі онука?

Майка головою мотильнула — ні. Жіночка насупилася, наче обов’язково мала ідентифікувати незнайомку.

— І неговірка...

— Я на Капулетці правильно йду? — врешті спитала Майка.

— А... то ти в Капулетці. — Тітка забула про кляте серце, підхопилася, як молода, смикнула до колін блискучу куртку. — А до кого?

— До себе.

— О! Новини України!

— Хату купила.

— А-а-а... І в кого?

— У Петра Реп’яха.

— Стару материну? Оту, що на Лупиному хуторі за селом? Ой, людоньки... та вона ж для життя негодяща!

— А мені не для життя.

— На дрова?

— Не на дрова, — роздратувалася Майка. От причепилася!

— А для якої ж такої біди?

— Для своєї. — Пішла геть.

— Стій! — гукнула тітка. — Ти цією асфальтівкою до вечора ноги битимеш. Ходи за мною. Коротший шлях знаю.

— Ви теж у Капулетці?

— Доводиться... раз на місяць, — зітхнула тітка, смикнула моторолер, поправила металеві ланцюжки на колесах, потягла в ліс.

Колюче гілля подряпало Майчине лице враз, розбурхало відвертість: уже не дратувалася настирливим тітчиним запитанням, попливла в тріскучій балаканині.

— Майєю звешся? Ох, прикре ім'я. Маятися тобі, дитино, і маятися, — торохтіла жінка. — А я Галя. Пошта на мені. Отак.

— І що? Не мається?

— Та яке там. З ранку до ночі...

— А Галя...

— Отож-бо! А ти хату бачила?

— Ні.

— Після Петрової матері там немало краму лишилося. На горищі старі лисячі шкури й досі висять. І таранка суха. І валянки.

— Нащо мені лисячі шкури?

— Не потрібні? — пожвавішала Галя. — То я візьму?

Майка плечима знизала — беріть! Учепилася очима в темну стіну сосен, що їх ніби хто спеціально так густо насадив, світу білого не вгледіти.

— Ще довго?

— Та майже прийшли, — оптимістично запевнила поштарка.

Певно, щаслива. Час їй — болото: міси, поки ноги носять. Майка вже й зголодніла, і проковтнула півпачки “Зоологічного” печива, і допила воду з пластикової пляшечки, а за соснами — тільки сосни, кінця-краю нема. І тільки коли сонце скакнуло з небес ближче до верхівок дерев, ліс обірвався й перед Майкою розтелився засніжений білий луг, за яким посеред височенних старих груш скупчилися кілька старих хат.

— Оце і є Капулетці?

— Е ні, дитино, — відказала Галя. — Село за березовим гайочком ліворуч, а це Лупин хутір. Аби ми з тобою шляхом сунули, то спочатку б втрапили а Капулетці, потім би через гай і потічок до хутора перебиралися, а там місток геть хиткий... А лісом скоро, правда ж? Онде твоя власність. Крайня, — вказала на невеличку, вкриту снігом хатинку. Першою до обійсть пішла.

Майка сунула слідом, схвильовано роздивлялася місцину. Густий сосновий ліс височів за хатами і праворуч від них. По курсу — луг, ліворуч — прозорий березовий гайок, до якого від хат крутилася крива ґрунтова дорога. Майка вгледіла широкий потічок за гаєм, за потічком вдалині — свіжопофарбовані хати. Отам, значить, Капулетці? А в оголошенні писали — хата в Капулетцях... І нащо після того любити людей?

Увіп'ялася поглядом у власне майно — чи файного кота в мішку купила? — серце впало. Зблизька біла хата сіра від самотності, тріщини зморшками — стара, давня... Синя фарба на віконцях облупилася, шифер мохом поріс, дошки на порозі попрогнивали-попровалювалися. Двір величезними старими грушами забитий — аж ніч під ними! За хатою кілька низьких сараїв попритулялися один до одного, навколо них дощатий парканчик похилився. Господарський двір, не інакше. Певно, там колись дрова складали, граблі-лопати, гуси-кури метушилися...

— Ну, як? — почула поштарчин голос.

— Ніяк, — ледь не розревлася.

Уже на захаращеному подвір'ї, порослому дикими грушками й сухим бур'яном, що він де-не-де стирчав з-під снігу, з'ясувалося, що Галі в господарстві не тільки лисячі шкурки згодяться. Упевненим рухом розчахнула рипучу хвіртку, пішла по будяках до будівлі.

— Ключі маєш?

— Реп'ях казав — під грушею.

— Та тут самі груші! — Поштарка заходилася мацати під деревами. Та все не мовчки. — Зараз оглянемо твої хороми. Як що не треба, то я приберу. Щоби не валялося тобі тут зайве.

Такі “хороми” Майка бачила тільки в Пироговому, де в Музеї національної архітектури і побуту просто неба розкидані давні хати з різних регіонів України. З невеличкого — метрів шість — коридорчика троє дверей, як три дороги: прямо підеш — попадеш у малу комору, завалену граблями-лопатами-кошиками-лемехами і навіть прядкою, ліворуч повернеш — у ще одну, мало придатку для життя кімнатку втрапиш, де упереміш горщики, каструлі, міцна лава, дрова і багнюки до біса, а як праворуч захочеш — то отут тобі вся краса на двадцяти квадратних метрах: і сіра потріскана піч, і тьмяні Ісус із Богоматір'ю під рушниками в куті, і дебелий тапчан на важких дерев'яних ногах, і чималий стіл із двома віденськими (їй-богу!) стільцями, і пишна скриня, і вигадлива поличка з глиняними мисками, пришпандьорена до стіни величезними гвіздками.

Майка ще тупцювала на порозі — ошелешена, пригнічена, а поштарка вже до справи взялася.

— Ох, роботи тобі тут! — Нишпорила зацікавленим поглядом, відчинила скриню, потягла на світ божий ряднини, подушки,

ватянки. — Одяг потрібний? Га? Онде ватянка ще справна. І чоботи. На городі згодяться.

— Не згодяться...

— То я візьму?

Коли в присмерковому зимовому небі від сонця лише прозорі рожеві згадки, поштарка Галя дістала із сумки ліхтарик на довгій резинці, причепила на голову — шахтарка! — усілася на чималу купу краму, зваленого на подвір'ї. Чого тут тільки не було: і побитий міллю одяг, і дебелі чоботи, і порожні банки для закрутки, і діряві миски, і дерев'яний ящик із гвіздками, і купа ще радянської доби шкільних підручників, і мішок твердої, мов каменюка, солі, і кілька бухт мідного дроту... А ще мотузки, нитки, мишоловка і навіть справжній піонерський барабан. А Галя ж ще й половини Майчиного обійстя не обслідувала.

— От біда, — зітхнула з прикрістю. — Підводою тільки все це вивезти.

Майка не чула. Тремтіла під старою грушею, дивилася на розчахнуті двері хатинки — наче незвідана тварюка пащу роззявила так широко, чорні нутрощі назовні: з'їсть, не вдавиться.

— Та й на горище ми з тобою ще не лазили, а там лисячі шкури... І ще може бути щось для тебе негодяще.

— Тут електрика є? — спитала Майка

— Років зо два тому буревій дроти пообривав. Я завтра з підводою повернуся, свічок тобі привезу. Може, ще чогось?

Майка знизала плечима: хтозна... У серці — жах: не їдьте, тітко! Залиштеся!

— Прощавайте вже! — кинула, як плюнула.

Поштарка на дівча зиркнула, підвелася важко, поправила на голові червону шапку, вкинула до багажника кошик із порожніми банками — день-дзень! Глянула на темні небеса — місьць сяє. Вимкнула ліхтарика, аби батарейки задарма не палити.

— Поїду, — відказала сердито. — Мені ще в Капулетці, хай би вони були згоріли.

За півгодини вже по темному Галя дісталася березового гаю. Перетягла через замерзлу мілину потічка моторолер із банками, вискочила на протилежному березі — прямо біля облупленого

капулетцівського клубу, що він за радянських часів збирав люд на кіно, концерти і партійні збори, а тепер Микола Галаган кролів тут тримав у кімнаті, на дверях якої й досі висіла табличка “Баяністи”.

Кинула моторолер при дорозі, присіла на лаву біля будівлі — зморилася, хай Бог милує. Добре, що до Горпининої хати вже недалеко. Пенсію віддасть, чаю, може, сьорбне та потягне врешті банки в Добрики, додому.

Тільки ноги випростала... Тільки кіл у спині розтерла... Аж тут від кролятника шурхіт вкрай неприємний — наче хто сокиру вхопив і за дверима зачаївся. От зараз вискочить, Галю по голові, Горпинину пенсію забере і поготів. Ой, то не порожні страхи — Галя через пусте не сіпається. А в горлі, як згадати, і досі та горілка стоїть, якою поштарку Надю Козорізіху після похорону поминали, бо пішла, бідаха, до добриківського діда Тараса пенсію віддавати, а дідів син Віталя напився та причепився до Наді — дай грошей похмелитися. Надя йому: “Проспися, Вітальку, на свої бухай, пенсію дідові віддам”. А те пропаще лопату вхопило та трісь поштарку по потилиці. Сидить тепер, падло, харч державний хрумає, а Надя в землі... І кому радість?..

Галя хотіла було ліхтарика увімкнути, гаркнути так, щоби аж кущі попригиналися: “Якій холері не спиться?!” — та зметикувала — не слід себе видавати. Сповзла з лави на землю — метри два до рятівних кущів. Сховатися, заніміти. А в кролятнику вже хтось у двері буцає — ану, дорогу! Поштарка біля лави до землі припала, причаїлася, очі заплющила, Бога на поміч: хай би повиздихали...

З кролятника на поріг вивалився Полкан і Микола Галаган. Дільничний дістав алкотестер, дмухнув у трубочку.

— Проміле... якесь не таке.

— Усе в тебе, не як у людей, — буркнув Галаган. — І горілку рахуєш не чарками, а якимись проміле. І сцяти біля моїх кролів намірився. Усі нормальні люди під кущами сцуть! Тільки тобі вітер чоботи забризкує.

Полкан красиво мотильнув башкою: мовляв, но-но! Посунув до лави. Уже й гудзики на штанях розстібну, а тут — на тобі! Біля лави баба Галя валяється.

Полкан не протверезів — де там! Але почуття відповідальності пробилося на грубу пику радісною дитячою посмішкою.

— О! Тіло! Слава Богу!

І — стріль йому в голову. Насупився, до Миколи озирнувся.

— “Сир, сир”... Брехуни чортові! Вбили Бабу! Онде вагомий доказ! Кілограмів на сто! Лежить і не нявкає. Ет, шкода, замість кайданків алкотестер прихопив. Та нічого... Я теє... Я вас, сук, голими руками...

— А в мордяку? — Галаган йому. І вже суне до кролятника по кума. — Петре! Ти де? Ходи! Накрутимо Полканові вуха, бо вже дістав.

А тут — стиць! Поштарка Галя розплющила очі, сіла на землі.

— От іроди, — буркнула. — Через вас мало не померла від страхів.

Полкан про кумів забув, на поштарку вирячився. Руки за спину, навколо баби кола навертає.

— А чого то ви, тітко, як та хвойда, по землі катаєтеся без діла?! Люди, можна сказати, з ніг збилися! Шукають вас по всіх усядах, а ви собі пляж біля колишнього осередку культури влаштували! Може, напилися десь? А? Пенсію Горпинину пропили? — І тицяє поштарці алкотестер. — Ану, дмухайте мені швидко в цю штуку.

— Навіщо? — Поштарка на ноги зіп'ялася. Сніг із синьої куртки й зелених штанів струшує.

— Виводитиму вас на чисту воду.

— Полкане! Я тобі геть усе чисто й без твоєї штуки розкажу.

— Добре, — несподівано легко погодився дільничний. І вже приготувався допит організувати, та з кролятника вивалилися куми. Впали на лаву.

— Не дмухайте в трубку, тітко, — порадив поштарці Реп'ях. — Однаково воно не працює.

— Як “не працює”?! — образився Полкан. — Та ця штука все живе на вміст алкоголю вимірює.

— Треба на корові перевірити. Чи на козі якійсь, — запропонував Галаган.

— Нема в Капулетцях корів, — відказала Галя. — Онде на кролях твоїх, Миколо, можна експеримент поставити.

— Точно! — Ідея так сподобалася Полканові, одразу до реалізації заспішив.

Куми не встигли й оком змигнути — Полкан з алкотестером уже до кролятника суне.

— Стій, мент! Кролі — святе! — гаркнув Микола. Кулаком себе в груди — буц! — Проклянущу — і загинеш! — Полканові навздогін.

Тільки мовив — дільничний зойкнув і завалився.

— Господи, твоя воля! — перелякалася Галя, захрестилася. — Миколо... Та ти відьмак! Дивись, що накоїв! Полкана підкосив.

Галаган і сам здивувався. Потилицю почухав.

— Куме, — Петрові каже. — А глянь, що там із Полканом.

Реп'ях плечима знизав: мовляв, хіба я крайній? Але до дільничного посунав. На мить зник у темряві біля кролятника. Поштарка і Галаган ший витягли.

— Клятий дирчик! — почули Полканів бас. — Яка зараза дирчика по дорозі розкидає?!

— Та він мого моторолера скалічив! — мало не розплакалася поштарка.

Усім кагалом відтягли Полкана від залізяки — лежав на землі, тер снігом мордяку, стогнав:

— Ой, нога...

— А щоби тебе з твоїми ногами! — зарепетувала Галя, заходилася складати в кошик банки.

Полкан сів у сніг і постановив:

— Будемо оформлювати ДТП! Поштарка тітка Галя збила мене... працівника правоохоронних органів... своїм дирчиком, чим завдала мені тілесних ушкоджень середнього ступеня тяжкості. Реп'ях і Галаган — свідки. Ідіть до мене, бабо! І дмухайте мені швидко в цю штуку. Ви точно п'яна, а це — обтяжлива обставина.

— Ото мені більше роботи немає, як до тебе бігати! — буркнула розлючена Галя. — Мені ще пенсію Горпині нести, моторолер додому тягти! Поки до хати доповзу, мій Іван усю горілку вип'є, усю печеню виїсть і шинкою придавить. Святвечір! Зірка онде! А я все ніяк до свята не дістануся!

Та цієї зимової передріздвяної ночі поштарчиному моторолеру не судилося ночувати вдома. Полкан спробував підвестися, зойкнув судомно, повалився, вхопився за праву ногу.

— Зламав! — поставив діагноз Микола. Окреслив план дій: — Тягніть, тітко Галю, ваш дирчик до мого кролятника, там його ніхто не поцупить.

— Навіщо? — здивувалася Галя.

— Кебу маєте?! Як ми трьох подужаємо і Полкана тягти, і ваш транспорт? А?..

Куми підхопили Полкана під пахви, потягли до вулиці, де блимали вікна капuletцівських будинків. Поштарка Галя бігла поряд, притримувала зламану ногу дільничного. Полкан кривився від болю, та про службу не забував.

— Де вас, тітко, увесь день чорти носили?

— Дівчина худа така... У Петра хату купила. Так я їй дорогу на Лупин хутір показувала. Прибратися допомогла — цілісінський день удвох мотлох розкидали.

— Не було в материній хаті лахміття! — образився Петро.

— Отакої! Ти давно там був? А я завтра знову до неї поїду, — відрізала Галя. — Бо вона ж там сама загнеться.

— А не треба було хату на хуторі купувати, — сказав Галаган. — Звідти вже й миші повтікали.

— А кролів на хутір кому носиш?! Мишам? — обурилася Галя. — Не сама вона. На хуторі вже троє *городських* живе. Один у бороді — Саня-жид. Поруч із ним жіночка справна оселилася. Улянка. А в покинутій хаті діда Степаненка такий собі Валерік хазяйнує. Скажи ж, Петре!

— Є таке діло. Тома казала — скупляються в неї іноді, — підтвердив Реп'ях.

— Ого! Та їх там ціла згряя! — рознервувався Полкан. — Так, тітко! Щоби завтра ж мені все в письмовому вигляді виклали. Що там у нас на хуторі за збіговисько і чому я про теє не знаю.

— Буду я тобі в Різдво дурницями займатися! — звилася поштарка. — Сам їдь до них і балакай.

Петро пхикнув.

— З отою Майкою, що в мене хату купила, не побалакаєш. Набундючена, як та індичка. Колюча. Поки в нотаріуса товклися, жодного разу не всміхнулася.

— І якого їй либитися? — здивувався Галаган. — Ти ж її не на гульку із самогонкою привів...

Святий ти вечоре...

Майку прибило до порога. Скрутилася на прогнилих дошках — не несуть ноги до хати. Ніч засліпила — у суцільній темряві і гілок на грушах не роздивитися. Гнітючу тишу проривають то полохливий шурхіт, то раптові схлипи, то хиже гарчання. Серце забилося під кадик — озиралося перелякано: хто?.. Та важкий морок знущався, лякав ще більше — не виштовхував до порогу жахливих тварюк, що вони знай шаруділи навкруги, огортав простір безнадійною цупкою чорнотою.

Чому ж так невимовно страшно?.. Онде повітря хвоєю просякло, як простягнути руку — торкнешся бурульки, що вона звисає з даху. Зіщулилася, щільніше обкрутила шалик навколо шиї. Підсунула ближче до себе рюкзак, долоньки в пахви. Перед очима вихор подій: вирок, зрада, мотузка гойдається-манить і так хочеться наважитися, аби показати їм усім... Та серце колотиться, гонить на край світу, де світу нема, нема людей, подій, життя, тільки повітря на кілька судомних хапків, щоби шубовсть... і тонути-топитися у страхах. І ось вона тут. Лупин хутір.

Жахнулася — дурна-дурна! Купила яму — кому і що доводити взялася?! Та в лісі... Хвора, їй-богу!

— Геть хвора.

Погнала моторошні думки, спробувала уявити сонце, — не те пекуче, що випалює до кісток, — життєдайне, лагідне. Краєчки вуст потяглися до вух, наче хто за нитки смикнув, та усмішки не вийшло: холодно, мамо! Не тільки вуста — кістки зледеніли. Всмерть.

Злякалася. На ноги. Зуби цокотять. Ввалилася в хату. Де ж ті кляті ключі? Скоріш замкнутися, щоби ніхто... наштовхнулася животом на кут стола — аж попливло перед очима. Хитнулася — як же боляче! — завалилася на голий дерев'яний тапчан у чобітках, джинсах, светрі, пуховику, шалику. Рюкзак до живота. Вовняну шапку на ніс. На... — зуби цокотять — на-що... питала Галю про електрику? Сірників би краще попросила. Підпалити халабуду. Те... Те-пло було б. Те-мінь. Те... У голові паморочиться. Те-пер... помру?

Під вікном сніг у відповідь — рип... Е-е-е... Скоро ж ти, бабо-смерть. Уже й пришкандибала? Те... Те-пер?

— Є хто?.. — почула тихий голос.

Що?! І питає?.. А як мовчати-причаїтися? Пройде повз холодну сіру хату, посуне іншу здобич шукати?.. Те... Те-пер тихо, Гілко! Вмири, аби смерть оминула...

— Є хто?! — двері розчахуються, підлога скавучить.

Майка витріщає очі, намагається вихопити із суцільної темряви рухомі обриси. Марно.

— Хто тут?.. — шепоче ледь чутно.

У темряві спалахує вогник сірника. Полум'я вихоплює худенькі жіночі руки — одна тримає сірник, друга підносить до нього білу свічку. Хата наповнюється м'яким миготливим світлом.

— Хто ви?.. — Майка ледь ворушить вустами, вдивляється у скорботне жіноче лице — таке в Богородиці на іконі в куті.

Жінка тоскно хитає головою — ой, не брехала поштарка Галя. Недарма грюкала у хвіртку, кричала знадвору:

— Уляно! Там у Реп'яховій хаті дівча завелось. Геть дурне. Як до себе не забереш, до ранку задубне.

— Ходімо, — тільки й мовила.

Святий ти вечоре...

Де ті молитви? Дванадцятьом би апостолам і людям грішним куті, пирогів, борщу пісного, вареничків, вушок із грибами... Голубців би, оселедця, квасольки колоченої, гороху з капустою, рибки смаженої, пампуків з узваром... Немає? Онде чай парує, вишневими гілочками пахне, хлібина немагазинної форми, з банки квашені помідорки світлофорами — червоний, жовтий, зелений... Їсти? Шлунок замерз і вмер — ніяких жадань. Тіло чуже, млосне. Майка спантеличено кліпає повіками, спостерігає за рухами немолодої худорлявої газдині: всадила гостю на лаву, скидає чорну дублянку, хустину та все зиркає на дівча, наче те зараз і звалиться.

— Уляна я. А ти?..

Майка мовчить.

— Пий... — У жінки тихий голос. Простягає чашку з чаєм, притримує її, ніби Майці не втримати. — Може, пуховичка скинеш?

Ні! Майка розуміє — тут тепло. Онде на столі миготить свіча, біля печі березові дрова купкою, газдиня лишилася в самій лише футболці і спортивних штаних...

Ні! Шалика до шиї. Усередині ще ворожить зима, шкребе по кістках, викручує м'язи. Холодно. Майка намагається вимовити те єдине важливе цієї миті слово виразно й голосно, та зуби цокотять об чашку — хо... хо...

Уляна підхоплює дівча під пахви, тягне до печі.

— Ходімо, ходімо. На печі зігрієшся. Залізеш?

Хтозна. Майка залазить на табурет, з нього шкребеться на гарячу ватяну ковдру, розстелену на печі. У чобітках, пуховику, шапці. Сил нема. От зараз засне і відлетить на небеса. Замість небес — біла потріскана стеля. Майка повертає голову вбік, нашттовхується поглядом на сухі груші. Лякається: засну і провалюся в піч. І згорю. Повіки склепаються, дурні думки стають реальністю — провалюється в гарячу, розпечену чорноту і відрубається без сновидінь. Спи, дитино... Святий вечір... Онде перша зірка крізь хмари пробилася.

Уляна так і не заснула.

Мостилася-мостилася, прислухалася до тихих Майчиних схлипів, — тривожно спала, крутилася на печі, — врешті плюнула на дурне діло, підхопилася... А ніч. До роботи не візьмешся. Хіба що кашу в печі запекти, щоби на ранок гості сніданок був. Поставила горщик у піч, сіла біля столу, люстерко перед собою поставила — вдивлялася у власне відображення, наче б у ту різдвяну ніч знову дівкою стала: от зараз побачить судженого.

— Геть стара...

Серце в сльози: хіба?! Сорок рочків тільки восени стане.

Плечі розправила, чорняве волосся рукою розворушила та все в очі собі, в очі: стара?.. Сумна! Забула всміхатися, а воно, як усміхнутися, враз молодшаєш.

Так і не усміхнулася. Люстерко відсунула. Пусте! Лишень час задарма гаяти. Хіба взяти парафіну зі старих свічок, витопити нові та не спішити, щоби вийшли довгими, рівними?

Заходилася парафін топити, а справа не йде. Думки за руки вчепилися, тягнуть додолу. Зиркне на дівча — серце холоне: що за халепа бідаху на Лупин хутір виплюнула?.. Та молода! Геть дитина. Поштарка Галя сказала — хату купила. Щось не дуже на дачницю

скидається. Скоріше б ранок... Піти до хати нової сусідки, спробувати їй піч протопити.

Не дочекалася світанку. Небо тільки сірішало, круки замість півнів поперед сонця на паркані повсідалися. Витягла з печі горщик із пшеничною кашею, наскладала дров повні сани, потягла до Майчиної хати: дасть Бог, прогріє дитині хату.

А Бог тільки народився. Не почув Уляниних молитов. До білого ранку промордувалася — не горить піч, хоч трісни. Повну хату диму напустила, дихати нема чим. Спробувала відчинити дверцята невеличкої грубки з чавунними кільцями для приготування їжі, що вона до печі приліпилася, — хоч би її розтопити. Де там! Застрягли дверцята намертво. Уляна вже й кільця з плити познімала, спробувала зсередини ті дверцята розхитати — не йдуть, підлі. Знову до печі — та гори вже! Ніяк!

Вийшла на подвір'я, на хутір глянула — он він, увесь перед очима. Шість старих хат — по три на кожному боці вулички без назви й імені. На одному боці Улянина хата, поряд — Троянова, далі — Сашка Задуми, що він практикує йогу й органічне життя, обливається водою навіть взимку, зве себе Сандживом, а місцеві перекрутили та Санькою-жидом кличуть. На протилежному боці три покинуті будівлі стояли — Реп'яхова, з журавлем та жовта, що її колишні господарі сто років тому яскравою фарбою виділили. Уляна думала: ніколи до них люди не повернуться. А воно он як.

Зітхнула, посунула до живих душ. Стукнула у віконце Троянове.

— Валерію Михайловичу! Вийдіть на хвилинку.

Махнула худому бороданю Сандживу, що він саме вискочив на подвір'я з відром води:

— Сашку, справа є!

За п'ять хвилин наявний контингент Лупиного хутора топтав сніг посеред вулички. Ані Валерій Михайлович Троянов, поважний сивий пан в окулярах із золотою оправою, ані бадьорий, як огірок, тридцятирічний програміст Сашко-Санджив анітрохи не здивувалися появі нової сусідки.

— Певно з наших... З екопоселенців, — припустив Санджив.
— Природа стукає в серце. Кличе.

— Щось вона не дуже готова до зустрічі з природою, — відказала Уляна.

— Однаково, чому її до нас прибили. Піч треба полагодити, — постановив Троянов, подмухав на голі долоні, упевнено посунув до Майчиної хати, наче професор у пічній справі: зараз за хвилину сажу витрусить, тягу перевірить, сірником чиркне — бітте!

А воно ж тільки збоку просто здається. Вошкалися, वोшкалися з тою піччю — не їсть дров, зараза. Уже й ходи пошкребли, як могли, сажі відер десять надвір виносили — і самі в тій сажі. Уже й тягу перевірили — наче тягне, а піч однаково димом усередину дмухає. Та так активно, Улянці довелося вікна повідчиняти, аби хату провітрити.

— У Капулетці треба йти, — здався Троянов. — Гороха покликати.

— У Різдво?.. — скептично усміхнувся Санджив. — Та він у будень зранку п'яний, а на свята...

— От і добре, що свята. Пляшку йому поставимо, — постановила Уляна. — У мене самогонка є.

Майка прокинулася в Уляниній хаті від запаху сухих груш і гострого болю в животі. Підхопилася мимоволі, буцнулася маківкою об стелю — аж запаморочилося. Впала на теплу ковдру, збентежилася, та події минулої ночі виринули із підсвідомості, перш ніж потріскані вуста прошепотіли: “Де це я?..”

Долоньки до живота — та вгамуйся ж ти, біль! — визирнула з печі: у затишній кімнатці нікого. На білених стінах віники сухих трав, біля дверей на табуретці відро з водою, стіл покритий цупкою квітчастою скатертиною, фото усміхненого хлопця в бейсболці святковою ялинкою по центру. При стіні платяна шафа із дзеркалом: у Майчиної бабці така сама дверима рипіла, любила малою ховатися в ній від старенької. А біля печі на стільці Майчині речі акуратно розкладені. Зиркнула на себе: труси, футболка, гольфи. Хто ж її роздягав?..

Заспішила вдягнутися скорше, бо ще увійде хтось знадвору, а вона отут голяка... Зіскочила з печі, та до стільця не дійшла — побачила в печі горщик, принюхалася — м-м-м... І так їсти захотілося, хоч вми!

Диво — не дійсність. Несла в руках гарячий горщик-сонце, поставила на стіл, набрала повнісіньку ложку... І що то за така смачнюща жовта каша? Так захопилася й не почула, як рипнули двері.

— З Різдом... — почула.

Ком у горлі. Знічено зиркнула на худорляву сумну Уляну.

— І тут... люди є?

— Люди всюди... — відказала газдиня.

Майка — ага. Мотильнула косами. До стільця.

— Піду... — буркнула, наче не зраділа новині. Люди всюди, всюди люди! Джинси, светрик, шапка, шалик. Геть.

Уляна мовчки спостерігала, як вдягається дивна гостя. Худенька бліда дівчина з русявим волоссям, цікавим кирпичним носиком і глибокими сірими очима під рівнесенькими чорними бровами здавалася такою старезною і мудрою, наче все на світі наперед знала, тож і не витрачала сил і слів на зайву метушню. Уляна й собі слова вкоротила:

— Проводжу.

— Сама.

— Там у тебе гості.

— Які гості? — Майка обкрутила шалик навколо шиї, зиркнула на горщик — у шлунку тепло. Знітилася: нажерлася і не подякувала...

— Піч лагодять, — сказала жінка.

Майка почервоніла до скронь, плечима розгублено знизала.

— Дякую... Каша — ульот.

— Звичайна каша. Ходімо.

Майка вийшла на ганок, роззирнулася зачудовано — мамо рідна! Новий сніг вкрив усе навкруги — хати в білих шапках, соснові віти попрогиналися, луг чистим вирівняно, навіть на колодязі-журавлі зверху біла пімпочка. Над головою небеса блакиттю розстаралися. І без краю то, без краю. Наче боже око стежить пильно, аби ніхто не сіпнувся те диво зіпсувати.

Ступила з ганку в чистий сніг. Геть не холодно. Пішла по подвір'ю до хвіртки: так он який ти, Лупин хутір. Учора й не роздивилася. Ліворуч від Уляниної хати ще дві примостилися: з димарів прозорі цівки. Не порожні? Просто напроти — за двадцять

кроків, рукою дотягнешся — її хатинка сіра, поряд покинута будівля з колодязем-журавлем і ще одна, жовта, як звіробій, напівзруйнована.

— Зачекай, дров прихопимо. — Уляна причинила двері, підхопила сани, посунула до невеличкого дровника біля хати.

— Нащо?

— А піч чим топитимеш? — Кидала на сани березові цурпалки голими руками. І не холодно їй?

Майка пошкандибала до дровника, притулилася до старої груші (і чому тут стільки груш?!).

— Мене Майєю звати, — видушила винувато. — А ви Уляна?

Жінка кивнула.

— Ви ж... не тутешня?

— А що? Видно?

— Чомусь... видно.

— Не тутешня.

— Давно тут?

— З півроку.

— Чому?

— А ти? — Уляна розігнулася, на дівча сумно зиркнула.

— Хочу.

— От і я схотіла, — відказала невесело. Смикнула мотузку, що вона до саней кріпиться. — Допоможеш чи самій тягти?

Різдвяний ранок — а де та радість?

Майка разом з Уляною тягне важкі сани, каша розповзлася — не тільки в шлунку. У голові. Що це вона утнула? Нащо те все — глухий хутір, хата, ліси-луки-груші... Людям у Різдво клопоту дала. Наче назавжди припхалася. Наче жити їй тут...

Відчай жовцю — аж зупинилася. Дідько, бігти звідси! Автобуси ж... А... Раз на тиждень. Нічого. Пішки до Капулетців, звідки хтось та їхатиме до траси, далі автостопом до Києва.

— Втомилася? — Уляна перехоплює мотузку, волочить сани далі. — Доганяй.

Майка човгає вслід, зиркає навкруги зацьковано: яке ж усе чуже, вороже.. І поле те біле, і гайок той клятий, і ліс! І хутір, і небеса...

Під хатою натоптано — сіро. Недопалок у снігу. У хаті троє чоловіків біля печі вошкаються.

— Доброго дня.

Двоє підхопилися — один поважний сивий, другий молодий бородатий.

— Троянов. Валерій Михайлович, — у сивого низький густий бас, від якого тепло.

— А я Санджив, — бородань усміхається по-дитячому довірливо. Суне до Майки, простягає руки. — Дай долоні.

— Нащо?

— Відчую твою енергетику.

— Не треба.

— Добре, — легко погоджується, лопоче, не зупинити: — Моя хата крайня до лісу. Заходь при нагоді.

— Нащо?

— Просто так.

Сивий Валерій Михайлович кихикає в кулак, дивиться на Майку уважно.

— Як вас звати, юна пані?

Майка не встигла відповісти. До хати ввалюється Уляна — повні руки дров. Кидає їх посеред кімнатки.

— Її звати Майєю.

— Майя в санскриті — ілюзія, — з чогось радіє Санджив. — Отака приголомшлива реальність.

Майці паморочиться. Слова переплутуються в голові. Чому вона тут? Хто ці люди? Про що вони зараз ... Ілюзія? Певно. І сама не відає, чи є вона ще, чи вже немає...

— Саню, сірників дай! — Біля печі розгинається третій. Теж молодий, та лице тьмяне, наче в пилюці. Супиться, вправно відчиняє дверцята грубки, жмакає газету, кладе її на підлогу. На газету викладає тоненьких цурпалків решіткою — шар уздовж, шар упоперек. Підхоплює всю ту конструкцію — і не розвалюється ж! — пхає у грубку. Сірником чирк! У грубці спалахує полум'я.

— Толю, ти геній! — усміхається Санджив.

Тьмянний хитається, хапається за Санджива, аби не звалитися. Та він же п'янючий!

— Пляшка де? — похмуро кидає Уляні.

— Буде тобі пляшка, — спокійно відказує та. — Спочатку кажи, що зробив.

— А не бачиш? — геній Толя киває в бік грубки.

— А піч?

— Ходи вичистив. Глиною з герметиком тріщини замазав. Тиждень сохнутиме, — ледь ворушить язиком. — Щоби не топили, бо знову... межигірка...Піч із межигірки... То добре. Стоятиме...

— А як без печі тиждень? — Уляна ніяк не вгамується. Уже й пляшку з кишені дістала, уже й простягнула п'янчuzі, а все розпитує, наче їй тут скніти.

— Грубка є! Дров, звісно, більше візьме... зате на ній готувати можна. І зігріє..

— Дякую, Анатолію.

— А... Пусте. — Геній ховає пляшку, підхоплює важку торбу з інструментом. Прощавайте. Суне-хитається, припадає на ліву ногу. Та воно ще й кульгаве!

Майка стовбичить посеред кімнатки, на очі навертаються сльози. Тьмянний пішов. Сивий Валерій Михайлович уже каптур куртки на лоба насунув, бородань крутить шалик навколо шиї, Уляна на двері зиркає. Люди тануть, наче сніг. Їй тут одній лишатися?

— Може, допомогти чимось? — Уляна склала дрова рівною гіркою, вимела підлогу, підсунула до грубки ящик, накрила його рядниною — от і крісло.

Майка лишень хитає головою — ні.

— Я під вечір зайду. Розповім, як із грубкою впоратися.

— А зараз із нею... що робити? — Майці страшно.

— Дрова підкидай.

Уляна останньою виходить із старої хатки, залишає по собі на столі дві білі свічки й сірники. Майка дивиться їй услід, помічає на вхідних дверях важкий засув — і без ключа можна замкнутися зсередини, ніхто не втрапить.

Так і буде! Бац тим засувом. Руки тремтять. Тиждень... Тільки до наступної п'ятниці. Грошей трохи лишилося. Печиво "Зоологічне", чай... До грубки спиною прилипла — тепло. Тиждень витримає. Вікна чимось завісить, павутиння віником збере, тапчан до грубки підсуне...

Згадала про грубку, роздратувалася — нема часу й посидіти. Усе годувати ненажеру. Присіла біля грубки навпочіпки, голими руками за гарячі чавунні дверцята вхопилася...

— Дідько! — відхопила руки, на підлогу впала. — Матінко...

На попечених пальцях пухирі.

— Клятий, вонючий хутір! Клята, вонюча хата! Клята, довбана піч!

Води! Де?! А нема! Вискочити з хати, долоні у сніг. Боже ж, як боляче! Пухирі лопаються, на пальцях кров. Клятий хутір! До дверей. А там засув. Як скривавленими пальцями торкнутися?..

Майка труситься біля дверей, ліктем упирається в засув — піддайся ж, бачиш же... Зачув хрипить, ніби хто йому в горлянку вчепився, зрушає.. Майка вибігає на подвір'я, падає на коліна, руки у сніг. Ілюзія може далеко завести, та й на краю землі реальність дарує тільки справжній біль.

Поштарка Галя хоч і ходила до храму, як настрій, постувала й ніколи не працювала в церковні свята, та Різдво починала святкувати не зрання, а вже під вечір, коли по телевізору показували концерти й фільми про Спасителя, бо чого його зранку пити — впадеш до вечора, а в Галі печінка хворобою скривджена, серце стукотить.

Вошкалася-вошкалася по хаті, уцілілі банки на полицях порозставляла, згадала про дивну дівчину з Лупиного Хутора — смикнула чоловіка, що той саме зібрався на ставку рибу вудками від сплячки пробудити.

— Запрягай коняку, Іване! — наказала. — Поїдемо.

— Куди?

— На Лупин хутір.

— Якого?

Галя хотіла було ляснути кулаком по стільниці, щоби Іван менше слів витрачав, а скорше б коняку в сани впрягав, та — Різдво! — зітхнула.

— Треба, Ваню... — мовила лагідно.

Дістала мішок, накидала в нього цибульки, картоплі, моркви, буряків, шмат сала зверху. Що ще? Олійки пляшечку, хлібину домашню рушником огорнула, капустки квашеної, цукерок із десятків у целофановий пакетик. От і гостинчик.

— Там самого мідного дроту кілька бухт, — тряслася на підводі, доповідала чоловікові. — Ватянки ще цілі, чоботи будуть тобі для твоєї риболовлі.

— А в мішку що преш? — буркнув Іван.

— Не з порожніми ж руками в Різдво до людини їхати. Грошей за те лахміття шкода, а картоплі в нас до літа вистачить...

Коли поштарка, як та колядниця, з повнісіньким мішком вломила до Майчиної барлоги, дівча трусилося на ящику біля холодної грубки й гірко плакало.

— От лихо! — Галя кинула мішок, присіла біля Майки, побачила попечені пальці, зойкнула. — Як це ти?! А грубка чого холодна? Тільки Горох варнякав: і піч поправив, і грубку...

А з Майки сльози горохом.

— Та годі, годі! — поштарка заметушилася, гукнула чоловіка. — Іване! А ходи-но. Кістки розімнемо.

Як заходилися — дим коромислом.

Олійку Майці на попечені пальці. Поверх носовичками. Та все не мовчки: добре, що після кожного похорону хустинки тобі пхають. От і згодилися. Іван грубку за мить розтопив, Галя березового гілля насмикала, павутиння по кутках познімала, пилюку позмітала, старі ковдри та подушки у квітчатих наволочках повибивала та біля грубки розкидала — просихайте. Відро знайшла, змоталася до колодязя — води наносила, заходилася картоплю чистити. Аж спітніла. Куртку геть.

— Іване! Каструлю шукай!

А нема! Пательня чавунна, глиняні горщики сумнівні — ніяк у них картоплю не зварити.

— А ми на сальці посмажимо!

Майка прилипла до ящика, пальці тремтять-пульсують, не згинаються — хіба з ложки нагодують.

— Галю... — прошепотіла раптом. — У цій вонючій дірі жити неможливо.

Галя аж заніміла на мить від несподіванки.

— А де ?! — Руки в боки, на Майку, як на гівно. — У *городі* вашому?! Та вам дроти поперерубуй — повиздыхаєте! А ми собі піч розтопимо — уже й тепло, уже й їсти є на чому приготувати...

Набундючилася. Пательню на грубку — лясь! Сало шкварчить, топиться. Зверху картопля кружальцями.

— Іване! Збирай лахміття. Їхатимемо.

Майка знітилася.

— Ви ж на горище хотіли ще... Шкури лисячі...

— Та хай би їх міль нанівець проїла, щоби я ще за ними лізла!

— Нащо ображатися, Галю?..

Поштарка брови звела. Івана за рукав — гайда! А тому й невтямки, що в жінки настрої змінився.

— Як риби наловлю, то й тобі свіжої передам, — усміхнувся дівчині.

— А “передавалка” не лусне? — гаркнула поштарка. На Майку зиркнула. — Ти якого припхалася?! У мордяки нам тут плювати?!

Ех... Були б у Майки пальці дієздатними, кулькова ручка, блокнот чистий. Записала б: “Сьоме січня. Лупин хутір. Контакт з аборигенами похерячила. Сама”.

Сама-самісінька... У хаті задуха. Картопля підгорає, а начхати. Вогонь би знову не втратити! Попеченим пальцям усе діло. Светрик зняти, ганчірку до дверцят прикласти, аби відкрити грубку та дров укинути — пальцями, пальцями. Та що ж за підлість!

— Жери вже! — стогнала, засовувала в грубку березові цурпалки.

Тільки впоралася — пательня димить. Ліктем її від вогню.

— А картоплю чим мішати?.. — Ані ложок, ані виделок. І ножа нема, що Галя ним картоплю чистила.

Роззирнулася — біля печі на підлозі блискучий металевий шпатель із жовтою гумовою ручкою. Яка ж корисна річ — Майка і картоплю ним помішала, і окраєць хліба відрубала, і замість ложки...

Наїлася, шпатель у картоплю, на подушки біля грубки впала — не встану, хоч убийте! Ноги гудуть, пальці плачуть, у животі сокира — та все ріже, ріже...

— Нічого, козла, ви мене ще згадаєте... — прошепотіла затято. А кому?

Очі заплющила, аби не розревтися, і... заснула. Отака біда.

Грубка чесно тріщала — вставай! Сонце у вікно блимало, по обличчю промінцем — прокинься! Миша зважилася шарудіти, груша

й собі — рип. Де там! Скрутилася біля теплого, відпливла в добрі сні — не повернеться. Година минула, друга, третя... грубка згасла, сонце впало, миша наїлася хлібних крихт, подалася до своєї домівки, тільки груша знай рипіла — ой, згине... І де та Уляна?! Казала ж: “Надвечір прийду”.

Майка не чула, як розчахнулися двері. Як разом із морозним повітрям кімната наповнилася важкими чоловічими кроками. І тільки коли хтось сіпнув її за плече — гей, ти жива? — розплющила очі і... не побачила нічого.

— Хто тут?! — темрява в очі, горілчаний перегар у ніздрі, жах у скроні. Вчепилася в подушку, спиною до ще теплої грубки прилипла, думки верещать: “Ідіотка, двері не зачинила!”

— Шпатель мій де?! — Запальничка клац!

Примружила очі — перед нею навпочіпки сидів тьмяний кульгавий геній Толя Горох, що він сьогодні вранці піч тут лагодив.

— У картоплі...

— Де?!

— На столі пательня... з картоплею і шпатель там. Я ним... їла.

— Твою наліво... — Розігнувся, пішов по кімнатці. Спалахнула свіча. Чого це він... хазяйнує?

Наліво?.. А хоч у пекло! Страх згорів. Боляче. Скрутилася на подушках, долоньки до живота — щелепи зціпила, спостерігала за хлопцем. Молодий... молодший, ніж здалося вдень. Двадцять вісім?.. Тридцять? Чуб — солома, лице темне, очі — болото, та не брудне, ясне. Наче хворі ті очі, прозорою вологою вкриті.

— Скільки тобі років?

Зиркнув на неї здивовано.

— З руками що?

— Пальці попекла... З тою грубкою клятою!

Пішов до грубки, матюкнувся, укотре розпалив її.

— Скільки тобі років? — уперто повторила Майка.

— Двадцять п'ять... — уже знайшов шпатель у пательні з недоїденою картоплею, присів біля столу, старанно відчищав металевий прямокутник від жиру.

— Старшим здаєшся.

— Шпатель... з Італії! — Нахилився, тицьнув Майці під ніс інструмент, а їй горілчаний перегар у ніздрі.

— Ти... п'яний?

— А ти... дурна?

— Я... хочу тебе! — вигукнула раптом.

Він завмер. Ошелешено увіп'явся поглядом у сірі очі. Насупився. Пошкріб файним італійським шпателем неголену щоку. Майка знітилася, зарилася носом у подушку, кляла себе: “Ну, нащо?! Нащо?”

— Ти... теє... Плачеш чи що? — почула хлопців голос. — Та добре...

Шпатель впав-дзенькнув. Полум'я смикнулося-згасло — темінь. Майка підвелася на подушці, аби розгледіти хоч щось... Важка чоловіча рука лягла на плече, прибила до старих подушок, потяглася до футболки.

— Я... сама! — прохрипіла відчайдушно.

— Та добре...

За мить клятий біль унизу живота перемішався з раптовим збудженням — обхопила руками плечі п'яного хлопця, застогнала, бо попечені, обмотані носовичками пальці пульсували від кожного дотику, та рук не відняла — хай би стало невимовно боляче! Так боляче, щоби втратити свідомість. Та біль щез. Майка відкинула голову, затремтіла — гарячі чоловічі вуста лишали пекучі сліди на шиї, грудях, животі.

— Що ж ти... усе баришся! — видихнула рвучко, заплющила очі й так сильно захотіла померти, що тіло зникло, попливло за обрій, лишаючи тільки гарячкову радість у неосяжному просторі без географічних ознак і обмежень.

Дихати...

Жива!

Чиркнув сірник. Навіщо світло? Зрадлива свіча сходить сльозами. Що він робить? Натяг смішні труси з принтом жіночих губ на дупі. Поцілуй мене в дупу?..

Майка гола. Тремтить на подушках — хай би він зник! Хай би все зникло!

Він не чує її думок. Худорлявий, жилястий — рельєфні м'язи не від тренажерів, від щоденної виснажливої праці. Підкинув у грубку, поставив на кільця відро з водою, пішов до малої кімнатки —

шарудить, шукає щось. Майка губиться. Ну, нащо?! Іди геть! Вона то... просто так лягнула.

Він з'являється в теплій кімнатці з величезним іржавим тазом.

— Зараз відчищу, — пояснює безбарвно, суне надвір.

У Майки відвалюється щелепа. А вдягтися? Та не вголос! Ні! Майка не збирається вболівати за здоров'я п'янчуги. Хоче захворіти й померти — хай! Та ледь за хлопцем зачиняються двері, біжить до вікна, вдивляється в темні обриси — присів біля ганку в ідіотських труселях, шкребе снігом таз. Бовдур пришелепкуватий! Замерзнеш!

— Зараз... зігрієшся... — Він повертається скоро, дивиться на Майку похмуро й винувато.

Таз посеред кімнатки. Майка ступає в саму його середину. Завмирає. Він набирає теплу воду в покоцану алюмінієву кружку, лле на Майчині плечі, живіт, спину — змиває сліди безсоромної, хтивої близькості.

— Ти... не соромся. Ти... чиста. Аби ще рушник...

— У мене є. У рюкзаку...

Майка обмотується великим рушником гидкого хімічно-рожевого кольору. Ступає з таза на підлогу. Завмирає. Очі дурні... І дивитися відмовляються, і заплющуватися — ніяк.

— Як тебе звати? — питає хлопець.

— Майя... Гілка.

— Прізвисько?

— Прізвище.

— А я Горох.

— Прізвище?

— Клікуха. У паспорті Горохов. Анатолій.

— А...

— Піду?

«Угу», — киває поспіхом.

Горох хапає одяг, прямо в труселях суне до дверей.

— Ти... вдягнися! — видушує Майка.

— Та добре...

— А грубка! — раптом згадує Майка найголовніше.

— Тягу прикрив. До ранку можеш не заглядати. Уранці підкинеш... — Грюк дверима. І німо.

Майка прилипає до вікна — ніч ясна! У місячному світлі по білому луку геть у бік Капулетців кульгає самотній голий хлопець — одержинка під пахвою.

— Хворий... — Майка мчить до дверей, зболілими пальцями зачиняє їх на засув, падає на подушки й помічає на підлозі фанний італійський шпатель із яскраво-жовтою гумовою ручкою.

Реп'яхові Різдво муляло — спасу нема. Усі халепи докуп: жінка магазин зачинила, у хаті товчеться, до кума й не потикайся, донька з Чернігова зателефонувала: «Вибачте, предки, не приїду — усім технікумом мчимо в Карпати на лижі». І до роботи не візьмешся — свята. А в Реп'яха ж справ... Так і тягне до майстерні, де вже другий рік поспіль реставрує двадцять першу «Волгу» і врешті бачить кінець тим мордуванням. У майстерні і думається краще. А Реп'яхові є про що кумекати! Крутився на кухні, усе рахував подумки: «Півтори тисячі зелених за продану хату доведеться Томі віддати... Залишок заховаю... І куди ж їх запхати?!»

О, то справа складна. Тамара Реп'яхова — жіночка уважна. І муха без її дозволу по хаті не літає — побоюється. Петро вже й на старий «Зінгер» косував, і під телевизор «Самсунг» пробував, і люстру розхитував, і поміж банок у сараї намагався — не те! А ще ті нерви! Куди не руш, Тома услід.

— А що то ти, Петре, тиняєшся, ніби душу загубив?!

— Е-е-е, жінко! — Та далі метикувати.

Засів у туалеті, на унітазі бакси на купки розділив, перелічив тричі — тільки б не прорахуватися, бо Тома враз аферу викриє! Значку в труси запхав, легальну частину навпіл склав, у кишеню штанів засунув і вже намірився покинути прихисток, а тут тобі — стріль!

— Йо-ма-йо! — Аж унітаз під ним рипнув. А угода?! Там же чорним по білому — «Продав за три тисячі...» Як Тома про угоду питає, що казати? Сховати! А дівка та... Гілка! Точно ляпне Томі, бо жінка — хрест на пузі! — обов'язково попхається на Лупин хутір і запитає: «Скільки за хату дала, сердешна?» Звикла у своєму магазині всіх хоч на копійку обдурювати, а саму — піди спробуй.

Загорював. Тричі воду з бачка спускав. І вчетверте натиснув. З переляку. Бо жінка під дверима стала та як гаркне:

— Чого застряг? Живіт муляє? Чи совість?

От зараза! Петро з туалету вискочив, куртку в руки та до дверей.

— Куди?! — Жінка брови звела, на порозі стала.

— Стрес чогось в організмі... Піду... на Лупин хутір, — не зумів збрехати.

І не спитала «якого біса?», «нащо?» чи «чому тепер?».

— Гроші давай!

— Так я теє... Саме збирався. — Віддав жінці півтори тисячі баксуків. — Дівчина та, що хату купила... Аби не змерзла. Треба перевірити.

Тома око примружила, на чоловіка скептично зиркнула:

— А чого ж?! Сходи... Перевір... Та на вечерю додому щоби тверезим повернувся. Чуєш?

Реп'ях сунув Капулетцями в бік Лупиноного хутора, явився — клята жінка! Прямо в душу штрикає. Добре, що услід не попленталася. А могла б... І що тоді?

Біля капuletцівського клубу кум. Курить, у сніг плює. Та злий.

— Христос народився! — Петро йому.

— Ще вчора вночі народився, коли ми зламаного Полкана тягли, — буркнув Галаган.

— Ну! А я про що? Христос народився. Славмо його. Свято ж...

— Кому свято, а кому біда! У мене кролі горілки нанюхалися й повиздыхали!

— Всі? — Реп'ях і про Різдво забув.

— Шестеро безневинних кролячих душ. Задубли за ніч — каменюки, не кролі. М'ясо ще, може бути, врятую, а хутро пропало.

— У кролів хіба алергія на горілку? — зацікавився Петро. — Свині, приміром, не дохнуть.

— А все хата твоя! — роздратувався кум. — І нащо ми попхалися до мого кролятника її обмивати? Полкана, гадюку, так розхитало: півпляшки прямо біля кліток розлив. Я думав, минеться, а воно...

— Ти теє... — пройнявся Реп'ях. — Давай хоч обдерти їх допоможу.

— Свято ж... — Микола кинув недопалок у сніг, пішов до кролятника. — Гайда. Пом'янемо.

— Кого?

— Кролів.

— А раптом інші повиздыхають?

— Чи ми дурні горілку на клітки лити?!

Хильнули по чарочці й таки взялися кролів обдирати.

— А я оце на Лупин хутір іду, — сказав Петро.

— А чого ж? Сходи, — чисто, як Петрова Тома, відказав кум.
— Може, нова газдиня в тій хаті задубла вже... Як мої кролі...

Реп'яха такі страхи взяли — аж ніж до пальців прилип. Підхопився, і як Галаган не обурювався, — мовляв, що ж ти за паскуда, куме, тільки одного кроля пом'янули, а їх же шестеро перекинулося, — не здався.

— Як повертатимуся — заскочу, — пообіцяв. — Ми їх усіх... І мертвих, і живих.

Надвір вийшов — уже й смеркає. Перетнув потічок по льоду, березовий гайок, на хутір глянув, перехрестився: світиться віконце в старій материній хаті. От йо... Слава Христу, не змерзла.

Поплентався на світло, у голові — самі цифри. Як тій Гілці пояснити, щоби ж язик за зубами тримала, не патякала на кожному перехресті, скільки за хату віддала. Може, грошків їй дати? Десять гривень. Чи, приміром, двадцятку. І знову йому — стріль, ще одна думка до мізків пробилася. «Так у неї ж поштарка Галя була, — згадав. — А та баба — чистий кат. Випитає й про діда-прадіда...»

— Твою дивізію... — До огорожі підійшов. Хвіртку смикнув.

— Стій! — від груш жінка до нього. — Ти куди?

Реп'ях очі примружив — ніби не нова газдиня. Старша. Сумна. І світло в хаті раптом — блим і нема. Геть темно.

— А ти хто така? — Петро й не помітив, як на шепіт перейшов. Жінка приклала палець до вуст, мовляв, тихо...

— Що там? — прошепотів Петро.

— Ходімо, ходімо. — Жінка від хати, Реп'яха за собою.

На вуличці — сани з дровами. Жінка на дрова сіла.

— Як душу маєш, не підеш зараз дівчину турбувати, — мовила тоскно.

— Та в мене теє... діло до неї, — розгубився Реп'ях. — Хату їй продав, а тепер мордююся. Аж стрес в організмі. Аби не змерзла.

— Не змерзне, — відказала жінка. Підвелася, вхопилася за мотузку, спробувала зрушити з місця важкі сани.

— Тут живеш? — спитав Реп'ях.

— Тут.

— Давай... Дотягну...

А тягти ж — двадцять кроків до хати навпроти. І двадцяти слів не встигнеш вимовити.

— Давно на хуторі?

— Недавно.

— І як воно?

— Та так...

— А раніше де жила?

— У Києві.

— Припав наш хутір киянам до душі.

— Дякую за допомогу.

Прийшли? Реп'ях затяг сани у двір. І не йдеться йому з того двору, ніби колоди до ніг поприростали.

— Дякую, — повторила жінка.

— Хоч води дай, як чарки не наллєш. Свято ж...

— Проходь, — тільки й мовила.

Реп'ях застиг на твердому стільці біля столу. «Чудна хата, — думав. — Трав навішала, як та ворожка. Шафа допотопна, свічка смикається, скатертина око виїдає...» Хазяйка клопотала біля печі. Налила в чашки заварки, окропу з великого металевого чайника. Цукор дістала, печиво хрустке.

— Петро я. Реп'ях, — ляпнув ні сіло ні впало. — У Капулетцях живу. Жінка моя в селі магазин тримає. А ти? — Косує на жінку. Певно, одних із Петром рочків. Худенька, ніби зморена. Очі стривожені.

— Уляна.

Знітився, як дурний. Простягнув руки до свічки, що вона у звичайній скляній банці посеред столу стовбичила. Крутить ту банку...

Уляна присіла навпроти. Очі на вогонь.

— Теж любиш світло на рівні очей? — прошепотіла сумно.

І все! Ніби кляц — і вбила Реп'яха. І що то було?.. У горлі пекучий окріп, на серці каменяка... Волочився до Капулетців крізь розпач. Та що ж то було?! Кролятник кумів оминув, до власної хати додибав, заначку в трусах перевірів — на місці, на кухні біля столу прибився, а в голові знай одне: «Та що ж то було?!»

— Вечерятимемо? — спитала дружина.

— Ти теє... хоч би свічку якусь дістала. Свято ж...

Тома обпекла чоловіка запальним поглядом.

— Може, нам хто свічку потримає? А? — Всадила Петрові на коліна свої сто кіло, грудьми притислася. — Чи ми й без свічки...

— Томо... Що ти таке кажеш? Онде сусіди ще не повлягалися. Колядувати надумують, а тобі вже й на дивані гоцати...

— Мені?! — не повірила Тома, що її зазвичай Петро довго вмовляв, перш ніж вона на тому дивані розлягалася. — Та бери вже, чорти з тобою!

Реп'ях і сам здивувався — що то він ліпить? Рознервувався, рукою махнув.

— Наливай! — буркнув. — Христос народився.

Чарку підняв, оминув дружину поглядом, увіп'явся очима у вікно: «Що ж то було?» Чому дивні слова змореної жінки з хутора з голови не йдуть, аж плакати хочеться?..

— Що там? — почув Томин голос.

— Сніг... — пробурмотів розгублено.

Сніг пішов лише після того, як люди дісталися теплих хат. Місяць жовтим ліхтарем: усі вдома? Онде Толя Горох у смішних труселях на ганку знай палить і палить, у Реп'яхів вечеря холоне, Микола Галаган із жінкою на пару з дохлих кролів тушонку варять, стара Горпина пенсію посеред простирадл ховає, Полканова дружина Зоя чоловікові в постіль чарку несе, а Полкан на дивані козирем — нога в гіпсі, мордяка задумлива: оце ж без нього світ у тартарари! У Добриках поштарка Галя із сестриною сім'єю за щедрим столом Христа славить, Лариса Вікторівна з перукарем Гринєю камасутру практикують. На Лупиному хуторі Уляна біля вікна залякла, Санджив медитує, сивий пан Троянов товстелезну «Історію мистецтв» Гнедича гортає, а в сірій теплій хаті Майка поклала

файний італійський шпатель на підвіконня, застигла біля грубки. Усі на місцях.

Хмарки загасили жовтий ліхтар, посипали білим. І всупереч давній прикметі — то до потепління — різдвяна ніч налилася міцним морозом: і не поткнутися з хати. Холодно.

2

Була в Майки заповітна дрібничка — крихітне (у стиснутій долоні легко вміщалося), вирізане з невідомого білого каменю янголятко. Молилося навколішки — очі долу, рученята до грудей, на голові кучерики, за спиною крильця, а з-під одєжинки — голі ступні з круглими п'ятами і пухкими пальчиками. У рідному Генічеську знайшла років десять тому. Бігла з моря босоніж по розпеченому піску, наступила на щось тверде, аж зойкнула. І не зупинилася б — камінець, не інакше, та вгледіла в піску крихітну круглу п'яточку...

Отак янголятко й оселилося в Майки. Стовбичило на письмовому столі, засинало в кишенях чи рюкзаку, губилося посеред подушок, знаходилося на підлозі і знову стовбичило на столі. До часу дівчинка ковзала по фігурці байдужим оком і лишень після того, як у чотирнадцять років із безнадійною нахабністю попхалася до приморського ресторану офіціанткою на курортний сезон влаштовуватися, ледь пробилася до кабінету господаря крізь матюки розмальованих конкуренток, хазяїн схвально кивнув — працюй! — вискочила щаслива, намацала в кишені різьблене кам'яне крильце і повірила: янголятко допомогло.

А воно наче чуло. Так уже старалося! І скоро Майка спершу клала до кишені крихітного кам'яного помічника, а тільки після того вії фарбувала. Та одного разу мама випрала Майчині джинси разом із янголятком, повісила штанці у ванній сушитися, а фігурку, що випала з кишені, — біла-білісінька, — поклала на кришку плетеного кошика для брудної білизни. Майка додому прилетіла, кинулася: де? На плетеній корзині — порожньо. Удвох із мамою весь дім перевернули догори дригом: щезло сердешне. І хоч життя тої ж миті не дало тріщину, — котилося передбачувано вкрай, — Майка почувалася даїшником, у якого відібрали смугасту паличку і вигнали на шлях автівки зупиняти. А як?

Білосніжне кам'яне янголятко несподівано повернулося за кілька років. Одного дня Майка повернулася додому — зморена, спітніла, — залізла під душ, потяглася до мильниці й побачила посеред різнобарв'я обмилків крихітну білу фігурку. Так розчулилася, аж заговорила до янголятка:

— Моя ти крихітко... Не ображайся. Вибач... Більше не загублю. Завжди при мені будеш. Нікому не віддам...

Висушила білий камінь, на radoщах виклала янголяткові: «А в мене такі зміни в житті! Їду з Генічеська! До Києва! Може, навчатися буду. Ти допомагав, янголе? Не забував мене?» Поклала білу фігурку у внутрішню кишеню рюкзака, усміхнулася: тепер ще ліпше стане... Тож не випадково — білий янгол у руку, коли конче треба змити із себе гірку сіль...

Від спогадів — гірко. У забутій Богом сірій хатинці на Лупиному хуторі Майка вивалює з рюкзака весь мотлох, врешті намагає на дні холодну кам'яну фігурку, без вагань кладе до кишені пуховичка, передбачливо задуває свічу, виходить у двір. Сніг коле щоби, мороз прикладається, та Майчиним тілом ще вирує гаряче збудження — спонукає до дурниць. Гукнути, щоби аж луна... Бігти навпростець, упасти на коліна. Лице в небеса. Вити відчайдушно й моторошно, щоби аж вовки по ярах затрусилися.

Гасить тремтіння, роззирається: від ганку — сліди у бік березового гаю. Майка уявляє худорлявого п'яного кульгавого хлопця. Ступає по слідах: крок у крок. У нього... сильні руки. Він... уміє. Після примхливої близькості минула година, та Майчине серце й досі б'ється-калатає. Хай він повернеться! Бо з ним болу не стало, ніби брав її і ворожив-зцілював.

Ніч — проти: ховає місяць за хмарами, замітає снігом хлопцеві сліди. Майка стискає в долоньці кам'яну фігурку, спустошено брєохає до Уляниної хати.

— Це вам. Із Різдвом...

Уляна наче чекала. На столі дві тарілки порожні, виделки при них.

— Дякую... — ставить янгола поряд із фотографією хлопчини в бейсболці. — Повечеряємо?

Майка не виламується. Скидає пуховичок, сідає біля столу.

— Ви не подумайте, що я... заради вечері... Подякувати хотіла. За кашу, за піч... Що людей покликали... на допомогу.

— Знову каша. — Уляна усміхається, накладає на тарілки гречку з м'ясцем.

Майка помічає на підвіконні вигадливі свічки.

— Класні свічки!

— То мій заробіток.

— Самі робите?

Уляна киває, ставить на стіл чорну пляшку.

— По чарці? За Різдво?

Густий кагор по мізках — дзень! Розвезло, розчервонілася.

— Уляно... Ви звідки?

— З Києва.

— Невже тут краще?

Уляна мовчить. Дивиться на фотографію хлопчини в бейсболці.

— Син? — питає Майка.

— Син.

— У мене тяж... Мати. Була. — Майчині думки раптом дичавіють, скачуть мавпами, меле, не зупинити. — А... Пусте. Ви казали: «Зайду надвечір». І не зайшли. От я і... сама до вас. Бо, думаю, раптом трапилося щось... І про грубку обіцяли розказати... А ви як зранку пішли, то в мене цілий день двері не зачинялися. Поштарка така... Галя! З чоловіком приїжджала. Руки мені рятувала. А... Ви ж не знаєте — я пальці попекла!

Майка здирає носовички з долонь — дивиться, не брешу!

— У мене китовий жир є. — Уляна підводиться, дістає з полички скляну баночку, заповнену напівпрозорим зеленувато-жовтуватим еліксиром. Змащує Майчині пальці. — І з собою дам. При опіках китовий жир найкраще рани гоїть. — Обмотує пальці носовичками. — Краще?

Майка дивиться на Уляну розгублено.

— Стільки подій... І грубка, і сусіди ваші, і Галя... І каліка той за шпателем повертався. Знаєте?.. — Майка згадує кульгавого хлопчину, щосили стискає ноги, вгамовуючи жадання.

— Ні, — хитає головою Уляна. І нащо дитині казати, що санчата з дровами до Майчиної хати приволокла, у віконце зазирнула і... повернула назад. Ще й Реп'яха завернула вчасно.

— Каліка... Чому він каліка? — питає гостя.

— Не знаю. Я ж не тутешня.

— Чому ви тут?

— А ти?

— Я?! — Майка кліпає повіками, дивиться на янголятко недобре: от і живи з Уляною, раз користі від тебе ніякої. Був би охоронцем, хіба б Майка так занепала?..

— А я — назавжди, — усміхається зухвало. Забула, як увечері божилася — тільки до наступної п'ятниці. — От тільки не питайте «чому»! Бо ляпну, а ви потім лаятимете себе подумки: «Навіщо спитала?! Краще б не знала!» І мене картатимете. Що не збрехала. А мені тепер... геть не брешеться!

— Не питатиму.

У кімнатці — тиша. Тільки дрова в печі потріскують.

— Ще по чарці?..

— Хочу! — Майчин язык — поперед думок. — А ви... Теж назавжди?

— Ні.

Майка лякається.

— А до літа... будете?

— Буду.

— Добре... Мені — щоби ви до літа...

— Навіщо?

Майка знизує плечима.

— Та так... — Дивиться на янголятко з ненавистю.

— У нас тут сусіди добрі, — чує Улянин голос. — І Валерій Михайлович Троянов. І Сашко... Та й у Капулетцях незлі люди живуть. Завжди допоможуть. Жир китовий баба Горпина дала. Той же Толя...

— Піду! — Майка раптом підхоплюється. Чому ж вона в Уляни й досі? Він же... повернувся. Він там. Біля Майчиної хати. Смішний, жилистий, кульгавий... «Та добре!» Чому він усе повторював: «Та добре»?

— Можеш у мене заночувати, — пропонує Уляна.

— Не можу. — Майка натягує пуховичок, суне до дверей.

— Зачекай! І я для тебе гостинець маю. — Уляна дістає з полички дволітрову емальовану каструлю, витирає рушником. — У

тебе ж каструль нема? А тепер буде. І каші покладу, щоби порожню не дарувати.

Майка притискає до живота каструлю з теплою гречкою, суне до дверей.

— А як я закричу... у своїй хаті. То ви почуєте?

— У нас тут спокійно, — відказує Уляна. — Місцеві кажуть: усі, хто полюбляв по чужих обійстях шарудіти, померли. Улітку цигани гастролюють, а взимку сюди й захочеш — не доберешся.

— А як я закричу... ви ж почуєте? — уперто перепитує Майка.

— Почую.

— Добраніч...

Майка брѐхає до темної сірої хати — холодно. Сніг наче з прірви. Зупиняється перед хвірткою. Ковтає хвилювання, поправляє волосся, пробує нахабно й зухвало усміхнутися: «За шпателем повернувся?..» Ступає на подвір'я і тільки тепер розуміє: сніг... Усе накрив, приховав, вичистив. Біля хатки — жодного сліду. Майка штовхає причинені двері, зазирає в кімнатку. Нікого...

— Куди всі поділися? — Реп'яхова Тома відчинила магазин о восьмій ранку. Стала на порозі — брови чорним наведені, вуста малинові, туніка п'ятдесят восьмого розміру на пишному тілі потріскує, фетрові уги камінцями виблискують. Краса!

Роззирнулася: вимерли Капулетці! Жодного покупця. А мали б об'явитися. Стара Горпина пенсію отримала, казала, купить цукру і десять літрових банок. Полканова Зойка до пальта для свого малого прицінювалася, Горох уже два дні по горілку не йде. Невже десь накалимив, зараза? І *городські* з Лупиного хутора запізнюються. Чому не йдуть? У них же засіки — як шлунок у голодного: і півкіла гречки не втримає. Невже й досі сплять?..

Матюкнулася на рудого облізлого собаку, — застиг за метр, в очі заглядає, — винесла лопату для снігу, заходила поріг розчищати, аби без діла не мордуватися. А серце муляє: щось підозріле з Петром коїться. Ой, підозріле. Як материну хату продав, підмінили чоловіка. Гроші віддав, а очі й досі відводить. Наче скіпка в серці. І кохатися щось... не дуже рветься. На Різдво так і не злигалися, хоч Тома самогонки хильнула, чоловіка до дивана притисла: «Ну, що?.. Ти — Чапай, я — Анка?» А воно кривиться:

«Щось тее... стрес в організмі. Геть зморився». Зморився?! На Різдво?! Та мати твою!

Аж лопату спересердя кинула. Руки в боки: так... І що робити?..

Думку про іншу жінку, яка могла б у Петра завестися, першою відмела. Чоловік весь час перед очима, та й нема Томі конкуренток у селі й околицях. А водія рейсового автобуса послухати, то й на двісті кілометрів навкруги нема, бо як до Києва по товар їде, водій хоч як, та торкнеться Томиної дупи: «Ох, ти пишна...» Що є, то є. Наїла тіла — є чим похвалитися.

Почухала ляжку, засмутилася.

— Клімакс у нього! — поставила діагноз і тільки замислилася, як із тою бідою впоратися, а тут стара Горпина до магазину суне. Стиць, бабо! Згадала про цукор, банки!

— Христос народився, — бабі в'їдливо.

— Славимо, славимо, — стара Горпина усміхається беззбройно. І не присікаєшся.

— А скажіть, бабо... Ви діда вашого ще пам'ятаєте? — Томі своє болить. Цукор зважує, по Петрові жалем сходить: то все екологія клята... Якби не Чорнобиль та викиди, хіба мужики слабшали б у сорок років?!

— На Гробки до могилки піду. Згадаю...

— Та я не про те! Як жили з ним... пам'ятаєте?

— Добре жили. Не скубалися.

— Сексом займалися? Ну, не тоді, як молоді були, пізніше...

— Тьху на тебе! — обурилася баба.

— Та що це ви мені тут розпльовуєтеся? Я вас що — про космос спитала? Ще скажіть — не знаєте, що воно таке.

— Хіба старих людей про таке питають? Нащо тобі?

— Треба! Давайте... Помагайте молодим. Кажіть! Хто першим до сексу охолов: ви чи дід ваш?

— Ого! Та мій дід і перед смертю...

— Так! Ясно! — Бабі цукор у зуби — гуляйте! — По банки з тачкою якоюсь приходьте, бо в руках поки донесете — половину розіб'єте!

Горпина цукор до торби поклала, до прилавка притулилася.

— ...А мені що робити? Терпіла! Бо жаліла, — призналася. — Казав: аж болить йому, як не теє... не зніме напруження. А я його обійму та й кажу: «Знаєш, Васильчику... Війну пережили, Сталіна з Хрущовим поховали... І тут не пропадемо. Олійки собі візьму...»

— Та досить уже, бабо Горпино! Бо вас зараз спогадами з ніг знесе! Мені ті деталі геть не цікаві!

Баба Горпина торбу на плече закинула, вицвілими оченятками на Тому з тривогою глянула.

— Невже на Петра твого мужська неміч напала?..

— Ще вигадайте дурного! Та по селу понесіть! — визвірилася Тома.

— А ти йому «Віагри» чарочку налий. Кажуть, така ловка штука для цього діла.

Томі терпець урвався. З-за прилавка вийшла, бабу Горпину попід руки та на вихід.

— Ідіть уже! Без вас розберуся.

— А Петро з виду так нічого... І не скажеш, що немічний. На Лупин хутір попер, як заведений, — не вмовкала баба.

— Коли це? — здивувалася Тома.

— Та щойно. Я оце до тебе по цукор, а Петро твій — на хутір.

Петро ледь діждався, поки жінка з хати. Третю ніч на нервах: хіба то діло — лежиш поряд із дружиною, а в трусах... заначка. І трусишся, Бога молиш: «Хоч би скоріш заснула, обніматися не лізла, бо триндець забаві!» Знайде гроші — кишки на лікоть намотає.

Тільки Тома за поріг, Реп'ях заначку з трусів витяг і поклявся: хоч усцуся, а схованку знайду! Вкотре хату облазив:

— Що за халепа? І гроші нема де зникати!

Присів на диван, у стінку очима увіп'явся — ремонт час робити. Онде край шпалери під стелею відклеївся. А що, як під шпалеру бакси засунути? І шпалеру заклеїти?

— Оце діло! — Звився, по шухлядах. Клей ПВА знайшов, на табуретку заліз, бакси обережненько під шпалеру засунув, тяп-ляп — є! Приклеїв кут шпалери, хвилин десять долонями попритискав, розрівняв. Відійшов, глянув.

— А фіг хто здогадається!

Аж до пляшки потягся — хильнути на радощах, та вчасно зметикував: зарано. На хутір змотатися, поки Тома в магазині... До Гілки тієї.

Шапку на вуха — і гайда. Так вправно сніг місив, аж баба Горпина зацікавилася:

— Куди це ти чешеш, Петре?

— На хутір треба!

Потічок перетнув — сумну Уляну зі свічкою згадав. Усміхнувся розгублено: «І що то було? Чого серце тьохнуло, аж дихалку забило?» Закрокував до старої матеріної хати, усе вигадував, як вмовити дівчину таємницю берегти. Уже й хвіртку відчинив, та озирнувся на Улянин двір: жінка відчайдушно махала малою сокиркою біля дровника, кидала на купу колотих дров.

Затупцював на місці: допомогти чи як?

— Ви до мене? — почув Майчин голос.

На ганок вийшла — без вітру хитається. По снігу до хвіртки. Біля Петра стала, в очі дивиться. А худа ж. А бліда.

— Ти тєє... не захворіла часом?

— Смішне питання, — скривилася глузливо. Ох, чудна!

— Що смішного? Думав — підмерзла, застудилася...

— То ви прийшли про здоров'я моє запитати?

— Діло в мене до тебе. Серйозне, — знітився Реп'ях. Потилицю почував. — Я оце... жінці своїй сюрприза хочу зробити. Несподіваного... На день народження.

— І що?

— А їй сорок років аж після Великодня.

— А я до чого?

— Я жінці збрехав, що хату за півтори тисячі доларів продав. Щоби ж, значить, заначку мати... На цяцьку для неї. Оце й тебе прошу... Як спитає... Ти ж не підведи. Скажи: півтори тисячі за хату дала.

— Добре.

Отак просто?! Реп'ях повеселішав. «Це ж який я мудрий, — нахвалював себе подумки. — Щоби отак вчасно про сюрприз для жінки збрехати!»

— А купити їй що хочете? — спитала Майка.

— Так тєє... Ще є час. Щось вигадую.

Напружився, подалі від хиткої теми.

— А ти як тут? Не пошкодувала? · ·

Майка хотіла було пригадати Реп'яхові, що в оголошенні хата дислокувалася в Капулетцях, а в реальності — на Лупиному хуторі, та передумала.

— Чого дзвінка на хвіртці нема? Дзвінок треба. І щоби хвіртка зачинялася. Бо прохідний двір, — відказала недобро. Пішла до хати. Навіть не попрощалася.

«Ох і стерво в материній хаті оселилося!» — вразився Реп'ях. Посунув з подвір'я.

— Стійте, дядьку! — Знов та швендя до нього чеше. І що за зараза? Певно, передумала Реп'яхову таємницю берегти, зараз грошиків потребує.

— Де ти ті дзвінки по селах бачила? — пробурмотів роздратовано.

Вона не чула. Бровки насупила, крізь Реп'яха очима сірими.

— Там у вас у Капулетцях хлопець живе. Кульгавий. Адресу дайте. Назву вулиці, номер дому. Шпатель маю йому віднести... Грубку лагодив і шпатель забув, — мовила байдуже.

— Яка ще адреса? — здивувався Петро. — За магазином до яру повернеш, повз ставок до верб дійдеш. За вербами — третя хата. Ворота з дошки необрізаної. Коричневі... — пояснив. — А дзвінка немає! Вибачай! — додав в'їдливо, подався з двору.

І весь настрій коту під хвіст. Так гарно діло владнав — крутнутися тепер до Капулетців, Тома й не здогадається, де був, а тут тобі те худе *городське* губи вигинає. Дзвінка їй бракує. Куди той дзвінок? Хіба в дупу засунути, щоби дзвонило, як пердіти надумає!

На вулицю вийшов, дратування під кадик. Понаїхало тих *городських* у села — проходу нема. Ще й командують, ніби знають, як на землі жити. А картоплі не садять — квіти, хай би їм грець! Сплять до восьмої, наче роботи немає, електрику не економлять — що не дачник, то свердловина, насос електричний, і дудлять ту воду із землі на дурні квіти, наче дощу їм замало...

Плюнув під ноги — усі вони однакові. На Улянин двір зиркнув: махає сокиркою. Матюкнувся сам на себе подумки, на Капулетці зиркнув і повернув до Уляниної хати.

— Давай уже... Підмогну.

— Та й сама в силі.

— Бачу, яка сильна. Онде аж світишся, така сильна.

Сокирку перехопив зручніше — лясь по дровиняці.

— І що то ви, *городські*, села окупували?.. Не сидиться вам по курятниках ваших.

— Та й ваших у містах не бракує, — Уляна йому. На лаву біля дровника присіла, піт із чола рукавичкою — втомилася, хай Бог милує.

— Наші там пашуть, як прокляті. А ваші тут чужі.

— Та й ваші в містах чужі.

— А що до дурного звикати? Заробили — й додому, — Реп'ях їй.

— Аби на селі була робота, я б з радістю.

— Коровам хвосту крутила б? А манікюру не шкода?

— Нема в мене манікюру, — так гірко відказала Уляна, у Реп'яха аж совість прокинулася: і нащо жінку дурницями сіпає?

— Ти теє... Чому тут живеш? — спитав сумирно.

— З роботи звільнили, квартиру винаймати дорого. А тут... багато не треба. Свічки роблю. Для однієї художньої крамнички в Києві. Вистачає.

Реп'ях напружився, знітився чогось, запитав ніби байдуже:

— А сім'я?.. Щось ти на стару дівку не скидаєшся.

— З чоловіком давно розлучилася, а син... Звідси й до сина ближче. Навідуюся до нього.

— Навчається? У Сумах чи в Чернігові?

— ...У Чернігові. — З лави підвелася. — Ти зачекай, Петре... — мовила лагідно. — Віддячити тобі хочу.

Реп'ях стояв посеред двору із сокирою, як той дурний, серце краялося: ох і худенька та Уляна, аж прозора. Чи то місто з них усіх соки висмоктує? Чи біда? Пригорнути, наче дитину, по спині погладити: тихо, тихо... Я ж бачу: очі сухі, серце у сльозах. І чого ж ви всі *городські* такі сумні й винуваті? Як ото пройдисвіти в церкві: як радість, то й не згадають про Бога, а як біда — схаменуться, припхаються, святі лики очима їдять, допомоги просять. Чом вас біда в села виштовхує? Бо на землі не пропадеш? То й раділи б...

— Оце тобі. На радість. — Уляна простягнула Реп'яхові вигадливу бузково-рожеву свічку, схожу на античну колону з різьбленням. — Дякую, що допоміг.

— А ти тільки гукни... — Здоровань знічується, як хлоп'я, кліпає повіками. І що то є?! Чому не йдеться з двору?

— Ні, Петре... Не ходи, — Уляна читає його думки. — Нащо людям на язика брехню класти?

— Ну... Тобі видніше, — геть губиться чоловік. Пхає свічку у внутрішню кишеню куртки, брєохає з двору. Й оптимістично міркує, що сьогодні точно звабить дружину: час-час... Заначки в трусах уже нема, жахатися від Томиного дотику нічого, інструмент до бою готовий. Час...

Та пізно увечері, коли надзвичайно ласкава Тома — гаряча-розчервоніла після ванни — ніби ненавмисно забула застібнути халат і так пройшлася повз чоловіка лебідкою, Реп'ях раптом засумував, очі долу.

— Томо... Із тебе б дві худі жінки вийшли, — ляпнув ні сіло ні впало.

— І де ти їх вгледів? Не на Лупиному хуторі? — ледь стримуючи гнів, спитала Тома.

— А треба ж було перевірити, як та дівчина в материній хаті хазяйнує. Бо ще замерзла б там... Чи угоріла б, приміром... А мені потім — відповідай. І стрес в організмі...

— І як? Перевірів?

— Та жива... — Петро дістав із кишені бузково-рожеву свічку, простягнув дружині. — Подарунок тобі купив... Для радості.

— І як мені з нею радіти? Обійняти чи що?! — психонула Тома. Закинула свічку світ за очі, завалилася на диван. — Світло вимкни! — гаркнула.

Згасла люстра, чоловік подався на кухню біля вікна курити. Тома брови звела, насупилася стривожено: раз Петро на її розкішне тіло не зреагував — значить, важкий ступінь клімаксу його виїдає.

— Нічого... — прошепотіла хоробро. — Впораюся...

Тільки третього дня на Лупиному хуторі Майка остаточно усвідомила, наскільки круто змінила своє життя. Довга дорога лишила сил, милосердні походеньки місцевих відволікли й

обеззброїли, істерична близькість із незнайомим кульгавим хлопцем вивернула душу і так ясно окреслила тоскню Майчину самотність, що й за добу після забави отямитися не могла. Усю ніч очей не зімкнула, вірила — ось-ось хлопець повернеться. Постукає у вікно, скаже щось дурне, непотрібне, таз знайде, нагріє води...

— Знову захоче мене! — навіювала собі затято. Косувала в темне вікно — нікого?.. Хоч би ніч скорше вмерла.

Разом зі світанком у мізках викристалізувалася очевидна безжальна ясність. Чотири стіни посеред лісу, піч хлипка, люди неподалік, та як хвіртку зачинити й вікна занавісити — ніхто й не поткнеться дізнаватися, чи б'ється ще тут серце. І кульгавий не повернеться... День минув, другий, а він не йде.

— А до біса! Нікого не хочу бачити! — Низ живота скрутило від болю. Витягла з рюкзака целофановий пакет із пігулками, потяглася до «Но-шпи»... Ні! «Кетанов»! Дві! І лягти...

Та полежати не вдалося. Спочатку грубка покликала — годуй! Потім сама їсти схотіла — обмотала поперек побитою міллю вовняною хустиною, що нею навіть Галя погидувала, поставила перед собою каструлю — набирала в долоню гречку, ковтала похапцем, ніби їжа мала вбити біль. Та біль не вщухав. Перед очі — вирок, зрада, мотузка хитається-манить, і так хочеться...

— Ні... Не зараз! — трусилася на тапчані від жахів, товкла собі. — Світанок, молоко... Олені вийдуть із лісу, ружі розцвітуть... Лелеки, трясця матері, прилетять... Скоро... Я... дочекаюся.

За півгодини пігулки почали діяти — Майка роздяглася до футболки і вперше за три дні нового життя уважно обстежила власну хату. Хіба були коли-небудь у неї такі хороми? Виросла у десятиметровій кімнатці батьківської хрущовки в Генічеську, потім до столичного гуртожитку перебралася: усієї розкоші — койкомісце. А тут — цілий світ...

Захопилася, потягла ноги по кімнатках. Одна маленька цілком під кухню підходить, у другій малій можна душ із туалетом облаштувати, велику кімнату з піччю видраїти до блиску, меблі порозставляти. І нащо поштарці віддала купу краму?

Вмостилася на скриню — гарна скриня. Замість шафи зійде, та й сидіти на ній прикольно. Тапчанчик твердуватий, то нічого. Онде подушки й ковдри попросихали, підстелить, укриється... Стіл

крутий. Мов із казки про Машу й ведмедів. Лава твердонога, а стілець хлипкий.

— Моя барлога... — розтривожилася, затялася, ганчірку знайшла, почала пил збирати. — Ніхто сюди не поткнеться!

А людям де Майчині думки знати? Реп'ях припхався, потім бородань Санджив зазирнув.

— Можна?

— Ні!

Санджив усміхнувся:

— Я мило зварив... Натуральне мило з м'ятою. Візьми.

— Милом заробляєш?

— Ні, я айтішник.

— Не бреш. Тут електрики нема. — Майка раптом відчула несподівану дику волю. Рвалася назовні, змītала умовності... Надто багато слів! Хай краще забирається!

— У мене генератор.

— То й повертайся до свого генератора.

Санджив не образився. Усміхався в бороду. Поклав духмяне мило на стіл.

— Радісного тобі дня, Ілюзіє.

Майка зачинила за Сандживом двері на засув, заходила далі красу наводити, та поява бороданя роздратувала вкрай. Який же він солодкий і фальшивий, цей Санджив! Та хто повірить, що він тут із доброї волі? Хто тут узагалі може опинитися з доброї волі?! Шифрується під Ісусика, екопоселенець хріновий! А сам, певно, трахнути Майку хотів... айтішник... Кому він локшину на вуха вішає?!

Витерла одне підвіконня, друге. На третьому — шпатель... Як перемкнуло — стоїть і дивиться. Аж раптом за вікном крук на все горло: «Кру!...» Шпатель вхопила, у пуховичок вскочила, вилетіла у двір.

— Капулетці! Третя хата. За вербами. Ворота коричневі...

До огорожі добігла, на крука кишнула — сидів, їв Майку чорним оком.

— Іди геть!

Крук піднявся на крилах, перелетів на метр, всівся на грушевій гілці, так і дивився на дівчину. Зупинилася — бігом назад до хати. З

рюкзака геть усе на тапчанчик вивалила, знайшла люстерко, помаду...

— Подохнете від заздрості! — невідь кому.

Розмалювалася. Ох, цаца! Вуста червоні, сірі очі підведені, брови — стрілами. Шапку не вдягла. Вуха відморозила, зате волосся розвівається. Кульгавий побачить — вмере! Спершу швидко до Капулетців ішла та все простір очима промацувала: гайок, потічок, а там уже й село.

Хиткий місток подолала — зупинилася. Не йдуть ноги — уся хоробрість на Лупиному хуторі лишилася. Може, дарма пхається? Вона ж нічого про хлопця не знає. А як жонатий? Ще й дітки по двору бігають? Стуконе в коричневі ворота, їй відчинить товста неохайна жінка в засмальцьованому халаті: «Толя? Нема чоловіка вдома. А тобі чого?!» Чому вирішила, що в кульгавого дружина — неодмінно товста нечепура? Згадала сильні хлопцеві руки. Збудилася: він... уміє! І болю не було...

Уперед! Спершу магазин знайти. За магазином до яру повернути... Нема в нього нікого: ані предків, ані дружини, дітей!

Оминула облуплений капuletцівський клуб, пішла засніженою вулицею: а немале село ці Капулетці — хат тридцять назбирається, тільки розхристане якесь, розкидане. При асфальтівці ще хати в ряд, а від асфальтівки вглиб домівки, як гарбузи на городі, у довільному порядку стирчать. І тихо... Так тихо, ніби геть нема люду.

Тільки подумала — уздріла дебелу жіночку: пухову куртку розстібнула, ніби літо їй, з-під куртки довга туніка із блистками, гамаші вовняні, на ногах уги чудернацькі. Вийшла зі звичайної хати, замок на двері вішає.

— Добридень, — Майка їй. — А де тут магазин?

— Я — магазин! — Тома око примружила. — Купити щось хочеш? То я відімкну.

Майка намацала в кишені гаманець.

— У вас порошок пральний є?

— І мило господарське. — Тома оперативно замок зняла, двері розчахнула.

— А шоколад? — Майка услід за Томою увійшла до невеличкого похмурого магазинчика, де впереміш — консерви, чоботи, ножиці...

— У мене тільки манни небесної немає, — похвалилася Тома.
— Чого бажаєш?

— Пральний порошок, чорний шоколад... А ложки є? І виделки?

— Ніж туристський розкладний є. Один лишився. Там тобі і ніж, і ложка, і виделка, і штопор, і навіть пилка мініатюрна. Вісімдесят гривень. Береш?..

За дві пачки «Гали», п'ять плиток чорного шоколаду, кіло вівсяного печива і диво-ніж Майка виклала сто п'ятдесят дві гривні. Засмутилася.

— Націнка у вас тут чи що?

Тома брови звела, проштрикнула Майку поглядом.

— А ти часом не та *городська*, що в мого Петра материну хату на Лупиному хуторі купила?

— Та сама. А що? Не подобаюся?

— Чоловік казав — дитина зовсім, а ти така...

— Яка?

— Розмальована, мов на блядки зібралася, — спокійно відказала Тома.

Майка почервоніла до скронь, дихалку забило.

— Та що ви про мене знаєте... — прошепотіла розгублено.

— А що мені про тебе знати треба? — в'їдливо відповіла Тома.
— У мене очі є!

Майка задихнулася, закліпала — земля з-під ніг.

— Протри свої очі! — кинула нахабно. — Корова!

Вискочила з магазинчика — у животі пече. Де вже ті коричневі ворота попід вербами шукати. Брьохала на Лупин хутір, сльозами вмивалася. І всупереч поширеному твердженню зворотний шлях здався Майці набагато довшим. Ех... Були б пальці не попеченими, кулькова ручка, чистий блокнот, записала б: «Друга спроба законтачити з аборигенами закінчилася провалом. І кульгавого не знайшла».

Як місток перетнула, зупинилася. Озирнулася в бік Капулетців, щосили жбурнула в кущі біля потічка файний італійський шпатель із жовтою гумовою ручкою: пропади ти пропадом! Добре, що ніхто не бачив, як вона з тим кульгавим...

Майка повернулася з магазину Реп'яхової Томи й прокляла одразу два населені пункти — Капулетці й Лупин хутір.

Якби гнівні слова в той же час влетіли Богові у вуха, то за дванадцять кілометрів від великого села Добрики, де є сільрада, школа, пошта, автостанція, перукарня, нотаріус Лариса Вікторівна, коноплі на городах і навіть нелегальні гральні автомати в забігайлівці за базаром, замість двох теплих осередків людської цивілізації розстелилися б неорані луки посеред лісів, і тільки одна сіра хатка стирчала б під старими грушами, викликаючи захоплене здивування заблукалих мандрівників: тут є люди?

Люди всюди, всюди люди. Розбурхана Майка драїла підлогу, товкла собі: «А пофіг!» Усередину її світу — чотири стіни — кордон! — ніхто не поткнеться. Навіть добра Уляна...

Випрала старий тюль, що знайшла його у скрині, мокрим — на вікна. І висохне, і розрівняється. Роззирнулася... Кімнатка дякувала, що їй спинку почухали, блищала-посміхалася.

— А круто...

Порозкладала на полиці продукти, що їх поштарка Галя приперла, поряд власні покупки — їжі вдосталь. Спати є де. Тільки впасти намірилася, бо втомилася й пігулки вже не діяли, на грубку зиркнула.

— Дідько! — Останні дрова спалила. А далі що?

Вискочила на ганок... Хіба взяти іржаву сокиру, спробувати відрубати хоча б декілька гілок від найближчої сосни?

— Гілка гілку не рубатиме...

Обійшла хату, увіп'ялася поглядом у похилену огорожу господарського двору з кількома сараями й загородками. На вістрі відірваної дошки сидів чорнющий, аж синій крук. Дивився на Майку блискучим оком, не лякався.

— Що?! — кинула крукові, відірвала від огорожі прогнилу дошку. — Мені свиней не розводити!

Крук відлетів на метр, вмоستився на даху сарая, спостерігав.

— Кльово тобі... Не мерзнеш! — позаздрила Майка крукові. Повалила огорожу, відривала дошки, звалювала на купу в маленькій кімнатці навпроти вхідних дверей.

Уляна до хвіртки підійшла:

— Дитино! Помогти?

— Впораюся!

Поважний Троянов не втримався, гукнув від колодязя:

— Як справи, юна пані?

— Нормально.

Санджив — нахабніший. Вскочив на подвір'я. У дошку вчепився, смикнув.

— Разом веселіше, правда?

— Іди в дупу, — буркнула Майка. — Я з тобою не спатиму.

— Не переймайся дурницями, — відповів. — Мені подобається...

— Що?

— Що ти палиш старі дошки, а не рубаш дерева.

— Просто в мене нема сил рубати дерева.

— Прости їх... — сказав Санджив.

— Кого?

— Усіх, на кого гніваєшся. Гнів випиває твої сили.

— Хіба погано? Не рубаю дерева...

— А себе?

— Іди геть!

Санджив посунув до хвіртки, усміхався беззбройно:

— Заходь до мене.

— Нащо?

— Подивишся, як я живу.

— І не сподівайся! Не трахнеш!

— Ти — жахлива Ілюзія... — мовив Санджив наостанок.

Майка доповзає до грубки — Господи, та скільки ж уже можна бігати туди-сюди! Пхає в пельку ненажері холодні дошки, безсило валиться на тапчан: «Тепер даси полежати, Лупин хутір?!» Замість відповіді — гострий біль унизу живота. Майка сповзає з тапчана, вилущує з упаковки дві пігулки, та запити нічим: вода скінчилася.

Як жбурнула порожнє відро — миші поховалися. А щоби ти провалився увесь, клятий Лупин хутір! Сльози стерла, вуста зціпила:

— Тільки по воду... А потім... Аж до ранку відпочиватиму.

Відро в зуби — до колодязя. Рукавички забула, попечені пальці відморозила, та зі здобиччю. Повне відро до хати дотягла і так собою загордилася, аж у голові промайнула дурна думка: нагріти води, обмитися, бо потом тхне... Пігулки запила, як впала на тапчан —

разом із думками відрубалась. Тільки біла свіча в іржавій консервній банці тріпотіла-тривожилася: задурно хату освітлюю, спить дівча.

Коли зимові присмерки з'їли день, не дали розгулятися вечору-сіроманцю — уже й ніч, від березового гайочка до Майчиної хати обережно наблизився худорлявий кульгавий хлопець у куртці, схожій на матроський бушлат. Тихо переліз через паркан, наштрикнувся на розібрану огорожу господарського двору, зупинився, дряпнув неголену щоку: «Оце так...» Підійшов до віконця, зазирнув — свіча догорала-блимала, освітлювала прибрану кімнатку. На тапчані біля грубки солодко спала дівчина — трохи розтулила уста, розкинула руки.

Хлопець роззирнувся: нікого поблизу нема? Уже хотів було стукнути у віконце, та свіча раптом смикнулася і згасла. Темінь.

Кульгавий збентежився, відсахнувся. Завмер на хвилю, тихо посунув до хвіртки по глибокому снігу. Зупинився. Повернувся до розібраної огорожі. Відірвав широку міцну дошку, заходився відкидати нею сніг, утворюючи широку доріжку від ганку до хвіртки.

Коли наступного ранку Уляна, Троянов і Санджив зустрілися біля колодязя, Валерій Михайлович кивнув у бік розчищеного Майчиного двору, мовив приголомшено:

— Не слабодуха, їй-богу. Навіть сніг навколо хати розчистила. А з виду надто тендітна.

— То ілюзія, — усміхнувся Санджив.

— Не турбуй її, Сашку, — попросила Уляна. — Недарма в наш глухий кут забилася. Їй наодинці із собою побути необхідно. Мені так здається.

— То ілюзія, — повторив Санджив.

Майка прокинулася від холоду. Кинулася до грубки: так і є — вмерла. Морозяка в хаті — пара з рота. Вскочила в холодний пуховичок, намірилася скоріш до Уляни бігти: хай би допомогла розпалити. А серце кривиться: «Та якого?!»

Присіла біля грубки. Згадала, як кульгавий викладав на пожмаканій газеті решітку з тонких паличок.

— Ти вже не виламуйся, жери... — Пхала в пащу з межигірки спочатку папір з цурпалками, потім зламани дошки. Грубка відтаяла, потеплішала.

Майка повеселішала. Поставила на чавунні кільця каструлю, подаровану Уляною, налила води. Буде чай! Закружляла по кімнатці. «І стіл мій, і тапчан мій, і стіни мої — будь що можу тут виробляти. Будь що!»

Пуховичок скинула...

— It's been a long time since I came around... — заскавучала леді Гагою, пожвавішала, голосніше: — О! Так! Минуло немало часу відтоді, як я прийшла! До тебе... поганський ти, Лупин хуторе!

Пальчиками по стільниці ритм — так-так...

— Been a long time but I'm back in town. And this time I'm not leaving without you... — Закружляла кімнатою. — Немало часу, та я... — Зупинилася, усміхнулася тоскно. — Повернулася в місто. Цього разу... не піду без тебе?..

Похнюпилася, залізла на тапчан, вкрилася з головою...

— Та я... — заспівала під ковдрою. — Та я не повернуся в місто... Цього разу... обійдуся без тебе... — замовкла, попливла в спогади. Якби окріп не забулькав у каструлі, розревлася б.

Вилізла з-під ковдри, заварила чай в алюмінієвій кружці, дістала вівсяного печива й шоколад — файний сніданок. Чи вже обід? Тільки печиво до рота — ніби спостерігає хтось. У вікно зиркнула — на уламку огорожі крук чорнющий. Майка запряглася б — той самий, що вчора спостерігав, як вона огорожу ламала. Башкою крутить, з Майки очей не зводить.

— Ну, добре...

Сьорбонула чаю, узяла печиво крука пригостити, вийшла на ганок і очам не повірила — геть увесь двір від снігу розчищений, навколо хати доріжка в'ється, і до хвіртки тепер вільно пройти можна.

— Це... ти? — спитала Майка крука.

— Йа-а-а-а... — здалося, крикнув крук. Так і сидів на уламку огорожі, ні з місця.

— Ну... то заслужив! — Майка кинула печиво в сніг біля огорожі.

Крук вигнув шию, роззирнувся, опустився на землю, швидко підхопив гостинець, примостився з ним на грушевій гілці.

— А ти розумний... — Майка спостерігала за круком, та то не сподобалося птахові. Дзьобнув печиво пару раз, затиснув у дзьобі, полетів десь подалі від дівчини.

Майка посунула доріжкою до хвіртки. Супилася збентежено: «Хто похазяйнував на подвір'ї? Коли? Чому не чула? Спала?..» Значить, хтось, як той злодюжка в темряві, прослизнув у її обійстя і тут собі...

— Санджив! — психонула. Хто ж іще?! Ну... Добре! Начувайся!

Вийшла на вуличку — ані душі. Сонце світить, сніг хвилями, сосни розділовою лінією між небесами й землею. Повітря — пий! Краса... Оминула живі хати, колодязь, жовту хату покинуту — попереду ліс стіною. Цікаво, оленів тут побачити можна чи то тільки Майчині дурні марення?

Пішла в ліс. Сухі гілки під ногами — хрусь-хрусь, білки помаранчевими цятками — аж в очах мерехтить. Незнайомі птахи стривожилися, попідхоплювалися, залопотіли...

— А оленів... щось не видно. — Сунула лісом навпростець, вдивлялася в соснову глибину.

Посеред дерев удалині промайнула темна тінь.

— Ой, мамо... — Як дременула з лісу. І не озирнулася, дурепка. А раптом то дійсно олені?..

Добігла до хутора, аж зопріла. І хоч од скорої ходи низ живота запульсував, наповнився болем, пігулок просити, посунула до Санджива: уже скаже йому все, що думає! Дарма він отак до неї підкочує! Майку тим не купити!

— Привіт! Проходь... — Бородань відчинив, перш ніж Майка підняла руку, аби стукнути у двері.

Стояв на порозі в самій тільки футболці і драних джинсах. З-за спини хазяїна гостю роздивлявся величезний чудернацький кіт, схожий на невелику рись, — сидів на вішаку для одяга, їв Майку холодним жовтим оком.

Перелякалася, відступила на крок.

— Не діждешся! — кинула зухвало. — Ну нащо те все?! Не напружуйся, ясно?! Однаково не спатиму з тобою!

— Тобі дуже не вистачає сексу, — сказав Санджив.

— Мені?! — здивувалася Майка.

— Безперечно.

— Здурів?! Це ти ніяк не вигидаєш, як мене звабити.

— Хочеш, навчу трансформувати сексуальну енергію в енергію творення?

— Нащо?

— Щоби творити. У тому сенс життя, — усміхнувся. — Та прохось, прошу.

— А тварюка твоя... на мене не кинеється? — Майка переступила поріг, насторожено зиркнула на сіро-коричнєве плямисте чудовисько.

...Барлога Санджива скидалася на тепле літо — у великих пластикових горщиках при стіні зеленіли знайомі й чужі Майці трави, наповнювали простір пахощами. По підлозі циновки розкидані, подушки в помаранчевих наволоках. Біля гарячої печі полиця зі скляними банками — рис, сухі трави, знову рис... Під вікном низький дерев'яний столик, на ньому ноутбук відкритий. Поряд генератор. Книжки купую. Не брехав про айті?

— Сенс треба шукати, коли є життя, — сказала Майка спустошено й тільки тепер помітила — бородань босий.

Знітилася, скинула чобітки, пішла по циновці босоніж.

— На підлозі спиш?

— І обідаю, і медитую. І взагалі...

— Схиблений на екології?

— Світ не змінити. Тільки себе... — Санджив усівся на циновку, схрестив ноги.

— Я б посперечалася з тобою... Щодо потреби змінюватися. — Майка притулилася спиною до теплої печі, зі страхом роздивлялася чудернацького величезного кота — підійшов до пластикового горщика, смикав зелену травичку, жував кумедно.

— То спробуй, — почула голос Санджива.

— Нащо наступати на одні й ті самі граблі?.. Ти признайся вже: хотів мене?

— А ти?

— От! Я знала! — Майка скинула пуховичок, всілала на циновку навпроти Санджива. Дивилася на нього зухвало.

— Ти чудна Ілюзія! Я починаю підозрювати, що ти сама мрієш звабити мене.

— І що? Голий номер?

— Чому ж... Колись... Може, завтра... Чи за тиждень... Раптом народжується квітка... Любов... Тільки тоді...

— Здуріти! Це теж із маніфесту екопоселенців?

— Ну, вибач, — Санджив усміхається беззбройно, тягнеться до кота, підхоплює немалу тушку, — більше десяти кілограмів, певно, затагне, — гладить по спині. — Чому ти тут, якщо природа й нормальне життя тобі байдужі?..

— Тут — нормальне життя?! Ти здурів? Тут — яма!

Санджив заперечливо хитає головою.

— Ти усвідомиш істину пізніше. Якщо не втечеш до того.

— Не втечу... Я сюди від усіх втекла, — спустошено відказує Майка,

У теплій кімнатці зависає тиша. Санджив дивиться на Майку зосереджено, чудернацький величезний кіт вивільняється із Сандживових обіймів, навертає навколо дівчини кола. Майка простягає до нього руку...

— Ні! — Санджив підхоплюється, кидається до кота.

Та тварина спритніша. Вчіпляється в Майчину долоню зубами й кігтями, змикає щелепи. Майка кричить, намагається відірвати кота — марно.

Санджив хапає кота за шкірку, лупить по спині.

— Хаусе! Відпусти! Чуєш?! Хаусе — ні! — Відриває кота від скривавленої Майчиної руки.

...За десять хвилин після термінової обробки рани перекисом водню і йодом із перебинтованою долонею Майка сидить на циновці, із ненавистю дивиться на чудовисько: стоїть собі біля горщика, траву хрумає, ніби геть нічого не сталося.

— Твою тварюку звати Хаус?

— Так... Очеретяний дикий кіт. Вибач... Забув попередити: нікому не дозволяє до себе доторкатися.

— Ти ж його тільки-но тискав.

— Мені дозволяє. Бо добро пам'ятає. Тільки тому... Дуже розумний.

— Та невже? Чого ж він не розуміє, що я йому нічого поганого не зробила?! — Майка підводиться з циновки, ноги потерпли. — У мене там грубка, певно, знову згасла...

— Допомогти?

— Дай краще щось почитати.

— Тут жіночих романів немає. Технічна література, поезія, психологія...

— О, ні! Не треба. — неушкодженою рукою Майка показує Хаусу фак, іде до дверей.

— Зачекай! Ліхтар візьми. — Санджив суне слідом, усміхається винувато.

— Нащо?

— Бо не годиться в Уляни свічі брати. То її хліб. А в мене кілька ліхтарів. На акумуляторах. Підзарядив — знову горить. Бери!

— Дякую. Тільки не набивайся ти мені більше в помічники! Домовилися?

— Добре, — погоджується Санджив. — Ти й сама відмінно справляєшся. Троянов сказав: «Не слабодуха». Так двір розчистила... Ми вранці побачили — здивувалися.

Майка поверталася до сірої хатки, притискала до боку великий ліхтар із металевим гачком, за який його можна підвісити до стелі, одного второпати не могла: хто ж їй двір вичистив, якщо не Санджив? Може, Уляна? Хотіла була зазирнути одразу й спитати, та біль у животі потяг до пігулок.

— Уляна, а хто ж іще! — вирішила.

Реп'яхова Тома перетнулася з Уляною за тиждень на автостанції в Добриках. Їхала в Київ по товар, вбралася файно — уги зі стразами, пуховик із норковою оторочкою на каптурі, модна шапка з фетровими квітами. Царівна! Гроші в ліфчику, порожні торби в шкіряну червону сумку з камінцями склала. Добре, що водій на Тому азартним оком кидає й не проти змінити маршрут, щоби на зворотньому шляху спочатку підібрати капuletцівську бізнесменшу з повними сумками біля Троєщинського ринку, а потім уже на Чернігівську трасу вивертати.

— Справи в Києві чи скучила за столицею? — спитала Улянупохмуро, бо чого його радіти, коли потенційний покупець тудипнеться, де магазинів — як очок на старій картоплі навесні. Накупить усього до біса — місяць до Томи не зазирне.

— Справи...

Уляна поставила на землю дві важкі торби — маршрут проторований і незмінний: стрімголов у Київ до крамнички на Житомирській, де розкупаються Улянині вигадливі свічки, забрати гроші за продані, залишити нові й одразу мчати на автостанцію біля «Даринку», щоби встигнути вскочити в автобус на Прилуки. До синопка. Тільки після Прилук — на Лупин хутір.

— Як нова сусідка? — кинула Тома байдуже, згадуючи нахабне розмальоване дівчисько.

— Красива... — тепло всміхнулася Уляна.

Тома вухам не повірила. Красива? Чи Тома осліпла?! Невже ще комусь те худе незграбне сподобатися може? Чи не Петрові часом?.. А вона тільки розслабилася. Напередодні Реп'ях врешті виконав чоловічий обов'язок, винувато курих на кухні, навіть приніс жінці чаю в постіль і пообіцяв полагодити дах на дровнику, щоби зекономити і не ставити могорич Гороху. Тома перехрестилася: є надія. Навіть передумала купувати «Віагру» в Києві, а вже цілих п'ятсот гривень на те діло відклала...

— Не приживеться вона в нас, — відказала Уляні в'їдливо.

— Чому?

— Солодке життя надто любить, — згадала п'ять плиток шоколаду, проданих Майці. — *Проститутка* якась...

— Дарма ви так, Тамаро, — засмутилася Уляна, і скільки потім тряслася в автобусі поряд із Томою, усе до вікна відверталася, наче Тома її щойно в багнюці виваляла й тепер везла чесним людям на суд.

«Недарма... Ой, недарма!» — думала собі Тома. І хоч бізнес її процвітав на трьох китах, — горілка, цукор, пральні засоби, — накупила на Троєщинському ринку дешевого одягу для капuletцівського магазинчика, залишила торби в знайомого азербайджанця, що він китайськими махровими рушниками торгував і за п'ятдесят гривень погоджувався чужий крам зберігати. Линдала торговельними рядами без натхнення, обнови собі шукала, а в душу — сумніви, як ті щури в нічийний сир: «Ой, недарма...» Невже чоловік на те худе негодяще око поклав? Невже конспірується й тільки заради того вчора на Тому так навалився — думала, задушить, трясця матері. І чай заколотив не так, як завжди. І супиться інакше. І свічку товсту, мов дровиняка, що Тома її жбурнула світ за очі,

знайшов, на стіл поставив. «Красиво ж...» «Та хай уже стоїть», — подумки психонула Тома, а чоловікові усміхнулася весело: аж всратися, так красиво!

Зупинилася біля ятки з халатами, нічними сорочками, гамашами-гетрами.

— Халатики, тепле спіднє... Розпродаж! — зацокотіла дебела молодуха. — Чого бажаєте? Може, пеньюарчик? Дивіться, який звабливий! Мужчина голову втратить...

Тома спробувала уявити: Петро входить до хати... А вона, як у тім кіно, на дивані виляглася, бретелька прозорої нічної сорочки на плече сповзла, цицька вивалилася...

— Ні, — перекреслила план як малоефективний: не проканає...

— А може, лосинчики? Термо! Фабричний Китай! Більше ніде таких не знайдете, — продавчиня все не бажала відпускати здобич.

Тома ковзнула оком по пістрявому китайському різнобарв'ю.

— У вас труси блядські є? — спитала задумливо.

— На вас? — не розгубилася молодуха. — Знайдуться! — заходилася в целофановому мішку ритися.

Висмикнула яскраві червоні стринги, приклала до Томи, розтягла труси руками, аж тріснули, демонструючи: влізеш, бабо, не май сумніву!

— Ану, дайте... Роздивлюся...

— А що на них дивитися? Їх носити треба! Це ж сексі! У мене вся Окружна скупляється. Я сама такі не знімаю. Чоловік божеволіє...

Тома крутила в руках трикотажні смужечки, зшиті трикутником.

— Якись вони... не такі!

— Давайте вибирати! У мене і з мереживом є, і зі стразами, і з вишивкою, і такі прикольні з принтами...

— Ну, покажіть... — здалася Тома.

Хвилини двадцять перебирала стринги та зупинилася на тих, що впали в око з першої хвилини: малинові з чорним мереживом і густосині з прозорими камінцями на дупі, що їх вигадливий китайський швець виклав у формі жіночих вуст.

— Супер! Я собі теж такі лишила, — цокотіла молодуха, відраховуючи Томі решту. — У мужиків... щелепи відпадають.

Коли пізно ввечері Петро Реп'ях врешті виліз із майстерні позаду хати, де у всяку вільну хвилину із самовідданою любов'ю реанімував раритетну «Волгу ГАЗ-21» з блискучим оленем на капоті, Тома вже повернулася.

— Том... А чого ж не зателефонувала? — Петро перечепився через торби в коридорі. — Я б тебе зустрів. У Добриках...

— А відволікати тебе не схотіла, — почув жінчин голос зі спальні, де подружжя не спало відтоді, як донька подалася на навчання до Чернігова й ховатися стало непотрібно. Засинали не на широкому двоспальному ліжку — на дивані у вітальні перед «Самсунгом».

— Так теє... Том! Ти де?! Як з'їздила? Вечерятимемо чи як?..

Петро пішов на голос, зазирнув до спальні й остовпів: на ліжку, вкритому синтетичним покривалом зі смугастими тиграми, лежала гола Тома. У пузо врізалася тонка малинова смужка з чорним мереживом. Від пупка вниз, поміж ноги, опускалася ще тонша малинова стрічечка...

— Томо... Тебе обікрали? — спитав приголомшено.

Дивна річ: попри безпорадність, самотність, спустошеність і хронічний біль у животі, Майка почувалася захищеною. Дерев'яний теплий дім дихав разом із господинею, відкривав свої секрети, щедро дякував за те, що знову тут оселилася жива душа. Наче й сам міг дихати тільки водночас із людиною.

Майка захопилася. Надвір вийде, на хатку гляне: сіра? Та ні, біла, чудова! Навкруги роззирнеться — вітатися з усім підряд хочеться. І грушам кинути «привіт». І засніженій вуличці, і соснам, і білкам, і чорнющому крукові, що він усе спостерігає за дівчиною. І лісові, лукам.

Навела красу у великій кімнатці з піччю, іконами й тапчаном, врешті наважилася в малих мотлох розібрати. А там краму, до того ніколи небаченого... Наче занесло Майку в краєзнавчі розвідки. Посуд знайшла — на півсела вистачить: миски, горщики, ложки дерев'яні й алюмінієві, три кухлі глазуровані — з одного питиме, у другий квіти навесні поставить, а третій...

— На запас!

У кутку на діжу величезну нашттовхнулася.

— Кльово... У ній же купатися можна!

То так, дівко. Тільки б її спочатку з місця зрушити, надвір викотити, вимити зсередини... Спробувала штовхнути діжу. Куди там...

— А повесні... Санджива попрошу... Щоби допоміг.

Пішла далі нишпорити: лопати, граблі, саморобні килимки плетені — злежалися, задубіли, та не погнили, не попсувалися. Скриня мала — у ній нитки з голками. Ох, бачила б поштарка Галя! Зійшла б заздрістю.

— А я ж іще на горище не лазила!

Знайшла драбину в сараї господарського двору, поперла до невеличких дверцят у торці даху. На абордаж! Зламати печатку недоторканості таємничого горища, звідки вночі до Майки долинає тихий моторошний шурхіт, ніби хтось пазурами дірку в стелі вишкрібає, а Майка на те — киш-киш! — і витріщається потім на глуху стелю до ранку, ніби від того страхів меншає.

— Шкури лисячі... — усміхнулася. Гайнула до хати Сандживів ліхтар узяти, щоби роздивитися на темному горищі все як слід.

Вискочила з ліхтарем — біля ганку кульгавий стоїть. Волосся — солома. Куртка — матроський бушлат, комір підняв — тільки очі з-під нього.

Заклякла, знітилася лише на мить.

— Я тут помираю без тебе! — раптом вигукнула гнівно. — А ти...

Кульгавий насупився збентежено — геть не розумів, чого хоче від нього дивна дівчина. Плечима знизав.

— Що?! По шпатель прийшов? А нема!

— А де?! — відкрив врешті рота.

— Викинула! Піди пошукай!

— Піч подивлюся... — буркнув. — Потім пошукаю.

І суне до хати. Майка почервоніла, гонор по щоці — лась!

— Хіба я тебе кликала?!

Кульгавий зупинився біля дверей.

— Тиждень минув, піч висохла. Спробую розпалити.

— Сама впораюся!

— Як знаєш. — Очі відвів, пішов до хвіртки.

Майка захлинулася роздратуванням, стиснула кулачки.

— Стій! — вигукнула. — Добре! Подивися...

Принюхалася: п'яний? Ніби ні...

— Тільки мені платити нічим! — кинула зухвало.

— Та добре... — відказав Горох.

Драбина так і лишилася надворі.

У теплій хаті кульгавий геній скинув бушлат, заходився піч перевіряти. Майка залізла на тапчан із ногами, спостерігала за хлопцем, роздивлялася тихцем: при дні лице Толі Гороха видавалося засмаглим, не сірим, відтіняло солом'яні патли. Гострий ніс із горбинкою — наче бився й дістав по носу. Скули стирчать. Злий? Хіба?.. На Оуена Вілсона у фільмі «Він, я і його друзі» схожий: на зріст такий же. На молодого худого Оуена Вілсона.

Збентежилася: серце гупає, нитка-судинка на скроні пульсує — ну, що зробити... щоби пихи не втратити, а він залишився?.. Так, ніби сам захотів, бо цей йолоп... не хоче. Майці начхати... Може хоч зараз знову нахабно кинути: «Хочу тебе!» Та хтось прискіпливий-горделивий усередині супитьсся: «Ганьба...» Аби сподобалася, кульгавий би щоночі повертався! А він за тиждень... піч завітав перевірити. Не сподобалася?..

— Ти... пічник? — запитала врешті.

— І пічник. — І голови не повернув.

— Ще хто?

— Усе можу...

— Геть усе?

— Так...

— Що ще?

— Усе.

Він знущався! Кидав слова горохом — клацали, відлітали без користі.

— А я... нічого не вмію!

Розгнівалася. До біса! Обійдеться! Секс — фігня! Тої ночі, коли кульгавий сумирно погодився — та добре! — без жодного слова й стогону оволодів Майкою, гострий біль у животі раптом зник, хоч Майка віддавалася незнайомому п'яному хлопцю з мазохістським бажанням зазнати стільки болю, щоби уже не витримати, померти... А біль зник. І тепер... Майка знову жадала тих ліків. А він... знущався.

— Та добре... — почула.

Як перемкнуло.

— Ідіот! Що тобі «добре»?! — визвірилася. Підскочила на тапчані — кричала, бризкала слиною некрасиво, неестетично до дідька. — Покидьок! За кого ти себе маєш? Та пішов ти... — Не витримала, розревлася, впала на тапчан. — Ну, нащо?.. Нащо те все... Іди вже геть... Піч! Най би вона провалилася, та піч! Не хочу! Нічого не хочу! Нічого...

Кульгавий розгубився. Закляк біля печі — руки в сажі. Чи забув про те? Повів долонею по чолю, очі додолу.

— Ти...

— Не треба! Нічого не треба!

— Та добре...

Майка спустошилася, сили зникли враз. Обхопила руками подушку, прилипла до неї щокою, схлипувала, дивилася у вікно на знайомого чорнющего крука — сидів на паркані, спостерігав за дівчиною уважно. «Та пішов ти...» — послала крука подумки.

Кульгавий залишився. Вимів віником сміття з печі. Заходився розпалювати... Рухався тихо, мов кіт, оминав тапчан, на якому зіщулилася дівчина. Затріщали дрова, кімната наповнилася новим теплом і легким запахом диму. Хлопець накинув бушлат, вийшов із хати.

— А пофіг... — Так і не підвелася. Заплющила очі, спробувала уявити сонце — не те пекуче-безжальне, що випалює до кісток, життєдайне, лагідне... Марно. Ну й пофіг...

Скільки часу сплигло? Дивилася на крука — прилип, не злітає. Невже печива мріє дочекатися?

— А пофіг... — Не зрушила.

І тільки коли крук раптом сполошився, крукнув, злетів над парканом, підвела голову й побачила Гороха — тягнув до хати повні руки дров.

— Що ти робиш? — Майка сіла на тапчані, звісила босі ноги. Дивилася на хлопця байдуже — от буває ж так: вибухнула, знесилилася, і так тихо на душі стало — ані сплеску.

— Кашу пшеничну на салі тобі запечу, — склав дрова біля печі рівною гіркою, говорив — очі відводив.

— У мене немає сала. І крупів, — відказала, перш ніж згадала про кусень сала, що його поштарка Галя принесла.

— Із собою прихопив, — мовив Горох.

І враз стало радісно. На серці пташки заспівали. За вухом залоскотало щось. Майка відкинула ковдру, зіпнулася на ноги, босоніж пішла до кульгавого.

— А може, ну її, ту кашу? — зазирнула в болотяні очі.

Він не здивувався. Кивнув напружено.

— Та добре, — сказав.

Заварилася каша. Ох, заварилася... Хвилюванням присолена, збудженням. Майці стрільнуло: штори б... День би вимкнути. Щоби очі осліпли, щоби відчувати — не бачити. Рухи рвучкі. Одяг тріщить... Вуста спрагли, німі. Як... до нього дотягнутися?.. Руки нашттовхуються на пружні хлопцеві м'язи. У нього красиве сильне тіло. Не знає того. Точно не знає. І як... до нього дотягнутися?..

Толя знаходить Майчині вуста, припадає. Крім гарячих пульсуючих хвиль, Майка відчуває на його вустах сіль... Чи кров... Однаково! Думки перемішуються, стеляться жорсткою циновкою: колись... Може, завтра... Чи за тиждень... Раптом народиться квітка... Любов... Тільки тоді...

Майці смішно. Регоче в обіймах кульгавого.

— Ненавиджу тебе! Ненавиджу! Я тут помираю, а ти...

Він припиняє дурні балачки одним упевненим, сильним рухом — кладе долоню на Майчину шию, змушує опуститися на тапчан. Не смішно! Майка дивиться в болотяні ясні очі: чом би не померти? Тут і тепер... Та за мить тіло наповнюється вируючим вихором, заплющує Майці очі: відпливає в дивний світ, де думкам існувати — зась, тільки почуттям. Тільки...

Заварилася каша... День заснув. Засніжило. Знадвору звуки чудні — так би й бігти на ганок, вдивлятися в чорноту: що там? Хто?

— Не встану, — Майка лежить на тапчані, усміхається, як дурна. Дивиться на тремтяче полум'я свічки: хіба ліхтар подарує таке свято?

Толя натягує порепані джинси, суне до печі.

Смішний! Невже стане кашу в печі запікати? Майка ковтає слину, прикладає долоньки до живота — не болить! — раптом горлає несподівано навіть для себе:

— It's been a long time since I came around...

Горох озирається.

— А кажеш, нічого не вмієш робити. — І краплі іронії не розчуті. — Співаєш гарно.

— То слухай! — гнівається. І ще голосніше: — Минуло немало часу відтоді, як я прийшла...

— А далі?

Майка замовкає, усміхається тоскно.

— Я прийшла... Чого тобі ще?!

— Нічого. Мені більше нічого не треба, — відказує Толя так серйозно, що Майка підводиться з тапчана, голяка суне до хлопця. Заглядає йому в очі: що ти щойно ляпнув? Навіщо?

Горох підкидає в грубку дрова.

— Ти куштувала кашу з печі?

— Ні, — бреше Майка, перш ніж згадує смачнющу жовту Улянину кашу.

— Зараз спробуєш.

І раніше в Майчиному житті траплялося, щоби голяка... по кімнаті... Тепле повітря проникає в кожну клітинку, дарує відчуття первісної свободи, ніщо не стримує рухів, а рухатися хочеться — кружляти, кружляти... І раніше траплялося, та тоді... у чужому просторі чужа рука чемно подавала Майці одяг — бітте! А тут... У власній Майчиній хаті хай би хто зважився! Кружляла кімнаткою — гола, гаряча...

— Не вдягатимуся сьогодні! — Горохові.

— Та добре... — Поставив горщик із кашею на стіл. — Ти поїж...

Сиділа на тапчані біля столу русалкою — ніжки під дупою, волосся по плечах. Ковтала кашу, дивувалася: чому Толя не їсть? Притулився до стіни під іконами, дивиться на дівча, ніби віри не йме — ось вона, поруч.

— Поїж! — йому.

— Не хочу.

— Дарма!

— У тебе дров на добу, — відповідає стримано. — Завтра візьму підводу, привезу.

Майка насторожується. Майка чує інше: «Уже піду...» Зиркає у вікно: ніч. Ні... Хай не йде!

— А... Нащо? — шепоче. — Я паркан розібрала. Завтра сарай завалю.

— То не дрова — мотлох.

Радість зникає, поступається місцем глухому роздратуванню. Перець діловий! Піч-каша-дрова!

— Не хочу про дрова!

— Та добре.

— Я ж не прошу в тебе допомоги.

— Та добре, — повторює він. — А шпатель...

— Що?!

— Дійсно викинула?

Майка кидає в горщик алюмінієву ложку, валиться на тапчан, завмирає, щоби не ляпнути щось ганебне й образливе, що воно з легкістю лізе на язик. Тоді він точно піде.

— Та добре, проїхали. — Толя вкриває Майку ковдрою, дмухає на свічу. — Я знадвору замкну. І вкину ключ тобі у квартиру.

Майці не вистачає духу відкинути ковдру, крикнути щосили: «Не йди!» У цупкій чорноті силкується роздивитися кульгавого Гороха, та лише чує, як ляскають двері, у замку скрегоче ключ.

У теплому повітрі прогрітої хати ще пахне запеченою із салом кашею. Дзень — на підвіконня падає ключ. Пізно. Мовчи вже, дівко. Ані слова...

Реп'яхів кум Микола Галаган умів язика за зубами тримати. Усі в Капулетцях знали: що Галаганові у вуха впаде, у ньому й загнеться. Недарма свого часу на кордоні два роки відмантулив. Серйозний мужчина. Капулетцівські баби не дуже стидалися при Миколі чужі кістки перемивати: однаково по селу не понесе. Тож, коли одного дня Галаган зайшов до Томиного магазину, щоби приправ для кролячої тушонки купити, кумова дружина не припинила по мобільному теревенити. Однією рукою кинула пакетики з перцем-кмином на прилавок, сама в трубку все про ліки якісь, про хвороби... Що за чортівня?

Галаган отоварився, вийшов на вулицю. Назустріч баба Горпина чеше.

— У Томки настрій як? — Миколі. — Бойовий?

— Стоїть ще. Не впала.

— З такою бідою і впасти можна, — натякнула баба. І чекає, в очі заглядає: мовляв, давай уже, питай, що за біда!

— І що за біда? — спитав Галаган.

— Петро її... знесилився! Геть нічого не може по чоловічій лінії. Казала, як «Віагра» не допоможе, повезе в Київ — хай ріжуть!

— Таке дурне, бабо, кажете, аж плюнути на вас хочеться, — сказав Галаган, плюнув під ноги, подався геть.

Наступного дня в Миколиному кролятнику подрібнювач корму гавкнувся. Галаган виматюкався на той нестабільний кролячий бізнес, подався до Реп'яха, бо краще за кума в залізяках ніхто не розбирався. У майстерню зазирнув... Бачить — сидить Петро на ящику, водою пігулку якусь запиває.

— Що то ти, куме, за хімію ковтаєш?

— Та так... — Петро йому. І ніби знітився. Потилицю чухає. А очі сумні — як ото в сучки бездомної. І тему переводить. Про озимі почав, про китайські дирчики, які в Добрики завезли.

— Нема мені коли про дирчики, — психонув Микола. — У мене техніка зламалася. Поможеш чи ти після своїх пігулок недієздатний?

Подрібнювач полагодили, та прикра тривога за кума ніяк не відлипала від Галагана. І день минув, і другий, а Галаган усе про знесиленого кума думає. А в лоба запитати язик не повертається. І солідарність чоловіча прапором майорить над усіма Капулетцями: не здамося. Ніби вже й самому Миколі час пігулки ковтати. Перестрів раз кумову дружину на вулиці, не втримався, запитав:

— Як справи, Томо?

Тома саме переживала ренесанс. Кілька днів тому клятві блядські труси справили на чоловіка настільки непередбачуване враження, що Тома ледь Петрове серце валідолом заспокоїла, а потім так голубилися, що й не помітили, як перейшли до активних дій. Чоловік упевнено перекреслив жінчині сумніви, Тома перехрестилася й розірвала на шмаття смужки з мереживом, хоч спочатку заради економії хотіла було подарувати одні неношені

труси Полкановій дружині Зої, та уявила собі перелякану Полканову морду й вирішила не ризикувати.

— А сам як?! — кинула Галаганові гонорово.

— Та як... — знітився Микола. — Ніяк! Таке всюди коїться... У новинах показували... В Америці дядько один «Віагри» наївся. Коньки відкинув, а член стирчить... Воно тее... з пігулками обережніше треба бути. Скажи ж?

Тома остовпіла. Матір Божа! Значить, дарма душа боліла?.. Клімакс таки в чоловіка! Чого ж їй не зізнається, що лікуватися почав? Соромиться?.. А кумові довірився? А де гроші на «Віагру» взяв? Вона ж коштує, як півпальта...

— А що краще?! — психонула. — Горілку у твоєму кролятнику жерти?! — Знищила Миколу поглядом, посунула геть.

Галаган дивився, як Тома танком протаранила путь до магазину, як одним сильним рухом розчахнула двері. «Хіба ті сто кіло легко задовольнити?!.. — пожалів кума. — Та якби в моєї Оксани було стільки сала й такий норів стервозний, я б уже...»

Засмутився, пішов до кролятника. Біля кролів вошкається, а в голові кум оселився. І звідки ті болячки вилізають? От, приміром, кролів узяти. Які вже тендітні створіння — горілку біля них не пий, від протягів дохнуть, клятї, але ж крільчих своїх усіх підряд трахають, аж дим коромислом. Чого ж у людей інакше?

— Жінки винуваті...

Тієї ж ночі влаштував термінову перевірку власної чоловічої моці. Нічого так... Впорався. Оксана аж схлипнула:

— Давно ти мене так не голубив...

— Так тее... Кролі увесь час забирають, — буркнув. А в голові — кум.

Оксана до чоловіка притулилася.

— Троянов дзвонив, — згадала. — Кроля хоче.

— От... — кивнув чоловік. — Кажу ж, куди не кинь — кролі!

Двічі на місяць Микола Галаган постачав пану Троянову на Лупин хутір свіжу кролятину в кількості «одна кроляча тушка» з доставкою до дверей. Зазвичай Валерій Михайлович спочатку телефонував Галаганам: мовляв, готовий викласти вісімдесят гривень за свіжину, тож наступного ранку Микола забив півторакілограмового кроля, освіжував тушку, та на Лупин хутір

одразу не пішов — у спині щось стрільнуло. Натер поперек медом зі спиртом й алое, замотав шаликом — линдав, линдав: ніби полегшало. До хутора дійде. Жінка було визвалася замість Миколи на Лупин хутір збігати, і Галаган би погодився — чи не діло! — та минула ласкава ніч і природний гонор не дозволяли слабину. Чоловік він чи тєє?.. Він не тільки в постелі! Він і з хворим поперек не те, що на Лупин хутір, хоч на кордон знову...

Ну, і попхався. Без пригод дістався Троянового обійстя, віддав кроля, випив із господарем чарочку за всі різдвяні свята, потеревенили за те, за се, Валерій Михайлович повідав, що готує матеріали для наукової конференції.

— І що за наука? — спитав Галаган.

— Дослідження історії Прилуцького козацького полку за Гетьманщини.

— А... Так он чого ви в наших краях...

Троянов ще налив. Потім ще. До ночі бесіду вели. Микола довідався, що перед розформуванням козацьких полків наприкінці вісімнадцятого століття на території Прилуцького козацького полку налічувалося одинадцять сотень, у яких було дев'ять містечок, п'ятсот сорок сім сіл. І Капулетці поміж них. І Лупин хутір... А з тисяча сімсот чотирнадцятого до тисяча сімсот шістдесят третього полк очолювали полковники Гнат, потім Григорій Галагани.

— І я Галаган! — зрадів Микола. Груди колесом, мордяка щаслива. Оце новина! Усе життя себе справжнім прикордонником вважав, а він за походженням справжній полковник, може бути.

Так возгордився — вискочив із Троянкової хати, про поперек забув. Загарцював вуличкою в бік Капулетців, грозним оком роззирається. Нікого? Отож бо, вражі діти! Ховайтеся, Галаган іде!

Уже до краю Лупиноного хутора дійшов, у бік Майчиної хати глянув — щелепа відвалилася. Твою наліво... По хаті дівча голе швендяє. Патли розпустило, цицьки стирчать, тільки й того, що нижче пупка не роздивитися, бо для того треба ближче до хати підкрастися, у вікно зазирнути. І хіба то для полковника проблема? До хати крок зробив — поперек як стрільне. Аж паралізувало всього на мить, відчуває — нема тіла, тільки тєє... член стирчить. Згадав дядька американського... Перелякався — аж на піт пробило.

— От стерво, — послав Майці привіт. Та боком, боком на Капулетці. А в голові вже не кум — стратегія. І тактика. З одного боку, Томка винувата, що кум імпотентом став! З іншого — хіба на одному жіночому тілі діагноз перевіриш? Якби в кума три жони в ряд лежали. Чи чотири... Отоді б і зрозумів! Може, у нього виключно на Томку не стоїть, а він із переляку хімією давиться?!

Додому дістався, жінці гроші за кроля віддав, змастив поперек наново, за шапку і з хати.

— І куди? — Оксана йому.

— Розмову серйозну до кума маю, — відповів Галаган. — Невідкладну...

Петро Реп'ях у майстерні зачищав від іржі переднє крило своєї красуні — колись кавово-молочної двадцять першої «Волги». Тома вже разів двадцять кликала: «Кинь, іди до хати», — та Петрові кортіло ще сьогодні побачити чисте крило. Тож коли Галаган несподівано став на порозі, Тома тільки мотильнула головою в бік майстерні:

— Там він, чорти б його... І тільки здумай йому наливати!

— Дякую, Томо, — навдивовижу чемно відповів Галаган, посунув за хату.

Реп'ях побачив схвильованого кума, прийнявся: набрався Микола. Не інакше прийшов полірувати. Хмикнув утомлено.

— Ні, куме, — відказав. — Сьогодні я пас.

— Ти, бачу, вже повний пас! — зітхнув Галаган. Навпроти Реп'яха на ящик усівся, брови звів — думає.

— Ти чого? — здивувався Петро.

— Ліки для тебе знайшов, — видав кум.

— Та я ніби не хворий.

Галаган на Реп'яха з підозрою зиркнув.

— Ну... То правильно! Не треба нічого казати. Хвалитися нема чим. Тільки я тобі так скажу, куме: пігулки — останнє діло. Треба цю... альтернативу шукати. У навколишньому середовищі.

— Коли в тебе, куме, голова після вчорашнього розколюється, ти пігулку шукаєш чи цю... альтернативу? — усміхнувся Реп'ях.

— Ото ми ще про мене не базікали! — психонув Галаган. — Ти краще мене слухай! І роби, що кажу! Щоби завтра ж на Лупин хутір пішов! До худої тої!

Реп'ях знітився. Кинув металеву щітку, що він нею півдня крило шкрябав, на Миколу зиркнув:

— Питала?..

— А там, куме, повір мені — без питань! Прийдеш, зарядиш батарейки — знову молодий!

— Як це?

— А як уже вийде. Я нині на хутір Троянову кроля носив, у вікно її зиркнув: ходить, стерво, голяка по хаті, цицьки стирчать... І що ти думаєш? Спрацювало. Зарядився на відстані. А ти ж таки хату їй продав. Можеш завітати собі, ніби в тебе діло до неї є. От тобі й альтернатива.

— Так ти про цю... Про дівчину?

— А ти за кого думав?

— Ні за кого... — Петро брови звів, очі додолу.

Галаган головою замотиляв гірко, як ото над могилою бойового товариша.

— Ти, куме, теє... Не панікуй! — постановив. — Будемо вирішувати твою проблему... по-тихому.

— Яку ще проблему? Нема в мене проблем.

— Та досить уже! Кажу ж — знаю!

— Що?

— Що Томка тобою в постелі геть незадоволена.

Реп'ях вухам не повірив.

— Здурів?!

Галаган усміхнувся гірко: мовляв, я тебе, куме, у біді не покину. Поклав руку на Реп'яхове плече.

— Мовчи... Я ж розумію... Нема про що балакати. Ми ж не баби, щоби одне одному жалітися. Робити щось треба, бо то, куме, ще не гаплик — є надія.

Реп'ях на Миколу зиркнув розгублено.

— Звідки ти взяв... Що Тома...

— Не один біс? Ти в корінь дивися! Бо я так собі думаю... Треба діагноз перевірити. На інших жінках. Одна незадоволена жінка — то ще не злочин, а тільки прецедент.

— Ти що пив? — спитав Реп'ях із підозрою.

— А-а-а... Знову ти за пусте, — насупився Галаган. — На хутір іди. До тої *городської* розпутної, бо вона не просто так по хаті гола ходить. Заманює, сучка! Влаштуй перевірку власному організмові. Як не подіє — будемо інші шляхи шукати.

Тома тільки про *городську* розпутну почула. Саме до майстерні обережно наблизилася, завмерла, у щілину за кумами спостерігає.

— Не треба вона мені, хоч би й сама за руки хапала, — сказав Петро. — Є мені де заряджатися... Додому йди, Миколо. Усе діло зіпсував дурними балачками.

Галаган так розгнівався, аж вуха почервоніли.

— Це ти мені?! Мені?! І пропадай! І щоби в тебе не тільки на Томку, щоби в тебе на жодну жінку у світі член не встав! І до хати моєї не наближайся на сто метрів. Стрілятиму без попередження!

— Стрілялку спочатку купи, — буркнув Петро.

Тома ледь встигла відскочити: з майстерні вилетів розгніваний Галаган, не помітив кумової дружини, красно виматюкався в ясну ніч, попхався з двору.

Тома зазирнула в майстерню — чоловік сидів на ящику, спустошено колупав нігтем край блискучого відчищеного крила. Плечі опустив, ніби гнітом їх придавило, зітхає, як приречений. Хоч бери його й до серця пригортай, як та баба Горпина: удвох війну пережили, Сталіна з Хрущовим поховали, і тут удвох впораємося?.. Аж вилаялася подумки: єдина відрада — на інших Петрові начхати. Тома на власні вуха то почула.

Полкан спокою не знав. Вдача така: знайде клопоту на свою голову. Виробнича травма у вигляді зламаної ноги не дала змоги дільничному ще на Різдво нагрянути на Лупин хутір із терміновою перевіркою наявного її контингенту, та оперативна інформація стосовно нової мешканки стікалася до лежачого Полкана систематично. І все негативна. Поштарка Галя зазирнула провідати хворого, дратувалася: таке дурне й пихате те дівча, що й очі б її не бачили. А невдячне, а ліниве, прости Господи! А безруке — і з грубкою впоратися несила! Реп'яхова Тома принесла Полкановій Зої дві кофтинки на вибір, плювалася на дівчину:

— *Проститутка* якась... Помада як стоп-сигнал. Такою тільки хвойди мажуться. А нахабне... Чи обікрала когось і ховається, чи ще чогось гіршого утнула. Кажуть, гола по хаті ходить... Отаке стерво до нас прибило.

Полкан і сам дивувався: що молода дівчина в селі забула? Сільські хати через одну повикупали кияни-дачники, переважно подружні пари середнього віку й старші люди. Були й молоді сім'ї, але щоби *городська* дівчина сама-самісінька в лісі оселилася, так дивина. Гамірливі столичні компанії виривалися сюди на шашлики у вихідні, засирали ліс пляшками і галасом, із натхненними посмішками поверталися до столиці. А ця, виходить, осіла, щоби хронічно їм тут гадити?.. Гримнув на односельців — більше на бабів, що вони любили язиками плескати:

— Дивіться мені уважніше... За лахудрою тою. Ще красти почне чи якимось по-іншому гроші вициганювати. Бачив я моторних таких.

Глуха неприязнь капuletцівських аборигенів до Майки докотилася до Лупиного хутора за місяць. Спочатку Валерій Михайлович Троянов наслухався пліток, як повертався до хутора з наукової конференції в Чернігові, потім Санджив у Добриках зустрічав групу йогів, що вони час від часу влаштовували тренінги в його барлозі, і перетнувся з поштаркою. Не змовчала Галя, спитала зухвало:

— А що... дівка та, що в Петра хату купила, червоного ліхтаря вже на ганку повісила?

— Нам усім ясного сонця вистачає, — відповів Санджив і, коли Галя взялася пояснювати ідеологічному толстовцю, яка зараза поряд із ним оселилася, тільки погладив поштарку по долоні: «Ну, нащо ви власну енергетику псуєте? Усміхніться... Ви ж добра...»

Ніяк не бажали *городські* сільських підтримувати!

На початку лютого до Томиного магазину по гречку, цукор і сірники Уляна завітала. Капулетцівські баби не церемонилися, обступили жінку: «Як там сусідка ваша?» Такого про Майку наговорили — Уляна вухам не повірила.

— Дарма ви дівчину ображаєте, — засмутилася. — Нічого поганого за нею не помічала.

— А гарного що?! — спитала Тома.

— Хату до ладу привела. Я думала — ніколи той бруд багаторічний не відмити, а вона навіть цвяхи в стінах повідчищала. Блищить усе.

— А на життя чим заробляє? Як ото раз у мене за царя Гороха п'ять шоколадок купила — відтоді її не бачила, — відрізала Тома. — А з голоду, кажуть, не попухла. Хто ж її там годує? А? З якої такої ласки?

Уляна й гадки не мала, як Майка виживає, та й на поталу капuletцівцям віддати сусідку не схотіла.

— І я дівчині допомагаю, і Валерій Михайлович, і Сашко, — відказала упевнено, навіть не усвідомила: останню краплю дьогтю щойно додала.

— А я казала: захребетниця! — авторитетно заявила Полканова Зоя.

— Та я б із глузду з'їхала в хаті без діла сидіти й чекати, поки мене хто нагодує! — Тома аж руками ляснула од роздратування. — А тій курві в радість із людей усе для себе висмоктувати. І де воно на нашу голову взялося?! От поселилися ж поряд нормальні люди: Уляна свічками своїми промишляє, Троянов книжку якусь пише, Саня-жид семінари проводить, на комп'ютері клацає, а про справи не забувають — городи садять, хати побілені, дерева обрізані, бур'янів навколо хат нема. А тут — на тобі! Цаца об'явилася!

Уляна так здивувалася, що Капулетці давно знають усе, що на Лупиному хуторі відбувається, навіть образитися за Майку забула. Усміхнулася розгублено.

— А давайте весни дочекаємося, — сказала. — От побачите — дівчина першою картоплю у землю вкине.

Капулетцівські затяті баби замовкли на мить, ніби картопля й була головним мірилом порядності. Тільки стара Горпина рукою махнула, мовляв, пусте.

— Дарма сподіваєшся, Уляно, — відказала. — У твоєї сусідки на подвір'ї крук гніздо звив. А то вірна прикмета: де стерво — там і крук. Не буде з неї людини...

— А ви, бабо, звідки про гніздо знаєте? — здивувалася Тома.

— Їздила підводою за хутір у ліс по дрова. На власні очі бачила.

Уляна поверталася на хутір — холодно. Зима в серцях. Сільські не винуваті... Звикли по правді. Не ховаються, однаково не вийде. Як

Майці пояснити: це ж не місто, дитино, тут не можна поводитися, як у місті! То в глухій столиці твоєї появи чи зникнення ніхто й не помітить: вошкаються мільйони, випадають тисячі щохвилини, а всім байдуже, пнуться-метушаться... То в місті рот на замок і мовчи про свої біди, усміхайся вічним гуінпленом — один посеред мільйона інших скалічених гуінпленів. А тут не так, дитино. Тут людина з'явилася — подія. Обдивляться, розпитають, двері перед носом не зачиняють, останнім поділяться, засуджувати не поспішають — усяке в житті трапляється. І тільки як фальш розчують, відсторонену зухвалість, презирство — отут вона й починається, сільська голгофа. Бичуватимуть без жалю, мов сліпі...

Усміхнулася тоскно: чи їй Майку вчити? Сама Богу молиться, щоби ніхто не дізнався, куди мчить вітром щомісяця...

— Холодно, — прошепотіла засмучено. Повернула до Майчиної хати. Зо два тижні не була. Аж самій цікаво: як живе бідаха?

Зайшла на подвір'я — крук чорнющий злетів з огорожі, закружив над обійстям. Уляна примружила очі, намагалася роздивитися посеред голих грушевих гілок крукове гніздо.

— Нема гнізда ніякого, — роздратувалася, посунула до хати.

У хаті блимало світло, та Майка не відчиняла. Уляна злякалася. Стукнула кулачком у скло.

— Майє... — Очима у вікно увіп'ялася. — Дитино... — Та дужче кулачком по склу.

— Ключ під дверима, — почула за спиною знайомий голос.

Озирнулася — Горох.

— А що тут, Толю?! — перелякалася чогось.

— Хворіє.

— А ти... — Тільки тепер докумекала: тверезий.

— «Фармацитрон» приніс, — безбарвно відповів кульгавий. Дістав ключ, по-хазяйськи розчахнув двері. — То ви куди: до хати чи з хати?

— Зайду... Спитаю: може, щось треба, — зніяковіла Уляна.

У хаті так весело стало — ряднинки смугасті, піч маками розцвіла, на полиці тарілки руба — Уляна розгубилася. Роззиралася зачудовано: коли це Майка встигла... Здається, тільки вчора на попечені пальці дмухала.

Пішла до тапчана, на якому тоненькою гілочкою трусилася дівчина: щоки пашать, очі вологі. Приклала долоню до Майчиного лоба: горить!

— Застудилася? Ну, чого ж мене не гукнула? — засмутилася.
— Температуру міряла?

— Градусника немає, — прошепотіла Майка.

— То я зараз принесу. І меду. І калини... — Гайда до порога.

— Не треба.

Уляна так і залякла:

— Чому?

Майка перевела вологі очі на Тольку Гороха — стояв біля дверей, як швейцар у дорогому готелі.

— Є в мене ліки... — сказала, та Улянці здалося: не про Гороха, не про застуду, температуру й «Фармацитрон»... Про щось інше, нікому не відане.

— Може, сама чогось хочеш? — мовила безпорадно.

— Геть нічого не треба. — Майка підштовхнула сусідку очима: «Ідіть, Уляно, дякую, що провідали...»

Уляна сунула до власної хати — сльози під кадик. Жалі перемішалися з прикрим подивом: щось тут не те. Дивна. Наче приховує щось страшне. Наче ніхто й ніколи не має дізнатися про те страшне. Може, праві капuletцівські баби: надто зухвала! Як ото геть нічого втратити не боїться. І дільничний Полукан має рацію: хто завгодно по селах хати купляє, тільки не панянки столичні.

— Як же так вийшло, що про Гороха й досі ніхто не здогадується? — здивувалася. Капулетцівські баби онде навіть про свічки її знають, про наукові розвідки Троянова, про Сашка... А про Гороха — ані пари з вуст.

Згадала, як на Різдво тягнула до Майчиної хати важкі сани з дровами, як зазирнула у вікно і посеред безладу покинутого помешкання, де тепло людської присутності ще не розгорілося, навіть не тліло, посеред сірих стін і спустошеної безнадії самотніх ненамолених ікон на старих пістрявих подушках біля грубки уздріла гарячі молоді тіла і завмерла, серце забилося — тремтяче полум'я виривалося з привідчинених дверцят грубки, та освітлювало не всю хатинку, наче навмисно кидало мінливі відблиски на тендітну голу дівчину і худорлявого жилистого хлопця, і здавалося, світло лине від

тих двох... зігріває хатинку, обійстя, топить сніг і кригу, от-от дістане до зледенілого Уляниного серця.

Згадала, як завернула Петра Реп'яха, що він того вечора пнувся «у справі» до нової мешканки Лупиноного хутора. Оберігати дівча взялася, наче своїх справ нема.

Зупинилася, втерла сльозу.

— І що мені до них? — прошепотіла. — Мені є за кого думати...

Буличку перетнула, на власне обійстя зайшла.

— Добридень, Уляно, — почула від дровника. На пні під голими виноградними лозами сидів Петро Реп'ях.

П'яні одкровення рішучого прикордонника, Петрового кума й ліпшого друзяки Галагана, зламали Реп'яхові хребет. За що не візьметься, Миколині слова у вухах: «Томка тобою в постелі геть незадоволена...»

Дожилися, трясця матері! Так он у чому справа! А Петро голову сушить: що з жінкою сталося? То халат їй не застібається, то труси сирітські купила і так у них розляглася, Реп'яхові аж серце прихопило — тиждень потім «Валокордин» смоктав. І спитати — язик не повертається. Усе життя, значить, подобалося Томі, а тепер, виходить, не подобається! Може, теє... порівнює Реп'яха з кимось? Паралелі проводить? Після фатальної подружньої зради?!

Як уявив — щелепи звело.

— Як наші справи, Томо?.. — ляпнув якимось за вечерею.

Жінка напружилася, на чоловіка зиркнула вкрай підозріло.

— Тобі краще знати, — відказала.

Отакої... Реп'ях плечима знизав.

— Я, — каже обережно, — усім задоволений. А ти?

— Та й мені жалітися нема на що, — Тома йому.

Реп'ях здивувався. Потилицю почухав.

— Значить, усе тобі, Томо, подобається...

— Та кажу ж! А чого питаєш? — Тома в розвідку.

— Та так... Оце подумав: хіба таке буває, щоби жінка до чоловіка геть ніяких претензій не мала?

— Претензій ніби нема, а от підозра одна закралася. — Дружина тарілку відсунула, ліктем стільницю притисла, щоку підперла.

— То кажи! Що за підозра? — Петро плечі розправив, набрав бадьорого вигляду. Ну, думає, зараз відкриється... Що геть незадоволена... У постелі!

— Гадаю, чоловіче, не всі гроші за материну хату ти мені віддав!

Реп'ях смикнувся, стрільнув оком так, ніби те око — куля в тривимірному кіно: обійшов поглядом кути й двері, долинув аж до великої зали, учепився в приклеєний кут шпалер... Клята жінка!

— Чого мовчиш? — почув Томин голос.

— А що за дурне балакати? Я думав, щось серйозне.

— А гроші де на пігулки свої взяв?!

— На «Валокордин»? Ніде не брав. В аптечці його ще є непростроченого.

Тома в чоловіка поглядом увіп'ялася — душу виїдає.

— А крім «Валокордину», нічого не приймав?

— Та ні.

— Так ти, значить, без пігулок...

— Що?

— Та нічого, — пташкою підхопилася, тарілками задзеленчала, усміхається.

Реп'ях і собі усміхнувся, від серця відлягло: це ж треба так за занадку перелякатися, щоби про якість сімейного сексу забути?!

Тома перемила тарілки, вляглася перед телевизором... На хвилі несподіваної радості Петро приліпився на краєчку поряд, обійняв дружину міцненько.

— Є за що потриматися, — не забарився зі звичною увертюрою.

— Та вже ж не така худа, як та... — хмикнула Тома, хоч за багаторічною сімейною традицією мала б відповісти: «Хоч поцілуй спочатку, халамиднику!»

Реп'ях заляк — на рівні очей свіча миготить.

— Яка ще «та»?.. — спитав тоскно. — Що ти мелеш, Томо?! Не хочеш? Так і скажи! Усім вона задоволена...

Цигарку в зуби — спочатку було на кухні курити присів, та в дупу пекло: вийшов на подвір'я, потупцював біля ганку, посунув до майстерні — біля блискучого металевого оленя на капоті двадцять першої «Волги» Реп'яхова душа завжди заспокоювалася. Дав рукам роботи — шкріб-шкріб передні дверцята автівки, аж піт росою.

«Може, правду каже Тома? — крутилися думки. — Може, щось у мені не так? Чому та Уляна з голови не йде? І от же — правда! — потриматися нема за що. І мовчазна, небалакуча, зажурена. І горем від неї тхне — аж підходити страшно. А ото як сказала... про світло на рівні очей... так і почалося... Наче як плакати, так тільки біля неї. Як жалітися — їй, нікому більше. Що то таке? Аби любов, я б, певно, на Тому й не глянув. А воно — інакше... Наче Тома — то одне, а Уляна — геть інше... Наче Тома — половинка моя навіки, а Уляна... Хтозна! І що то за світло на рівні очей?..»

— Такі діла, — пробурмотів розгублено. Наступного дня ноги самі на Лупин хутір понесли.

Капулетцівські баби того дня прогавили нагоду для свіжих пліток — Реп'ях без їхньої прискіпливої уваги перетнув порожню вулицю, дійшов до колишнього клубу. Дивиться — на ганку кум стоїть, цигаркою димить.

— Привіт, куме.

— Пішов ти! — цвікнув слиною гордий Галаган.

— Так я і йду, — сказав Петро. — На Лупин хутір.

Микола мордяку насупив задумливо, усміхнувся дияволом.

— Отож-бо! — підняв палець догори. — Слухай кума! Кум поганого не порадить.

Петро тільки зітхнув із прикрістю, посунув до потічка.

— Як повертатимешся — заскоч! — крикнув услід Галаган. — Обговоримо... побачене!

Реп'ях дістався Уляниного обійстя, та раптом розгубився. На гальма! Зупинився, знітився. Посунув до сусідньої хати. Гукнув Троянова.

— А сусідка ваша вдома? — Кивнув на Улянин двір. — Діло в мене до неї, — додав, наче його хто про те питав.

— У Капулетцях не перетнулися? Значить, з магазину ще не повернулася, — виказав обізнаність в Уляниних справах Троянов.

— Ну... То почекаю, — сказав Реп'ях, і хоч гостинний Троянов запрошував до себе, відкараскався.

Присів на пень під голими виноградними лозами — поки Уляна додому повернулася, у Реп'яха дупа до пня примерзла.

Вона не здивувалася. Тільки приклала долоню до щоки, ніби казала: «Ну, що ж ти мене не слухаєш?..»

— Діло в мене... — виправдався. — Прийшов у тебе свічу купити. Продаш?

— Обирай...

Пальці тонкі, рухи мов музика. Що то вона ворожить? Виставила на стіл велику картонну коробку, виймала з неї свічки — товсті і гладкі, мов обстругані стовбурчики, кольорові кульки, вигадливі куби з шорсткою поверхнею.

Реп'ях зацікавлено роздивлявся, нюхав, мацав, наче корову купував.

— Оця, приміром, скільки коштує? — врешті вибрав сіро-білу свічку-кубик, схожу на шматок закам'янілої солі.

— Тридцять гривень.

— Нормально, — кивнув. Поліз до кишені, на душі прикрість. Що за жінка та Уляна? Слова зайвого з неї не витягнеш. Хоч би чаю якогось запропонувала. Щоби затриматися... Він би рук не розпускав. Йому то по цимбалах. Він би просто посидів трохи. Подивився на неї...

— Знаєш, — сказав раптом. — Дружина моя кумові пожалілася, що геть я її в постелі не влаштовую. Отака в мене біда.

Уляна завмерла. Увіп'ялася очима у фото усміхненого хлопця в бейсболці, що воно стояло на столі посеред свічок. Опустилася на лаву біля столу.

— Син у мене... в тюрмі, — відповіла. — У Прилуцькій колонії для неповнолітніх. Товариша вбив. Ненавмисно. Самостріл удвох зробили... Випробовувати взялися... — замовкла, зціпила руки на грудях.

Реп'ях заляк на мить. Присів на лаву поряд з Уляною.

— То ти... сюди переїхала, щоби ближче до нього?

Уляна схлипнула судомно, затулила лице долонями — та навзрид. До Реп'яха притулилася — обійняв її за плечі, у самого руки тремтять.

— Не плач...

— З Ічні я сама... — Уляна йому крізь ридання. — Закінчила педагогічний у Києві, заміж там вийшла, Тьомку народила, у райвідділі освіти працювала, а чоловік... Покинув нас із малим. Женився вдруге, купив собі нове житло, а нам із Тьомкою все дорікав, що ми в його старій хрущовці залишилися. Так я... коли батьки в Ічні померли, дім їхній продала, колишньому чоловікові гроші віддала, щоби на сина квартиру переписав. А як із Тьомкою біда сталася... Мене з роботи звільнили... Сказали: не маю морального права у сфері освіти працювати. Геть без грошей залишилася. Потім колишній чоловік із квартири вигнав і продав її. Тільки частину моїх грошей повернув. П'ять тисяч доларів. Хіба на них житло купиш? Оце тільки на хату тут і вистачило... Я й шукала, щоби ближче до Прилук...

Затихла, глянула на Реп'яха винувато.

— Рік не плакала... — прошепотіла гірко.

Петро відсторонився знічено, наче гріх скоїв. Простягнув руку до Уляниного лиця, стер сльозу.

— Як до сина їхатимеш — гукни. Довезу... Усе ж тобі... економія.

— Дякую... — видихнула.

— ...І комфорт. Не в автобусі. «Волга» в мене... Двадцять перша. Скоро відреставрую. До Великодня зроблю.

Уляна закивала, усе на синове фото дивилася.

— За тиждень сімнадцять йому... А побачення тільки наступного місяця.

— А мій день народження цього року одразу після Великодня, — зітхнув Реп'ях. — А за два дні після того Томин день народження. Я від неї всього на два дні старший.

Уляна наче схаменулася. Підвелася з лави, загорнула свічку в цупкий папір.

— Собі купуєш чи на подарунок?

— Собі. — Невідомо чого Реп'яхові на душі стало легко-вільно. — Ти вже не журися, Уляно. Збирай сили заради сина. І я тут... поряд.

Усміхнулася гірко.

— Гарна ти людина, Петре... Тільки... йди вже. Так краще.

Знітився вкрай, запхав пакунок зі свічкою за пазуху, уже двері розчахнув...

— Люди кажуть, дівчина та... що хату в мене купила... гола по хаті ходить.

— Брешуть, — відказала Уляна-зима.

Рівно за місяць після появи на Лупиному хуторі, сьомого холодного лютого, Майка гріла хату гарячими сорока градусами, лякала кульгавого Толю Гороха незрозумілими вибриками — навідріз відмовилася пити «Фармацитрон», ялозила вологими очима по білій стелі, шепотіла: «Ластівку б...» Це ж просто. Узяти фарб, що Толя приніс їх тиждень тому, бо Майка надумала наново побілену піч маками уквітчати, заколотити лазурі, й от тобі не стеля — небеса. А чорного в житті завжди через край. Вигреби сажі з печі, до будь-якої фарби чи олії додай — на ластівку вистачить.

— Мань, припиняй уже ці концерти, — сказав Горох. — Лікуватися треба.

Майка не пам'ятала, коли саме Толя вперше назвав її Манею. Манькою-манюнькою, дитинкою, за якою ходи, бо знайде горе.

— Чи оленів перестріти... — прошепотіла сухими вустами. — Толь... Тут є олені?

— Бачив...

— Хай би вийшли з лісу. До мого двору.

— Одужуй, пошукаємо. — Поставив на стіл склянку з гарячою водою, показав Майці пакетик «Фармацитрону». — Заколотити? Вип'єш?

— І так незле, — вперлася. — Ластівку б...

Горох брови зсунув, присів на край тапчана: що за дурна? І дратуватися на неї — зайве. Наче козу на мотузці, водити йому ту Маню, бо відпустити ніяк — пропаде ж.

— Прилетять навесні — повна стріха буде тобі тих ластівок, — відказав.

Майка відірвала від стелі вологі очі, обхопила гарячими руками Толину ногу.

— У Капулетцях є «Пепсі-кола»? «Пепсі» хочу...

— Та добре. — Накинув куртку-бушлат, приклав долоню до Майчиного лоба. — Не вставатимеш?

«Ні», — самими очима.

Коли за годину Толя Горох із пляшкою «Пепсі» кульгав лугом навпростець від Капулетців до Лупиноного хутора, Майка стояла за хатою посеред двору, трусилася під ватяною ковдрою — загорнулася в неї, з чобітків босі ноги стирчать. Задерла голову в ясні небеса, спостерігала за чорними круками: кружляли-линули-ширяли у вишині, ганяли одне одного, співали-крукали.

— Мань, ну годі! До хати йди!

— Що вони роблять?.. — прошепотіла Майка.

— Та ясно що — кохаються.

— У небесах?..

— А де ж їм? Птахи — не люди.

— Я теж... там хочу.

Горох підхопив на руки легку дівчину.

— Та добре, — пробурмотів із прикрістю, поніс до хати. — Тільки одужай спочатку.

Довгий тиждень Майка горіла-танула. Коли ставало геть зле, дивилася на Гороха вологими здивованими очима.

— Уже?.. — питала.

— Що? — Горох обтирав Майчине тіло водою з оцтом, бентежився: а як помре?.. Шкода її. Така ж... кульгава, як сам Горох. Тільки не признається.

Майка заплющувала очі, рухала руками хаотично — до лиця, по шиї, грудях...

— Винеси їх, — попросила раз пошепки.

— Кого?

— Тих... Що в куті.

Горох здивувався — невже про ікони каже? Два темні лики — Ісус, Богородиця Діва Марія. Толя власноруч полицю для них відновив, встановив у куті — не хиталися, для лампадки місця б вистачило, якби хто захотів теплим полум'ям освітити лики.

— Нащо?.. — спитав.

Вона — дурна. Де там пояснити по-людськи? Відкинула ватяну ковдру, підвестися пнеться.

— Та добре! Лежи! Тільки скажи: куди їх?

— На волю...

Того дня на велетенській старій груші за хатою поміж голих гілок у місці, де стовбур ділився на три шляхи, причаїлися Син із Матір'ю. І хоч кульгавий Толя Горох церкви оминав, молитов не читав, на куполи не хрестився, не зміг просто так ікони посеред гілок лишити: широка дошка за полицю зійшла, закріпив її поміж грубими гілками, на дошку ікони поставив, над ними з уламків шиферу стріху гарну змайстрував — от уже й капличка на груші, не сирітство якесь занехаяне.

Під вечір Майка всілася на тапчані, торкнулася долонею лоба.

— Їсти хочу, — попросила вперше за останній тиждень.

Назавтра совала ногами по хаті, збентежено косувала на порожній кут, та коли Толя кивнув на грушу — ну, що, повернемо? — тільки головою мотильнула: «Ні...»

Дивну звичку завела. Щоранку виходила з хати, сунула до груші, хрестилася на ікони, ані пари з вуст — дивилася на потьмянілі від часу святі лики, аж поки холоднеча не лізла за пазуху. Тільки після того поверталася в тепло, констатувала демонстративно-зухвало:

— День маємо!

Гороха інше турбувало: більше тижня в Майчиній хаті протирлувався, покинути хвору не міг і тепер, коли дівча потроху оклигувало, від'їдалося, мастило стелю блакиттю й навіть співало те своє дурне-незрозуміле «It's been a long time since I came around...». Толі муляло — час додому дременути, бо дивні стосунки вимальовувалися: Майка абсолютно все — від сексу до банального миття тарілок — робила на свій смак і на такій високій екстремальній ноті, що якби ще й голосом підтримувала, давно б горлянку порвала, а Горохові тільки те й роби, що стримуй. Наче віжка при кобилі, наче тримає в долонях малу пташку: міцніше затисне — загине, вільніше розкриє — відлетить, не повернеться. А він хіба винаймався її стерегти?..

— Як мала дитина, — сказав, роздивляючись білі хмаринки на блакитній стелі.

— Дорослий?!

— Ну, так. Справ до біса...

Майка завмерла, — саме залізла на стільницю з чорною фарбою в пластиковій діжечці, — зиркнула на хлопця: очі сполохані.

— То й кидайся на свої справи! — кинула зухвало. — Хіба я тебе тримаю?..

— Та добре, — буркнув. — Піду...

Горох повернувся на Лупин хутір за три дні — у хаті холоднеча, аж вікна замерзли. Майка лежала на підлозі в пуховику, чобітках, вовняній плетеній шапочці, обмоталася ватяною ковдрою — й не одразу здогадаєшся: жива чи вже задубла. У місці картопля кіркою: Толя її три дні тому насмажив перед тим, як до Капулетців зібрався. І не торкнулася.

— Мань... Манюню... Ну, що ти витворяєш?! — Серце в шмаття.

Заметушився: грубку, піч розтопив і, поки в хаті не стало тепло, все сидів біля грубки — всадив Майку собі на коліна у всій тій лабуді, — у пуховику, шапці, ватяній ковдрі, — обійняв, притискав до себе, дмухав дівчині в лице, тер щоки:

— Зігрілася?.. Ну, давай... Подивися на мене!

Майка дивилася на Гороха, наче з інших світів, так байдуже — прокляв себе подумки: чого телився?! Того ж вечора повернутися хотів, так ні! Геть не по-мужськи — вирішив. Чого його бігати жучкою? Обходився раніше, і тепер обійдеться. Навіть купив у Томи три пляшки горілки і, хоч на ранок домовився капuletцівській бабі Наті за двісті гривень частину проваленої підлоги в хаті перестелити, напився до усцячки, зірвав «об'єкт», і, тільки як протверезів за дві доби, вирішив — а чого ж не сходити на Лупин хутір?.. Дівчина не тримала, але й не гнала.

— Толь... Поїхали в Єгипет, — ледь чутно прошепотіла Майка.

Кульгавий приголомшено зиркнув у сірі очі, відкинув ватяну ковдру, розстібнув пуховик — знімай, Маню, тепло вже. Підхопив дівчину на руки, доніс до тапчана.

— Зараз тобі тут Єгипет буде, — пробурмотів.

Уклав Майку на тапчан, зціпив вуста, бо збудження перемішалось з ясним усвідомленням: бухав два дні немилосердно, певно, смердить із рота... Майка лежала на тапчані сумирно, ніби й ворухнутися не могла — приклала ручки до низу живота, сірі очі кликали: «Ходи до мене, ходи...»

Горох скинув штани, вмоستився поруч, відчув тремтіння дивного тендітного створіння, що воно не тримало... Але й не відпускало. Відкинувся на спину, щоби вгамувати несподіване хвилювання, побачив на блакитній стелі двох великих намальованих чорних круків — кружляли-ширяли... Кохалися... А хотіла ж ластівок намалювати...

— Аби ж призналася, де ті вороги твої, — видушив. — Кожного б порвав...

3

Якби хто з капuletцівських побачив Майку до її прищестя на Лупин хутір, здивувався б: звідки вороги в наївної гамірної цокотухи? Як та трава — проростає довірливо від доброго слова.

У південному Генічеську моря, сонця, бичків, камбали, помідорів, черешні — від пуза. Коли сумувати? Усім тут одна турбота: влітку копійку з курортників вицідити, узимку до наступного сезону облуплені квартири підготувати. Майці в літі й зимі свої зиски. Узимку з мамою удвох у двокімнатній хрущовці неподалік моря розкошували — з газом, комунальними зручностями: лежиш у теплій ванні, розслабляєшся, аж мрії народжуються. Щоби влітку мама добре на відпочивальниках заробила, купила Майці новий мобільний, італійські чобітки, дала грошей поремонтувати старий комп і на Інтернет, Майка заради того згідна влітку переселятися до дощатого сараю на тітчиному подвір'ї — хай їхню квартиру окупують відпочивальники. Аби платили! Мама пиріжки смажитиме, у місті продаватиме чи з дрібним крамом на Арабатську стрілку подасться по пансіонатах і базах відпочинку, а Майка вареною кукурудзою торгуватиме біля ринку — усе ж копійка. Одна біда — мама увесь заробіток докупи складає. І де Майчиним мріям здійснитися?

У чотирнадцять років свій гаманець завела. Прилаштувалася до приморського ресторанчика — і офіціантка, і посудомийка, і прибиральниця, як треба. Крутилася дзигною — чайові у фартушок, а пізно вночі, коли натхнення пити й гуляти вивітрювалося навіть з останнього найзавзятішого відвідувача, бігла на море, де чекали однокласниці й найкращі подружки Вітка з Лількою. Дупами на

хвильоріз, ноги в море. Курили тонкі цигарки, волоока красуня Лілька демонструвала пахучі презервативи, худа Вітка матюкалася по-дорослому, пухкенька Майка рахувала чайові, переповідала про витівки п'яних гостей, а Лілька просила запримітити найбагатшого, бажано зі столиці чи іншого великого міста.

— І щоби без баби! — наполягала.

— Я б зі старим ніколи не лягла! — плювалася Вітка.

Лілька усміхалася зухвало: «І скній тут, дурепко!» Вітка ображалася, матюкалася ще вигадливіше: «Скорше за тебе заміж вискочу! По любові!» Майка штовхала дівчат із хвильорізів у море: «Як же ви мене дістали вашими суперечками!» Дівки не гнівалися, вилітали з моря, ганялися за Майкою по піщаному берегу: «Стій, Гілка! Гілю... Та не втечеш!» — хапали за руки, тягли в море... Животи від сміху надривали.

Та під ранок, повертаючись до дощатого сарая, де на шести квадратних метрах ліпилися одне до одного два металеві ліжка з панцирними сітками, Майка все частіше думала: «Мені отут усе життя бути? До смерті? Чому я не народилася в Парижі? Чи, приміром, у Болгарії?.. Чи хоча б в Криму, де курортників у сто разів більше?.. Скоріше б на новий мобільний заробила. І взагалі... Ятку б завела. У ресторані б обідала, а не гостям відбивні подавала». На відстані подиху билосся безкрає, як мрії, море, — крок зроби і пливи, — та Майчин човник рухав вузьким засміченим потічком, схожим на каналізацію ресторанчика, куди щовечора виливали помії. Ніби геть поряд, та ніколи в море не впаде.

— Чому я тут народилася?..

Просолена, розгублена, зажурена, відрубалася лише до опівдня, щоби підхопитися і мчати в ресторан, бо хазяїн-вірмен запізнень не пробачав, а охочих на Майчине місце — пів-Генічеська. Нічого... Зате вночі на морі чекатимуть Вітка, Лілька і мрії, що їх повно — як дрібних креветок у долоні. Сидітимуть на хвильорізі, болобонитимуть — не зупинити — про таємну змову, що вона тут і народилася в Лільчиній голові, оселилася у Вітчиній, і тільки Майка все лякалася: страшно...

— Відкладаємо гроші, закінчуємо школу і втрьох тікаємо з Генічеська, бо до скону пиріжками й кукурудзою торгуватимемо, — Лілька завжди починала першою.

— Може, ми тут якось... — губилася Майка.

— Ні, Гілю! Тут шансів нема. — Лілька за головну. — Ти ким після школи стати мріяла?

— Не знаю, — признавалася Майка.

— А я дизайнеркою стану! — пнула Вітка. — Мама мене шити навчила, фасонів придумати можу мільйон.

— Дурні ви! — пхикала Лілька. — Жити треба з мужика. Інше — фігня.

— А давайте до Києва поїдемо, — пропонувала Вітка. — Там тих дизайнерів... Прилаштуюся біля когось.

— Може, краще до Одеси? Чи Ялти? — безнадійно встрявала Майка, бо ж море і від мами недалеко.

— Гілю, яка Ялта?! Вітко! Слухайте мене! До Москви, а потім у Європу! — Лілька вже все вирішила.

— А що ми там робитимемо? — губилася Майка.

— Те, що і всі інші! Шанс ловитимемо! — пояснювала Лілька. — Втрюх легше. Знімемо одну хату на трьох. Як мені пощастить, вам поможу, а ви мені, як вам вигорить.

— Кажуть, у Москві модельні агенції просто з вулиці дівчат висмикують. Підемо в моделі? Чи до шоу якогось на телебачення. Щось утнемо таке, щоби нас помітили... — звивалася Вітка.

— Дівки! Давайте заприсягнемось. Що ніколи не покинемо одна одну, — одної ночі виголосила Лілька. Навіть страшну клятву придумала: «Хай та, хто слово порушить, до скону на стрілці китайськими сонцезахисними окулярами торгує...»

Сама першою клятву й порушила — чкурнула з Генічеська за рік до закінчення школи, коли Майці виповнилося шістнадцять. Разом із сорокарічним москвичем, що в нього просто посеред Генічеська зламалася файна тачка, якою він мчав до Криму, а Лілька якраз поряд тирлувалася. Згодилася показати чоловікові станцію техобслуговування. Він натомість пообіцяв їй показати цілий світ. Лови шанс...

Вітка — ще одна зрадниця! — того ж літа по великій любові зійшлася з випадковим відпочивальником із Вінниці. Так літала — тільки восени докумекала, що вагітна, а аборт робити вже запізно. Кинулася вінницького кавалера видзвонювати, бо ж обіцяв повернутися за три місяці з обручкою — де там. І слід прохолов.

Майці наче руки-ноги обрубали: куди без подруг пнутися?.. Образилася смертельно, пішла на базар, витратила відкладені на втечу гроші на шкіряне пальто з лисячим комірцем: прощавайте, красні мрії.

До школи не повернулася, хоч мама благала: «Вчися, бо бігатимеш з крамом по стрілці, як я...»

— А що краще?

— Бухгалтером можна...

— Гроші чужі рахувати?

— Зате в теплі. В офісі.

Майка вдягла шкіряне пальто, подибала на околицю міста, де місцевий підприємець Зима цех із виготовлення пельменів відкрив. «Пельмені від Зими!» Красиво... До весни місила кляте тісто, у березні перестріла класну керівницю.

— Ну, що ви витворюєте, дівчата?! — дорікала Майці, ніби вони втрюх із Лількою й вагітною Віткою перед учителькою стояли. — Одна в мандри подалася, друга народить із дня на день, третя рукам дає роботи, не голові. Хоч останні місяці до школи походи, Гілко. Хіба тобі атестат не згодиться?.. Після школи що робитимеш?

— Не знаю, — призналася Майка. — До інституту не збираюся.

— Скоро без атестату й у прибиральниці не братимуть! — налякала вчителька. — Повертайся негайно! Як допоможеш в оформленні школи до випускного — буде тобі атестат. Ми вже й ескізи підготували.

От і згодився Майчин талант один в один перемальовувати будь-що з готових зразків. Розривалася: зранку за партою позіхала, після обіду розмальовувала шкільні стенди, увечері пельмені ліпила. Та все мріяла: «Скоріш би сезон...» Ресторан, чайові, море... Заробить — тоді вже і за життя подумає. Ятку, може... З морозивом.

Атестат отримала за тиждень після того, як Вітка народила безбатченка Славка. Припхалася з ним до подруги.

— Вітко. З нас трьох тільки я школу закінчила.

— І що воно тобі дасть? — Вітка відірвала немовля від грудей, поклала до колиски, сховала в кишеню пачку цигарок. — Гайда на море... На наше місце. Бо за годину мама на роботу піде, до малого маю повернутися.

Курили на хвильорізі — а все не те. Лілька втекла, у Вітки молоко з грудей тече, мрії без крил — усі під ногами дрібними камінцями валяються, наче відібрали в мрій шанс. Туга хвилями.

— Тепер поїдеш із Генічеська? — спитала Вітка.

— Аби з тобою. І Лількою. Як мріяли. А так — куди? — пробурмотіла Майка, ніби без подруг усі шляхи їй — з Генічеська в Генічеськ.

— А малюєш... Могла б до цих... До художників якихось прибитися.

— Ти ж знаєш, не малюю. Тільки перемальовую з готового.

— І що з того? Може, і таке комусь згодиться.

— Куди я сама?

— І що робитимеш?

— І так без діла не сиджу. Пальці від пельменів попухли. Скоріше б сезон.

Вітка усміхнулася нахабно, вщипнула Майку за живіт.

— «Сезон, сезон»... Давай худни, Гілю, бо жодний мужчинка на тебе не гляне.

Майка насупилася, ляснула Вітку по долоні.

— На тебе вже глянув. Носишся тепер...

— А, то пусте. Малий — не завада. От побачиш, ми з тобою тут ще таких крутеликів собі відірвемо, Лілька помре від заздрощів. Припхається зі своїх мандрів, а ми тут такі... У шоколаді.

— Дівчата в ресторані казали: курортники досвідчених люблять. Щоби все вміли, — поділилася Майка достовірною інформацією.

— А ти не вмієш? — здивувалася Вітка. Глянула на Майку із прикрістю. — У тебе що — й досі ні з ким не було?

— Сто разів було! — збрехала Майка.

— І з ким?

— Ти його не знаєш... — ледь відкараскалася. Та Вітка і за тиждень, і за два все цікавилася: «Хто ж там такий у тебе завівся, Гілю? Відкрийся подрузі!» Аби задовольнити настирливу Вітку, Майка вигадала технолога з пельменного цеху, що він нібито приїхав із Херсона, закохався в Майку й навіть вирішив заради неї навіки залишитися в Генічеську. Для переконливості тягала по Вітчиній кімнаті важке крісло — «вагітність скидала»...

Та одного дня вирішила: ну, скільки можна брехати?! Час уже якось надолужувати... Однокласниці з тринадцяти років як не про кунілінгус, так про фалоімітатори... А Майка тільки й того, що цілувалася із сусідським Олегом рік тому, коли хлопець навідався до матері з Одеси, де навчався в морехідці. І ще два місяці по тому трусилася від безпідставного гидкого страху завагітніти. Вітка б відрубилася від сміху.

Доля відгукнулася на Майчині жадання тієї ж миті — на, спробуй. Саме сезон розпочався, Майка кинула пельмені, знову побігла до ресторану. А там такий собі Арсен, племінник хазяйський, глянцева реальність: окуляри «Рейнбоу», шмотки з крокодилами, капці «Гуччі»... За дупку не щипав, як дебіли місцеві й гості п'яні, парфуми подарував, на катері в море вивіз разом із компанією гучною і не потяг до каюти — шампанським частував, у вічі заглядав. Так зачарував, Майка навіть збрехала Вітці, що кинула херсонського технолога заради гарячого кавказця. А що робити, аби сподобатися Арсенові, і гадки не має. Вітка тицьнула Майці жменю презервативів, веліла купити сексуальну білизну — і вперед!

Того ж дня Майка побігла на місцевий базар, передивилася купу трусів і ліфчиків, засумувала: не те, не те... Заскочила в крамничку з пафосною назвою «Венеція», де місцеві ніколи нічого не купували, бо ціни ломові, а приїжджі не цуралися. Тільки наблизилася до стійки з жіночою спідньою білизною, серце завмерло: є! Напівпрозорий біло-рожевий комплект, ідеальний, як... саме кохання.

— Дві тисячі! — хазяйка «Венеції» поруч. — «Вікторія-сікрет»! Для тих, хто має гарний смак!

«Хто має гроші!» — бідкалася Майка, бігла додому стрімголов: перевдягтися, причепуритися і на роботу. Хазяїн не прощає запізнь, а Майці зараз ніяк не хотілося вилетіти з ресторану. Арсен...

Він чекав. Перехопив Майку біля входних дверей.

— Завтра... Опівдні... В Ялту на три дні. Поїдеш зі мною?..

Мамо рідна! От він, шанс! Гостям усміхалася, тарілки літали — не билися. Хазяїн — людина! Відпустив, не скривився: «Відпочинь! Еля тебе підмінить». Арсен бісики очима пускав, серце калатало. До дощатого сараю увірвалася:

— Мамо! Дві тисячі гривень! Благаю! У тебе ж є! Квартиранти ж тільки розплатилися...

— Сама знаєш. Колонку газову міняти треба. І батареї.

— Я зароблю й віддам! Присягаюся!

— Що за пожежа?

— У Крим! На три дні!

— Тобі тут моря замало?!

— Мамо! — крикнула відчайдушно, аж тітчині собаки загавкали. — Благаю. Іншої нагоди не буде!

Мама зітхнула з прикрістю, полізла до кишені... Дістала з неї шоколадну цукерку, простягнула доньці...

— Буде, буде... — сказала.

— Ненавиджу... твої цукерки! Твою сірість! Твої батареї... — Майка вискочила із сараю, оббігла навколо дому, впала на лавку під акацією: та бути не може, щоби вона по всьому Генічеську завтра до опівдня дві тисячі не назбирала! Напозичає й поїде! До тітки звертатися марно — скупа до усцячки, хоч мамина сестра рідна. Сама у великому домі тирлується, їм із мамою на літо у своєму сараї жити дозволяє. Ще й за електрику їй плати. А от сусіди по п'ятиповерхівці...

Наступного ранку ледь сонце зійшло, стукала в сусідські двері. Брехала безбожно — аналізи треба терміново здати, є підозра на онкологію. Сусіди знизували плечима, а заможна підприємця Нікончук, що в неї на місцевому базарі п'ять яток у ряд, ще й виматюкала всю українську владу.

— Дожилися! Нема грошей — помирай! — обурилася. А грошей не дала. Ніхто не дав.

О пів на дванадцяті Майка ридма ридала на хвильорізі в порту, уявляла зажуреного Арсена — тупцяє біля свого «Мерса», косує на годинник: «Де ти, моя кохана Майє?»

— Ненавиджу! — послала матінці привіт. Замовкла. Додавала недобро: — Ти мені і не матір зовсім... З рідними дітьми так не вчиняють...

Уява понесла. На батька не схожа. Чорнявий, горбоносий... Добре, що в альбомі лишилася одна світлина, де тато Міша тримає на руках новонароджену Майку, бо за рік втік, ніхто й досі не знає, де вештається. І на матір аж ніяк не скидається. Мама — тендітна, мов

дівчинка, а Майка міцненька — кров із молоком. Джинси сорок четвертого розміру на стегенцях потріскують. Сто разів схуднути пробувала — марно!

Дістала з кишені люстерко, увіп'ялася поглядом у власне віддзеркалення: світлі сірі очі — перлини, вії й брови чорні-вугільні. Ні в кого з дівчат немає таких чорнющих довгих вій! Носик нормальний такий, вуста пухкі, волосся русяве до стегон. А може, Майку народила не мама, а сіроока красуня, що сама звідси, а заміжня була за іноземним мільйонером? А сюди колись була приїхала родичів провідати, а тут пологи! А в пологовому будинку Майку підмінили! І от тільки тепер сіроока красуня дізналася страшну правду й хоче повернути свою дівчинку...

Із мрій та розпачу до реальності повернув мобільний: дзень у кишені.

— Слухай! На роботу виходь, а! — почула голос хазяїна ресторану. — Елька с Арсеном до Ялти подалася. Хто клієнтів обслуговуватиме?

Майка усміхалася п'яним гостям, щоби не розревтися посеред зали, збирала тарілки на тацю, все озиралася в бік входних дверей, наче того дня таємнича сіроока красуня обов'язково мала припхатися по неї. От тоді б вони всі... І мама! І Арсен! І Еля, і хазяїн ресторану... Вони всі вмерли б від заздрощів!

Так повірила, здригалася від кожного стуку у двері. Навіть новини по телевізору дивитися стала. Та серед сотень репортажів запам'ятався чомусь сюжет про жінку-касира залізничного вокзалу, яку звільнили за те, що притримувала квитки, продавала їх «своїм» людям за вищою ціною. Відтоді в Майчиній голові поселилися дві рівноцінні химери: щоби її знайшли іноземні батьки-мільйонери і влаштуватися касиром у залізничні каси. Усе голову сушила: куди витратити мільйон, який невдовзі подарує сіроока красуня і її багатий чоловік... Чи в касі на хабарах назбирає...

— Ну, що, Гілю... Прощай! — Вітка втекла з Генічеська, ледь молоко в грудях скінчилося.

Майка ще шарахалася від Арсена: після Ялти забрав Елю до своєї оселі, усміхався Майці зухвало: «Що, дівко, пролетіла?..» А тут Вітка...

— А малого на кого? — питала Майка, наче в порожнечу.
«Куди ж усі тікають?..»

— Мамі з татом лишу на виховання.

— Що робитимеш у Києві?

— В офіціантки спочатку піду, — сказала хоробра Вітка. — А потім у дизайнери.

Майка стояла на вокзальній платформі, дивилася, як Вітка обціловує малого, тягне до плацкарти важкі торби... Сама лишилася. Сама-самісінька... Море брудне, лиман пересохлий, бички ненависні, улітку ресторан-ярмо, узимку пельмені від Зими і вічно заклопотана мама, що геть не розуміє Майчиних бід... Їй з усім тим тут до скону?..

— Влаштуюся — маякну, — пообіцяла Вітка. — Приїдеш до мене, разом шанс ловитимемо.

— Я й тут офіціантка... — буркнула Майка.

Уже наступного дня слухняно ліпила пельмені в холодному цеху на околиці міста. Ще... не урвався терпець чекати подарунка долі, що він обов'язково мав звалитися до Майки з небес у вигляді чи то сіроокої красуні з мільйоном у зубах, чи то принца на білому коні... з мільйоном у зубах.

Сюрприз зробила мама. У лютому, у переддень свята воїнів, знайома попросила, щоби мама підмінила її в приватному готелі, де та покоївкою працювала. Кому ж копійка зайва? Мама пішла. Надвечір, коли повернутися мала, зателефонувала Майці, повідомила схвильовано — тут роботи багато, затримаюся, лягай...

Наступного дня в хрущовці ганяла чаї та сама «робота», заради якої мама на ніч у готелі залишилася — сивий підстаркуватий столичний чиновник Григорій Іванович Луцик. Сявав, як те сонце, називав маму Надюсею, хвалив її золоті руки: мовляв, жодна масажистка так йому ступні не розминала, як Надюся...

— Капець! — сказала Майка, коли за Луциком приїхала автівка і він подався щось там інспектувати-перевіряти. — Він же старий, мамо!

— Сказав... в інститут влаштувати тебе зможе. І мене... до Києва забере.

— Скільки йому років?!

— Каже — п'ятдесят вісім.

— Щось він надто підтоптаний як на п'ятдесят вісім, — буркнула Майка. І так шкода мами стало.

Та підстаркуватий дядько не на жарт захопився Надюсею. І оскільки вже бачив те саме небесне світло в кінці тунелю, яке перекреслює будь-які віддалені життєві перспективи, із пропозицією не забарився. Усе виклав на третій день знайомства.

— Я людина холоста. Квартиру в центрі маю! Посаду вагому обіймаю! Заробляю непогано... Виходь за мене, Надюсю! А тут у нас дача на морі буде...

З тим і поїхав за тиждень, бо мама так розгубилася — все знижувала плечима: «Ну, не знаю, Григорію Івановичу...»

— І не згадає! От побачиш! — дратувалася Майка, бо так дістав старий повчаннями, ледь стримувалася.

Та Луцик знову здивував. Зателефонував за три дні, безапеляційним тоном наказав Майці негайно записатися на ЗНО, пройти його в будь-якому разі, а інше — Луцикові турботи, зробить Майку студенткою.

Шанс, шанс! Занурилася в шкільні підручники за два роки після закінчення школи, усе гадала: невже не обдурить старий? Невже вона житиме в Києві?..

— Ма... У який виш він мене пропхне?

— Тобі не однаково?

— Однаково...

— Казав: шукатимете, де конкурс найменший.

— Тебе шкода. Такий старий...

— Зате з квартирою в центрі столиці. Я й не сподівалася, а воно, бач, як усе гарно... І для тебе. І мені...

У розпал літа Майка трусилася в плацкарті, дивувалася карколомним змінам. Усе старий Луцик вирахував: Майку до вишу і в гуртожиток. Після такої послуги Надюся, як совість має, не відмовиться — до нього переїде, борщі варитиме, ступні масажуватиме і не тільки...

— Гілю, блін... Так і не схудла! — Вітка примчала на вокзал зустрічати подругу. Обхопила Майку, відірвала від землі. — Бомба ти моя генічеська!

Майка роздивляється подругу — ще худішою стала, перефарбувалася на білявку.

— Ти змінилася.

— А ти така ж корова!

Майці тепло од тих слів. Усміхається, як дурна:

— Вітко! Я в тебе переночую, добре?

І досі пам'ятає ту першу ніч у столиці. Їхали на маршрутці з правого на лівий берег, Майка прилипла до вікна. «Скільки вогнів! — бентежилася. — Скільки людей... Хрести. Мости. Реклама, річка, гори... Хоч би не провалилася та авантюра з вишем! Не хочу повертатися... Тут хочу... якось! Вітка ж змогла...»

Вітка відчиняє двері крихітної однокімнатної хрущовки на Воскресенці жестом владичиці світу — оціни, Гілю! З темної кімнати доноситься заливисте хропіння.

— Хто тут? — пошепки питає Майка.

— Дівчата з Полтави. Разом працюємо в ресторані. І житло разом винайняли. Так дешевше.

— І скільки їх?

— Алка й Тонька.

— А ти де спиш?

— На підлозі. Матрац надувний купила. Тсс! Гайда на кухню, бо ще дівчат побудимо, а їм завтра до світанку прокидатися. — Вітка кидає Майчині речі в коридорчику, суне до п'ятиметрової кухоньки. — Хочеш сьомги?

— Давай...

Вітка дістає зі старенького «Дніпра» кілька тарілок: на одній кілька шматочків солоної сьомги, чималий шмат печінкового паштету, сирокочена ковбаса дивної еліпсоподібної форми. На другій — жовте присохле олів'є, на третій — обкусаний десерт.

— Це торт? — питає Майка.

— Я ж у ресторані працюю! — Вітка вже курить. Всілася на підвіконня, димить у відчинене вікно.

До Майки доходить.

— То недоїдки?

— Ти в ресторані не працювала? Не знаєш, як це робиться?! — психує Вітка.

Усе Майка знає, та сама жодного разу з чужих тарілок не брала... І Вітку образити не хочеться. Підхоплює двома пальцями середній шматочок сьомги, що він лежить поміж двох інших, ніби то гарантує — ніким не обслугований.

— І ким будеш? — питає Вітка.

— Не знаю. Завтра документи до аграрного понесу. На кілька спеціальностей. На захист рослин, на тваринництво, ще щось таке, не пам'ятаю. — Майка сьорбає гарячий чай, усміхається подружці. — Мама діда київського перестріла. Він... типу закохався в неї. Обіцяв мене в інститут прилаштувати заради того, щоби мама погодилася до нього переїхати. Завтра о дев'ятій маю біля аграрного бути.

Вітка регоче: «Блін, доярка!» Дістає з шафки пляшку «Мартіні»: «Відзначимо, Гілю, якщо до вишу потрапиш!»

Так і не відзначили. Вітчина халупка — на лівому березі, усі Майчині інтереси на березі правому зосередилися: виш, гуртожиток, нові друзі. І за рік після вступу не могла визначити: дійсно Луцик допоміг чи встряла туди, де того року логічний недобір виявився?

— Як називається спеціальність, Майє? — питала мама. У вересні наважилася — здала генічеську хрущовку квартирантам, переїхала до Луцика. Старий наступного ж дня Надюсю до рагсу потяг, бо, казав, то дозволить суттєво розширити їхню житлову площу: у міністерстві, мовляв, саме розглядають його заяву на нову квартиру. Майка сиділа на чистенькій кухоньці стандартної однокімнатної квартири на Харківському масиві, з вікон — ліс, труби якісь. А старий брехун казав — квартира в центрі.

— «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»...

— Я особисто просив! Щоби саме на цю спеціальність! — похвалився Луцик, відсунув порожню чашку. — Ближче до м'яса...

Мама одразу підхопила чашку мити. Майці на душі зашкребло.

— Це ж тобі години дві до гуртожитку добиратися, — натякнув дід.

Майка вискочила надвір, поклялася більше жодного разу не потикатися до Луцикового гніздечка. Не сильно й страждала. Передзвонювалися з мамою, раз зустрілися в місті, бо з Генічеська

надійшли гроші від квартирантів і мама більшу частину доньці віддала.

— Трохи на ліки для Григорія Івановича залишила, — пояснила винувано.

— А собі? — спитала Майка.

— А що мені? У мене все є. Їздили з Григорієм Івановичем у село до його рідні. Молока нам дали, сметани, курку... — Мама звикала жити новими реаліями.

— Працювати не підеш?

— Григорій Іванович проти.

— Не нудно?

— Григорій Іванович дві контрамарки до театру приніс. На вихідні підемо. — У маминому голосі зазвучали нотки гордоців.

Ну, і добре! Бо в Майки справ по горло. Уперше після вступу група першокурсників із гуртожитку збиралася в центр міста: Хрещатик подивитися, себе показати, і Майці до дідька сильно хотілося встигнути перефарбувати русяві коси у щось екстремально-прекрасне. Щоби той Київ вмер!

Чи то фарба виявилася простроченою, чи то Майка перетримала її, але коли вимила голову, злякалася: щось воно... надто жовте!

— Гілко! Може, поголоти тебе? — запропонував котрийсь із гуртожитських, коли жовта Майка наздогнала однокурсників на зупинці маршрутки.

— Краще перефарбуватися спробую, — відказала.

За тими спробами уважний міг би відстежити метушню Майчиних сподівань. Попервах яскраві фарби змінювали одна одну, а Майка безбожно косячила, бо розгубилася вкрай — після загубленого в степах при морі райцентру гамірний, сяючий вогнями Київ вабив тисячами принад. Майка спішила напитися столичного життя, розривалася — прогулювала лекції, аби помріяти перед вітринами дорогих бутиків чи знайти дешеві аналоги на «Даринку» і в секундах, недосипала, аби повеселитися з друзями на вечірці чи закрутити швидкоплинний роман, а то зривалася в пошуках підробітку, щоби не просити грошей у мами і Луцика. І вкотре мастила голову чудернацькою фарбою.

Іноді це навіть допомагало. На першій же сесії перед іспитом із хімії повернулася до гуртожитку перед світанком, у голові каша: «Не готова, провалюся й поготів!» Рішення вилупилося вкрай несподіване. Замість продивитися конспект чи принаймні хоча б поспати кілька годин, Майка дістала з рюкзака яскраво-руду фарбу для волосся й вирішила — погибель теж має бути красивою.

Дідок-професор Орест Костянтинович Кухарчук куняв, як той Вій. І повік не підняв, коли Майка першою зайшла до аудиторії, витягла білет, пополотніла.

— Можете відповідати без підготовки? — запитав чемно.

— Можу, — сказала Майка, упала на стілець навпроти професора.

Кухарчук врешті розплющив очі й... остовпів: перед ним сиділа міцненька дівчинка з наполоханими сірими очима і яскраво-червоним волоссям, на якому подекуди проступали фіолетові плями.

— Що у вас із волоссям, Гілка? — здивувався.

— Пожежа, — ляпнула Майка, почервоніла і від того перетворилася на суцільну червону істоту.

— І довго горіли, пані? — витримано запитав Кухарчук.

— Та чимало... Прагнула опанувати... хімію. Але в гуртожитку надто складно сконцентруватися.

— І чому ж? — Професор іронічно підняв брову. — Що ж там за проблеми такі карколомні?! Війна?

— Та ні. Усе мирно. Любові забагато. Можна відчинити двері до кімнати закоханих, поставити навпроти стілець, усістися і спостерігати — серіали відпочивають. Одного разу я навіть плакала, — Майка болобонила, сама дивувалася: хіба допоможе?

— Ну... То світлі сльози радості, — Професор махнув сухенькою долонькою, мовляв, сентиментальний відступ закінчено, переходимо до предмета іспиту.

— Радості мало! — відчайдушно видушила Майка. — Знаєте, чим така любов закінчується?

— Здогадуюсь.

— Не думаю.

Дідок ошелешено вирячився на нахабу.

— Перепрошу, Гілка, але упевнений, що здогадуюся, — відказав із натиском. — Вагітністю.

— Якби ж, — сказала Майка. — Тоді б у гуртожитку не вирувала напруга, а я б училася на підвищену стипендію.

— Не бачу зв'язку між вагітністю студенток і вашими особистими успіхами в навчанні. Якщо ви, звичайно, не приймаєте пологи в подруг за сумісництвом.

— Пологи... Це ж будь-хто міг би... Тобто я хотіла сказати — ні! Не приймаю! Тобто... Любов у нашому гуртожитку існує за іншими правилами.

Кухарчук скривив пику, зиркнув на Майку з прикрістю.

— Любов у вашому гуртожитку відрізняється від загальновідомих уявлень про кохання?

— Безумовно, — кивнула. — Поза стінами гуртожитку — як? Люди закохуються, потім одружуються, потім уже заводять спільне господарство. Так же?

— Ви не відкрили для мене нічого нового!

— А в нас усе навпаки. Спочатку двоє молодих, практично незнайомих людей раптом починають вести спільне господарство.

— Не розумію...

— Це просто! Знаєте, ідеш собі коридором, стукаєш у всі двері, питаєш сіль, чашку чи трохи кефіру. І хоч одні двері обов'язково розчахнуться. І тут з'ясовується, що в тебе є чашка, а в нього кефір. І ось ви вже сидите на одному ліжку і по черзі сьорбаєте кефір з однієї чашки. Хіба це не спільне господарство?

— Малувато, — скептично відказав професор.

— А далі — гірше! Оці чашка і кефір породжують довіру. І ось ти вже береш у нього джинси, щоби вискочити в них на лекцію, а він залишається в гуртожитку, бо йому нема в чому вийти. Віддав тобі свої улюблені штани. А ти ж... така вдячна! Повертаєшся і дозволяєш йому вдягти свій светр. І скоро твої і його речі перемішуються в одній купі. А це хіба не спільне господарство?

— Припустимо. А далі що?

— Далі ти з ним урешті знайомишся. І стосунки стають взаємовідповідальними. Як у шлюбі. І в один прекрасний день ти розумієш: він хлопець твоєї мрії. Отут і починається любов... І проблеми.

— Так у чому, власне, суть проблем? — роздратувався професор.

— Невже ви й досі не зрозуміли? — остаточно знахабніла Майка. — Ось уявіть. Ви — закоханий у мене студент. Я — закохана у вас студентка. Ми кохаємо одне одного, у нас одні джинси на двох. Одна чашка й один кефір. Але ми живемо на різних поверхах, з чужими людьми. Ми зустрічаємося біля кухні, терпляче чекаємо, поки наші сусіди дременуть із кімнати в пошуках свого кефіру... Тобто щастя... І головне — треба ж постійно бігати на інший поверх! За тими самими джинсами чи чашкою. І яке кохання те витримає?

— Але чашку можна взяти в подружки, а не в того... вашого коханого! — видав професор наукоподібну гіпотезу.

— Ось! — усміхнулася Майка. — Це і є початком кінця! Ти виявляєш слабкість! Стукаєш у найближчу кімнату, мовляв, позичте чашку. Та чомусь завжди відчиняються ті двері, за якими стоїть новий той, хто готовий поділитися з тобою чашкою, якщо ти поділишся з ним кефіром. І ось ти вже сидиш із цим новим... І ви п'єте цей небезпечний спільний кефір із цієї небезпечної спільної чашки, і раптом ти бачиш, що джинси в нього майже нові і такі кльові... І ти кажеш: мовляв, нічого, якщо я один разок у твоїх джинсах... І все по новій! Спільне господарство, знайомство, майже сім'я, кохання...

Майка замовкла, з острахом зиркнула на професора. Кухарчук задумливо втупився в купу білетів, розкладених на стільниці: може, молодість згадував.

— Пане професоре...

Кухарчук глянув на Майку з прикрістю.

— А що ж колишній...

— А що йому робити? — прошепотіла Майка. — Посидить кілька днів голодним і почне стукати у всі двері підряд.

— Мда... Реалії... — Професор зітхнув, підсунув до себе Майчину залікову книжку. — Задовільна оцінка вас...

— Задовольнить! — випалила Майка.

— А добра?

— Добра... Це... взагалі відмінно!

Вилетіла з аудиторії, усміхалася азартно, тріпала червоними косами. Одногогрупники оточили Майку, випитували, що до чого.

— Робіть нещасні очі і кажіть: готувалися так відчайдушно, що й не помітили, де ділася ваша чашка. І ваш кефір, — порадила.

— Який кефір? — здивувався патлатий Кібер. — А то преподи не знають, що ми тільки пиво...

— Кібере! Пароль — кефір! І чашка, — сказала Майка, побігла нову фарбу для волосся купувати.

На другому курсі поголила голову: яскраве волосся не робило життя яскравим. Не допомагало завоювати столицю чи хоча б зрозуміти шляхи до красивого, легкого й багатого життя, що воно кричало до Майки з кожного рекламного щита: «Твоя квартира в елітній висотці чекає на тебе!», «Не забула придбати тур на Балі?!», «Нова колекція хутра! Ти — королева!», «Купи “ауді” сьогодні!». Та з усіх столичних щедрот Майці випала лише одна — право бути тут, спостерігати чужі розкоші, поки з вишу не випхали назад у Генічеськ. Майка іноді думала: мама ж тепер у Луцика, а хрущовка біля моря приносила б їй зиск, якби повернулася... Та сама лише згадка про пельмені і приморський ресторан викликала відчуття відрази і скаженого опору — нізащо!

Та й до Києва охолола. Уже не мчала з гуртожитку до нічних клубів, на вечірки чи просто погоцати під безкоштовну музику на майдані з пивом і цигаркою. Там таких розгублених — тисячі. Тирлюються в центрі, шанс свій усе вхопити намагаються. А в чому він? Ніяк збагнути не могла.

Товклася на постелі з книжками — на диво, тваринництво пахло не тільки навозом, але й чіткими знаннями. Та коли очі втомлювалися від блимання тьмяної лампи, сунула до кухні — чай, чай! Перетиналася з такими ж домувальниками, як сама.

— Гайда до нас?!

— А що у вас?

— Ромці батьки копченого вугра передали до пива.

Пиво? Пиво. Іноді вино, більше — горілка. Щоби сміятися. Щоби і тут, в обшарпаній гуртожитській кімнатці, більше схожій на пастку, — радість. Втішати себе: однаково, де збираються цікаві люди. Для розумних не важливе місце, а вони ж розумні.

...Після однієї з таких посиденьок прокинулася від гострого болю внизу живота в обіймах третьокурсника Коробова.

Коробов не з козлів.

— Майєчко... Ми з тобою... Тобі було добре?..

— Не знаю, — прошепотіла Майка, зачинилася в душовій — мирила тіло, ридала, як та корова, що вона у тваринництві — з ВРХ. І що тепер робити?! Усе по-інакшому бачилося. Щоби з ясною головою та при пам'яті, а не по п'яні. Щоби ніби й розчинитися в чоловікові, а ніби й спостерігати — як і що. Щоби запам'ятати на все життя, бо то ж уперше! Тепер, як уперше, вже не буде! Ну, не ідіотка голомоза?!

Коробов тижні зо три Майці проходу не давав — навіть запропонував орендувати квартиру і спробувати пожити разом. Майка дивилася на невисокого товстенького хлопа з розгубленими добрими очима, — йому б у КВК, — згадувала підліткові страхи: а раптом вона вагітна?! Уже!

— Коробов! Ти — покидьок! — зничтожила хлопа.

Півднини рилася в Інтернеті, до аптеки кинулася — тест на вагітність, касторова олія... І хоч тест ясно свідчив — ніяких проблем, Гілка! — не повірила і, як у дурному підлітковому віці, вхопилася за важке ліжко: тягала з дня у день. Поперек ломило, унизу живота — суцільна рана. Закріплювала результат касторкою, схудла за місяць на вісім кіло... І лише коли по ногах потекла густа кров, зітхнула з полегшенням: слава Богу, пронесло.

Ті події не минулися — кололи душу настирними запитаннями. Коси відростали, і вперше за півторарічну метушню в столиці Майка не стала їх фарбувати.

— І так гарно, — перехотіла маскуватися. Хіба собою бути прикро? Оминала вітрини розкішних бутиків, уже не роздивлялася, що б такого подібного відшукати на дешевому «Даринку» чи Троєщинському ринку. Джинси, футболка, светрик, шалик, пуховичок... Нормально. Аби тільки зрозуміти: куди сунути?! Хто підкаже? До мами не побігла, наперед знала: «Григорій Іванович радить зосередитися на навчанні...» — скаже. Стара сволота! Що з мамою зробив? Повторює за ним, як заведена, а сама б подумала: де Майка і де те тваринництво! Заради диплома у вищі час марнує, хоч гадки не має, чи згодиться... Як одногрупників послухати — ніхто за спеціальністю працювати не збирається. Може, комусь згодиться Майчин талант перемальовувати?

Загорілася. Навіть зібралася по фарби. А тут — мобільний.

— Гілю... — почула Вітчин голос. — Прикинь! Я сьогодні Лільку зустріла!

Перед очі — ніч, тепле море. Сидять на хвильорізі три пердухи жовтороті, зірки на небесах перебирають — найбільші хапають, на шії собі діамантами вішають: у нас тільки так і буде! Норовлива зухвалиця Лілька, худя матюклива Вітка, товстуха Майка... Ніхто й ніколи, крім Лільки і Вітки, не називав її Гілею...

Зірвалася із семінару, прилетіла на майдан, узріла Вітку на холодних плитах біля архістратиґа, аж серце зайшлося: труситься, смокче холодне пиво прямо з пляшки, губи сині, підборчики на чобітках стерлися, штучна дублянка на ліктях витерлася, на голові замість шапки перепалена фарбами білява пакля, сумка з недоїдками плече відриває. Дідько! Щось вони не дуже в тім Києві забагатіли...

— Вітко! — обійняла подругу, усміхнулася сумно: так скучила... Раз на рік перетинаються. Наче на різних планетах живуть. — А Лілька де?

Вітка обдивилася Майку прискіпливо.

— Ти худя... Коси обскубала...

— А-а-а... Так сталося. Лілька де?!

Вітка показала адресу, від руки записану на порожній пачці з-під цигарок.

— Костьольна... Прикинь! — Піднімалися сходами поважного ошатного будинку, Вітка призналася: — Я Лільці не сказала, що ти тут... Хай у неї щелепа відпаде! Думала — що, тільки вона з Генічеська вибереться?.. Ми теж... ті... киянки... — Стертими підборчикам — стук-стук.

Щелепа відпала в Майки. Двері відчинила худя, як тростина, засмагла красуня з довгими шовковистими чорними косами, обмотана легкою тканиною на кшталт індуски. У вухах і на зап'ястках срібла з півкіла, долоні хною розписані, червона цятка на лобі.

— Гіля?! — очі витріщила, як заверещить. — Майко! Вітко! Дівки... Нащо ви в цій дірі застрягли?..

— Лілько... — тільки й прошепотіла приголомшена Майка. — Це ти?

— Лільки нема... Шакунтала... Пташка! Джай любить Будду. Шакунтала любить Джая... — Лілька сунула вглиб розкішної

вітальні — вигини різьблених білих із золотом меблів, килими, фрукти у скляній таці на підлозі. Впала на килим поряд із тацею. — Коліться... Що маєте?

— Майка на доярку вчиться, — розреготалася Вітка, закурила зухвало. — А в мене все кльово. Малому щомісяця дві тисячі гривень у Генічеськ відсилаю. Мама вже за тиждень до зарплати сіпати починає: «Коли, Віточко?» Певно, усім кагалом там на мої гроші живуть, гади! У мами ж зарплата — вісімсот! Прикиньте? А я їм дві! Щомісяця! Квартиру тут собі винаймаю таку... нормальну, хавки халявної — навалом, ще й залишається... А чайові відкладаю. Тачку собі куплю...

Лілька зиркнула на Вітку, як на дурну. До Майки обернулася:

— А ти...

— В інституті поки... — пробурмотіла Майка. — А як жити — не знаю...

— Легко! Без біди! Як ще?! — Лілька поставила на підлогу пляшку ненашенської горілки, наливала в чарки, простягала подружкам, роздивлялася їх роздратовано. — Інститут? Ну, не знаю... Я Бегбедера і Бикова і без інститутів читаю. А Вітка прибацана! Офіціантками ми в чотирнадцять у Генічеську вкалували. А ти й досі... Що ти там робиш?

— На життя заробляю! — визвірилася Вітка. — Мужика шукаю!

— Де? У ресторані?

— А де?! За оголошенням в Інтернеті? — здивувалася Вітка. — Там самі виродки, збоченці чи жонаті! Зі мною дівчина з Полтави жила — Алка. Сіра миша! От подивитися нема на що.

— І що?

— Заміж вийшла. За норвежця. Таке собі старе опудало в окуляриках. Повний гаманець баксів. Приїхало на якийсь форум, вирішило пообідати в нашому ресторані. Алка спершу його столик обслужила. Потім у номері... А мені як не турок обдовбаний, так швед-гомік... Думала, серед наших нормального знайду. З таким одним Стасиком зійшлася. На другий день після знайомства до мене переїхав. Як заліз на шию — ледь здихалася: я пашу, а воно лежить і телік дивиться!

Майка зіщулилася, наче то вона — знай лежить і в теліку чужі життя роздивляється, бо їй досі не розуміє: а їй куди поткнутися?..

— Лілько... — ледь вимовила, бо горілка по мізках, язик заплітається. — Ти як живеш? Де ти є?

— Я? Всюди... Я ж Шакунтала, пташка... Літаю... Інше — нецікаво. Джай каже...

— Це... той, з яким ти з Генічеська втекла? Індус?

— Ага! Московського розливу. Для всіх — Сергій Федорович, крутий перець, для мене — Джай...

— Старий! І жонатий! — Вітку геть розвезло, хиталася на килимі, гикала. — А ти ніколи... не гидувала під старих підкладатися!

— Краще від хлопчиків народжувати? — скривилася Лілька. — Чужі тарілки облизувати?..

Майка завмерла. Господи... Ну, нащо?! Ухопила Вітку за руку, бо та пнулася підвестися. Вітка відштовхнула Майку, виматюкалася. Жбурнула в Лільку персиком із таці, буцнула кулачком по підлозі.

— Замовкни! Я працюю! Сама собі на шматок хліба заробляю, а ти... Ви... — учепилася злими очима в подруг. На Майку плюнула. — Одна — ботанша! Сидить у матері на шії, вчиться коровам хвосту крутити, наче воно їй всралось! — Перевела погляд на Лільку. — Інша за гроші старому пердунові дупу підтирає. Козлихи довбані! — Упала на килим, заплакала. — Такою щасливою буду — облізете, підлі! Облізете...

З тим і відрубалася на килимі. Майка з Лількою довго мовчали.

— А я не знаю, як жити, — призналася врешті Майка. — Яюсь усе не так... — На подругу глянула. — Лілько... Ти щаслива?

Шакунтала кивнула: «Так». Пішла по розкішній вітальні. Оце все — кльово, хто ж сперечається: гроші, можливості. Добре, що в Джая є нерухомість у Нью-Йорку, Монако, у Домінікані і тут, у Києві. Тут приємніше зупинятися, ніж у готелях. Вона повертається з Гоа до Москви, Джай попросив затриматися в Києві на добу, забрати документи в українського партнера. Відвезе йому папери, потім до Португалії рвонуть. Мануеліно... Архітектурний стиль. Чула? Давно збиралися доторкнутися. Потім, певно, Джай повернеться до Москви, а вона затримається в Ліссабоні. Португальська... Подібна до іспанської. Чом би не взяти кілька уроків? Англійську вивчила,

французьку трохи, та головний урок дав Джай. «Гроші, шмотки, кар'єра — фігня! — казав. — Спершу себе сотвори... Пізнай світ, людей, традиції, історію, культуру, щоби знати, де ти є посеред них. Лети легкою пташкою, бо бід немає. Їх придумали люди...»

— Лілько... Значить, у тебе свого... нічого нема? — спитала приголомшена Майка.

— У мене є моя людина.

— А як покине тебе? Завтра... Ти ж гола й боса. Ти ж тільки за його рахунок... літаєш, пташко.

— Мене покине? — усміхнулася Лілька. — То нереально!

Майка дивилася на нову, незнайому Лільку, бачила красиву мрію: опустилася на плечі легким вітром, кликала в незвідані краї... Мануеліно? Певно, то щось прекрасне, як сон. Чому ж Майка і досі живе без мануеліно?.. Наче з інших світів спостерігала, як Лілька підхопилася раптом, побігла до передпокою, повернулася з грубим дядьком — притискала до ребер теку з папірцями, вказувала на Майку і Вітку у відрубі: «Мої подруги...»

— Здрасьте... — проварнякала п'яна Майка дядькові якомога привітніше.

— Можу підвезти вас, — запропонував.

«А Вітка?» — самими очима спитала Майка Лільку.

— Таксі їй викличу, коли проспиться, — усміхнулася засмагла Шакунтала. — Однаково в мене літак за три години. Довезу її, потім у Бориспіль.

Поряд із грубим дядьком п'яна Майка трусилася на передньому сидінні чорного «кубика», шукала якорі. То ж не випадково на всі її сумніви і гризоти — пташка, мрії, «кубик»... І Лільчина впевненість: треба шукати свою людину, усе інше автоматом здійсниться. «Він... Джай?!» — жахнулася, зиркнула на дядька приголомшено.

— Може, до мене заїдемо?.. — запитав.

Кивнула хоробро: «Ага...» Труси другий день немінані, у голові каша, досвіду того — один-єдиний контакт із Коробовим; відчаю — по вінця, щастя так хочеться... Очі заплющила — стогнала на постелі старанно, удавала пристрасть, як могла... Дядько залишив поміж Майчиних ніг липку сперму, підвівся, зітхнув розчаровано:

— Ну...

Зник у ванній, повернувся із соткою гривень.

— На таксі, — сказав. — Ти біжи... У мене ще справ повно.
До гуртожитку приваландалася — очі сухі, душі нема.

— Гілка! — гримнула комендантша гуртожитку. — Де тебе носить? Іди вже, речі збирай. Розселяють ваш поверх, ремонт робитимуть.

До вечора Майка тягала клунки з другого на четвертий поверх, складала на єдине з трьох порожнє ліжко біля холодильника, дивувалася відсторонено: кльова кімната... Домашня, затишна. Хоч би сусідки нормальні...

Увечері двері розчахнулися, до кімнати увійшла тендітна чорнокоса дівчина з виразними карими очима. І вже тільки з того, що джинси і вишиванку доповнювали французький манікюр, повна відсутність макіяжу і червона вовняна нитка із сімома вузлами на зап'ястку, Майка зрозуміла: нова сусідка не така, як усі.

— Привіт, — сказала дівчина. — Я — Руся. Руслана Вирва.

Як же вчасно в Майчиному житті з'явилася Руся...

Знайомство почалося з ультиматуму. Вирва пояснила — житимуть удвох, третя сусідка Олеся переїхала до свого хлопця, з'являється раз на місяць тільки задля того, щоби місце в гуртожитку зберегти. Сварок не буде: або Майка приймає правила, за якими живе Руслана, або шукатиме іншу кімнату.

— Прибираємо по черзі — тиждень ти, тиждень я. Відмовки типу «втомила на роботі» не приймаються. На їжу скидаємося, готуємо самі, на двох. Хлопців до кімнати не водити, музику в навушниках слухати, мої речі не вдягати... Проте, якщо край, домовимося, — усміхнулася раптом. — Ясно?

Як же не вистачало Майці всі ці роки елементарних, беззаперечних, безальтернативних істин. Щоби хоч щось — таке залізобетонне, не обійти, не об'їхати. Довірилася, вкотре попливла за чужими принципами.

— Тільки я не працюю, — призналася.

— Чому?

— Ну... Не в офіціантки ж, — згадала генічеську минульщину.

— Роботу я тобі знайду, — пообіцяла Руся. — Один тільки раз. Як підведеш — вдруге не допоможу.

За три дні Майка працювала оператором кол-центру фармацевтичної компанії.

Бентежилася: чому в Русі все виходить? Однолітки — обом по двадцять, хоч Руслана вже на четвертому курсі, а Майка тільки другий із рипом долає. Та справа не в тому. Руся знає відповіді на всі запитання. Звідки?! Майка вчепилася в її категоричну впевненість, як немовля за сиську — від'їдалася після сумнівів, пошуків-поневірян, яскравих фарб, голої башки, нічних гуртожитських оргій і абсолютного нерозуміння: що з усім тим робити?! Руся знала відповіді... Отримувала підвищену стипендію, працювала, виборювала гранти, писала наукову роботу, не пропускала акцій студентського братства, увечері бігала в басейн і на йогу.

— Рухайся! Аби досягти мети, усюди маєш встигати! — вимагала й від Майки, коли кликала із собою до братчиків чи на пробіжку вдосвіта.

— Усюди — коли одне яйце по всій пательні розмазують, — пробувала сперечатися Майка. — Бактерії всюди. Таргани.

— У тарганів немає громадянської позиції! — віджартовувалася Руся, збираючись мітингувати під Кабміном.

— Навіщо ти туди йдеш?

— Усвідомлення власного «я». Особистості не проростають під ковдрами.

— А мета... Чого ти хочеш від життя?!

— Хочу мати головне! Щоби без вагань відмовлятися від зайвого.

— А що головне?

— М'ясо.

І Луцик так казав...

Майка не розуміла. Майка парила мізки, збагнути не могла: яку хижу правду почепила на своє знамено кароока Руслана Вирва?.. Та часу на довгі одкровення не вистачало — рухайся! Інститут, невгамовний кол-центр, бурхливі суперечки в студентському братстві — Майка занурилася в нове життя по маківку. Усе тут давало зиск: уперте зубріння — стипендію, робота — скромну зарплатню, навіть акції братчиків виявилися не тільки проявом громадянської позиції: за годину розмахування чийось прапором трудязі іноді відстьогували п'ятдесят-сто гривень. І хіба то головні

винагороди? Майка почувалася альпіністом, що він шкребеться і шкребеться на верхівку, та при вітрі. Як хвилюють, надихають ті емоції! От вона залізе нагору і зрозуміє врешті... куди далі.

Перший сумнів розбурхав Майчину душу після розмови з Олесею — симпатична білявка прибігла до гуртожитку територію позначити.

— Ніхто тут на моє місце не зазіхає? — всілася на порожнє третє ліжко.

— Ні... — відказала Майка.

— А Вирва як? Не задовбала тебе?

— Блін, яка ж вона кльова, — зізналася Майка. — На кафедрі наукову пише, працює... Розробила програму соціальної адаптації неповнолітніх злочинців, щоб виграти грант. Про неї навіть у новинах розповідали.

— І що доброго? Коли нема особистого, вимушена гратися в особистість.

Майка образилася за Русю.

— На першого-ліпшого кидатися? Спочатку треба світ завоювати, заявити про себе, а чоловіки... — Майка говорила не своїми словами — Русланиними. — То потім... Зараз важливіші справи є.

— Немає в дівчини важливішої справи, ніж знайти свого мужчину, — сказала Олеся, а Майці здалося — Лілька перед нею. — До зустрічі зі своїм хлопцем я теж Руслані в рота заглядала. Боже ж мій! Ми такі круті! Непересічні особистості! Перевернемо світ, навіть моторчик для того маємо. Ну, дурепа! Драла горлянку на тих мітингах, а Тарас з'явився... Блін, я — його! Він — мій. Та я увесь світ пошлю до дідька, якщо він заважатиме моєму щастю.

Майка розгубилася.

— А чого ж і досі за місце в гуртожитку тримаєшся? — спитала. — Боїшся, що пошле тебе твій Тарас?

— Боюся, — серйозно відповіла білявка. Порадила: — Ти переселяйся краще до іншої кімнати. Руська — пиявка: поки всю кров не висьорбає, не відчепиться. Їй адепти потрібні. Без того не може.

Олеся пішла, та в кімнаті залишився тонкий запах запаморочливих парфумів — дратував Майчині мрії, забивав

дихалку, збуджував. Розчахнула вікно — і нащо? Від свіжого вітру фантазії розігралися дужче: малювали блакитні безхмарні далі, гарячий білий пісок, на ньому голі тіла — одне з них точно Майчине. Коли до гуртожитку повернулася сусідка, Майка не втрималася.

— Русь... Ти кохала коли-небудь? — спитала тоскно.

Вирва завмерла на мить, брови звела.

— Леська приходила?... Може, і переселятися радила?

До іншої кімнати Майка таки перебралася. За три місяці. Після скандалу в кол-центрі, до якого потрапила завдяки Руслані.

Десятком операторів, що вони мали право лишень на тридцять секунд передиху між дзвінками клієнтам, яким настирливо впарювали БАДи й харчові добавки, керувала дружина хазяїна Стелла Сергіївна — амбітна панянка з перекачаними вустами: зірка, демон, бог кол-центру і таке стерво, що іноді Майка навмисно не робила перерви між дзвінками, аби тільки не почути над вухом тихого зміїного голосу SS, як позаочі охрестили хазяйку.

— Спину рівно! Зосереджуємося на високій цілі! — Кожна зміна починалася з тренінгу, більше схожого на катування. SS проводила його особисто. — Ми несемо людям здоров'я, радість довгого життя, упевненість у завтрашньому дні. Усміхайтесь, чорти вас забирай! Хто дарує людям радість із такими кислими пиками?!

Майка усміхалася, хапала слухавку:

— Добридень, як ваше здоров'я? Забудьте про пігулки й біль, маємо чудодійний засіб від фарингіту-апендициту-усіх-запалень-сухот-колькок-простатиту-ларингіту-виразок-гнійних ран і всього того, про що навіть у медичній енциклопедії не пишуть. Ціна? Пристойна! Чотириста гривень плюс доставка — ми турбуємося про вас!

Посилали часто — отакі дрімучі. Та були й наївні — тоді Майка поспіхом, щоби клієнт не встиг передумати й покласти слухавку, записувала замовлення й адресу, передавала інформацію у відділ доставки, знову хапалася за телефон. Кожен результативний дзвінок приносив оператору бонус — Майка прагла перемог. За деякий час уперта настирливість принесла розкішний плід: Майка заслужила підвищення. Віднині працюватиме в нічну зміну на телефоні гарячої лінії компанії, бо...

— ...бо маєш хист переконувати, тож зможеш гасити невдоволення дрімучих клієнтів, які не оцінили високу ефективність наших препаратів, — резюмувала SS.

Майка мало не вмерла од радощів. Оператор гарячої лінії працював не в загальній кімнатці — в окремому кабінеті з електрочайником і вентилятором. І не треба весь час набирати номер за номером за базою даних. Сиди собі, чаї ганяй і чекай, поки хтось зателефонує. А грошей за ці байдики удвічі більше! І графік для Майки більш зручний: відсипатиметься на роботі, гасатиме цілісінький день у справах.

— Службову інструкцію напам'ять вивчи! — наказала Стелла.
— Завтра перевірю.

І що там складного? Реєструвати кожний дзвінок, в окремий зошит вносити контакти незадоволених, заспокоювати й роз'яснювати особливості БАДів, дякувати, бажати «добраніч і солодких снів», у жодному разі не втягуватися в дискусії з клієнтом, тим більше не піддаватися його впливу.

...Перше ж чергування розірвало душу в шмаття. Близько першої ночі телефон дзеленькнув.

— Оператор Майя. Ваш дзвінок надзвичайно важливий для нас, — горохом від стіни. — Слухаю уважно.

У слухавці — тиша.

— Оператор Майя! — оптимістично повторила. — Ваш дзвінок надзвичайно важливий... для нас. І для вас, певно, якщо посеред ночі... Ви мене чуєте?

Німо.

— Алло! Не займайте лінію! Через вас не зможе додзвонитися хтось, для кого...

У слухавці — шурхіт.

— Доню... — почула Майка слабкий жіночий голос. — Випила ваш порошок... Щось мені так погано...

Майка перелякалася.

— У наших препаратів немає побічних ефектів, — пробелькотіла на автоматі. Замовкла. Запитала насторожено: — Що з вами?

Зі слухавки глухий звук — наче трубка вислизнула з німічної руки, висить-гойдається...

— Алло... — Майка підскочила, очі на лоба. — Алло! Ви мене чуєте? Алло!

Тільки моторошна тиша. Та що ж це?! Майка зиркнула на табло телефону — номер висвітився. Двадцять дев'ять, п'ять, сорок п'ять... — гарячково переписувала на папірець. Вхопила свій мобільний.

— Алло! «Швидка»! — кричала, мов навіжена. — Терміновий виклик. Адреса? Не знаю я адреси! Є номер міського телефону! Жінка подзвонила й знепритомніла! Що?! Припиніть! Поки я шукатиму її адресу... Що? Майя! Гілка! Оператор гарячої лінії фармацевтичної компанії! Так! Жінка повідомила, що їй стало зле після прийому БАДу. Та змилюйтеся ж! Запишіть номер! Ви ж скоріше вирахуєте адресу! У вас же має бути база даних про всяк випадок. Вона ж там сама! Як це «звідки знаю»?! Якби хтось був поряд, я б почула. Вона слухавку не поклала. І тихо! Певно, старенька самотня. Ви пишете?

Медики записали номер і відрубали зв'язок. Майка вхопила страшну німу слухавку, белькотіла перелякано:

— Алло! Ви мене чуєте? Я вам «швидку» викликала. Чуєте? Вони вже їдуть. Алло! Потерпіть. Зараз, зараз... Алло!

Нерви — дзвони. Терпіння — на хвилину. Знову набрала «швидку».

— Я вам телефонувала. Щойно. Жінка втратила свідомість. Так! Номер телефону вам диктувала. Машина вже виїхала?

— Шукаємо.

— Машину?

— Адресу!

— Благаю! Скорше! Чуєте? Вона ж помре!

— Серйозно?! — роздратовано запитали на тому кінці дроту. — Отакі наслідки приймання того сміття, яким торгуєте!

— Про що ви?! Там людина помирає!

— Ти мене ще вчитимеш, шмаркачка! — Бац — кінець розмові.

— Ну, будь ласка! Ну, робіть щось! — Всидіти — ніяк. Бігала по затишному кабінету з чайником і вентилятором. Бубоніла: «Спішіть, спішіть».

За десять хвилин знову вхопила мобільний.

— «Швидка»?

— Ти?!

- Я!
- Поїхали.
- Дякую!
- Бригаду з МНС викликали. Щоби двері виламали.
- Дякую! А це... далеко?
- Биківня.
- Це де?
- Не киянка?
- Приїжджа.
- Лівий берег. До Броварів ближче, ніж до центру.
- Дякую. Можна я згодом вам ще зателефоную? Дізнатися...

Що з жінкою.

— За годину дзвони, не раніше, — уже як давній знайомій втомлено відказала оператор «швидкої».

Майка зіщулилася в кріслі — у голові бензин: палає, нічим не загасити. На столі розривається телефон — ще комусь не спиться. «Ні! Не можу! Не візьму слухавки! Нема нікого! Зранку дзвонить!»

— А раптом ще комусь зле?! — Тремтить, та слухавки не бере. Страшно! Розпач до крісла прибив, тільки одне в мізках: як та жінка? Яюсь перечекаати годину, знову зателефонувати до «швидкої», дізнатися...

Ясність наступає хвилин за десять — у загальній кімнаті раптом спалахує світло, Майка визирає з кабінету — до неї суне SS.

— Стелло Сергіївно?.. — Сама не своя від радості. — У мене тут... Жінка дзвонила... Жінці зле...

— Звільнена! — Стелла оминає Майку, як порожнє місце, входить до кабінету оператора гарячої лінії, продивляється журнал вхідних дзвінків.

— Але ж я...

— Інструкція, Гілка! Інструкція! Ніяких вихідних дзвінків!

— Я тільки до «швидкої» зателефонувала...

— Тобто ти... — Стелла ледь тримає себе в руках. — Ти вирішила, що наші препарати здатні спричинити погіршення здоров'я?.. Забирайся!

— Добре... — Майка знизує плечима, винувато зиркає на начальницю. — А моя зарплатня за останній місяць...

— За що? За те, що ти намагалася знищити репутацію компанії?
— Стелла відчиняє двері, жестом указує: на вихід!

Майка ще не вірить. Закидає на плече рюкзак.

— Це... несправедливо.

— Геть! — спокійно кидає Стелла.

Майка суне до дверей: кожен крок закручує всередині тугу пружину — сильніше, сильніше...

— Отрутою торгуєте?.. — Зупиняється раптом, тремтить, набирається люті. — І не пече, що, може, хтось помре... Гаряча лінія в окремому кабінеті... Вихідні дзвінки заборонені... Та щоб тобі самій до кінця днів тільки БАДи жерти! — Вилітає з кол-центру.

На вулиці дощ. Січе: схаменися, дівко. Майка суне порожньою вулицею, плаче, бурмотить:

— Нічого, я ще... Ми тобі... Побачиш!

Зупиняється, лякається: що з тою жінкою?.. «Швидка» на дроті.

— Вибачте... — шепоче Майка знесилено. — Це знову я.

— Відкачають її, — чує зморений голос. — Доправили до лікарні швидкої допомоги.

— Дякую вам...

— Зайве.

— А чому їй погано стало?

— А... Там цілий букет. Серце хворе, холестерин зашкалює, а вона ще вашого гівна наїлася... От і результат.

Майка усміхається спустошено — от і недарма почергувала. Роззирається, бо хочеться неодмінно одразу викласти першому ж перехожому історію однієї маленької перемоги, та нічною вулицею швендяють тільки брудні безпритульні пси. Дощ підганяє: біжи, змокнеш.

— Мене звільнили! — Майка дістається гуртожитку під ранок. Гріється чаєм, ніяк не може вгамуватися. — І до біса! Аніскільки не шкодую.

— Я шкодую! Що просила Стеллу за тебе! — Руслана супиться на своєму ліжку. — Хто тепер наші акції спонсоруватиме? Думаєш, легко пристойних людей знайти?! Ти все зіпсувала!

— Русько! Ти ж не знаєш, що сталося! — тетеріє Майка. — Ми ж горлянки надриваємо, щоби все по правді...

— Ти... ідіотка? — питає Вирва голосом SS. — Забирайся! Бачити тебе не хочу!

Майка дала комендантші двадцятку, того ж дня переселилася — лежала в ямі проваленого ліжка обшарпаної кімнатки поверхом вище. А у Вирви з'явилася нова сусідка, уже за день стала її адептом, заглядала в рота — Руслана ніколи не лишалася на самоті.

Мати громадянську позицію перехотілося. Поплакати Вітці вирішила. Під весняним сонечком грілася на плитах майдану біля архістратиґа: місце зустрічі незмінне. А он і Вітка шкандибає, сьорбає на ходу пиво з банки. Чого вона вічно з тим пивом, як дурна? Сказати... Хай припиняє.

— Гілю, тобі пошити нічого не треба? — Вітка падає на плити поряд із Майкою, кидає під ноги порожню банку. — А то я машинку швейну купила. В одного знайомого... Крадена, певно, бо за копійки віддав. Оверлок тягне трохи, корпус покоцаний, а так — нічого. Японська...

— Нащо тобі машинка?

— Дизайнеркою стану. Нашню сарафанів на літо, віддам нашому кухарю Важі — у нього на Троєщинському ринку жінка ятку має, хай продає. Сказав: давай спробуємо. А тобі безплатно пошию що завгодно. Тканину тільки купи.

— Нема в мене грошей... — зізналася Майка. — Нічого немає. Таке все ніяке... Інститут той... Не знаю, що робити...

Вітка один рецепт успіху бачила.

— Іди прибиральницею до нас у ресторан, — сказала. — Можу посприяти. Тільки ворущися, бо то не твоя контора... Охочих багато.

Попереду світила сесія, довгоочікувані канікули, можливо, море і рідний Генічеськ, якщо назбирати грошей на квитки й оселитися в тітчиному сараї чи в когось зі знайомих, бо мама попередила: Григорій Іванович уже їхню хрущовку на все літо своїм знайомим здав, гроші наперед узяв, встиг вкласти їх у нову високотехнологічну штучну щелепу для свого старого рота й сукню з натурального шовку для коханої Надюсі.

— Хоч на квитки додому заробиш! — Вітка читала Майчині думки.

Наступного дня Майка слухала лекцію... в ресторані.

— Добу працюєш, дві відпочиваєш. Двісті п'ятдесят гривень за зміну плюс харчування. Маєш тримати в ідеальній чистоті зал, коридори, туалети, хол, кабінети керівництва... Усе — крім кухні. — Адміністратор ресторану, стильна причепурена жінка років сорока, вела Майку вглиб розкішного закладу, встигала окреслювати обсяг робіт, торкаючись пальцем стін, підвіконня, крісел, столів — і тут щоби блищало, і там, і всюди...

Майка сунула слідом. А інститут? Коли ж вона встигне? Попереду сесія, хвосту ще підтягувати, та й добиратися на роботу в інший кінець міста.

— У нас лояльний хазяїн. — Адміністраторша зупинилася біля тісної кімнатки з інвентарем. — Дозволяє мінятися змінами, якщо в персонала виникає така потреба.

І Майка погодилася. «Хоч Вітку бачитиму частіше», — подумала.

Де там! Щоразу на добу потрапляючи всередину розкішного ресторану, втрачала відчуття часу і зовнішнього простору — драїла-драїла-драїла без передиху, падала на стілець у малій кімнатці з інвентарем, очі злипалися, та поспати не вдавалося — драїти... Не здавалася, тягла лямку за себе і немолоду прибиральницю Ліду, яка погодилася, щоби Майка відпрацювала нині за неї і звільнила собі тиждень перед сесією.

— Ще шість діб... П'ять, чотири, — рахувала дні до вільного від пилососа, віників і швабр часу, щоби підготуватися як-не-як скласти сесію, переповзти на третій курс.

За добу до вимріяної волі прибиральниця Ліда злягла з печінковими коліками.

— Маєш відпрацювати, — наказав лояльний хазяїн. — Інакше на гроші за останній місяць не розраховуй.

Майка забилася в кімнатці з інвентарем, плакала тихо: за що їй таке? Краще б флаєри роздавала чи мітингувала за гроші! Там хоч одразу зароблене віддають, а тут вона... знову в халепі: до сесії не готова, грошей не заробила, виснажилася вкрай...

— Гілка! Чоловічий туалет! — Адміністратор розчахнула двері.

Майка схопила відро, ганчірку... Тільки й того, що відвернулася від адміністраторши, щоби та сліз прибиральниці не побачила.

Три кабінки з електронікою, вбудованою в унітази, мармурові стільниці умивальників, позолочена сантехніка, дзеркала на всю стінку, шкіряні пуфи, рушники з фірмовою вишивкою, а однаково туалет!

— Я в дупі... — Впала на шкіряний пуф, очі долоньками затулила. Ну, нема більше сил! Геть скінчилися...

Так засмутилася — не одразу почула шурхіт від однієї з кабінок. Коли допетрала, двері середньої кабінки розчахнулися, з неї вийшов чоловік із розстібнутими штанами. Майка залякла: «Капець!» Забула кабінки перевірити, на двері табличку причепити — «Санітарна обробка».

— Вибачте!

На чоловіка очима стрільнула і ледь не впала: перед нею спокійно застібав штани той самий грубий дядько, що віз її від Лільки на своєму «кубику» і з яким вона так... зганьбилася. Дядько теж упізнав дівчину.

— А... То ти прибиральниця, — сказав байдуже.

— Ні, — прошепотіла Майка. — Студентка... Підробляю.

— І ким будеш? — Дядько підійшов до умивальника, мив руки, дивився на Майку в дзеркалі. — Професія як називається?

— «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»...

— У ковбасі спец?

— І в ковбасі... буду. — Відро підхопила, до дверей. — Вибачте.

— Стій!

Майка завмерла, у голові метушня: чого ще?! Дядько підійшов — дивився на Майку уважно.

— Як звати?

— Майя...

— Прізвище?

— Гілка. Ви... скаржитиметеся?

— Завтра приходь. Працюватимеш. — Дядько простягнув Майці візитівку.

А-а-а... То він її знову, у тій квартирі...

— Я... Перепрошую! Я з вами не спатиму, — пробелькотіла перелякано, віддала дядькові візитівку: заберіть!

Дядько усміхнувся негнівно, поклав візитівку до кишені Майчиного фартуха, поблажливо ляснув дівчину по спині.

— Забудь. У тебе до сексу хисту нема. Хоч із ковбасами не розчаруй. — Пішов геть.

До ночі Майка крутила в руках цупкий клаптик картону, приголомшено перечитувала вголос:

— Чертог Микола Миколайович. Голова правління оптової продовольчої компанії «Гібралтар»...

Він таки... Джай?!

Двадцять першого травня — запам'ятала той день, червоним у календарі обвела — уперше з'явилася в офісі «Гібралтару», благала тільки про одне: не перестріти Чертога. Та кабінет хазяїна на шостому поверсі, команда HR-менеджерів на невисокому другому. У них купа тестів й ефективних методик добору персоналу, та шеф подзвонив і сказав: «Майя Гілка, узяти з перспективою росту!» — і всі методики до дідька, розклали папірці зі структурою компанії, пояснювали: цей відділ займається фруктово-овочевим напрямом, цей — крупами, консервацією, оліями, цей — постачанням м'ясних виробів. Вам сюди? «Гібралтар» постачає ковбаси з Іспанії торговельним закладам по всій Україні. Зараз підійде керівник напряму, зможете з ним більш детально обговорити посаду, на якій якнайповніше розкриєте ваш потенціал...

Двадцять перше травня! За тиждень сесія і день народження: двадцять один стукне! Не рахується! Двадцять першого травня цього року життя почалося спочатку, кинуло Майці під ноги шанс, як килимову доріжку. Ступила на неї й пішла.

Сам факт того, що нову менеджерку відділу експертизи й сертифікації м'ясних виробів привів особисто Чертог, робив колег украй добросердечними: до Майки приставили куратора, що він мав увести дівчину в курс справ, навчити всього, без чого людину з вулиці й на поріг би не пустили. Не зрозуміли порядку оформлення й проходження сертифікатів на іспанські чоризо, ломо, єпископську ковбасу? Ще раз пояснимо! Не знаєте іспанської й навіть англійської? При компанії є курси іноземних мов для співробітників! І курси керування автомобілем. Повірте, вам це згодиться, тим більше — курси безкоштовні! Треба на тиждень узяти відгули, щоби

сесію здати? Ми з повагою ставимося до людей, які навчаються й працюють одночасно! Вас підмінить Максим Пічкун! Та й Ігор Росов не проти затриматися, бо ми — команда.

— Дякую! Обов'язково відпрацюю! — Майка упевнилася — люди добрі! Усі! Мчала до інституту: складе іспити! Хоч на слабеньке «задовільно», але зубами вигризе, бо диплом потрібен для утвердження в «Гібралтарі». А «Гібралтар» — усе!

За місяць уже без сторонньої допомоги розбиралася з ломо-чоризо, не пропускала жодного заняття з англійської, вправно керувала автівкою на курсах, подружилася з колежанками, Максом Пічкуном, Ігорем Росовим і так упевнилася в повній залежності розвитку України від постачання на її територію іспанських ковбас — годі й сперечатися. І нащо після того бути всюди, як торочила Руся... Тільки в «Гібралтарі». Котилася-котилася життям, як самотня більярдна куля, врешті впала у своє гніздечко. Він таки... Джай!

На першу зарплатню купила собі кльовий ляний діловий костюм і босоніжки, мамі — електричну м'ясорубку, Луцикові — краватку.

Луцик кивав значущо, наче то він до Майчиного успіху руку приклав:

— А що я тобі казав? Ближче до м'яса! Не пропадеш!

Мама сяяла, розпитувала з гордістю:

— Солідна компанія? А все Григорій Іванович. Якби не він... Значить, і на море не вирвешся?

— Яке море, мамо?! У мене щотижня нова партія єпископської ковбаси на сертифікації! А ще підмінити Ігоря маю, бо він за мене працював у травні. У серпні іспит з англійської, якщо складу, отримуватиму надбавку до зарплатні. Двадцять відсотків. А ще... — торохтіла. Планів — як тарганів у гуртожитку.

— І ми для тебе подарунок маємо. — Луцик поклав Майці на долоню дві контрамарки на гастрольну виставу московського «Современника». — Знайдеш, з ким піти? Щоби контрамарка не пропала... А то Надюся тобі компанію складе.

— О, ні! — запротестувала Майка. — Є мені з ким по театрах ходити!

За два роки в столиці кілька разів у клубах Лободу, «ВВ» і «Другу ріку» слухала, на майдані підтанцьовувала під співи всіх, хто

на сцені з'являвся, Пироговим тинялася, раз з однокурсниками до «Пінчук Арт-Центру» завітала, вискочила збентеженою: що на стінах понавішали? Та вона краще автопортрет молодого Шевченка перемалювала для шкільного кабінету! Так обурилася, навіть спробувала з пам'яті відтворити те, що побачила, та не змогла — аби перед очі... А до театрів, музеїв чи там у філармонію не заносило якось.

Наступного дня розіслала колегам на компи електронні листи: «Є зайва контрамарка на “Пігмаліон” “Современника”. Кому цікаво?» Під час обідньої перерви влаштували розіграш, бо, на диво, охочих не бракувало. Тягнули сірники зі жмені. «Хай виграє Росов. Росов!» — подумки просила Майка, спостерігала за невисоким худорлявим Ігорем, що він увесь — француз, точно. Ніс із горбинкою, проникливі очі, іронічна легка посмішка: щодня торкається Майчиного плеча — привіт! — і та шаріється.

— Вуаля! — Ігор витяг єдиний довгий сірник, обернувся до Майки. — Зустрічаємося біля Франка?

Майка віддала хлопцеві контрамарку, бурмотіла розгублено-радісно: перетнуться в залі, може затриматися чи ще щось трапиться.

— То поп-корн на тебе не брати?! — усміхнувся Росов.

Майка розгубилася ще більше. І ляпнула б: «Дякую. Не треба», — та навколо щасливчика вже жартували колеги: «Якби у 3D, то і “Кока-кола” б згодилася, краще квіти купи Яковлевій. І Маковецькому».

Майка спостерігала за Елізою і Хіггінсом, на сусідньому кріслі сидів Ігор, та дівчина хвилювалася не від того, що інколи його лікоть торкався її руки, — усі думки невідомо чому зосередилися на ляльному костюмі і неоковирній англійській, іспит із якої не за горами. Не дай Боже, провалиться! Аби час планувала ретельно — впоралася б, а вона — по театрах. Нащо? Дивитися, як дурна квіткарка пнеться стати леді? Скоріше б кінець.

Врешті спалахнуло світло, зал вибухнув аплодисментами. Крізь збуджений духовними наїдками натовп Ігор прокладав Майці шлях до свіжого повітря, кинув іронічно й тихо, та вона розчула:

— Пнешся в леді, Елізо?..

Майка відчула на щоці слід зухвалого ляпасу.

— Козел... — прошепотіла.

Він почервонів до скронь, зупинився прямо в натовпі.

— Майє... Щось сказала?

— Ні. А ти?

«Ні», — мотильнув головою і скільки потім не вмовляв: «Давай проведу», — не погодилася. Плела: «Справи в центрі, перетнутися з друзями...» І тільки коли дісталася гуртожитку, зачинилася в кімнаті, впала на ліжко, повторила затято:

— Козел! За кого ти себе маєш?!

Культурний похід не минувся — перебрала шмотки, згадуючи одяг, у якому до пафосного «Гібралтару» збігаються колежанки, півночі пиляла нігті на руках, потім згадала, що й на ногах ростуть. Оббігала поверх у пошуках лаку для нігтів, не знайшла — напівпорожній влітку гуртожиток відпочивав від гамірних житців — посунула на четвертий, перестріла Коробова і, хоч у нього точно не завалювався лак для нігтів, зупинилася, запитала для годиться:

— Чого в Києві, Коробов?

— Батьки квартиру мені купили. На Борщагівці. Завтра зранку речі перевозитиму.

— А-а-а... Ну, кльово. Вітаю.

— Майє... — Коробов заступив Майці шлях, дивився на неї збентежено. — Може, ми знову...

— Знайдеш мені зараз лак для нігтів, подумаю, — віджартувалася, та за десять хвилин Коробов постукав до Майчиної кімнати, поставив на стіл напівпрозорий рожевий лак для нігтів, мовчав, наче наступний хід Майчин.

— Я одразу повинна відповідь дати? — психонула. — Можна я подумаю?

— Можна, — сказав Коробов. — Та хочу, щоби ти знала... Відтоді, як ми з тобою тоді... Я більше ні з ким. Ти — не така, як усі.

Майка знітилася, відвела очі.

— Чуєш, Коробов... Спитати хотіла. Коли ми тоді з тобою... — видушувала кожне слово. — Кров була?

— Ні...

— Брешеш!

— Не було крові... Не хвилюйся, мені однаково, що в тебе хтось був... До мене... Мені тільки ти потрібна...

Майка не чула — сто питань. Чого ж крові не було? Може, вона якась геть неповноцінна?

— Ти... йди. Добре? — попросила Коробова.

Лак для нігтів так і не відкрила. Та наступного ранку з'явилася в офісі «Гібралтару» іншою, хоч і лляний костюмчик усе той же, і босоніжки. Насторожено придивлялася до колег, наче намагалася зрозуміти: її тут усі зневажають? Чи тільки Ігор Росов?..

Він першим не витримав. Підсів до Майчиного столу під час обідньої перерви, коли колеги потяглися до найближчої кав'ярні.

— Ну, не ображайся, — запропонував примирливо. — Усе, що я хотів сказати... Що ти розвиваєшся. Розумієш?

— Усе, що я хотіла тобі сказати... я сказала, — відповіла Майка.

— Ого, які ми вразливі! А чого ти очікувала? Я, до речі, витримав конкурс і півроку був на випробувальному терміні, перш ніж мене зарахували до штату. А ти...

— Не справляюся?

— Навпаки. Спочатку всі обговорювали твою... таку дивну появу. Ну, ясно... Якщо Чертог сказав, будемо з нею няньчитися. А ти — ну, нормально! Уже самостійно працюєш. Англійська... То важливо. Поважаю. І водійські права згодяться.

— Дякую, — усміхнулася Майка. — А я подумала: мене ніхто не любить.

— Якщо тебе любить Чертог, як ми можемо тебе не любити?! — іронічно відповів Ігор.

Майка смикнулася, він розсміявся, ухопив її за руки.

— Ясно! Жартів не розумієш! Хоч Миколі Миколайовичу не пожалієшся, бо ще звільнить мене?

— Я ніколи нічого не переповідаю Миколі Миколайовичу.

— А ти з ним... давно знайома? — І не приховував, як хотів би врешті зрозуміти, що саме пов'язує Майку з могутнім шефом.

— Ні... — відповіла, увіп'ялася в хлопця поглядом. — Жадаєш подробиць?

— Я пас! Вибач. — Відчепився, пішов.

І все потроху стало на свої місця: доброзичливість колег видавалася цілком щирою, стосунки з Ігорем стали насправду дружніми, а зарплатня в чотири тисячі гривень після іспиту з

англійської мала вирости до майже п'яти. І що те море в порівнянні з іспанськими ковбасами, які без Майки ніяк би не втрапили на столи пересічних українців?..

Наприкінці серпня грянув грім. Майка вперто продовжувала готуватися до іспиту, коли керівництво компанії несподівано для всіх оголосило поголовну переатестацію співробітників. Саме з англійської. Народ заметушився. Господи, за що?! Чому не попередили?! Невже звільнять, як не здамо?! Ми ж не готувалися! А який рівень треба мати?..

— Ти знала? — спитав Ігор.

— Ні...

— А готувалася...

— Я ж Еліза, — відповіла Майка, та страхів не поменшало. Хвилювалася разом з усіма: як не здам, що тоді?.. Наперед знала — до Чертога не піде. Жодного разу не перетиналися за три місяці роботи в компанії.

Микола Миколайович Чертог, певно, був дуже розумним хазяїном, бо викладачі внутрішніх курсів компанії не потрапили до числа тих, хто приймав переатестацію. Спеціально для цієї мети в офіс «Гібралтару» прибуло п'ятеро спеціалістів із шанованого бюро перекладів — незамилене око, незалежна думка: нікого не знають особисто, не зацікавлені ні в чому, окрім власної репутації. На одному з поверхів будівлі вивільнили п'ять кімнат — і почалося. Щодня з ранку до вечора до кімнат тягнулися вервечки співробітників, контактували з вимогливими екзаменаторами протягом години, виходили без упевненості в завтрашньому дні, бо — хто це придумав?! — одразу не дізнавалися результатів.

— Розпорядження Миколи Миколайовича! — оголосив начальник HR-відділу. — З результатами переатестації спочатку ознайомиться керівництво для прийняття відповідних рішень, потім — усі охочі.

На четвертий, завершальний день екзаменуції настала Майчина черга — увійшла до просторого кабінету, як до розстрільної камери, сіла за стіл навпроти парубка років двадцяти семи. Геть не схожий на суворого суддю: джинси, футболка, русяве коротко стрижене волосся, сережка у вусі. Аби не впевнений погляд, майже фізично відчутний шарм і холодна відстороненість, на студента-

старшокурсника скинувся б. Крутив у руках кулькову ручку, серйозно вивчав розкладені перед ним папери, та Майці здалося — очі в «англійця» глузливо-нахабні.

— Майя... Гілка, — відрекомендувалася.

Парубок знайшов Майчине прізвище в довгому списку.

— Менеджер відділу сертифікації? — відкинувся на спинку крісла, кивнув. — Розкажіть про себе для початку. Англійською, звичайно.

Якби ж він спитав про ковбаси, технологічні вимоги до чоризо і ломо, що вони в Майки від зубів відскакували, про вміст консервантів і терміни зберігання...

— Я... народилася на морі, — почала ламаною англійською. — Мама вийшла заміж... За старого чоловіка. Тому я живу в гуртожитку...

Замовкла, зиркнула на парубка.

— Думаю, для нашої компанії неважливо, де я народилася. Краще, я розповім про дотримання технології виготовлення сиркопчених ковбас.

— Ні, — сказав «англієць».

Майка насупилася.

— Отже. Ви живете в гуртожитку, — спокійно мовив. — Це я зрозумів. Продовжуйте.

— Дотримання технології виробництва іспанських ковбас компанія «Гібралтар» підтверджує сертифікатом відповідності, який є гарантією якості продукції... — заболобонила Майка англійською.

— Припиніть!

Майка замовкла, увіп'ялася в парубка сірими очима.

— Про себе розповідайте! — Йому уривався терпець. Він сидів тут четвертий день поспіль, кожен другий із тих, хто входив сюди, кривдив його слух поганою англійською й потім настирливо просив врахувати вік, досвід чи стать.

Майка схлипнула подумки.

— Дотримання технології виробництва іспанських ковбас компанія «Гібралтар» підтверджує сертифікатом відповідності...

— Досить!

— ...який є гарантією високої якості продукції. Сертифікат містить інформацію не тільки про склад продукції...

— Е! Пані! Що відбувається?!

— ...але і про виробника, який... — Майка замовкла.

Парубок жбурнув на стіл кулькову ручку, підхопився, підійшов до вікна — стояв до Майки спиною, кинув, не обертаючись:

— Розповідайте про себе. Останній шанс.

Майка почервоніла до скронь. Шанс?! Як же часто вона чує це магічне слово — «шанс». Скільки зусиль докладає заради того, щоби втримати свій шанс, а цей зухвалий, зарозумілий...

— Ти — мій останній шанс чи що?! — щирою українською. — А не облізеш?!

Він вухам не повірив — озирнувся рвучко. Роздивлявся дівчину обурено. Майка підвелася, зиркнула на «англійця».

— І тільки посмій мене «завалити»! — відрубала. Додавала чемно: — До побачення.

Усі довгі десять днів, поки співробітники «Гібралтару» очікували результатів переатестації, за наслідками якої одні сподівалися на підвищення, інші побоювалися звільнення, Майка мордувала себе безжально. «От не міняюся! Нічого не навчилася! — бідкалася. — Ідіотка! Якого я нариваюся знову?! Мало мені Стелли? Мало того, що Руся образилася? Тільки потрапила в пристойне місце, тільки заробляти почала, тільки людиною себе відчула — і тут накосячила! Ну, якого біса я того «англійця» дратувала?.. Чому просто не виконала те, що вимагав? Я прибацана! Знову туалети дрятиму!»

— Народе! Сьогодні Чертог керівників напрямів після обіду збирає! — До кабінету зазирнула трафік-менеджер Люба. — Увечері в холі вивісять списки тих, хто пройшов переатестацію.

— А що буде з тими, хто не пройшов? — пополотніла Майка.

— Обіцяють персональний розбір польоту з персональними висновками, — повідомила обізнана Люба.

Під вечір, коли керівники напрямів ще засідали в кабінеті Чертога, пересічний офісний контингент юрбився в холі навколо вивішених списків, і годі було до них пробитися — охочих набігло до біса. Майка не пішла в хол: і нащо їй на те ганьбисько дивитися? Сиділа за столом, зосереджено вбивала в комп'ютерну базу номери сертифікатів нової партії ковбас.

До кабінету увійшов Ігор, усміхнувся Майці сумно.

— Не пройшов? — спитала.

— Пройшов, — відповів, ніби вибачився. — А от ти...

Майка ледь сльози втримала. Махнула рукою, мовляв, ну що ж... Ігор присів на край Майчиного стола, торкнувся її плеча.

— Ну, все нормально. Не переймайся...

Майка зціпила вуста, щоби не розревтися, закивала: добре, добре...

— Не бачу сенсу сумувати, — вів Ігор. — Життя на цьому не закінчується. В Україні є чимало оптових продовольчих компаній, які залюбки візьмуть тебе на роботу, якщо, звичайно, тебе відпустить «Гібралтар», бо ти... теж пройшла.

— Що?! — Майка підвела на хлопця мокрі очі: сидів, усміхався іронічно. — Росов! Я тебе... вб'ю!

— А я... здається, закохався в тебе, Елізо, — сказав Росов.

Успішну переатестацію відзначали того ж вечора. Удвох.

Майка терпляче витримала навалу колег, що вони повернулися з холу, заходилися збиратися додому — схвильовано обговорювали день завтрашній, коли керівництво почне кадрові чистки, тому ніхто не звертав уваги на Майку, що вона знай вбивала в комп номери сертифікатів, намагалася не кидати на Ігоря полохливі погляди, хоч то було в принципі неможливо: стіл його розташовувався в іншому кінці просторого кабінету, відгороджений від інших стелажем із документами. Серце торохтіло: «Куди запросить? До ресторану? Кав'ярні? У театр, не дай Боже? А де ще в Києві можна відзначити несподівану радість? Якщо скаже: “Прошу до мене”, — не піду... Не готова... Щоби прямо сьогодні...» — затялася.

Рівно о шостій Ігор закинув сумку на плече, усміхнувся Майці іронічно, подав руку.

— Ходімо...

Пішла, як та коза на мотузці. І не запитала: «А ми куди?..»

Порожній коридор офісу. Ліфт. Росов натискає на кнопку, і тільки тепер Майка усвідомлює: ліфт суне вгору...

— Куди ми?

— Екстрим. — У кабінці ліфта Росов не намагається одразу обійняти Майку, притулився до стіни, дивиться на неї, ніби намагається розгадати.

Майка ловить себе на думці, що вона таки Еліза... Росов, звичайно, не Хіггінс, але всі вони вкупі — колеги, Ігор у тому числі, стосунки в «Гібралтарі», норми і правила, що тут заведені, і є тим Хіггінсом, якого вона пнеться бути... вартою.

Ліфт зупиняється на останньому, шістнадцятому поверсі офісного центру. Росов подає Майці руку:

— Сміливіше, Елізо...

Темний коридор технічного поверху, металеві сходи наверх. Росов відчиняє двері, що ведуть на дах. Крок — і навколо Майки розстеляється безкінечна ковдра сяючих вогнів вечірнього міста, настільки щільна, що хочеться впасти просто на те сяйво. А вона збиралася в банальний ресторан...

— Кльово...

— Так. — Ігор не відпускає Майчиної руки, веде дахом до невеличкої будки посеред антен, біля якої стоїть білий пластиковий столик, такі ж білі пластикові крісла. — Тепер і ти матимеш доступ до цього втаємниченого місця.

— Воно для обраних?

— Безумовно. — Росов всаджує Майку в крісло, дістає із сумки пляшку шампанського, бокали. — На чолі обраних — дід Арсеній зі служби охорони, що відповідає за технічний стан даху. Тільки з ним можна домовитися про ключі.

Росов не поспішає. Жодним зайвим рухом не псує дива — п'ють шампанське, болобоняють про все на світі, сміються з власних страхів, а коли слова раптом закінчуються, напружена тиша не розсідається на столі поміж хлопцем і дівчиною: до даху долинає гамір вечірнього міста, хвилюються свічки теплих вогнів, серпневий вітер не несе і згадки про близьку осінь. І тільки коли шампанське закінчується, нічна прохолода прилипає до тіла, а Майці вже відчайдушно хочеться до вбиральні, Ігор каже:

— Ну, сьогодні дозволиш, щоби я проводив тебе?

Майка згадує обшарпаний гуртожиток, сувору комендантшу, якій щоразу доводиться довго пояснювати, якого біса ти припхалася пізніше двадцять третьої...

— Ні... — шепоче-вибачається.

Спускаються сходами технічного поверху до ліфта, Ігор не втримується:

— Не хочеш, щоби Микола Миколайович дізнався?

Майка зупиняється так різко — Росов наштовхується на дівчину, не відходить. Так і стоїть впритул. Дивиться в очі.

— Я не сплю з Чертогом!

— Правда? Кльово... Не хотілося б влаштовувати бої з шефом на особистому фронті. — Хлопець двома пальцями обережно торкається Майчиного підборіддя, завмирає на мить, ніжно цілує у вуста.

Майці паморочиться, тільки одна думка: «Зараз! Хочу, щоби все сталося тут і зараз!»

— Ходімо, — чує голос Росова. І скільки потім іде за ним темним коридором технічного поверху, скільки дивиться в його очі в ліфті, навіть коли виходить із ліфта й опиняється в порожньому холі першого поверху, усе чіпляється думками за стіни, підлогу: «Ну, куди ми йдемо? Нащо? Хочу тут... Зараз же...»

Свіжий вітер не студить гарячих Майчиних жадань, вона панікує: «Хочу... До гуртожитку запросити? Чи так обернути, щоби до себе відвів... Він же теж...»

— Завтра зустрінемося, — Ігор ставить логічну крапку, зазираючи до салону таксі, у якому сидить отетеріла збуджена Майка. Дає водієві гроші. Просить везти тихесенько, щоби пасажирка не розгубила мрій.

Назавтра зранку мрії прибили Майку до стільця в кабінеті: припхалася раніше за всіх, зиркала на двері — вони ж тепер пара? — подумки репетирувала власну реакцію на появу Росова. Ось зараз... Він увійде, вона усміхнеться невимушено, ніби нічого не сталося, а він... Підійде і цьомне в щоку? Стримано кивне, намагаючись не привертати уваги прискіпливих колег? Чи взагалі не помітить, одразу підійде до групки співробітників, що вони скупчилися біля кавоварки...

Двері розчахнулися. До кабінету увійшов Росов. Завмер біля дверей.

— Майє! Тебе Чертог викликає, — сказав, ані краплини іронії в голосі.

— Жартуєш? — перелякалася Майка.

— Гілка! — За Ігорем до кабінету зазирнула трафік-менеджер Люба. — До шефа!

Майка сунула до дверей, відчувала на спині зацікавлені погляди колег, надто Ігоря... Блін! Ну, чому саме сьогодні?! Ігор ще подумає, що вона з Чертогом... Уже подумав! Майка прочитала в його очах...

У приймальні Чертога від усіх сполоханих думок залишилася одна. Чому шеф викликав? Час розплачуватися? Чим?.. Якщо в постіль тягнутиме, вона ж — отака дурна! — не погодиться...

— Ну, що? — Грубий дядько відкинувся на спинку крісла, роздивлявся дівчину уважно. — Не дарма я тебе з унітаза витягнув?

— Не знаю... — Плечима знизала, очі додолу. — Вам видніше...

— Ти ціну собі не набивай. Чи не маєш власної думки стосовно своїх здобутків? Погано.

— Маю...

— Кажі.

— Усі думали: я коханка ваша... Що дурна й будуть зі мною няньчитися.

Чертог завмер на мить, розреготався — склянка на столі затрусилася.

— І що? Няньчаться?

— Ні! Правда! Переатестацію пройшла! — Розхвилювалася, насмілилася очі підняти — дивилася на Чертога, кліпала повіками перелякано.

Шеф сховав усмішку. Дивився на Майку, як на квітку дивну, — оце вкинув зернятко в суху землю просто так, задля власної примхи, а воно проросло, дякує чистим квітом.

— Іспанську вчи! — мовив суворо. — Наступного літа відкриваємо філію в Мадриді. Поїдеш, якщо мову опануєш.

— Дякую! — Мало не впала од радощів.

— Ну? І чого стоїш? Працювати, Гілка! — гримнув негнівно. — І про філію... не базікай. Не треба нам у компанії зайвої внутрішньої конкуренції. Настане час — усі дізнаються.

Вилетіла: він таки Джай! Хвіст мрій за нею волочиться: розпустився, збиває з ніг усіх, хто на шляху трапляється.

— Майє, що з тобою?!

— Нічого... Усе гаразд... — Той хвіст скрутила, у душу сховала. Спокійно, дурепко! Чого ж з тебе правда пре, як бульбашки з шампанського?!

У кабінеті — очі насторожені, питання в тих очах: «Ну, як?..» І що ж їм збрехати?.. Всілася за свій стіл мовчки, до паперів схилилася — працює... І не відволікай її! Першим Ігор не витримав:

— Майє... Як справи?

— Усе гаразд. — Знову до паперів, почервоніла.

— А чого шеф викликав? — спитав Максим Пічкун.

— А-а-а... Не у справах... Питав... як здоров'я мами... моєї. Вони... знайомі давно, — брехала поспіхом. — Казав... Якщо треба якась допомога...

— У тебе мама хворіє? — спитала якась із жалісливих дівчат-колежанок.

— Та ні... Усе гаразд. Певно, зрозумів щось не так... Пусте!

До вечора не відривалася від роботи й на мить. Тільки й того, що збігала на другий поверх, де в ейчарників був графік роботи викладачів внутрішніх курсів іноземних мов, дізналася, що синьйора Пілар Хворостюк — носійка автентичної іспанської, дружина історика Петра Хворостюка і викладачка іспанської у «Гібралтарі» — зараз у відпустці, заняття розпочне за тиждень, з початку вересня, за наявності охочих. Виклянчила мобільний Хворостючки, зателефонувала їй із коридору, гаряче благала синьйору Пілар якнайскорше повертатися до викладання і збільшити кількість годин на тиждень.

Повернулася на робоче місце, сяяла, як те сонце, нічого із собою вдіяти не могла, вивчала календар, намагаючись виділити якомога більше часу на іспанську, раптом докумекала: мамо рідна... Вересень на порозі! Інститут... Відповідальний третій курс. А як же вона?..

Так засмутилася — зопалу стерла з бази даних номери сертифікатів, над якими працювала цілісінький день. Запанікувала, айтішника покликала — той віднайшов інформацію, відновив. А настрій так і не повернувся. Спостерігала, як колеги один за одним

вимітаються з кабінету після закінчення робочого дня, як Ігор вийшов разом із Максом Пічкуном, кинув Майці байдуже «до завтра»... Та що ж це? Ще не напилася радості, уже все шкереберть...

Вискочила з офісу за Ігорем, побачила: розпрощався з Максом на розі вулиць, пішки подибав у бік центру. Наздогнала за квартал.

— По каві? — запропонувала відчайдушно.

— Ну... Якщо Микола Миколайович не проти... — Він не вірив. Годі було й питати — не вірив жодному Майчиному слову. Сувився гидливо, наче Майка тільки-то вискочила з обіймів Чертога і ще гаряча, збуджена намагається окрутити його, Росова.

Уже сиділи за столиком затишної кав'ярні неподалік Львівської площі. Майка колотила каву, забувши вкинути до чашки цукор, Ігор вивчав меню, наче збирався бенкетувати.

— Росов... Ти мені не віриш? — врешті спитала Майка.

— Мені казала, що познайомилася з Чертогом нещодавно, сьогодні я дізнався, що ви все життя мало не сім'ями дружите... — Відклав меню, дивився на Майку відсторонено, наче його то геть не хвилює. — Остання версія звучала непереконливо.

— І в чому парадокс? Дорослі люди мають свої... історії. Колись моя мама і Микола Миколайович... були близько знайомі, — якомога переконливіше брехала Майка. — Потім життя розкидало... Він не знав про моє існування... Нещодавно зустрілися випадково. Мама розповіла про мене... От ми з ним і познайомилися... нещодавно...

— Ти дочка Чертога?.. — спитав ошелешений Росов.

Майка отетеріла.

— Ні!

— А я думаю... Елізо! А ти на нього трохи схожа. — Ігор забув про гидливість, збудився.

— Яка дочка?! З чого ти взяв? — Майка розгубилася: ну, не ідіотка?! Що наплела?..

Росов не чув.

— Згоден, чого про це розпатякувати? Є дружина, законні діти... Ще почнуть... Присягаюся: я — могила. А шеф — молоток! Поважаю! Не ділить дітей на законних і байстрюків. Допмагає...

— Припини! Ти помиляєшся, і я не бажаю цього обговорювати!

— Ну, все! Все, Елізо! Тепер усе збігається. Усе стає на свої місця. Я тобі вірю — звичайно, ти не спиш із Чертогом і в тебе немає жодної можливості розповідати про стосунки... з татусем. — Простягнув через стіл руки, затис Майчину долоню. Дивився на дівчину збуджено: от прямо б тут і зараз...

Майя зрозуміла. Знітилася, бо якогось біса не відчувала такого ж нестримного бажання. Вивільнила долоню.

— Я... зараз... — Підхопилася, попхалася до туалетної кімнати через увесь зал і, коли до дверей з табличкою «WC» лишалось кілька кроків, кинула погляд на столики в кутку кав'ярні, помітила знайому вишиванку. Руся? Сто років не бачилися. Значить, у Києві?.. А в гуртожитку щось не видно було...

Загальмувала біля дверей, непомітно озирнулася: Руслана сиділа за столиком у компанії декількох хлопців — вирізнялися посеред інших відвідувачів дивним одягом, до якого самі, певно, були байдужі, перечитували щось із відкритого ноутбука, жваво щось обговорювали в хмарі тютюнового диму, що його не могли розігнати кондиціонери закладу, але не це збентежило Майку — поряд із Русланою сидів той самий зухвалий «англієць», що він так познущався з Майки під час переатестації, та не «завалив». А міг би...

Знітилася. Вскочила у вбиральню, а коли вийшла за хвилину, на порожньому столику в кутку кав'ярні лишилася тільки повна недопалків попільничка...

Чи то новина про уявне генеалогічне древо «гібралтарівської» квіткарки справило на іронічного Росова приголомшливе враження, чи то він дійсно не бажав жодним чином форсувати події, та за півгодини невимушеної розмови, під час якої Росов тільки те й робив, що намагався уникати запитань на кшталт: «Як воно — дізнатися, хто твій справжній батько?!» — вони залишили привітну кав'ярню. Ігор обійняв Майку посеред вулиці, прошепотів на вушко:

— Я дуже ціную... що ти все пояснила мені. Значить, я теж тобі небайдужий?

Майка знітилася, знизала плечима. Хотілося, щоби Ігор узяв її за руку, повів через двори до схилів, з яких пів-Києва як на долоні.

— Я проведу тебе, — почула.

— Ні... Мені ще... Ні! — засмутилася, бо якщо вона йому не байдужа, мав би читати її думки. — Завтра зустрінемося. Просто... хотіла, щоби ти вірив мені...

— До завтра, Елізо...

Чому він так уперто називав її Елізою?!

Майка повернулася до гуртожитку о дев'ятій вечора. Поткнулася до Русланиної кімнати — зачинено. Повернулася за годину — ані гу-гу.

— І де ти є, Русько?.. — затялася.

Засіла у своїй кімнатці, гортала підручник з іспанської, та цікавість не давала зосередитися. Чомусь терміново треба було побачити Руслану. Ще сьогодні...

За годину знову сунула на четвертий поверх. Руслана саме відчиняла двері. Усміхнулася Майці, ніби ніколи між ними не наслідила чорна кішка.

— Привіт...

— Русю... Порадитися треба, — пробурмотіла Майка.

— Проходь...

Руслана начебто і не змінилася — усе та сама улюблена вишиванка, джинси, доглянуті нігті і червона нитка із сімома вузлами на зап'ястку. А начебто і не така. Легша... Рухи граціозні, спинка вигнулася...

— Сідай! Каву питимемо. Друг з Еквадору привіз...

— Як справи? — спитала Майка для годиться.

— Магістратура. Наукова праця просувається. З Норвегії повернулася. Вивчала досвід у сфері інноваційної діяльності.

— А студентське братство?

— Ні, я не з ними.

— Чому?

— Помилкове рішення. Нащо витратити сили на те, що обмежене строком перебування у виші?.. Зв'язки я там напрацювала, а більшого з них не вицідиш. Нема м'яса. Мене цікавлять більш інтелектуальні зібрання. Прихильники Четвертого інтернаціоналу, наприклад...

— Не чула про таких.

— Не важливо. Ти як?

— У «Гібралтарі» працюю.

— Серйозно?! — Руслана на мить завмерла з чайником у руці.
— Як ти туди потрапила?! Я двічі намагалася...

— Як усі. Конкурс, три місяці на випробувальному терміні, — згадала Майка розповідь Росова. — Нещодавно переатестацію пройшла. Тепер у штаті...

— Але ж вони студентів не беруть... Слухай... Молодець!

— Русю... Порадь, що робити... Скоро заняття починаються. Не хочеться, щоби з вишу випхали. І роботу втратити... А мені ще іспанську треба вчити. Хоч розірвися!

Руслана зиркнула на Майку напружено.

— Зачекай... Про «Гібралтар»... А ким працюєш?

— Менеджером відділу сертифікації.

— А іспанську вчиш... До Іспанії можуть відіслати? — Руслана дивилася в корінь.

— Ну, так... І це може статися. А як не довчуся, усе гавкнеться...

— А до Іспанії... — Руся за своє. — Конкурс влаштовуватимуть?

— Не знаю. Ніхто поки не знає. Тільки я, — не втрималася, похвалилася.

— Не розумію...

— Ну... У мене стосунки довірливі склалися... З хазяїном... Уже як потрапила на роботу... Тоді склалися... Він мені тільки сказав... щоби мову вчила.

Руслана зиркнула на Майку зацікавлено.

— Поможу, — сказала. — І ти мені допоможи. З «Гібралтаром».

— Як? Русю... Я, їй-богу, ні на що там не впливаю.

— Ну... Подумаємо... Іспанську де вчиш?

— У компанії своя викладачка є. Іспанка. Пілар. Для співробітників — безкоштовно. — Майка й сама не помітила, як уже плила під Русиним вітрилом. Беззастережно розповідала все, про що мала мовчати.

— А я платитиму! З тобою разом вивчатиму іспанську. Домовся! Це ж неважко. Пані Пілар не потрібні гроші?

— Ну... Я спробую. Русю... А як влаштувати, щоби мене з інституту не турнули? Бо я ж не зможу роботу прогулювати.

— Усе зробимо! — Вирва раптом заспокоїлася, розливала в чашки запарену в банці каву, усміхалася. — Домовлюся. Візьмеш на кафедрі якусь тему для наукової роботи, напишеш заяву з проханням про вільне відвідування задля зосередження на науковій праці... Доведеться звітувати... про наукові доробки. Нічого. Інститутські архіви й Інтернет допоможуть. Я ж справляюся. І ти зможеш.

— Русланко! Дякую...

— Тільки викладачам платити доведеться. Потягнеш?

— Ну, я ж заробляю...

Руслана всілася навпроти Майки, розсміялася.

— Слухай. Переселяйся назад. Я за тобою скучила...

Майка знітилася.

— Ти, певно, і досі ображаєшся... Що я підвела тебе тоді...

— Ну... Не те, щоби вже геть підвела... Я ж кажу — сама шкодую, що витрачала час на студентське братство. На спонсорів їхніх. Жалюгідні люди! Ми їм — майже безкоштовну робочу силу, а вони копійки нам на акції, на яких ми за їхні ж права горлянки драли. Безглуздя! Сили треба витрачати на речі більш вагомі. Але ти мене тоді... таки підставила.

Руслана знову переключилася на «Гібралтар» — розпитувала про роботу, перспективи, атмосферу в колективі, а коли й сама втомилася, постановила безапеляційно:

— Ти завтра о сьомій вечора будь. Щоби поночі речі не тягати.

Так Майка вдруге увійшла в ту саму річку.

Інші студенти по троє-четверо в кімнатках тіснилися, Руслана нікого на третє порожнє ліжко не пускала. Хоч Олеся покинула виш, поїхала разом зі своїм Тарасом світ за очі — до ПАР, та залишила про всяк випадок у деканаті заяву на академвідпустку. Вирві вистачило того папірця, щоби відбиватися від нахабних першокурсниць, які ще не знали: з Руською краще не сваритися.

Майка вгледіла в тому примиренні добрий знак: життя як усміхнулося, так і не стуляло пельки — на тій теплій хвилі хотілося позбутися навіть примарних ворогів, бо всі — добрі, може, трохи нещасні, простити всіх, обійняти...

Навіть до мами поїхала в суботу, хоч бачити пихатого Луцика особливого бажання не мала, бо обдунив маму, старий козел! Обіцяв

квартиру в центрі, вихвалявся посадою, років собі трохи відняв, як та дівка на сватанні, а Майка в паспорт Луциків глянула: шістдесят три дідові! І досі тулився з Надюсею в однокімнатній квартирі на Харківському, хоч бубнив: ось-ось переберуться до новобудови, усе міністерство на вухах, питання вирішується. А поки питання стояло непорушною скелею, знай водив Надюсю по театрах за безплатними контрамарками, змушував горбатитися на городі своїх родичів, що ті інколи молоком чи куркою віддячували, і — головне! — повністю розпоряджався хрущовкою в Генічеську, у якій на весь сезон розміщав своїх знайомих «за помірними цінами». Якби Майка колись і схотіла повернутися до рідного міста, так нема куди!

Їхала в метро на Харківський, розхвилювалася: мама ж нещасна! Точно! Сидить поряд із тим старим хаботтям, ступні йому чухає... Таку жагу дії відчула... Завелася — до Луцикової барлоги ввійшла, упевнилася, що діда вдома нема, — одразу до справи взялася.

— Іди від нього, мамо! Тут не Генічеськ. Хто працювати хоче — роботу знайде. Я он вчуса і то підробляю, а ти... Хоч продавцем у ятку! Оголошень повно. Квартиру знімемо! Хочеш, я оплачуватиму? А потім за сезон на Генічеській квартирі заробимо...

Мама саме плов Луцикові варила. Подивилася на Майку, як на божевільну.

— Господи... Що ти таке кажеш? Та я з Григорієм Івановичем справжнє життя побачила!

— Що ж гарного? Контрамарки в театр?! П'яти старому чухати?! У чотирьох стінах скніти, бо без нього нікуди не ходиш!

— Добре, що Григорій Іванович тебе не чує! — розсердилася мама. — Він стільки для тебе зробив...

— Та нічого він для мене не зробив! Хіба що змусив ЗНО пройти, а в інститут я сама...

— Що б ти сама мала, якби не Григорій Іванович! Казав: щомісяця дзвонить знайомому викладачеві, просить, щоби до тебе там поблажливо ставилися...

— І ти йому віриш? Нікуди він не дзвонить! Бреше тобі!

— Це ти так про Григорія Івановича? Та він — державна людина! Його в міністерстві всі поважають! Минулого тижня на

концерті у філармонії були... Із заступником міністра поряд сиділи! У перерві разом каву пили.

— Встратися, яке щастя!

— Та що з тобою?! — Мама відставила плов, присіла біля Майки. — Григорій Іванович каже: «Хіба Україна з колін підніметься, якщо молодь...»

Майка захлинулася.

— Ма-а-мо! — закричала. — Скажи щось своє... Не те, що Григорій Іванович тобі втюхує! Своє! Ти... щаслива?!

— Григорій Іванович каже: бажання чоловіка — щастя жінки. Уявляєш, який мудрий. А що? Він хіба поганого бажає? Щоби я не працювала... Жаліє мене. Сиджу собі вдома, як королева. А він же вкалує цілодобово! На державу... По вихідних культурно відпочиваємо безкоштовно... На природу виїжджаємо, коли Григорію Івановичу вдається службову машину... взяти. І не випиває. І взагалі...

— Ма... Ти його кохаєш? — спитала Майка.

— Тю... Таке питаєш, — роздратовалася мама. — Хіба я тобі дівчинка?

Майка поверталася до гуртожитку, серце ярилося. «Мама такою чужою стала... Такою старою-старою... Ніби бабуся яка. А їй же тільки сорок два... Що дід із нею зробив?..» Та що ближче під'їжджала до гуртожитку, то милосерднішими ставали думки. Якщо мамі так добре, чому вона проти? Тільки тому, що в діда очі лукаві? А може, мамі саме такого й треба...

У гуртожитку думки про маму вивітрилися остаточно: суботній вечір — єдиний вільний час... За годину біля Золотих воріт чекатиме Ігор... Слава Богу, що є субота. З понеділка до п'ятниці Майка вкалувала в «Гібралтарі», після роботи бігла на іспанську чи в інститут, бо третій курс займався в другу зміну, у неділю зранку відсипалася, підтягувала інститутські хвости, після обіду приязна Пілар давала уроки іспанської для Майки і Руслани в себе вдома, і Майка збагнути не могла, як вдалося Вирві умовити Хворостючку. І поміж тих метушливих нервових днів субота — «Венера Урбінська» Тиціана поміж полотен нонконформістів: природна розкіш без претензій перевернути світ. Пий...

Майка вимила коси, що за рік відросли по плечі, підвела сірі очі, довго приміряла то брюки з блузкою і кардиганом, то джинси з легким піджаком. Коли до гуртожитку повернулася Руслана, стояла посеред кімнати в довгій спідниці і котоновому светрі.

— Гарно?

— Так... Тобі личить. Куди йдеш?

— До Золотих воріт... — Не всі ще таємниці Вирві вибовкала.

— Супер! Візьмемо таксі на двох? Я на Львівській площі вийду, а ти собі до Золотих воріт поїдеш.

Майка згадала незвичайну компанію в кав'ярні неподалік Львівської площі: Вирва, зухвалий «англієць», хмари тютюнового диму над столиком... Так он чого вона так сильно здивувалася тоді: Руслана на дух не терпіла тютюнового диму, ненавиділа курців, вважала їх слабохарактерними ідіотами. Невже за столиком відбувалося щось настільки вражаюче й необхідне для життя, що Руська начхала на власні принципи?

— А що на Львівській площі? — спитала демонстративно байдуже.

— Їжа для розуму.

— Таємні зібрання тих... інтернаціоналістів?

— Чому «таємні»? Цілком легальні...

— Візьми мене із собою! — сказала Майка.

— Та прошу! — усміхнулася Вирва.

Майка закинула спідницю і светр, надягла джинси, вискочила в коридор, набрала номер Росова.

— Ігорю... — пробелькотіла винувато. — У мене несподівані проблеми виникли. Невідкладні. Вибач...

За півгодини дісталися Львівської площі, та Руслана спрямувала не до затишної кав'ярні.

— Куди ми? — сполошилася Майка. Мало не ляпнула: «Хіба нам не в кав'ярню?»

Їжа для розуму чекала на мансардному поверсі старовинного будинку на Ярославовому Валі. Слідом за Руською Майка увійшла до просторого передпокою, кивнула худій жінці в чорному — здрасьте! — почула з черева квартири низький чоловічий бас:

— Хіба я сперечаюся? Гвинтівка дарує владу. Але слід це розглядати як метафору!

А Майка думала: вони тут вірші читають...

— Чай будете? — спитала жінка в чорному так спокійно, ніби щодня пригощала незнайомих. Не дочекалася відповіді, щезла на кухні.

Услід за Русланою Майка увійшла до просторої — метрів сорок — кімнати: дим коромислом, під ногами рипить підлога з поїдених дощок, вікна вузькі високі. Іншого не роздивилася, бо від круглого столу і дивана до них обернулися кілька молодих мужчин.

— Руслано! Ти чула? — спитав один, схожий на середньостатистичного клерка з Волл-стрит. — Ми тепер цитати прямої дії маємо розглядати як метафори!

— На мій погляд, це їх тільки збагачує, — відповіла Руся, вказала на Майку. — Моя подруга. Майя.

— Сподіваюсь, не анархістка? — усміхнувся худий парубок із довгим волоссям, зібраним у хвіст.

Увага зібрання одразу переключилася на хвостатого — з бурхливої суперечки Майка так і не зрозуміла: анархісти — то добре чи ні? І оскільки до дебатів не підключилася — мовчки взяла чашку з рук господині в чорному, мовчки присіла на потертий диван біля вікна поряд із приязним хлопцем у розтягнутому светрі — за кілька хвилин про неї просто забули, зосередившись на скайповому зв'язку з Парижем.

Майка ковтала терпкий чай, спостерігала за компанією, роздивлялася кімнату, що вона нагадувала майстерню митця й барлогу філантропа одночасно: при стіні нарамник, мольберти, картини складені прямо на підлозі, на стінах мільйон варіацій на тему жіночих вуст — фотографії, зліпки, акварель, бронза... З меблів — тільки круглий стіл із різними за стилем і віком стільцями, диван та справжній грамофон на поїденому жучком комодіку. Майка нарахувала вісьмох чоловіків і трьох дівчат, що одразу їх і не помітила, хоч ті виглядали доволі яскраво. За кілька хвилин прийшли ще двоє хлопців. «Англієць» не було.

Розгубилася: «Що я тут роблю?..» З демонстративним інтересом стежила за жвавою дискусією, щоби вже не виглядати повною дурепою. Перманентна революція, зв'язки з троцькістами із Франції, підключення рухів «Антифа», анархістів-синдикалістів для організації спільних акцій, необхідність відчувати себе «тушкою»,

щоби не стати «тушкою»... Про що вони?! Он Руся щось активно доводить дебелий дівчині з тату-скорпіоном на шиї...

Роздратувалася: «Та в дідька, що я тут роблю?!» Уже й не робила вигляду, що цікаво: дивилася у вікно, за ним — дахи, дахи. У кімнаті — слова, слова...

— ...Але ж погодьтеся! Ідеї Троцького про перманентну революцію сьогодні використовують ті ж Штати для нав'язування ідей так званої демократії західного зразка абсолютно всім країнам, незважаючи на їхню історію, традиції, менталітет... Це ж та сама перманентна революція! На жаль, не соціалістична.

— Біда в іншому! Виголошення своїх ідей як виключних і правильних і є початком фашизму. Це автоматично нівелює інші ідеї до рівня другорядних. А далі по ланцюжку: другорядні ідеї сповідують другорядні люди; від другорядних ідей і людей треба звільнятися, привласнювати право розпоряджатися їхніми життями...

— Тоді ми всі — трохи фашисти! Майн кампф! За що боротимемося?

— Годі іронізувати! Основа фашизму — міщанство. Себто егоїзм, марнославство й жадібність. Хіба не про нас усіх? Хіба кожен із нас на побутовому рівні хоч раз у житті не вважав когось людиною другого сорту?.. Хіба не мріяв відірвати свій «мільйон» будь-якою ціною?..

— Ні! Ми адепти високої моралі!

— Панове! Не відволікайтеся на пусте! Нас має стати більше, а ми шукаємо одностумців не там! Хардкор! Повірте, ця субкультура відкрита для лівих поглядів. Ну, набридло пацанам уже все це по самі помідори. А Лев Давидович як казав? Безнадійна та партія, яка не здатна вести за собою... пацанів.

— ...Помідор — сайт лівої опозиції. Нормальний слоган: червоний зовні, червоний всередині.

Помідор? Майці стало смішно. Обернулася до компанії... І залякла. Біля столу стояв «англієць», дивився на дівчину здивовано-зухвало: «А ти що тут робиш?»

Знітилася. «А сам коли прийшов?» — подумки кинула йому. Сильніше стиснула чашку в долонях, увіп'ялася очима в бронзові жіночі вуста на стіні навпроти. Краєм ока бачила: «англієць» спокійно обійшов стіл, щось говорив, відповідаючи хвостатому

парубкові, підійшов до дивана, жестом попросив посунутися приязного хлопця в розтягнутому светрі, втиснувся між хлопцем і Майкою...

— ...І наше співтовариство в Інтернеті, — «англієць» говорив не до Майки, продовжував дискутувати з хвостатим. Наче і не впізнав її, наче вона — порожнє місце! — Чому ви наполягаєте, щоби воно залишалось закритим? І наш блог? Як при такому розкладі можна сподіватися на розширення впливу? Листівки друкувати? «Іскру» випускати? Не смішіть!

— Андрій правий, — почула Майка голос Вирви.

— Дякую, Русечко! Поясни їм! — сказав «англієць».

Він... Андрій? Майка чує, як він дихає. Його стегно прилипло до її стегна, їхні лікті торкаються одне одного, та він уперто не звертає на дівчину жодної уваги. Майка психує: і до дідька! Вона сама... Заговорить до нього. Просто подякує, що не «завалив». Заради того й припхалася, якщо чесно. Та зухвала мовчанка «англійця» дратує й затикає рот. Чому він робить вигляд, що не впізнав її? Козел! Так і Майка не впізнала!

Підводиться рвучко. Суне до господині в чорному:

— Дякую. Чай кльовий. Чашку на кухню віднести?

— Кинь там де-небудь, — відповідає жінка.

Майка виходить із прокуреної кімнати в такий же прокурений коридор, зупиняється біля кухні: бігти звідси чи залишитися?..

За спиною — кроки. Він? Озирається. Повз неї до виходу йде «англієць». Ані тобі «а, це ви!», ані «на все добре»... Ляскають двері, кроки сходами вниз.

Майку накриває прикра німа істерика: і п'яна близькість із Коробовим, і дурнувата із Чертогом менш образливі, ніж презирлива байдужість цього... Покидьок! І все це зібрання... Якого вони тут горлянки деруть?..

Смикається — кидає чашку на підлогу в коридорі, переступає через неї, до дверей: профукала єдиний вільний вечір!

Вересень ворожив тим, що під рукою: зірок накидав, вітерець приспав, павутиння між деревами розвісив. Холод ще не набрався сили, але й тепло вже не те — тануло-помирало без надій. У темряві біля під'їзду Майка зачепилася джинсами за гострий металевий гак — вирвав шмат тканини. Ну не запахло?! Вивернула з двору на

Ярославів Вал, напружилася від страху: а люди де?.. Порожньо-тихо, тільки автівок на узбіччях, як мух на гнилій рибі. Нічого, і не страшно. Тільки б до Львівської площі дійти. Там люди... Вогні... Обійшла доглянутий «мерс», що він перегородив тротуар, наштовхнулася на капот «міні-купера» з ввімкненими підфарниками. Мимоволі глянула крізь скло в салон і залякла — за кермом сидів «англієць». Зсунув брови, ніби тільки-но почув погану англійську, жестом указав Майці на сидіння поруч із собою — прошу.

Ах так?! Мовчки сіла. Хай першим... заговорить...

— Народилася на морі... — Він подався до Майки, зазирнув дівчині у вічі. — Чому не пахнеш морем?..

Знітилася вкрай, розсердилася, роздратовалася.

— Де народився ти?

— У Казахстані. Поряд із Байконуром.

— Правда? — Відчула, як кров пульсує навіть у повіках. — І пахнеш Байконуром... Ніби від народження не мився.

Усміхнувся іронічно. Завів двигун — «міні-купер» вивернув на Велику Житомирську, помчав у бік майдану. Майка вчепилася в ручку дверцят, затялася: і слова не скажу, хай знову першим заговорить... Спитає ж: куди тобі? Чи щось таке. Та автівка оминула Хрещатик, Бесарабку, вивернула Кловським узвозом нагору, до Печерського ринку, закружляла дворами, врешті зупинилася біля звичайної п'ятиповерхівки на горі — стояла на краю урвища, внизу Мечникова, як потічок.

— Куди ми приїхали? — не втрималася Майка.

— Додому, — сказав «англієць».

А далі... Що далі? Цікавість і збудження б'ються за першість, виштовхують Майку з приємного салону «міні-купера».

«Англієць» бере її за руку, веде до п'ятиповерхівки. Розчахне двері квартири на першому поверсі, і Майка бачить... себе у величезному дзеркалі навпроти дверей настільки глибоко всередині, що, здається, до нього ніколи не наблизитися: перелякана якась, джинси рвані, поряд він... Треба врешті сказати йому... Дякую... Що не «завалив»... Шукала... Щоби сказати...

Вдихнула, розтулила вуста, обернулася до нього, та замість слів раптом сіпнулася до дверей, учепилася у дверну ручку, смикнула її — двері прочинилися... Знову обернулася до хлопця, наштовхнулася

на збуджений погляд, опустила очі додолу — побачила його голі ступні. Скинув черевики, а шкарпетки де? Не носить?.. Ноги такі... білі... Упасти, притулитися до них вустами.

Не бачила, як «англієць» торкнувся її шиї, як обережним рухом розстібнув гудзики на кофтині, усе дивилася на його ступні, тремтіла, голова обертом. І тільки коли хлопцева рука лягла на гарячий Майчин живіт, видихнула шумно, затулила лице долоньками.

— Я... не вмію, — прошепотіла відчайдушно, відчула себе найогиднішою з усіх Еліз на світі.

— Тс-с-с... — почула біля вуха. — Я поряд...

Так у Майчиному житті з'явився Андрій. Клац — останній пазл, що його тільки і не вистачало для поєднання окремих деталей на яскравому пласкому полотні Майчиного життя, ліг у порожнечу: картина враз задихала, ожила, набула об'єму й суті, закрутилася навколо того головного — любові.

Добре, що на завтра була неділя, бо не встала б... Однаково б не відірвалася від Андрія аж доти, доки б сам не відпустив. А він тримав...

— Я поряд... — Бурхлива пристрасть повалила на підлогу в передпокої, з'їла розгублені думки, та Майка раптом усвідомила неземну радість бути з бажаним чоловіком за власним жаданням, що вона трапилася в її житті вперше.

— Я перший? — Андрій побачив на підлозі кров. Здивувався.

Приголомшена Майка усміхалася зачудовано, ялозила очима по стелі — бачила зірки: може, то така правда? Що коли ти по п'яні з Коробовим чи з переляку з Чертогом, то не рахується. Нічого нема. Не було. А кров нині... Коли ти вперше задихнулася від любові... То ж любов? У тому правда?..

Тепла вода не тверезить — збудження зашкалює. Андрій замотує Майку в чорний чоловічий махровий халат, веде на кухню. Вино... Терпке червоне...

— Хочеш їсти?

— Хочу... тебе!

Ложка падає на кахляну підлогу, дзвенить дзвоном — у вухах пробки. На вузькому кухонному диванчику хлібні крихти

впиваються в голу Майчину спину: чи то лоскочуть, чи то шкрябають, чи то просять схаменутися. Ні... Не сьогодні.

Кухня залишається в минулому, опівночі Майчина дійсність — простора вітальня з величезним дзеркалом навпроти вхідних дверей. Так он у чому фокус... Двокімнатна хрущовка перепланована з родзинкою — стіна між передпокоєм і вітальнею знесена, тож, варто ввійти, бачиш дальню стіну вітальні з тим правдивим дзеркалом, що воно дивиться на тебе просто з порога. Вікно не запнуте — хто знадвору зазирне, побачить і дзеркало, і плазму на всю стіну, і купу книжок, складених на підлозі, і кальян у куті, і тренажер при стіні, і низьку широку канапу, і шкіряне крісло-гойдалку. І тут хочеш, дівко?

До ранку, як ті пси територію, позначили пристрасстю кожне приміщення двокімнатної хрущовки, знеслилися в спальні на широкому ліжку.

— Спи... — шепоче Андрій.

— Зараз...

Майка ще горить. Вивільняється з хлопцевих обіймів, сідає на ліжку, винувато дивиться на нього, наче тільки одну цю ніч має, щоби здійснити геть усі бажання. Лягає на живіт головою до Андрієвих ніг, притискається щокою до його ступні, припадає до неї вустами так спрагло і гаряче — хлопець забуває про сон.

— Що ж ти робиш зі мною?.. — шепоче здивовано.

Зі світанком поснули — відрубалися, наче нечиста звалила, і тільки коли на підлозі в передпокої заторохтів Майчин мобільний, розплющила очі, побачила поряд Андрія і чогось так перелякалася — мало не розревлася. Помчала до передпокою, зиркала у всі кути зацьковано — ось вона тут день уже... День? Неділя, слава Богу! А раптом хтось прийшов — мама, приміром, Андрієва чи дівчина. У нього ж має бути дівчина! Певно, сидить на кухні, психує, очікує, коли прокинуться, і тоді...

Зазирає на кухню. Нікого! Хапає мобільний.

— Ти жива? — чує стривожений Русьчин голос.

Дідько! Вона ж учора знехтувала інтелектуальною їжею, втекла зухвало, Вирву не попередила.

— У мене... справи. Все розповім. Як повернуся, — белькоче збентежено, відрубає зв'язок, а серце в п'яти. Зиркає в правдиве дзеркало безпомічно: їй іти звідси доведеться?..

— Не хочу...

Тихо повертається до спальні. Стоїть у дверях, дивиться на Андрія — спить собі солодко, ковдру відкинув, зарився лицем у подушки. Який він неймовірний... М'язи рельєфні, плечі широкі, а долоні вузькі. Пальці тонкі, музикальні. Лице таке... правильне, а очі неправильні, ні! Владні, іронічні, зухвалі, ніжні... Час уже забиратися?

«Не хочу!» — у скронях гупає. Всідається на підлогу навпроти ліжка — гола, розгублена: отак сидітиме й дивитиметься на нього, аж поки він не прокинеться.

Андрій розплющив очі після другої дня. Підвівся на лікті, побачив на килимі голу дівчину — притисла коліна до грудей, обхопила їх рученятами, дивилася ніби крізь нього.

— Гей... — гукнув тихо. — Іди до мене...

У його обіймах так радісно померти, та радості нема — невблаганний час знай капає на мізки: «Жива і житимеш, дівко!» Скоро, скоро вже... повертатися доведеться. До роботи, навчання, гуртожитку, Руслани, пані Пілар, безкінечної гонитви від одного до іншого пункту на протилежних кінцях замкненого кола: якось втриматися в інституті, щоби не турнули з роботи. І проблема: ані у виші, ані в «Гібралтарі» не накосячиш — зламаються сходинок, а Майка тільки-но вишкрябалася.

Та пече не те. Усе те керувало Майчиним життям до вчорашнього вересневого вечора. Відучора весь світ тут, у перепланованій хрущовці: і радість, і надії, і мрії. Знадвору супляться-кличуть куці химери примарних цілей, та Майці байдуже. Аби він сказав: «Лишайся», — і миті б не думала: «Так! Так...»

— Сумуєш? — Андрій обіймає дівчину. — Я голодний... Маємо шукати харч.

Кухня ще гаряча від учорашніх пристрастей. Андрій дістає з холодильника палку сирокопченої ковбаси, мариновані помідорчики-чері у скляній банці, шматок домашнього печінкового паштету в пластиковому судочку.

— Мама приготувала, — пояснює. — Вона в мене така турботлива.

Розкладає все по тарілках, усаджує Майку біля столу: прошу.

Шмат не лізе в горло. Скорботна печаль не дає дихати.

— Сумуєш? — знову питає Андрій.

— Я... не хочу йти, — зізнається Майка.

— Залишайся, — відказує так легко і спокійно, наче головне сказано ще вчора увечері, коли Майка запитала: «Куди ми приїхали?», а він сказав: «Додому...»

Радість — дикунка. Верещить у вухах, трусить Майку, б'є по щоках — прокинься, ти чула?! Він сказав — залишайся...

— Чай зробиш? — чує Майка Андріїв голос.

Чай? Усього лише чай?..

Розкіш — сидіти на широкій низькій канапі, тримати в руках гарячу чашку, п'ялитися в телік, геть не розуміти, про що болобонять з екрана, притулитися до Андрія, відчувати на плечі його долоню.

— У тебе проблем на роботі не буде?

— Ні... — легковажить Майка.

— Я зрозумів це ще під час тесту, — усміхається Андрій.

— Хотіла подякувати... Що не «завалив».

— Як я міг?! Мене попередили: менеджер Гілка — виключно цінний профі.

— Ну... Перебільшують.

— Ти — весна. Знаєш?

— Тому що Майя?

— Ні. Просто. Ти — весна.

— А ти... — Майка намагається дібрати слова, губиться, червоніє. — Ти — все!

Андрій дивиться на неї приголомшено, цілує в чоло, як малу дитину.

— Розкажи про себе. Народилася на морі...

— Ну, і все... Виросла. Приїхала... Відшукала свій шанс... для самореалізації.

— І тільки? А... почуття, захоплення, мрії? У тебе був коханий?

— Ні... — Майка опускає очі додолу, супиться стривожено, бо перед очима ті двоє непотрібних — Коробов, Чертог...

— Гей... — Андрій торкається Майчиного підборіддя одним пальцем, повертає до себе. — Подивися не мене.

— Не можу.

— Чому?

— Бо вмру...

Він збуджується — не так, щоби тої ж миті зірвати з Майки свою футболку, у якій дівчина швендяє квартирою цілісінький день, а так, щоби цілувати й цілувати, дивитися в сірі очі, прибирати з лоба русяве пасмо, шепотіти на вушко щось божевільне й дурне, а коли слова скінчаться, обійняти, притиснути до себе міцно і так застигнути, на даючи їй змоги навіть дихнути без свого дозволу: «Моя...»

Вона читає тремтячі ритми його тіла — не так, щоби відповісти словами бурхливого зізнання, а так, щоби не дихати, геть не дихати, поки він не розімкне обіймів і не дозволить жити.

Недільного вечора пристрасті спадають відливом, лишають на Майчиних грудях, шиї пульсуючі острівці. «Ось і нема вихідних!» — жахається. Заспокоює себе відчайдушно — до понеділка ще ціла ніч: вона обніме Андрієву руку, притулиться до неї всім тілом... Не спатиме, спостерігатиме, як він дихає за них обох...

А понеділок — ось він! Не встигла й очей зімкнути. Сидить на ліжку, спостерігає за тим, як Андрій швидко збирається на роботу: сорочка, краватка, костюм. Кладе на крісельце поряд із ліжком ключі від квартири.

— Ну, раптом захочеш прогулятися... — Усміхається, цілує Майку в чоло. — Не сумуй. Я скоро...

Майка згадує, як бабця проводжала діда, коли той виходив у море по камбалу, а вона, мала, крутилася поряд і все намагалася всунути в халяву високих дідових гумових чобіт цукерку чи іграшкову фігурку з «Кіндер-сюрпризу». «На удачу!» — серйозно повторювала за бабцею.

Усміхнулася ніяково. Узяла Андрієву руку, притулилася до вузької долоні з музикальними тонкими пальцями, припала вустами. «На удачу!» — подумки.

— Не сумуй, — повторив Андрій.

Коли сумувати? Справ до біса. Провела поглядом «міні-купер», що він виїхав із двору, вхопила мобільний.

— Ігорю... Лежу! Захворіла. Тридцять дев'ять. Певно, грип... Лікарняного не буде. Ну, так виходить. Шефові перекажи — відпрацюю! Перекажеш?

— Миколі Миколайовичу? — після нетривалої паузи обережно перепитує Росов.

— Ну, якого це?! Ще б Господу Богу! Начальникові відділу скажи. Виручиш?

— Без проблем. Але краще сама йому зателефонуй.

— Мобільний скинеш? У мене немає.

— Без проблем, — повторює Росов. — Чого тобі принести, Елізо? Фруктів? Може, ліки якісь потрібні?

Майка шаленіє:

— Припини, Росов! Не смій називати мене Елізою!

Ігор мовчить.

— Ігорю...

— Так чого тобі принести, квітку моя? — Він знущається?!

— Нічого. Не треба мене провідувати. Я не в гуртожитку. У подруги. Тут її бабця за мною доглядає. Мед, калина — скоро встану.

— Одужуй швидше, я скучив...

За хвилину Майка отримує есемескою номер мобільного безпосереднього начальника, закритого, як консервна банка, Нестора Слободяника.

— Несторе Олександровичу, — хрипить у трубку. — Захворіла... Відпрацюю...

— Ну, що за фантазії, Майє? Кому потрібні такі подвиги? Не треба нічого відпрацьовувати. Просто одужуйте й повертайтеся, — навдивовижу привітно відповідає Нестор. Чого це він? Невже Ігор нашепотів Слободянику свою версію про її кривність із Чертогом?

І до біса! Тепер із Руською поговорити. Майка вже набирає номер... Ні! Скидає. Замислюється. Як попросити Вирву вибачитися за неї перед пані Пілар, щоби не пояснювати іншого: куди втекла від інтелектуального товариства, де застрягла...

— Русланко... — усе ж набирає Вирву.

— Гілко, де ти є?!

— Я... захворіла.

— Тобто? — перепитує Руслана з підозрою. — І де ти захворіла?

— Дівчата з роботи маякнули... У суботу, коли ми з тобою на тому зібранні були. Каталися вночі... На катері. Застудилася... Тепер лежимо... Із колежанкою разом у неї вдома. Я дзвоню чого... Ти Хворостючці поясни... Чому на іспанську не прийшла...

— Коли в гуртожитку будеш? — замість «одужуй» питає Руслана зі ще більшою підозрою.

— Температура спаде — одразу повернуся... Бувай!

Майка вимикає мобільний, падає на ліжко, регоче: ну от усе — вільна! Нема ніяких зовнішніх зобов'язань, тільки внутрішнє горіння. Кружляти квартирою, заглядати у всі дірки: чим ти дихаєш, Андрію?..

Не наважилася. Порилася в шафках на кухні, бо раптом відчула себе такою господинею — ховайсь! — зараз плов Андрієві зварганить чи, приміром, посмажить куряче філе в кисло-солодкому соусі. Якось вони в гуртожитку пробували готувати... З Руською вдвох. Що ж для того соусу потрібно? І Руслані не зателефонуєш...

Охолола. Повернула на полиці банки й коробки, що підіставала їх зопалу, всілася на килимі у вітальні напроти дзеркала, роздивлялася себе: чому вона весна?

— Недозріла, типу? Недорозвинена?..

Еліза?.. Засмутилася, полізла до книжок. Корінці здебільшого англійською, Біблія, Ніцше, українські народні казки, Фейхтвангер, Маркс, Маркес, Троцький, знову англійські, знову Фейхтвангер...

— «Гойя, или Тяжкий путь познания»...

Розгорнула. А-а-а... То це про Іспанію! Доречно. І про пізнання Майці нині не зайве, бо радість із сумом упереміш залили по вуха, і як із того виплисти — бозна! Так усе несподівано сталося: клац — і є! Серце до Андрія тягне: хіба може Майка навіть подумати про те, щоби звідси піти? Тут він. Де б не був, сюди ж повернеться... А мізки тривожаться: «Просереш усе, Гілка!» А серце: «І що?!»

Провела долонькою по шиї, збудилася. Почала читати...

Коли Андрій повернувся з роботи, сивий художник саме полонив серце юної герцогині Альби.

— Плачеш? — Андрій обійняв Майку, поцілував у мокрі очі.

— Читаю... — Кинула книжку, притулилася до нього. — Назви мене... — прошепотіла. — Дай мені ім'я...

Він усміхнувся приголомшено.

— Ну, тоді і ти... Дай мені ім'я.

— Ні, ні... Ти — Андрій.

— Чому?

— Ну... Ти ж, певно, не змінився. Ходиш на роботу, керуєш автівкою, читав і читатимеш Троцького, Марксів-Маркесів... Повертався і повертатимешся до свого дому. А я тепер геть нова... Без імені.

— Добре. Подумаю, — загасив Майчине хвилювання. Допоміг звестися на ноги. — Піцу любиш? Може, пасту із соусом болоньезе? Лазанью, пармську шинку?

— Лазанью.

— То збирайся. Тут поряд на Мечникова чудовий італійський ресторанчик. Повечеряємо...

Майка зголодніла, та думка про те, що вона зараз вийде з Андрієвого простору і... вже не повернеться, вчепилася в ноги, тримала — з місця не зрушити.

— Допомогти вдягнутися? — почула.

— Ні... — Напружилася, і скільки потім сиділи в італійському ресторанчику, стільки трусилася: оце і все? Все? Повечеряють, поцілує на порозі, запропонує викликати таксі...

— Додому? — спитав Андрій, коли на тарілках не лишилося й крихт.

Після червоного вина, лазаньї й салату з шинкою, що його замовив Андрій, з повними шлунками дерлися нагору.

— Розкажи про себе, — попросила Майка.

— У нас із тобою тільки одна відмінність: я народився не на морі. В іншому — те саме. Виріс. Самореалізуюся.

— Ще не самореалізувався?

— Безкінечний процес.

— Тому ходиш... на Ярославів Вал?

— Непереборна потреба змінити світ.

Майці здалося — Руська поряд. Та теж усе світ змінювати пнеться.

— Мені було цікаво... — збрехала відчайдушно.

— А-а-а... Ну, то навідаємося найближчим часом, — так легко відповів Андрій — у Майки крила відросли. Він розмірковував про них двох у контексті майбутнього. Чого ще треба? Нічого! Кохати його, цілувати ступні й бачити, весь час бачити тільки його, забути про все інше.

Інше нагадало скоріше, ніж розраховувала Майка. У середу, коли Андрій поїхав до бюро перекладів, а Майка ковтала чергову книгу з бібліотеки коханого, зателефонував начальник відділу Слободяник, чемно поцікавився Майчиним здоров'ям.

— Краще. Завтра вже буду, — ляпнула, відрубала зв'язок, серце впало.

— Не хочу... — розридалася. А мізки вже складали план: увечері до гуртожитку повернутися, бо зранку й перевдягнутися треба, і робочий блокнот прихопити, і, може, підручник з іспанської...

Андрій аніскільки не здивувався, коли увечері Майка видушила демонстративно оптимістично:

— От і все! На роботу викликали.

— Зараз? — Дивиться на годинник. — Дев'ята вечора. Щось термінове?

— На роботу завтра. Але маю до гуртожитку їхати. Там і блокнот, і одяг... — белькоче розгублено, додає знічено: — І взагалі...

— Довезу тебе.

— Ні! Таксі викличу. — Мазохістка. Відмітає можливість побути поряд з Андрієм зайві кілька хвилин. Наче чекає — ось зараз він вибухне, скаже: «Та доведу! А ти тільки візьмеш у гуртожитку все, що тобі треба, і ми повернемося... додому».

— Не переймайся. Сам викличу, — каже Андрій спокійно. — Знаю нормальну службу, де завжди є вільні автівки.

Клята невизначеність. Майка тулиться на задньому сидінні таксі, що воно мчить до гуртожитку, перед очима — смерть, просто смерть: Андрій виходить разом із нею у двір, де вже гурчить двигуном автівка з шашками... Галантно відчиняє дверцята — сідай! — зачинив дверцята, махає їй рукою... І... все? Таксі вже вивертає з двору, а Майка ще не вірить: він не спитав, коли повернеться чи хоча б коли зустрінемося... У нього немає Майчиного мобільного, і вона

не здогадалася записати його номер! Він не знає, де її гуртожиток... А вона не наважиться сама постукати у його двері. Клята, клята невизначеність! Сподіватися на випадкову зустріч у прокурений мансарді на Ярославовому Валі чи припустити, що Андрій чекатиме її біля офісу «Гібралтару»?

— Не чекатиме... — Зиркає в бокове скло, бо він міг би отямитися, здогадатися про Майчині мордування, сісти за кермо «міні-купера», гнатися за таксі, щоби все виправити...

За вікном мерехтять безнадійні вогні.

— Перепрошую! Повернімося... — раптом просить Майка водія, пояснює безпомічно: — Забула дещо...

Таксі залишає Майку на Мечникова — над вулицею висить Андріїв будинок. Майка шкребеться до нього бетонними сходами, прокладеними в горі, ворожить навмання:

— Вдома! Не вдома. Вдома... Чекає на мене, знає, що повернуся...

Врешті долає сходинок, зупиняється, бо серце гупає, як скажене.

«Нікого немає вдома!» — шепочуть Майці темні вікна Андрієвої квартири.

Поривається до будинку: ключі... У неї ж мають бути ключі від Андрієвої квартири! Шарудить у кишенях — забула! Роззирається безпомічно — і «міні-купера» нема. То ж просто смерть...

На метро з пересадками й двома маршрутками близько опівночі Майка дісталася гуртожитку. Руслана не спала — старанно повторювала вголос завдання від пані Пілар.

Майка мовчки впала на ліжко, заплющила очі. «Тільки не чіпай мене! Не чіпай!» — попросила сусідку подумки.

— З Вишенським була? — почула холодний Вирвин голос.

Напружилася.

— Хто такий Вишенський?

— Андрій...

Майка завмерла, проковтнула клубок у горлі.

— Ну?.. — прошепотіла.

— Ідіотка!

Майка почервоніла до скронь, звилася, сіла на ліжку, їла очима Русланину спину — так і не обернулася, гортала підручник з іспанської, крутила в руці кулькову ручку.

— Та повернися! — вигукнула, мов навіжена.

Руслана відклала книжку, підвелася... Поправила довгі коси, наче без того ніякої розмови не вийде, опустила на ліжко навпроти Майчиного. Дивилася Майці в очі зухвало.

— Ну... Повернулася, — мовила холодно.

Майка б вихлюпнула в карі Русьчині очі такого гніву — враз би забула про самозакохану впевненість, та раптом закліпала повіками, схлипнула, втерла одну сльозу, а ті у відповідь — рясно, не зупинити. Впала на ліжко, обхопила подушку — ридала, поки сил вистачало. А як знесилилася — відвернулася до стіни, схлипувала судомно, наче без того дихати не могла.

— Заспокоїлася? — спитала Руслана.

— Чого тобі?

— Мені? Нічого. З тобою що?

Майка наїжачилася, обернулася до сусідки.

— Звідки знала, що я з Андрієм?..

— Ну, ти не перша...

— Брешеш! Немає в нього дівчини!

— Серйозно? Тебе до двадцяти семи років виглядав?!

Майка зиркнула на Руслану недобро.

— А мені однаково! Тобі чого пече, що я з ним?.. Навіщо дзвонила, якщо знала?.. Гніваєшся?..

— Дістала ти мене, Гілка!

— Ревнуєш?

— Шкода тебе... Уже плачеш...

Майка знітилася, гнів за мить випарувався.

— Русю... — прошепотіла. — Я жити без нього не можу.

— А ти... вчися! Бо доведеться... — відрізала Руслана, повернулася до столу: складала книжки, зошити.

— Чому?

— Тому що Андрій... Він класний. Людина світу — багато знає, ще більше розуміє. З ним цікаво. Він мудрий... І екстремальний... Живе за власними принципами. Тобі їх не зрозуміти. І не прийняти.

— Та мені по цимбалах, які в нього принципи. Я кохаю його!

— Досить уже! Мені прокидатися рано, а ти тут влаштувала... Не бажаю слухати про твою любов! І на Ярославів Вал зі мною більше не просися. Чого я через тебе маю виглядати, як дурепа? Мене питають: «А де, Русю, твоя подруга?» А подруга здиміла... Та не сама.

— Я й без тебе до тих троцькістів піду, якщо схочу. З Андрієм! Руслана усміхнулася саркастично.

— Хочеш знати мою думку? Не пара ти Андрієві, Гілка. Отож і не парся... — Вимкнула світло, вляглася на своє ліжко.

— Ти йому пара чи що? — кинула Майка в темряву.

— Ну, скажімо так — подібна до мене. Такі, як Андрій, цінують перспективних, розумних, цілеспрямованих... Вільних. Без комплексів. І стосунки він цінує вільні. Без зобов'язань.

— Як це?

— Коли людей пов'язують не проблеми, а тільки емоції.

— А може, він просто не кохав раніше! — сказала Майка. — А ти... Ти просто сама сохнеш по ньому! Я ж бачу!

— Я взагалі ніколи не сохну. Часу не маю, — відрізала Руська. — Добраніч...

Хіба заснеш, коли на тілі ще й досі сліди гарячих поцілунків? Коли вперше пізнала радість віддаватися коханому до божевілля легко й природно, без сорому й напруження, без слів, без страху... Хіба заснеш, коли все те вже в минулому, а попереду тільки безглузді ями порожнечі: робота, виш, іспанська, гуртожиток, робота, виш, робота...

У «Гібралтарі» з'явилася такою засмученою — ніхто й не засумнівався, що хворіла. Засіла за комп, вбивала в базу номери сертифікатів, ледь відповідала, коли хтось із колег звертався. Смикалася від кожного дзвінка мобільного: раптом Андрій? Та, крім мами, яка з гордістю повідомила, що Луцикові державну нагороду вручили — медальку якусь, і дзвінків колег з інших відділів, які телефонували у справах, тільки одна СМС, відправлена кимось помилково на Майчин номер: «Як справи, Рито?»

— Як справи, квітко моя? — Ігор...

Майка дивиться на витонченого, іронічного Росова. Ще кілька днів тому ладна була душу віддати за один його прихильний погляд...

— Закохалася...

— У мене? — Ігореві очі сміються.

— Ні, — відповідає Майка.

— Облом, — ще не вірить Росов, сідає біля Майчиного столу.

— І на каву тепер зі мною не підеш? Чи до театру...

— Чому ж... Піду.

— Клас! — Росов оперативно згортає розмову, іде до свого столу. Стратег. Уміє завершити розмову на потрібній йому ноті. Якби запросив до кав'ярні сьогодні ж, Майка б відповіла: «Вибач, іспанська...»

Іспанська ще актуальна? Риється у власних мізках, намагається зібрати до купи аргументи, — робота за кордоном, престиж, бабло, — та відчуває лише відчайдушне бажання хоч здалеку побачити в Мадриді замок Буена-Віста, якщо той зберігся, — там юна красуня Каетана Альба танула в обіймах старого, глухого, напівбожевільного Франсіско Гойї. Нема в коханні пар... Зливаються воєдино... Нащо іспанську вчити? Навіщо Іспанія, коли Андрій тут, а Майчине щастя — виконувати його бажання. Значить, вони правду кажуть — мама, Лілька: увесь сенс у тому, щоби знайти свого мужчину?

Андрій не з'являється. Його нема, коли після роботи перед уроком іспанської Майка на хвилюку вибігає на вулицю, шукає поглядом знайомий «міні-купер». Біля пафосного бізнес-центру — тільки «мерси», «тойоти», «ауді».

Його нема після уроку іспанської, коли разом з інтелігентною Хворостючкою Майка виходить врешті з роботи і пані Пілар усе ще схвильовано вихлюпує свою версію кохання Каетани і Франсіско, бо Майка обмовилася під час заняття — Альба і Гойя... То ж диво.

Майка прощається зі щирою іспанкою, та суне не до зупинки, з якої переповнені повсякчас маршрутки прямують у бік гуртожитку. Дістається метро. Виходить на «Кловській», тихо йде вулицею Мечникова до гори, на якій стоїть Андріїв будинок. Думок ніяких. Планів. Просто глянути — вікна світяться?..

Світяться. Крізь незапнуті порт'єри вітальня як на долоні. Там весело — кілька хлопців і дівчат завзято слухають Андрія: стоїть посеред вітальні, читає щось із ноутбука, компанія регоче до сліз.

Майка відчуває: на щоці сльоза. Чому він так із нею? Руська має рацію: Майка не розуміє його вчинків, принципів, бажань...

Суне геть ні з чим. У гуртожитку кидає Вирві похмуро:

— Про Андрія — ані слова. Прошу...

— Угамуй гнів. Бо ще вихлюпнеш не на того... — спокійно відказує правильна, як новопосвячена черниця, Вирва.

— Що маєш на увазі?

— З Миколою Миколайовичем Чертогом стосунків не зіпсуй!

— А які в мене з ним стосунки? — Майка червоніє до скронь.

— Сама казала — вкрай довірливі. Тільки на це й сподіваюся. Невже забула, що маєш допомогти мені з «Гібралтаром»? Я слово тримаю... Про наукову для тебе домовилася на кафедрі. Маєш завтра заскочити в деканат, поспілкуватися із заступником декана. Гроші знадобляться. Дві тисячі гривень. Маєш?

— Так...

— Кльово. Проспонсоруй викладацький склад, тобі ж потім легше буде.

— Дякую, Русю...

— Нема коли сохнути, Гілко, — капає на мізки Руслана. Чому вона й досі не всохла без кохання?..

Майчині дні зливаються в суцільний, прекрасно освітлений зсередини глухий тунель, у кінці якого — диво! — не миготить і найменшого вогника. Усе в тому тунелі огидне, зайве: ковбаси, сертифікати, іспанська, виш, продажні викладачі, раціональна, цілеспрямована Руська. З усім тим безжально ясно: метушися, не зупиняйся. Хіба що пані Пілар не така — невимовно чарівна й горда, незважаючи на сиві коси, неймовірна у своїй повазі до рідної мови, традицій. І дивні, незрозумілі СМС, що дратують до сказу: «Доброго ранку, Рито», «Не сумуєш, Рито?», «Добраніч, Рито». Та скільки можна?!

— Картку нову куплю, — поскаржилася за тиждень Росову.

Ігор узявся клацати мобільним.

— Усе просто, напиши, що помиляються, щоби припинили...

— Писала.

— Хтось надто невгамовний, — сказав Росов. — О! Ще одна СМС Риті.

— Це неможливо!

— «Лазанья холоне, Рито»... — прочитав Ігор.

— Що?! — заклала.

Боже ж мій! Ну, дурна! Дурна-прибацана! Як же одразу не здогадалася?! Де ті мізки?! Лазанья. Нове ім'я... Вона — Рита?..

Пальці літають по клаві — скорше, скорше. Вихором до пані Пілар: «Вибачте, сьогодні ніяк не зможу залишитися на урок». Сумку на плече, з офісу. Так шугонула зупинити таксі, мало під колесами не опинилася.

— На той світ поспішаєш?!

— На Мечникова! Можете скоріше?.. — Сяє на всі тридцять два.

— Добре. Буде тобі кіно...

— Яке кіно?

— «Таксі»...

Е, дядьку... Ну, ви вже так не женіть, їй-богу! ДАІ не спить.

— Сподобалося? — За десять хвилин автівка гальмує напроти італійського ресторанчика, де вони з Андрієм...

— Ви... Крутий! — Майка вискакує з таксі, мчить до ресторану.

— Місць нема, вибачте, — чемний хлопчик-офіціант заступає Майці шлях, киває в бік повного залу: люди їдять-п'ють-усміхаються, як здається Майці, зухвало зиркають у її бік.

Майка нишпорить поглядом. Андрій... Де Андрій?..

— На мене чекають! — безцеремонно обходить офіціанта, суне всередину. Вона ж не помилилася, він тут! Чекає на неї...

Андрій помічає її першим. Махає здалеку. Чемним жестом кличе офіціанта — той підходить до столика одночасно з Майкою.

— Тепер лазанью можна подавати, — говорить Андрій офіціантові. Бере Майку за зап'ясток, всаджує поряд. — Привіт, Рито, — говорить так буденно, ніби лише п'ять хвилин не бачилися.

Майка всміхається збентежено, кладе голівку на Андрієве плече: він чудний, єдиний і жаданий... Як же зрозуміти його...

— Не хочу їсти. Тільки тебе... — шепоче.

— Офіціанте! Лазанью упакуйте. Ми заберемо її із собою! —
гукає Андрій офіціантові.

Любов — правда. Як прикрити? Майка тепер гола ходить. Усюди — містом, гуртожитком, на роботу, на кафедру, де після щедрого хабара у дві тисячі гривень їй підшукали необтяжливу наукову роботу, дозволили відвідувати лекції і практичні у вільному порядку, попередивши про необхідність систематично підтримувати зацікавленість наукового керівника.

Усміхається, очі сяють — годі й питати, що з дівкою сталося: літає. Тунель повсякденної метушні прозорим-скляним став: манить перспективами, до яких шлях один — розбити скло. І світло в кінці тунелю замерехтіло. І люди навкруги добрі, може, трохи нещасні. Чи просто дурні, ліниві. От баба-волоцюжка, що Майка за нею з гуртожитського вікна кілька місяців поспіль спостерігає. Ну, що за бидлятина? Нап'ється й спить удень у кущах під парканом, а на ніч із двійком таких же занедбаних чоловіків-п'яничок у підвалі сусіднього з гуртожитком будинку ховається. І якого не працює? Хоча б на шматок хліба собі заробило, пропаще! А Андрій ще вважає, що то злидні людей до скотського рівня опускають. Ну, помиляється ж! Он Майка з мамою... На самі копійки в Генічеську жили, та не спилися, заробляли, як могли. А це ледащо просто працювати не хоче.

Якось перестріла волоцюжку неподалік гуртожитку, не втрималася:

— Ну, якого ви тут вештаєтесь? Онде школа поряд... Діти ходять, а ви тут... тиняєтесь! Тхне від вас за кілометр. Працювати не пробували?

Баба замахнулася важкою палицею агресивно — і вдарила б, Майка ледь встигла відскочити. Розлютилася:

— Хіба ти людина? Падло вонюче!

— Цигарку дай! — вигукнула волоцюжка у відповідь.

— А смоли... Вали звідси! Ще раз побачу — міліцію викличу!

— Закурити дай, дитино... — Волоцюжка раптом усміхнулася беззубим ротом, простягнула до Майки руку. — А цаца... А красунечка! На доню мою схожа. Дай грошків мамці... На сигаретку.

— Та я б вдавилася, якби в мене така мати була! Кажу — забирайся!

— Куди? Може, до себе візьмеш?

— Краще пса бродячого підберу! Бо ти... Ти не людина! Тварюка огидна!

— Дай гривню, не жлобися! — Волоцюжка знов налилася агресією, пішла на Майку, палицею розмахувала.

Та пропади ти зовсім! Майка бігла до зупинки маршрутки, дратувалася: Андрієві розказати!

Вони тепер говорили... Після лазаньї в італійському ресторані до ранку не розтискали обіймів, Андрій дивився на схудлу за тиждень розлуки на пару кіло сірооку Майку, розправляв пальцями русяве її волосся, напускав на Майчине обличчя.

— Сховай свої безсоромні очі...

— Навіщо?

— Тиждень не відгукувалася...

— Я не знала, що я Рита.

— Не виправдовуйся!

— Чому... я Рита?

— Не знаю. Зазвучало. Андрій-Маргарита... Квітка. Булгаков. Королева Марго. «Фауст». Читала?

— Ні...

— Кохана Фауста. Перша спокуса, запропонована йому Мефістофелем.

— Вони... були щасливі?

— Фауст звабив набожну дівчину. Вона народила позашлюбне дитя, за те її засудили на смерть.

— Жах...

— Годі, Рито. Ми ж не в Середньовіччі... — цілує Майку в очі.
— Поспи... До роботи ще є пара годин.

— Прокинуся... А тебе нема.

— Тоді чекай на СМС, — відповідає без іронії.

Так просто — жити, дихати, колупатися з тими сертифікатами, битися над іспанською, тихцем класти в кишеню викладача черговий хабар, не помічати холодного Русьчиного погляду, бо знати — усе те околиці головної події дня: мобільний маякне — СМС... «Сьогодні до Славка. Чекатимеш, Рито?»

Славко — хірург. Дужий чолов'яга під сороковник із сильними руками. У вільний час малює чудернацькі натюрморти в майстерні на Ярославовому Валі, збирає там таких же затятих, як сам, прихильників лівої ідеї і Троцького, полюбляє міцні напої, тверезі розмови й дружину Богданку, що вона ходить у чорному.

— Чому ви увесь час мовчите? — питає Майку, коли вони з Андрієм приїжджають на дружні зібрання, де іноді суперечки про реальні перспективи соціальних змін у планетарному масштабі переростають у непримиренні інтелектуальні битви. — Не маєте думки?

— Хочу зрозуміти спочатку... — відповідає Майка. — ...Що є головним. У чому м'ясо.

— Головне те, за що ви ладні померти! — стверджує Славко. — Ви б померли за можливість мати... «мерседес»?.. Чи за те, щоби власним тілом перекрити наркотрафік з Афганістану? Чи за те, щоби повесні бурульки не вбивали перехожих?..

Майка тихцем косує на Андрія — хіба вона винна, що всі вигоди й біди світу для неї тьмяніють у порівнянні з тим одним, за кого вона ладна... померти?

Іноді в майстерні Славка з'являється Руслана. Збуджено торочить про мілітаризацію праці й невідворотне насилля над мирним населенням під час громадянської війни. Майка не розуміє, Майці просто страшно, та поряд Андрій — і вона заспокоюється, намагається відволікти войовничу Вирву...

— Як твоя іспанська?

— Знову не ночуватимеш, — відсторонено констатує та.

— Ну... Як вийде...

Усе відбувається спонтанно й непередбачувано, та Майку не бентежить Андрієве світосприйняття: шлюб — фігня, кохання — союз вільних, претензії руйнують почуття, а гроші — то тільки засіб забезпечення відповідного рівня свободи, яку бажано витратити на творення й пізнання, ніяк не на смертні гріхи... Зустрічалися на світанку до роботи, щоби хоч годину поніжитися в обіймах одне одного, чи надвечір, щоби розкошувати всю ніч. У вихідні Майка залишалася в Андрія на два дні, старанно повторювала завдання з іспанської, він підказував, підправляв вимову, бо знав не тільки англійську...

На початку листопада пили червоне терпке вино на низькій канапі. Андрій поклав Майці на коліна згорток.

— Що це? — усміхнулася.

— Подарунок. Сьогодні — рівно два місяці з часу нашої першої зустрічі у Славка...

Майка знітилася: от дурепа! І не згадала. І подарунка не має ніякого.

Зняла обгортку — книга.

— «Фауст» у перекладі Пастернака, — пояснив Андрій зі значенням.

— Про Маргариту?

— І про неї...

Майка згадала про несправедливо скривджену бідаху Маргариту за два тижні, у середині листопада. Холодно стало — вогкий сніг навалився на Київ, зледеніли шляхи, перехожих на вулицях поменшало.

Майка бігла до офісу, тривожилася: низ живота болить якось дивно. Паморочиться. Заскочила в аптеку, купила «Но-шпу» і тест на вагітність — до сумки вкинула і забула: відпахала в «Гібралтарі», де вже точилися розмови про новорічні сюрпризи і премії, відбарабанила пані Пілар про Мадрид і Сарагосу, помчала на кафедру, де зголоднілий науковий керівник очікував на чергове фінансове вливання. Віддала майже всю зарплатню — лишила собі тисячу. На два тижні вистачить на проїзд і бутери. Втомилася до смерті. Притяглася до гуртожитку, тільки впасти й відрубатися, та живіт пульсував. Знайшла тест і пігулки. «Но-шпу» заковтнула, з тестом до туалету попхалася.

До кімнати повернулася — ні жива ні мертва.

— Що з тобою? — спитала Руслана, побачивши у дверях бліду, розгублену Майку.

— Русь... Я вагітна, — прошепотіла ошелешена Майка.

— Андрій знає? — спитала Руслана, витримавши чималу паузу.

— Ні...

— І не кажи. Зроби аборт по-тихому і — прошу! — якось уже дбай про себе надалі!

— Дурня! Що ти кажеш? Я... Я ще не вірю, що в мене дитина буде, а ти вже — аборт! Чому Андрієві не казати?

— Андрій не хоче дітей.

— Ти звідки знаєш?

— А ти й досі його не зрозуміла?

— Не знаю, — геть розгубилася Майка. — Може, просто зателефонувати й запитати...

— Навіщо тобі ті розчарування?

— Та припини!

— Ми якось з Андрієм говорили... Про дітей.

— Коли це? А я де була? — Майка підозріло зиркнула на чорнявку.

— А тебе ще не було... поряд з Андрієм! Не намалювалася!

— І що він...

— Андрій... Він же особливий. «Якщо чоловік і жінка планують мати дитину разом, то й відповідальні за неї обоє, — сказав. — А якщо жінка чоловіка про те не питає, а просто ставить перед фактом — я вагітна, то це її власне рішення й вона має одноосібно нести за нього відповідальність».

— Так то ж до мене було, Русько! — зухвало вигукнула Майка. — Невже сама не бачиш? Андрій мене любить! І дитину від мене хоче!

— Помиляєшся, Гілка, — відказала Руслана холодно. — Проте... Андрій має рацію — сама думай, що з цим робити.

До похмурого сірого ранку Майка мацала плаский живіт — щось там таки є всередині! — уявляла живу ляльку у смішному чепчику: от і має! «Гібралтар» доведеться покинути, виш, про Іспанію можна забути, та то пусте. Аби Андрій зрадив. А він зрадіє! Одне діло — теоретично розмірковувати, інше — коли твоя дитинка вже в животі живе...

— Надумала щось? — спитала Вирва вранці.

— Думаю ще, — буркнула. — Не діставай мене, Русько.

На роботі залізла в Інтернет під час обідньої перерви, коли колеги розбіглися по пиріжки-салатики, віднайшла приватну клініку, записалася на консультацію до гінеколога на вечір.

— Скільки коштуватиме? — запитала.

— Сто сімдесят гривень.

Нормально... Вісімсот із гаком лишається. Якось дотягне до зарплатні. В Андрія частіше лишатиметься. Від нього і до роботи ближче, і на вечерю не витрачатиметься, і поговорять, може...

У відповідь — СМС. «За годину відлітаю у відрядження. Повернуся за тиждень, а в тебе — ніяких проблем. Домовилися, Рито?» Очам не повірила. Дивне послання. Наче знає. Наче попереджає...

— Русько, ти Андрієві щось казала?! — тієї ж миті сіпнула Вирву.

— Уже божеволієш, Гілка? Вгамуйся! Мені більше справ нема, тільки про тебе з усіма розмовляти.

— Руслано! Ти з Андрієм говорила?

— Ні!

Бреше! Майка відрубала зв'язок і так раптом захотіла генічеського солоного бичка — мало слиною не вдавилася.

Того ж вечора посунула до гінеколога: чи то строк вагітності встановлювати, чи то на аборт проситися...

Привітна жінка років сорока довго й ретельно випитувала: і про строк останніх місячних, і про хронічні захворювання, і про травми, і про кількість статевих партнерів, і про тест на ВІЛ... Врешті записала все те в картку, змусила Майку спочатку влягтися на кушетку, — мацала-тиснула живіт, аж скрутило від болю, — потім наказала переміститися у страшне, як середньовічний ешафот, гінекологічне крісло. Ще болючіше стало...

— І що там? Вагітна? — крізь зуби запитала Майка.

— Здогадно — так. Але раджу зробити УЗД, щоби переконатися остаточно, — відповіла лікарка. — Сто двадцять гривень. У нас найдемократичніші в Києві ціни.

— Записуватися треба?

— Ні. Якщо зможете оплатити, зараз зробимо. П'ять хвилин — і матимете навіть першу світлину вашої дитинки.

Процедура затягнулася. Спочатку голомозий підстаркуватий УЗДист жартував, водячи давачем по Майчиному животі, потім зосередився, увіп'явся поглядом у монітор, супився. Зателефонував лікарці, що вона направила Майку на УЗД, — удвох роздивлялися щось у моніторі.

— Вагінальним давачем треба перевірити, — порадив УЗДист лікарці.

Майка психонула подумки, але заплатила ще сто двадцять гривень за те, щоби лікар увів вагінальний давач усередину між ногами. «Якого мені лікар знадобився? Тест і так ясно показав — вагітна! — дратувалася подумки. — Уже чотириста десять гривень витратила, а сподівалася ста сімдесятьма обійтися. Як жити?.. Зараз скажуть — ще за щось плати!»

— Аналізи треба, біопсію взяти, — почула голос лікарки, що вона розмовляла з УЗДистом.

— Уже все? — видушила.

— Прошу! — УЗДист простягнув Майці паперовий рушник: витирайтеся, вдягайтеся, чекайте в коридорі.

— Чого чекати?

— Напишу висновок, і з ним повернетесь до гінеколога.

— А ви мені сказати не можете? Ви ж на власні очі все бачили. Я вагітна? — Майка так втопилася од тих лікарів, терпець уривався.

— Ні, ні... Усе пояснить гінеколог.

— Мені ще раз доведеться за консультацію платити? — спитала Майка.

— Ні...

Яка обнадійлива новина! Сиділа на лавці в коридорі, чекала, поки її покличе лікарка-гінеколог, заспокоювала себе подумки: майже дев'ять місяців попереду, якщо вдуматися. Чого нервуватися з першого дня? Певно, маляткові шкодить. Задумалася: ні, не час... для малятка. Надто швидко сталося, Андрій не зрозуміє. Ще подумає, що вона його зневажає... Чи шантажує.

Роздуми перервала лікарка — підійшла якось надто тихо, поклала руку Майці на плече.

— Зачекалися? Ходімо. У кабінеті поговоримо.

Майка сиділа навпроти лікарки, знизувала плечима.

— Дарма ви мене вже так ретельно обстежували... Мабуть, аборт робитиму, — сказала непевно. Наче чекала, щоби лікарка озброїлася аргументами, відмовила від дурної справи.

— Ви вагітні, але... — Лікарка виглядала не надто впевнено. — УЗД виявило в матці новоутворення. Досить велике, але панікувати зарано. Необхідно ретельно обстежитися, узяти біопсію, щоби

виявити природу пухлини. Цілком можливо, що вона доброякісна, але подібні дослідження, на жаль, неможливі в умовах нашої клініки. Вам треба звертатися до онкологів... — замовкла, додала делікатно: — Дитину за таких умов, гадаю, виносити не зможете. З цим доведеться змиритися й зосередитися на головному.

Чи то Майка слухала не уважно, чи просто втомила, та лише при слові «онкологія» зиркнула на лікарку приголомшено, закліпала повіками безпорадно.

— У мене рак?! — спитала. — Ви помиляєтеся... Звідки? Я молода...

— Я і не наголошую на тому, що пухлина злоякісна. Навпаки, будемо сподіватися на краще. Ультразвукове дослідження не здатне визначити природу новоутворення. Треба детальніше обстеження.

— Добре... Все? Можу йти? — Підвелася, посунула до дверей.

Лікарка й не таку реакцію на подібні діагнози бачила. Наздогнала Майку, всадила на кушетку.

— Зачекайте. Напишу свій висновок, підколемо УЗД. Візьмете їх із собою, коли підете... на консультацію. У вас є адреса, телефони міської онкологічної лікарні?

— Немає... — відповідала Майка, сама себе не чула.

— Я напишу...

— А якось... тут уточнити можна? Зараз! Невже ви оглядали мене бити годину й нічого не скажете? Ви... не хочете вбивати мене? Я... Прошу! Я не звалюся! Благаю — скажіть.

— Не варто ворожити на кавовій гущі. І лякатися наперед. Повірте! У мене товстелезний довідник із новоутворень на тілі й шийці матки — десятки різновидів, для лікування кожного свій підхід. І все починається з ретельного обстеження й визначення характеру пухлини. Безумовно, раджу розпочати вже найближчими днями. Можете перед візитом до онколога зробити біопсію новоутворення радіохвильовою петлею з гістологічним висновком. Однаково онколог порадить розпочати з цього. На Печерську є клініка, де проводять таку процедуру. Вона вирізняється досить точними результатами. Дати контакти?

— Що таке біопсія?

— З тіла новоутворення візьмуть маленьку частину тканини, щоби дістати відповідь на головне питання: пухлина доброякісна чи ні.

— А скільки коштує... біопсія?

— Орієнтовно від шестисот гривень.

— А-а-а... Зрозуміло... Давайте контакти. — Згадала: з тисячі п'ятсот дев'яносто залишилося. Смішно... Десятки не вистачає. На біопсію. А на життя — ані копійки нема...

— Ви молода. У вашому віці справляються з найтяжчими хворобами. Дайте собі добу... На те, щоби усвідомити... І не здавайтеся. Лікуйтеся, — лікарка вичерпала арсенал заспокійливих слів, потайки глянула на годинник. — Вибачте, певно, під кабінетом уже черга...

Майка підвелася з кушетки, ступила крок до дверей.

— А ви... Ваша думка! Ви ж не тільки... по біопсії орієнтуєтесь. Ви ж... розумієтесь на тому.

Лікарка відсунула стілець, узяла Майку під руку.

— Ходімо, я вас проведу...

Вела до дверей, спокійним тихим голосом розпитувала: коли в гінеколога востаннє була, чи не втратила вагу останнім часом, чи піднімала важке, чи були стреси, як харчувалася... Майка відповідала на автоматі. І важке піднімала. І схудла — а як не схуднути: крутиться цілодобово, виспатися нема коли. Гінеколог у студентській лікарні на початку навчального року Майку дивився два місяці тому — ніяких проблем. Не могло ж воно так швидко виникнути...

— Скажіть! Що ви думаєте?

— На саркому матки схоже. Вона досить швидко... Але може бути й банальна міома. — Лікарка власноруч розчахнула перед Майкою двері на вулицю. — На все добре. Ви ж... Завтра ж... На обстеження...

— Потім до вас?..

— Ні, ні... Я там вам усе написала... До міської онкологічної... На Верховинній... Ви ж киянка? Тоді — до них...

Задуха... Чому люди тремтять, піднімають комірці, обгортають шиї шаликами, заляпуються мокрим снігом, штовхаються біля

маршруток?.. Задуха страшна — дихати нічим. Майка стікає потом, ноги несуть — куди?.. Світ навколо — німий, нічого не чує. Майка насторожено прислухається до відчуттів у животі. Болить? Болить... Так сильно болить, кричати хочеться.

Зупиняється посеред вулиці, шарудить у кишенях: де мобільний? Заклопотаний перехожий наштовхується на Майку, буркотить вибачення, біжить собі далі. Майка озирається йому вслід, наче той перехожий точно знає, чи жити їй. Не хоче зізнаватися? Тікає?..

— Де мобільний?..

Нерухома дівчина посеред гамірного тротуару дратує люд.

— Ну, що ви завмерли, пані?! — кидає літній чоловік із професорською борідкою, оминає Майку, вступає в калюжу.

— Пішов у дупу... — несподівано люто кидає Майка йому вслід.

Літній чоловік зупиняється:

— Така молода... І така чорнорота...

— Забирайтеся...

Чоловік губиться, задкує, бубонить під ніс щось морально витримане.

Майка врешті знаходить мобільний.

— Мамо!

— Господи, доню, ну не зараз! — шепоче в трубку мати. — Ми в театрі...

— У якому?

— Франка...

Майка відрубав зв'язок, виходить на проїжджу частину, махає рукою так відчайдушно, аж сльози навертаються: ну, хоч хтось... Зупиніться, згляньтесь...

— Куди? — з чистенького «опеля» визирав молодий водій.

— До театру Франка.

— Вісімдесят...

А пофіг! За двадцять хвилин Майка вже проривається до театрального фойє.

— Вистава коли закінчується? — тьмяно питає літню жінку біля входу.

— За десять хвилин.

Майка не дякує. Виходить на вулицю. Задуха... Розстібає куртку, стоїть у калюжі біля входу, дивиться на годинник і не витримує, знову набирає маму.

— Майє, це неподобство! Я ж казала...

— Вийди! Я біля входу!

— Якого? — роздратовано шепоче мама.

— Театрального!

— Що сталося?

— У мене рак!

Першим виповзає Луцик. Кахикає в кулак сердито, дивиться на Майку з підозрою: «Щось ти, дівко, крутиш». За дідом вибігає мама.

— Донечко... — Простягає до Майки руки.

— Мамо! Мені страшно! — Майка припадає до мами, сльози котяться, коліна тремтять.

— Так, дівчата! — встряє Луцик. — Годі увагу привертати. Не на сцені. Додому поїхали. Там поговоримо.

...У крихітному однокімнатному барлогу на Харківському сидять рядком мама і Луцик, слухають Майчин рваний крик зі сльозьми впереміш.

— Так! — Луцик підводиться, розправляє спину. — Ну, що я тобі скажу... Аби я всіх лікарів слухав, давно б копита відкинув.

— Ви не розчули? Ось УЗД! Лікар написав — новоутворення! — кричить Майка, сама впирається поглядом у чорний знімок: де та біда?

— Розберемося! Куди вони тебе направили? До міської? До обласної поїдеш! У мене там знайомі.

— Не поїду! Лікарка сказала — спочатку біопсію зробити. Щоби з нею до онколога. Шістсот гривень треба.

— Нащо? — обурюється Луцик.

— На біопсію... Ось! Лікарка адресу приватної клініки дала.

— А ти їх слухай більше! Їм аби гроші висмоктувати. Ганятимуть по колу, — сердиться Луцик. — Кажу ж — до обласної поїдеш! Безкоштовно там усе зроблять — і біопсію, і МРТ, і все, що треба! Домовлюся! Покладуть у стаціонар, обстежать... Усе буде добре! Молода ще... помирати!

Майка розгублено дивиться на маму. Мама мовчить — зціпила долоні, залякла, зблідла.

— Мамо...

— Я з тобою завтра поїду, — Мама забуває виглядати оптимістично, очі вологі. — А нині... у нас лишайся. Правда ж, Григорію Івановичу?

Луцик зітхає, киває роздратовано: а куди ж хвосту подіти? Усі наші...

На тісну кухоньку мама перетягує з кімнати вузеньке крісло, розкладає його для Майки — сидить поряд, гладить доню по руці — усе добре...

— З тобою посиджу, поспи...

— Мамо... А раптом запізно?

— Не може того бути. Ти ж чула? Григорій Іванович сказав: у нього знайомі в тій лікарні... І платити не треба... Ти спи. Щоби ми завтра із самого рання...

Не вийшло! Ні зрання, ані пізніше. Майка збожеволіла від страхів — скрутилася на кріслі, притискала руки до живота.

— Не можу встати! Боюся... Болить!

— До вчора бігала — нічого не боліло?! А за день враз помираєш? — Луцик не церемонився. — То істерика, а не рак! Ану! Узяла себе в руки і вперед!

— Не можу...

Луцик плюнув, попхався до свого міністерства, наказав перед тим Надюсі привести Майку до тями, бо... двічі потрібних людей не турбуватиме! Це ж ганьба: він за Майку проситиме, а вона не прийде!

Мама сльозами вмилася, поки вмовила доньку на ноги зіп'ятися і вже робити щось. Надвечір, коли ранні листопадові сутінки вкрили місто сірим, Майка врешті сіла на кріслі.

— До гуртожитку поїду, — прошепотіла тьмяно. — Речі зберу... Для лікарні. Переночую. Завтра зранку на роботу зайду... Попереджу...

— З тобою поїхати? — обережно спитала мама.

— Не треба. Ти мене завтра... біля лікарні чекай. Де вона, та лікарня?

— Зараз гляну. Григорій Іванович адресу записав... — Мама знайшла клаптик паперу. — Багговутівська, один. Обласний онкологічний диспансер. Знайдеш?

Так — кивнула.

— Аборт зробила? — Руслана увійшла до гуртожитської кімнати, побачила тьмяну Майку на ліжку, злякалася, кинула сумку, присіла поряд. — Гілочко... Ну... Усе позаду. Тримайся. А я з іспанської. Колег твоїх бачила. Кажуть — на роботі сьогодні не була. Я одразу зрозуміла... Зле було?..

— Ти про що? — Майка дивиться крізь Руслану, відчуває, як усередині розгорається дикий, невтримний гнів.

Руслана супиться роздратовано, знизує плечима.

— Я з добрим словом! А ти чого? Завинила я тобі щось?

— Я завтра в онкологічний диспансер лягаю.

Русьчині брови злітають від здивування, та Майка помічає інше — Руслана мимоволі підводиться, сідає подалі, ніби від Майки тхне страшним заразним горем.

— А... що трапилось? Чому... так терміново?

Майка мовчить. Майці здається: ще слово — і вона вибухне. Впаде на підлогу, дригатиме ногами по завжди чистому лінолеуму, кричатиме: «Сука... Сука! Ненавиджу!»

Руська ніби чує.

— Добре... Потім поговоримо...

— Пішла ти...

Вирва не відповідає, лишає Майці розкіш останнього слова. Вимикає світло, довго крутиться на ліжку, та сон бере своє — уже хропе тихенько...

Майка не спить — думок нема. У мізках застигла сира каша — ніколи не звариться, ніколи... Прикладає руки до живота, усе мацає, прислухається — де біль?.. Зараз нема. Виходить, пухлина не завжди болить? Але ж вона є... І дитинка там, усередині, приречена... За що?..

Врешті підводиться з ліжка — якого лежати? Однаково не засне. Вмикає світло. Сідає за стіл, дивиться у вікно. Руська прокидається від яскравої лампи.

— Совість маєш?! — спросоння.

— Ні...

Руська згадує Майчину новину. Уже оговталася — зібрала мізки докупи, вгамувала тваринний страх. Спостерігає за сусідкою з ліжка. Навіює, як самій здається, переконливо й логічно:

— Я б ніколи не здалася. Боролася б... А ти вже змирилася. Не розумію. Ти не сама. Довірся і повір. І не смикайся. Ти ще й не лікувалася, а вже... Куди тобі завтра треба? Я з тобою піду.

— Навіщо?

— Просто так.

— Не треба.

— Майє... Ти розкажи. Що в тебе?

— Пухлина. У матці.

Руська врешті сповзає з ліжка, сідає біля Майки, обнімає її.

— Усе, що нас не вбиває...

— Так мене вб'є...

— Сама себе вбиваєш! — Русланин голос набирає звичної твердості. — Та лягай уже! Що висиджуєш? Страхів наганяєш? Так ти і до лікарні не дійдеш. Кінчай уже мордуватися. Зарано!

— Пішла ти... — затято шепоче Майка.

Вирва не йде. Крутиться поряд, врешті питає обережно:

— А... дитина?..

Майка відсахується, дивиться на Руслана з ненавистю:

— Ти все Андрієві розповіла! Знаю! Що? Дочекатися не можеш, поки я...

— У тебе дах поїхав! — відрізає Руслана, падає на ліжко, заплющує очі. — Світло вимкни!

Майка не чує, їсть Вирву злими очима.

— Розповіла, зізнайся! Що він тобі сказав? Що покине мене?

— Я попереджала... Андрій гидує людьми, які звалюють на нього свої проблеми, — відповідає Руслана, не розплющуючи очей.

— Так у мене не проблеми! — кричить Майка, аж захлинається. — У мене біда! У мене всередин життя і смерть! Дитинка й пухлина! Вб'є мене! І дитя! А він... покинув мене?!

— Світло вимкни! — цідить Вирва.

Лампа так і блимає до ранку, та Майка не помічає: увіп'ялася поглядом у жовтий кущ за вікном, сльози рясним дощем — скільки живуть кущі? Он горобці його окупували цілим табором — скільки живуть горобці? Он кіт дременує під кущ — скільки живуть коти? А

он вонюча баба-волоцюжка пляшки під кущем збирає — і вона житиме, коли Майки вже не буде?

О восьмій подзвонила мама.

— Доню, я в лікарні. Тут стільки людей... — голос слабкий, певно, теж не заснула. — Ти... все роби, як планувала, а я чергу займу... Паспорт прихопи обов'язково. І гроші, які маєш... Я взяла, що було, але...

— Добре...

— Як сюди їхатимеш, зателефонуй.

— А Луцик уже домовився?..

— Певно. Десь тут. Ми разом приїхали. Григорій Іванович пішов до лікаря знайомого, а я чергу зайняла...

— Добре...

Майка вдягається повільно, наче й сама не розуміє, навіщо те робить. Руслана встигає вмитися, причепуритися, зібрати сумку. Спостерігає за Майкою насторожено.

— З тобою в «Гібралтар» піду. Хворостючці книжку віддам, — вимовляє врешті.

— Як хочеш...

— Слухай, ну тримайся! Візьми мій мр3-плеєр. На! Леді Гага, ще щось... Ну! Гілочка! Давай уже! Виповзай із депресухи. Сама ж потім над собою потішатимешся. От побачиш! Скажеш: «Блін, якою я була дурепою».

— Давай. — Майка вішає на шию Русланин плеєр, затикає вуха навушниками. Те, що треба! Леді Гага — фігня! Тільки б не чути їх усіх...

Руслана ще щось говорить, та Майка вже врятована. Дивиться крізь Руську, у вухах шаленіє леді Гага.

Навушники зняла в «Гібралтарі». У кабінеті начальника відділу.

— Доброго дня, Майє, — витриманий Нестор Слободяник ледь приховує невдоволення. Ситуація виходить з-під контролю. Звичайно, він не може не враховувати того, що ця дівчина має якісь не зовсім зрозумілі стосунки з хазяїном, але всьому є край. Тут не конторка провінційна! «Гібралтар» — компанія національного масштабу! Спеціалісти в черги вишиковуються, коли тут з'являються

вакансії, і щоби хтось, навіть із топ-менеджменту, дозволив собі просто так, без пояснень і попереджень, не з'явитися на робочому місці... А ця шмаркачка дозволяє собі! І з кого шеф питає? З нього! З Нестора Слободяника!

— Мене до онкологічної лікарні кладуть, — спустошено повідомляє Майка.

Слободяник губиться.

— Ага... То ви тому...

Майка киває. Нестор витримує метушливу паузу.

— Микола Миколайович... знає?

— Навіщо йому знати? — найжачується Майка.

У Слободяникових очах складні схеми: як краще вчинити? Повідомити Чертогові чи ні?

— Ну... Перш за все задля того, аби зрозуміти, як розпорядитися вашою посадою, Майє... На той час, поки ви вилікуєтеся й повернетесь в наш дружний колектив... — Уже прийняв рішення, повеселішав. — Думаю, маємо піти до Миколи Миколайовича зараз же. Така нагода. Шеф у себе.

— Ви... просто поясніть: для чого?

— Ви ж знаєте. У нас лікарняні розглядаються як виняток. Якщо людини немає на робочому місці — то за власний рахунок, — Нестор заговорив іще впевненіше. — Думаю, вас це не стосується і ми приймемо ваш лікарняний. І знайдемо заміну на той час, поки вас не буде. Але краще... щоби шеф дав на це добро.

Услід за Слободяником Майка суне до кабінету Чертога, товче собі: «Джай, він Джай...»

Джай того дня перебував у якихось своїх чорнотах. Зиркнув на візитерів недобро: мовляв, якого приперлися?!

— Що там у вас? — буркнув.

Майка мовчала. Слободяник перехрестився подумки, вказав на дівчину.

— У нас ситуація неоднозначна. Тобто... Зрозуміла, але ми хотіли з вами порадитися. У нашої Майї... Проблеми деякі. Зі здоров'ям. Її кладуть до онкологічної лікарні. І ми подумали... Знайдемо їй поки заміну, але зарплатню виплачуватимемо. Ви ж потім надасте бухгалтерії лікарняний, так, Майє?!

Чертог брови звів, увіп'явся в Слободяника важким поглядом.

— Ти, Несторе, іди... Працюй!

— Так! Просто я подумав... Що ви маєте знати.

— Правильно подумав. — Чертог злим жестом погнав підлеглого до дверей.

Слободяник вискочив із кабінету, обережно прикрив за собою двері. Чертог підвівся — міряв кроками кабінет, кривив пику з прикрістю, косував на Майку з прикрістю.

— Що там у тебе?

— Пухлина... У матці.

— Так! Без деталей! Я не лікар!

Майка кивнула безпорадно.

— Короче... Людина з онкозахворюванням працювати в продовольчій компанії не може. Априорі! Ну, сама подумай... У нас же не залізяки... Ти... звільняйся. Лікуйся там... ретельно...

— Гроші потрібні... На лікування... Якщо не зароблятиму...

— Я тебе до скону утримувати запрягся?

— Ні...

— Ну! Все правильно! Звільняйся! Усе, що треба... Зарплатню за відпрацьований час, допомогу фінансову... Усе зробимо. Заяву напиши. Зараз. Сідай...

Майка б упала, якби не сіла. Виводила слова, тільки одного благала: не розревтися, не розревтися!

— Ну от! — Чертог узяв аркуш із заявою, прочитав, поклав до папки. — І стимул тобі... Наостанок. Щоби не думала... Ти мені ніби й не чужа. Усіх, кого приручаємо... Так?

— Не знаю...

— Я знаю! Короче... Стимул! Лікуйся, на ноги ставай, а потім приходь. Подолаєш заразу — на місце Слободяника тебе поставлю. Півтори тисячі баксів зарплатня, бонуси, службове авто. Як стимул?

— Зашибись...

— А я що кажу?! — розсміявся Чертог. — Варто жити!

Ого... Час — мед. Тягнеться, не рветься. Куди всі поспішають? Тільки десята ранку, а Майка вже стільки справ переробила: звільнилася, розпрощалася з ошелешеними колегами, по-хамськи обійшлася з Ігорем Росовим, що він не повірив, пішов проваджати Майку до бухгалтерії, чекав під дверима, поки байдужа бухгалтерка

рилася в сейфі в пошуках готівки, що її терміново пан Чертог наказав виплатити менеджерці Гілці, усе намагався затримати Майку, випитати: «Та що сталося?!»

— Забирайся!

— Та стій! Ну, хоч поясни... Давай зустрінемося ввечері.

— Давай. Приходь.

— Куди?

— До обласної онколікарні.

— Куди?.. — Росов завмирає на мить.

— Що?! Оглух?! — Пішла геть.

Час — мед. Тримає Майку на холодній вулиці, пропонує безліч забав — можна йти, дихати, усміхатися, жбурляти носакм грудки льоду, плювати під ноги чи штовхати байдужих людей... Перелік нескінчений. Тут і зараз можна до біса всього, тож не варто баритися, бо скоро зателефонує мама, стривоженим голосом запитає: «Де ти, доню?» І все скінчиться — Майка переступить поріг лікарні і вже не вийде звідти.

— Не вийду, — вірить безбожно, бо жах править.

Падає на лаву, дістає конверт із грошима, що їх видали в бухгалтерії «Гібралтару». Дві тисячі сто гривень зарплатні за два тижні — то зрозуміло. А скільки фінансової допомоги щедрий Джай виділив?

Витягує гроші з конверта, рахує, не ховаючись, пригод на свою дупу шукає: хай би підскочила якась сволота... Хай би спробувала вихопити гроші... Майка б зубами в ту падлу вчепилася — з електрострумом не відтягли б.

— Тисяча гривень... — Відраза під кадик. Чому ж усі такі... огидні?!

Кидає гроші в сумку. Завмирає. Ну от... Усе переробила, нема справ. Тільки одна — Андрій...

Усміхається гірко. Дістає мобільний, набирає Андріїв номер: довгі гудки свердлять у вусі дірку. Відрубав зв'язок, пише СМС: «Повертайся! Рита».

Відповіді нема. Майка хапається за спогади, суне холодною вулицею.

— Не піду до лікарні, поки Андрієві не додзвонюся, — вигадує чергову зачіпку.

А тут мама.

— Доню, ну все... Григорій Іванович домовився. Лікар, до якого спершу на консультацію треба піти, після обіду приймає. На другу під'їжджай. Я тут чекатиму, бо тут людей... Як чергу не займу, не пропустять потім.

Так у Майки ще купа меду?.. Пообіцяла мамі бути вчасно, знову набрала Андрія.

— Що ж ти мовчиш? — прошепотіла тоскно.

До узбіччя посунула, бо вже знайшла собі діло. Ішла й рахувала: третій день Андрій у від'їзді. За чотири повернеться. І прийде до неї, бо Руська бреше! Андрій своєї Рити не покине! Як ще чотири дні без нього витримати?

Зупинила таксі, поїхала в центр. День такий — що хочеться, те й робиться.

Спершу захотіла лазаньї. Усілася за столиком в італійському ресторанчику, де вони з Андрієм...

— Бокал червоного сухого вина, салат із пармською шинкою, лазанью! Каву, тирамісу, біскоті, семіфредо! І... цигарки. І запальничку. І все одразу несіть. Дякую...

Закурила — голова обертом. А кажуть — розслабляє. Певно, звикнути треба. Дивилася у вікно, поки прудкі офіціанти завантажували стіл. Поколупалася в тарілках — таке все несмачне, непотрібне!..

Залишила на столі повні тарілки й чотириста гривень, вийшла на вулицю — тепер до «Метрограду». Бачила там колись в одній крамничці з біжутерією цікаву штучку — блакитного янгола на шнурку. Одразу ж купить. Попрямувала по Мечникова до Бесарабки, та раптом зупинилася біля таксі: ні, ні, «Метроград» потім, до гуртожитку змотається. Там у дорожній сумці під ліжком її оберіг — крихітний янгол із білого каменю. Допоможе... Завжди допомагав...

День такий — останній. Затисла в долоні біле янголятко. Прихопила «Фауста» в перекладі якогось Пастернака: прочитає. Про Маргариту. Та спершу зараз же загадає бажання: от виходить із гуртожитку, а назустріч — Андрій. Дізнався... Усе покинув, примчав... Обійме Майку, скаже: «Усе буде добре, Рито». І... все буде добре.

Посунула сходами до виходу, перестріла патлатого однокурсника Кібера.

— Гілка, завтра колоквіум! Кого не буде, тому піпець!

— Піпець — не смерть, — відрізає. Не заважайте дівчині вийти з гуртожитку. Дівчину надворі вже чекають.

Спустилася у хол — Коробов. І звідки вони всі повилазили?!

— Майє...

— Коробов... Ти — ідіот?

— Ні, я однолюб.

Майка зупиняється на мить, дивиться на Коробова з глухим роздратуванням.

— Ненавиджу дурні, пусті слова! Як покарати тебе, Коробов?! Помру, а ти щоби до скону жив сам! Ясно? От тоді повірю, що однолюб... Воскресну, прийду й перевірю! Якщо не брешеш, тоді повірю...

— Домовилися, — ошелешено супиться хлоп від дивних Майчиних примх.

Майка відчуває, як до очей підкрадаються сльози.

— Легко брехати?.. Так?!

Залишає розгубленого Коробова в холі. Виходить із гуртожитку — нікого. Вітер, дощ зі снігом розігнали людей по теплих кутах. Нічого, нічого... Ось вона зараз обійде гуртожиток, вийде на доріжку, що вона уздовж школи веде до проспекту, і побачить Андрія. Так загадала. Щоби жити...

Майка обходить гуртожиток, вивертає на доріжку — нікого. Чує за спиною брудні матюки. Обертається — кого першого узріє? Доріжкою вздовж школи тягнуть на плечах важкі торби трійко волоцюг. Та все знайомі лиця — двійко бородатих виснажених чоловіків і баба у червоній плетеній шапці, драних спортивних штаних, картатому пальті, надто легкому для негоди. Їм важко, ледве тягнуть ноги, не обходять калюж, сунуть навпростець, та за ними в'ється зграйка хлопців-школярів — малі, не більше десяти рочків кожному. Женуть волоцюжок, як зайців на полюванні, підбирають каміння, жбурляють волоцюгам у спину з небезпечної відстані. Волоцюгам де з малими тягатися? Навіть не обертаються, знають — не відігнати, не наздогнати. Сил нема. Тільки один зі старих чоловіків матюкається спустошено й безпорадно, та малим від того

тільки сміх. Регочуть, цілять камінням із багнюкою волоцюжкам у спину:

— Пішли! Пішли звідси, козли вонючі!

Один із волоцюг отримує каменем у голову. Зупиняється, обертається до малих, іде на них...

— Що ж ви, сученята, робите?

Зграйка розсипається на окремі агресивно-азартні купки, жбурляє у волоцюжку камінням із різних точок обстрілу. Ого! Та так навіть цікавіше: за ким поженеться?!

— Ну, давай, козел! Спробуй! Дістань мене! — зухвало кричить хлопчик у яскравій жовтій курточці, відскакує ближче до Майки.

Майці паморочиться. Кидається на малого. Хапає його за шкірку.

— Ти що витворяєш, сволото?! Це ж люди... Ти не розумієш? Люди!

Малий виривається:

— Та що треба?! Відпусти! Це бомжі вонючі! Бомжі — сміття!

— Дебіл! — Майка б'є малого по щоці навідмаш. Відштовхує, іде на зграйку. — Який клас? Де навчаєтеся? Прізвища! Куди?! Ану, до мене!

Зграйка — пурх! І нема. Майка тремтить, коліна підгинаються, обертається — бомжі потроху сунуть геть, спина мокрі, брудні...

— Стійте! — Сльози під кадик, схлипує, брєохає до волоцюжок, на ходу риється в кишені, намагає гаманець. — Та зупиніться...

Волоцюжки здивовано розглядають дівчину.

— Здрасьте, — промовляє Майка до баби, як до знайомої.

Баба п'яна, очі тьмяні, дивиться на дівчину байдуже — не впізнала.

— Це вам... — Майка простягає бородатому старому чоловікові двісті гривень. — На цигарки...

— О! Добра людина зустрілася... — Бородань намагається сховати гроші, та другий, беззубий, неголений, трохи молодший, хапає його за руку.

— Куди?!

— Ви... дайте йому сотню! — просить Майка бороданя.

— Ти... іди собі! Ми тут самі... розберемося! — Бородань відштовхує беззубого, ховає гроші.

— Ні, ви дайте йому сотню! То я на всіх!

— На всіх! — Труситься беззубий, тягнеться руками до бородадя.

— Стійте! Добре... — Майка витягає гаманець, дає беззубому сотню, розгублено дивиться на бабу — стоїть собі, хитається в іншому вимірі. — Триста гривень... По сто на кожного. Ви ж жінку не кинете? — питає бородадя.

Чоловіки забувають про Майку, ніби її тут нема. Беззубий штовхає бабу.

— Ритко, іти можеш?

Баба посміхається дурнувато. Бородань скидає з бабиних плечей важку торбу, бере в праву руку. Обоє підхоплюють бабу попід руки, тягнуть геть, хоч самим іти несила.

Майка лишається посеред доріжки, що веде до проспекту. Андрія не зустріла. Тільки... Риту.

Сили стікають у мерзлу землю — можна було б ще чогось замутити, поки не настала друга дня, та бажань нема. Треба їхати до лікарні. Усередині ширяє відчайдушний опір — ні, ще не час, вона ще має...

— Андрій... — Укотре набирає номер — довгі гудки.

Майка виходить на проспект, зупиняє таксі. Зроду-віку стільки на таксі не їздила, але сьогодні такий день... Що завгодно роби, та нічого... не хочеться.

Страх випив Майчині сили ще до того, як переступила поріг лікарні, де в довгому похмурому коридорі при стіні, як тіні, стояли жовті від примх тьмяних ламп, виснажені люди. Намагалася не дивитися на них, наштовхнулася на маму. Мама така скорботна...

— Куди мені? — тільки й змогла видушити.

— Черга... Я заплатила... За консультацію. Треба твій паспорт у реєстратурі показати, бо без того...

— Куди?..

— Доню, заспокойся... Григорій Іванович...

— Я зараз втечу. Я тут не можу...

— Господи, та що ти робиш? Григорій Іванович...

Ні! Надвір! Там повітря...

— Ну, добре, тут постій. Паспорт дай. — Мама сама риється в Майчиній сумці, знаходить паспорт, гроші. — І гроші візьму. Раптом знадобляться...

Майка тупцяє посеред лікарняного двору, дивиться, як мама зникає в лікарні, гарячково набирає Андріїв номер. Він... глухий?! Він не чує?! Страх чудить: Майка дістає цигарку, закурює вдруге в житті... Травки б... Кібер каже: одна затяжка — і ти вільний... Кіберу подзвонити?

Мама виходить на поріг за годину, поспіхом тягне Майку всередину страшної лікарні. Спартанський кабінет. Утомлений лікар пробігає очима Майчине УЗД, висновок лікарів.

— Григорій Іванович казав, ви обов'язково допоможете, — чує Майка благальний мамин голос.

— Госпіталізуємо, обстежимо, тоді й висновки робитимемо...

А-а-а... Значить, капець. Майка суне вже іншим коридором за дебелою медсестрою, у вухах навушники — хай прибацана леді Гага надривається зі своїм «It's been a long time since I came around», тільки б не чути... І не бачити.

Відділення гінекології. Палата. Ліжко при стіні. Поряд п'ять ще живих душ. Десятки ікон на тумбочках. До біса! У вухах навушники, очі заплющить — якимсь перетовчється, поки обстежать і щось скажуть, та в ніс б'є запах ліків, і щось запаморочливе, солодкувато-нудотне змушує розплющити очі, роззиратися перелякано.

— Ти з області? — Із сусіднього ліжка на Майку дивиться дівчина одних із нею років.

— З Києва.

— А я з Гостомеля. Шийка?

— Що?

— З шийкою матки поклали?

— Не знаю... Просто... перевірити.

— А в мене міома. То — не рак. Доброякісна пухлина. Оперуватимуть завтра...

До ночі Майка вже знає все: що Ліда з Гостомеля дарма сподівається на операцію й вірить у міому, що двійко жінок із Василькова платять лікарям і медсестрам тихцем, тому їм усе роблять швидше, що бабцю з Бориспільського району привезли

сусіди, бо діти відмовилися на Київ автівку гнати, а бібліотекарка з Ягодина розраджує всіх переказами жіночих романів і плаче, коли оповідь про кохання веде, а сусідки по палаті знають: не вишкребеться, от і вмивається слізьми.

Наче під час карколомних придворних інтриг, розмови тут точилися вигадливі, таємні. Варто було лише Ліді з Гостомеля вийти, палата заходилася співчутливо-агресивною балаканиною: краще б удома останні дні прожила, ніж у лікарні скніти. Розріжуть — потім уже не підніметься, а так побігала б ще трохи. Та варто було Ліді повернутися — підтримували дівчину: вище ніс, завтра виріжуть із тебе всю каку, гарцюватимеш, як коняка!

Майка ледь дочекалася, поки санітарка вимкнула світло. Заплющила очі, щоби не бачити безнадійних сірих стін, та заснути не змогла: гірко зітхала бабця, бібліотекарка з Ягодина схлипувала в подушку, жінка з Василькова хропла безбожно, а Ліда з Гостомеля молилася до ранку.

«Дах їде...» — Майка скрутилася на жорсткому, незручному ліжку, відвернулася до стіни, заткнула вуха навушниками, заплющила очі, натягнула ковдру на ніс, щоби не відчувати страшного солодкувато-нудотного запаху.

На другий день зранку її оглянув уже інший лікар — немолодий, з непробивною маскою на неголеному лиці: звелів лягти на гінекологічне крісло, довго мацав живіт, виписав купу направлень на аналізи й обстеження, і коли Майка врешті наважилася запитати: «Що в мене?!» — відповів достатньо привітно:

— Зробимо все можливе. Принаймні за МРТ, кольпоскопію, біопсію не платитимете. А там подивимося... Зарано засмучуватися. Спочатку розберемося з діагнозом.

— А з діагнозом розбиратися... довго?

— Зо два тижні. Мінімум — днів десять. До нас пацієнтки приїжджають уже обстеженими. А ви, вибачте, через чорний хід. Ніяких аналізів, тільки УЗД. Що мені це УЗД?! Папірець! Але... за вас просили. Тож обстежуйтеся.

За десять днів перше грудня. Були б у Майки кулькова ручка й блокнот, кожний день би описала коротко, гірко.

21 листопада — здаю аналізи, без яких не беруть біопсію: мазки на генітальні інфекції, кров на реакцію Вассермана, ВІЛ, гепатити В і С. Ліду забрали на операцію. Мама приходила. Андрій... не дзвонив.

22 листопада — знову аналізи. Завтра на біопсію. Ліда в реанімації, бабцю хочуть виписати, питали контакти родичів, а бабця плаче. Мама приходила. Андрій... не відповідає.

23 листопада — біопсія: зсередини відщипують шмат тканини. Ніколи не було так боляче, кров тече. Запевняють: нормально. То через викидень. Нема вже дитинки. Страшно. Ліда ще в реанімації, кажуть, що операція пройшла успішно, завтра переведуть у палату. Бабцю забрали сусіди, а бібліотекарку готують до операції. Мама приходила. Андрій уже мав повернутися з відрядження. Сьогодні. Набираю його номер, та «абонент поза зоною»...

24 листопада — підвищилася температура після біопсії. Запевняють: нормально. То через викидень. Але МРТ робити не можна. Бібліотекарку забрали на операцію, півгодини по тому примчав її чоловік із Яготина. Плакав під палатою, наче не встиг попрощатися. Жінка з Василькова обійняла його. Я бачила. А Ліду так і не перевели з реанімації. Невже не підніметься?.. У неї ж тільки міома. Лікар сказав: у мене тяж скоріш за все міома. Санітарки не встигають чисту білизну на ліжках міняти: на Лідиному тепер сумна жінка з Броварів лежить. Не хочу з нею розмовляти. На бабчиному — учителька з Макарівського району. І з цією не балакатиму. На ліжку бібліотекарки — геть старенька бабуса з якоїсь Петрівки. Тій води подавати не треба — поруч юрба родичів крутиться. Забігли, бабусі на тумбочку віз продуктів виклали, усіх жінок у палаті шинками-пиріжками попригощали, анекдотів понарозповідали, щоби настрій підвищити, одну з бабусиних дочок на чергування залишили й вимілися. Мама приходила. Андрій... мовчить. Покинув?..

25 листопада — не знаю... Не знаю — хто, де? Сорок. Маю сорок градусів гарячого життя другий день поспіль. Мама не відходить. Жінка з Василькова їй пояснила авторитетно: «Якщо температура не впаде, значить, це точно він — рак». Мама потайки втирає сльози. А я думаю... Що та жінка з Василькова... Що вона тут помирає, клята! І хоче, щоби всі навкруги померли! Я б убила її зараз же, якби могла на ноги зіп'ястися. «Мамо... — шепочу. — Мені

ніхто не дзвонив? СМС немає?» «Ні», — хитає головою мама. Я не вірю. Андрій відгукнеться. Він же з тих, з лівих... Вони ж жили рвуть на своїх зібраннях, щоби всім... добро...

26 листопада — градусник бреше. Які тридцять вісім? Я ж відчуваю — сорок! У дупу роблять якісь уколи, на зап'ястку пробили дірку для крапельниць, залишили в ній катетер, щоби щоразу не шукати вену. Жінок із Василькова перевели в іншу палату. Обох. На ліжку однієї тепер лежить прооперована бібліотекарка з Ягодина. Поряд із нею чоловік. Він її любить. Я бачу. Мама каже, що температура падає. Ну, нащо вона бреше? Санітарка зайшла, прошепотіла мамі на вухо: «Ліда померла». Як же так? У неї ж тільки міома! Як у мене... Я похолола. Мама каже: «Тепер температура нормальна».

27 листопада — хочу повітря. Плачу й прошу маму: «Принеси теплий одяг, хочу вийти». Мама згадує про Луцика, мовляв, Григорій Іванович не радить підніматися. Я пнуся підвестися тієї ж миті. Мама здається, і я вже перелічую: вовняну шапку, пуховик, шалик, светр, чобітки, теплі колготки, джинси... Усе в гуртожитку. І рюкзак там. Сьогодні ж... Благаю... Мама йде, з'являється медсестра — завтра на МРТ. Я питаю про Ліду. Медсестра — кремінь: «Нічого не знаю... Певно, виписали». Бібліотекарка вже піднімається. Чоловік тримає її під пахви, вона один крок, другий... Хіба я гірша? Встаю, поки мами немає. Та нічого... Ще не охляла. Голова обертом, беру суденце з власними сцями, несу до туалету в коридорі. На посту сидить медсестра: «Гілка, завтра на МРТ!» Та пам'ятаю... Лишаю судно в туалеті, сідаю на унітаз, набираю Андрія... «Абонент тимчасово недоступний...» Увечері мама привозить одяг, і я одразу пнуся з нею надвір. Мамі холодно, а мені кльово. Хотіла закурити при мамі, та чомусь стало соромно. «Сусідку мою по гуртожитку бачила?» — питаю маму. Не бачила. Комендантша кімнату відімкнула. А сусідки не було. Їх уже нікого нема. За тиждень не подзвонив ніхто... Уже забули...

28 листопада — МРТ, лікар сухо пояснює: результати передасть у відділення своєму колезі, який веде мене. Веде? Хто і куди мене веде?! Не знаю. Хочу надвір. Мама проситься на Харківський — їсти Луцикові наварити. «Уже сьогодні не приїжджай, — кажу. — Ти ж бачиш — я в нормі». Мама лопоче, що

буде завтра із самого ранку, що привезе домашньої смакоти і картку на поповнення рахунку. Киваю — так, так. За півгодини вдягаюся, виходжу в лікарняний двір. Сідаю на холодну лаву, дістаю цигарки й бачу Ігоря Росова. Тупцяє посеред двору. «Росов! Я тут!» — гукаю. Ігор лякається, наче бачить привид. Суне до мене повільно: може, у нього були інші плани? Хотів передати яблук з апельсинами, дізнатися у довідковій службі лікарні: «Як там Майя Гілка?..» «Привіт...» — Росов видушує із себе усмішку. «Та сідай! — кажу. — Я не заразна». «Як ти?» — питає Ігор. А де іронія? Що це ми такі перелякані? «Та все кльово, — відповідаю зухвало. — За тиждень випишуся... Повернуся до вас...» «Як? — так щиро дивується Росов, що забуває про переляк. — Ти ж звільнилася... На твоє місце дівчину взяли. Руслану Вирву...» Руслану?.. Усередині все стискається так сильно, що я перетворююся на маленьку, нікому не помітну крапку. «Елізо...» Він ще тут? «Навіщо ти прийшов, Росов?» — питаю тоскно. «Не знаю... Так, просто», — щиро зізнається хлопець. Він таки нормальний, цей Росов. Недарма він так подобався мені. Колись... «У тебе є два варіанти, — вимовляю зухвало. — Що обереш? Перший варіант! Наступного року «Гібралтар» відкриває філію в Мадриді. Хтось із наших... Хто гідно болобонитиме іспанською, поїде туди працювати. Файно, правда ж? Одне зауваження. Про цю карколомну перспективу знає Руслана Вирва. І, повір, вона цього шансу не прогавить. Але я вболіватиму за тебе. Ти крутий, Росов. Я тебе... поважаю. Давай, напружся...» «А друга перспектива?» — питає Росов. «Ну, друга... без Іспанії. Я повертаюся... Нестора нема! Де він? Не знаю. А я вже в його кабінеті. Крута, конкретна. Вийду заміж із розрахунку, а ти... станеш моїм коханцем... Що скажеш?» «Так ти... Вирву знала раніше?» — замість відповіді питає Росов. Я регочу, підводжуся з лави. «Що скажеш, Ігорю?» «Подумаю...» — відповідає Росов. «Покидьок! Сволота! Ніколи не приходь до мене! Ти мене чув?» — Лють виникає нізвідки так швидко, що я й сама не усвідомлюю, що роблю. Ламаю цигарку, суну до лікарні. Росов не біжить слідом, не хапає за руки... Вирва! Я ненавиджу тебе так сильно, що ти відчуєш це навіть за рік у Мадриді.

29 листопада — у вухах навушники, лицем до стіни. Ніхто не чіпайте! Не хочу... Нічого не хочу. Уже не телефоную Андрієві.

Перед очима — Руська. «Тварюка...» — шепочу. Поряд із ліжком — мама: «Чогось хочеш, доню?» «Додому йди!» — відповідаю недобро. «Лікар сказав: сьогодні всі результати будуть готові. І біопсія, і МРТ... Піду дізнаюся...» Мама виходить із палати, повертається за мить: перестріла лікаря. Сьогодні — операційний день, тож із моїм діагнозом розбиратимуться завтра. «Іди додому, я спатиму», — брешу. Мама киває: «Добре, добре... Завтра, може, зранку затримаюся... Григорію Івановичу треба допомогти, бо в нього поперек...» Іди вже, мамо! Мама біжить геть. Спиною на ноги, суну в коридор, завмираю біля вікна. Не бачити нікого... Завтра — день Х. Мені про мене все розкажуть. Бо сама нічого не знаю про себе! Нічого! Як це? Це ж я! Чому я сама не знаю про свої хвороби? Може, мене хтось зурочив? Руська! Може, сама себе зурочила? Було ж... Усім брехала, що хвора на рак, аби позичити грошей на сексуальну білизну й махнути з Арсеном до Криму. От і добалакалася... Завтра... День Х. Якщо скажуть: «Звичайна міома», — то не втішить.

30 листопада — мами ще нема. Ранок. Виходжу в коридор, помічаю в самому його кінці знайому постать. Луцик? Не бачить мене, прослизає до ординаторської, де засідають лікарі. У коридорі нікого. Ноги самі несуть до ледь причинених дверей. Чути кожне слово. Луцик ставить на стіл коньяк. «О! — каже лікар. — Дякую...» «То що... маємо?» — питає Луцик. «Прооперуємо — побачимо, — спокійно відказує лікар. — Поки діагностували міому, але деякі результати аналізів насторожують. Нещодавно подібний випадок був. Стовідсоткова міома, доброякісна, безпроблемна... А розрізали...» «Розумію, розумію... — метушливо відказує Луцик, нахиляється ближче до лікаря. — У мене прохання до вас». «Чим зможу...» — клянеться лікар. «Якщо під час операції виявиться, що перспективи... мало обнадійливі, то я б просив... щоби дівчина в лікарні залишилася. Розумієте? У нас така ситуація... Позавчора переселилися до нової квартири. Меблів нема. Ремонт у повному розпалі. Де ми її покладемо? І взагалі...» «Проблематично», — зізнається лікар. «Але ж бувають винятки!» — наполягає Луцик. «Бувають, однак...» «Ми віддячимо! — Луцик поспішає закріпити успіх. — Тільки заради дівчини. Що вдома? Голі стіни. А тут догляд, препарати, і погодують, і судно винесуть. Домовимося?» «Як я можу

вам відмовити, Григорію Івановичу? Але з психологічної точки зору для дівчини то буде важче, — чесно каже лікар. — За короткий час вона все зрозуміє...» Я біжу геть. Я вже все зрозуміла. Мамо... Чого ж радістю не поділилася?! Ти, значить, тепер у новій квартирі зі старим пердуном живеш?.. Ненавиджу! Ненавиджу...

Бібліотекарка з Ягодина єдина з усієї палати прокинулася. Сидить на ліжку, насторожено спостерігає за Майкою — влетіла, кидає речі в рюкзак, вдягається.

— Майє... Ви куди? — шепоче бібліотекарка тихо, щоби не побудити інших.

Майка мовчить. Сльози душать, не дають роздивитися, чи всі речі в рюкзак увіпхнула. Ще труси, футболки, а місця вже нема. Виймає з рюкзака книгу. Натомість — труси, футболки. Залишає на постелі Русьчин плеєр із навушниками, суне до бібліотекарки.

— «Фауст». У перекладі Пастернака. — Кладе книжку жінці на коліна.

— Мені?

— Вам. Одужуйте.

— А ви куди, Майє? Вас виписали?

Майка киває, вискакує з палати, молить Бога, щоби ніхто не трапився на шляху, бо загризе, переступить, далі піде.

Нікого нема. Сходами вниз. Вилітає з лікарні. На вулицю. Ну, все. Вільна... Куди? Однаково... Іде вулицею — що далі від лікарні, то тихіше. Врешті зупиняється, схлипує судомно. Куди?.. До гуртожитку? Нізащо! До мами з Луциком? Нізащо! До Андрія?

— Нізащо! — шепоче тоскно, серце стискається. — Сама...

Сідає на повалене дерево, що воно лежить при тротуарі, дістає гаманець. Скільки лишилося? Мама тягала з гаманця весь час, бо, казала, у них із Луциком зараз немає, а треба і медсестрам за уколи дати, і санітарці, і лікарю... У гаманці без десятки тисяча. Майка намагається пригадати: а було скільки? Не пам'ятає.

Несподівано дзвонить мобільний. Мама. Майка відрубає дзвінок, виймає з мобільного картку, ламає навпіл, кидає під ноги. Отак... Усе! Пропадять ви... Живіть... у новій квартирі...

Підводиться, суне далі. Куди? Однаково...

За годину спустошеної ходи сили йдуть у землю, та Майка вперто суне далі — Мельникова, Бабин Яр, телевежа. Попереду — офіс «Гібралтару», Львівська площа і Ярославів Вал. Чому навіть відчайдушні шляхи ведуть туди, де раніше на неї чекали? Наштовхується поглядом на кав'ярню з намальованою коричневою чашкою на вітринному склі — треба перепочити. Сідає за столик.

— Чорного чаю. Тут палити можна?

Можна... Гарячий чай розтоплює застиглий відчай, сльози течуть по щоках. Майка витирає їх долонею, втуплюється в чашку, щоби не помічати здивованих поглядів двох молодиків за сусіднім столиком. До гуртожитку піде... Десь там поряд волоцюги знайомі. Приб'ється до них. Скаже: «Не женіть, трохи грошей маю». Вони не кинуть. Тягнутимуть, навіть коли впаде. У ніс — мерзенний запах, що він ішов від п'яної баби, її супутників. Скоти... Усі скоти. Нікого не бачити. Ніколи...

Роззирається: люди, люди... Підводиться рвучко. Лишає на столі тридцять гривень і знову виходить на вулицю.

Тут, у сірому від холоду й мокрого снігу дні волоцюжки вже не здаються такими скотами. Будь-кому кілька днів походити містом — без їжі, теплої води у крані, без дивана і даху над головою — усі б так тхнули! Їй скільки сил вистачить іти?.. Вона тхнутиме, коли впаде?

Попереду офіс «Гібралтару». Ні, тільки не туди. Повертає ліворуч, брєохає мокрим снігом. За годину важкого шляху опиняється на Ярославовому Валі. Може, це доля?

Ось і знайомий поважний дім з історією і мансардою. У майстерні хірурга-художника Славка любляють говорити про соціалізм у чистому вигляді й знецінення вічних істин. Суне сходами нагору. Нащо теорії?.. Поможіть. Дайте їй трохи практики...

Славко відчиняє двері, Майка спустошено констатує подумки: з майстерні не доносяться збуджені голоси, сплять троцькісти по норах. Хазяїн сам. Зітхає:

— Знаю...

Відступає на крок, жестом пропонує Майці: «Заходь».

— Ні... Я тут... На хвилинку. — Товчеться в передпокої, дивиться на Славка благально. — Ви мене тільки вислухайте, пане Славко.

— Чекай. Ти ж ніби в лікарні лежати маєш?

— До вас прийшла.

— Кажи...

— У мене пухлина. Боюся в лікарні залишатися. Не вірю їм усім! Вам вірю. Зробіть щось. Прооперуйте, ви ж теж хірург... Ви могли б... — Майка кліпає повіками, дивиться Славкові в очі. — Я... гроші маю.

— Так... — Хірург супиться, роззирається з прикрістю, вказує на майстерню. — Ходімо, чого у дверях стояти? Чаю заварю, побалакаємо.

Майка не встигає відповісти. Двері кухні відчиняються, у коридор виходить Андрій.

— Кого на порозі тримаєш?.. — Усміхається на ходу, бачить Майку. Зупиняється, кидає на Славка роздратований погляд.

Славко чухає потилицю, знизує плечима: мовляв, а я при чому?!

— Ну... Поговоріть, якщо так, — буркає, зникає в майстерні.

У коридорі зависає така важка тиша — стеля гнеться. Майка прилипла спиною до стіни, очі блукають підлогою, нашттовхуються на Андрієві кросівки. «Де босі ступні?» — думає безпорадно. Андрій мовчить. О, так... Він уміє витримати паузу. Майці байдуже. Майці не до ігор у мовчанку. Майка хоче впасти в Андрієві обійми, бо це єдине місце на землі, де вона забуває про все. Схлипує. Ступає крок до нього.

— Майє! — чітко вимовляє Андрій.

Майка зупиняється, дивиться на нього здивовано: Рити вже нема?..

— Мені потрібен деякий час... — продовжує Андрій так само чітко. Відступає на крок, риється в кишені, дістає щось, кладе Майці до кишені. — Маю все обдумати. Прийняти виважене рішення. Зателефоную. Домовилися?..

Майка не чує. Рити нема?.. Штовхає двері, вибігає з квартири, сходами вниз.

— Ні, ну ти поц! — чує голос Славка. Хірург виходить на сходовий майданчик, гукає: — Майє! Стій! Повернися...

Майка задихається від сліз, біжить геть: сходами, двором, вулицею аж доти, доки сили не полишають остаточно. «Майє!» — звучить у вухах голос Андрія.

У ніч із тридцятого листопада на перше грудня Вітка під'їхала до найманої однокімнатної квартири на Воскресенці рівно опівночі, бо ресторан того дня зарезервували для бенкету на честь шістдесятиріччя якогось чиновника — компанія зібралася чимала, але на диво спокійна, навіть нудна. Ніхто не дебоширив, не бив посуду, не хапав офіціанток за сідниці. Напилися-наїлися, потанцювали трохи, рівно об одинадцятій підірвалися і залишили місце гулянки. Вітка з подругами-офіціантками посуд зі столів зібрала, скатертини в мішки поскладала, тихцем вискочила, хоч дівчата пропонували по п'ятдесят грамів. Та Вітку чекала інша забава — кухар Важа, що він хоч і був одруженим і навіть багатодітним, та у свої тридцять вісім інтересу до інших жінок не втратив, зиркав на них орлиним оком і якимось дозиркався до того, що опинився у Вітчиній постелі. І так припала грузинові до душі худа білява матюклива Вітка, що вже кілька місяців поспіль при найменшій нагоді Важа мчав додому до колежанки по ресторанній важкій праці. Коли їхні зміни збігалися, після роботи Важа відганяв свій старий «Мерс» за квартал від ресторану, терпляче очікував на коханку. Хвилин десять цілувалися в автівці, а от сексом там займатися не наважувалися — їхали до Вітчиної квартири.

Тої ночі теж усе йшло по накатаній. Відпахали, націлувалися, поїхали до Вітки. Піднялися на третій поверх, дивляться — під дверима дівчина на рюкзаку сидить. Скрутилася — носом у коліна.

— Е... Наркоманка... — сказав Важа.

Вітка дівчину ногою буцнула — та підняла розпухле від сліз лице.

— Гіля? — здивувалася Вітка.

От, що й казати — пропав секс. Удвох із Важею заволокли Майку до квартири, всадили в крісло. Вітка на коханця винувато зиркнула, плечима знизала.

— Ну куди я її?! Давай уже якимось іншим разом, — прошепотіла.

Засмучений Важа поїхав додому законною дружиною втішатися. Вітка всілася на килим навпроти крісла, у якому

байдужим бовваном сиділа Майка, затисла зубами тонку цигирку, запалила...

— Що, Гілю? У дупу припекло? Як тобі срака, одразу про мене згадуєш! А як усе кльово — так: «Ой, Вітко, не можу говорити, перетелефонуй, я зараз така зайнята...»

Майка підвела на подругу сірі виплакані очі.

— Вітко... Можна я в тебе...

— Що?! Поживеш?

— Помру...

Під ранок у всьому будинку світилися тільки вікна Вітчиної квартири. Сиділи на килимі, пили ірландський віскі «Джеймсон», що його Вітка вкрала з ресторану.

— Суки! Блін, я херею! Які всі суки! Ненавиджу Київ. Прикинь! До малого їздила й до гінеколога в Генічеську пішла. Ерозію припекти треба було. Так там мені за двадцятку й пляшку все зробили, а тут, падлюки, сто баксів вимагали. Не, ну не виродки?! А в ресторані в нас... Посудомийку одну виперли. А за що? Дізналися, що рік тому з в'язниці звільнилася. У співмешканця дур знайшли, ну, і її... Як співучасницю. Така тьотка класна. Тиха, як миша. Драїла той посуд, аж гай гудів. Так плакала, благала — не виганяйте, у мене дітей двійко... Хазяїн, падла, морду скривив: «У нас порядний заклад...» Підар! А сам морожену польську свинину за свіжак видає! — Вітка насупилася. — Ей! Гілю! Ти мене слухай! Брежуть вони! Кого ти слухаєш? Та вони без грошей і не перднуть! Ти не смикайся! Усе, блін, зробимо! У нас бармен один працює... Так його матінці лікарі сказали: «Усе, тьотю, складайте ласти». А вона до Сінгапуру поїхала. Таке, каже, диво. Така країна... У лікарнях обладнання суперове, лікарі круті, ціни нормальні. Щось їй там зробили — нічого, бігає. А в нас би вже... Та кому ми тут всралися?..

— Вітко... У мене немає грошей... — розсміялася п'яна всмерть Майка.

— У мене є! — запевнила така ж п'яна Вітка. Стала рачки, поплазувала до дивана, полізла рукою кудись під оббивку, витягла на світ Божий стареньку косметичку з пістрявої тканини. Всілася з нею поряд із Майкою, відкрила, витягла жменю зелені.

— Ти зрозуміла? Три тисячі баксів! На автівку збираю. Буду розсікати... Потім... — Вітка склала бакси в косметичку, тицьнула Майці. — На!

— А-а-а... Не ти одна добра... Щас! — Майка потяглася до пуховичка, що він валявся на кріслі, дістала з кишені скручені трубочкою купюри. — Коханий дав... Мама не дала, бо нову квартиру з дідом обставляють, брехала, що геть без грошей, а коханий — щедрий...

Розправила, перерахувала, зайшлася істеричним сміхом.

— Дев'ятсот гривень...

— Суки! Кажу ж — такі всі суки, повбивала б!

— Вітко... — Майка чомусь протверезіла вмить. Глянула на подругу. — Ти мене не виженеш?

— За кого ти мене маєш, Гілю? — образилася Вітка.

Відрубалися — до вечора спали, бо у Вітки першого грудня вихідний був. Під вечір очунали, зібрали з килима порожні пляшки, недопалки, гривні й бакси.

— Гіль... Я про Сінгапур серйозно, — Вітка ще ледь язиком совала.

— Сховай... — тоскно відповіла Майка.

Перерахувала всі свої гривні.

— Тисяча вісімсот... — прошепотіла. — Поховаєш мене. На ці гроші. Скажеш, щоби спалили. Добре? — Подумала трохи. — Ні... Знеболювального накуплю. «Но-шпи» і ще... У мене записано... Жінки в лікарні порадили...

— Ходімо, зараз купимо. Аптека за рогом. Мізки провітримо, бо щось я геть із котушок. І цигарки в мене скінчилися, — сказала Вітка. — Ти як? Не проти?

Взаємність — куди без неї. Не може людина тепло ставитися до смерті, бо і смерть до людини ставиться завжди холодно.

Майка стала лякатися слів. Варто було Вітці ляпнути «скінчилися», «фініш», «край», напружувалася, наче то про неї. Та Вітка не надокучала: зранку до ночі батрачила, уночі притягала до квартири на Воскресенці ресторанні недоїдки, усе намагалася Майку нагодувати, та Майці не ліз шмат у горло. Худла. Сиділа каменем на розкладному кріслі.

— Знову не виходила? — питала Вітка.

«Ні», — мотіляла косами Майка.

Одного дня Вітка дістала ноутбук із шафи.

— На! Хоч приколів якихось подивишся в Інтернеті. Я на ньому не вмію. Ще не навчилася.

— Навіщо тобі ноутбук?

— А крадений... За копійки продавали. Чого ж не взяти? Буду колись оголошення в ньому розміщувати.

— Які оголошення?

— Про продаж сарафанів. Я ж тобі казала. Купила швейну машинку крадену... за копійки. Колись сарафани шитиму, через Інтернет продаватиму.

Того дня Майка таки вийшла з дому. Відшукала сервісний центр «Київстара», купила модем для підключення до Інтернету, нову картку з номером для свого мобільного. От і знайшла справу. До ночі проколупалася, поки активувала послугу доступу до всесвітньої мережі, занурилася в Інтернет і не з приколів почала, набрала в пошуку — «гінекологічні онкозахворювання». Мережа виплюнула мільйон страшилок. Коли Вітка повернулася додому, Майка ледь дихала: низ живота розболівся несподівано і так сильно, ворухнутися не могла.

— Що? Зле?

— Пігулку дай... — попросила Майка.

Вітка виявилася не зі слабких. Не шарахалася від Майки, не лякалася, — прийняла і подругу, і новину про її біду, — тепер тягла неметушливо, спокійно. Не вдягала скорботної маски, не намагалася змусити робити щось на свій розсуд.

— Так, спокійно, без паніки. — Простягнула Майці пігулку, склянку з водою. — Пий... Аби ти знала, чого я через тебе навчилася...

— Чого?

— Та чого — трахатися в «Мерседесі»! Прикинь?!

— Це як? — Майці стало смішно.

— Нє, нормально? Вона ще либиться?!

— Вітка — така ти прибацана. — Майка забула про живіт. От завжди так із тою Віткою: щось як утне, і сміх і гріх.

— Сама прибацана! Ти Важу пам'ятаєш?

— А-а-а... Так он чого він тебе додому проводжав...

— Смішно їй! Думаєш, легко на задньому сидінні... Як та каракатиця, вигинаюся. Ніякого кайфу.

— Співчуваю...

— А головне — води нема!

— Якої води?

— Помитися! Блін! Паперовими рушниками... Як те курвисько...

— Чуєш... А давай я на вулиці гулятиму... Поки ви тут...

— Ні... Не хочу.

— Чому?

— Люблю екстрим... — сказала Вітка. — І холодно надворі дуже. Ти ж не виходила?

Не виходила. День минув, тиждень, другий... Вітчині жарти вже не викликали в Майки сміху. Дивилася з крісла на худу, виснажену важкою працею Вітку і раптом спіймала себе на думці, що геть не жаліє її. А чого її жаліти? Трахатиметься, сарафани шитиме, додому на море влітку поїде, а Майки вже... не буде? Чому Вітка робить вигляд, ніби нічого не відбувається? Не дратується через вічно розкладене посеред єдиної кімнатки крісло, недопалки в тарілці, брудні чашки, що Майка лишає їх у кухні на столі?.. І про матір того бармена, що її в Сінгапурі вилікували, більше не згадує? Шкода стало грошків?.. Підла...

Під кінець третього тижня перебування в чотирьох стінах дах не витримав. Скрутилася на кріслі, вила тихо, сльози потоком...

— Не хочу... Не хочу...

Підхопилася, побігла до ванної — знайшла мотузку, так-сяк зліпила петлю, прикріпила один кінець мотузки до вішака над ванною, накинула петлю на шию... Сіла у ванну і заплакала... Там її Вітка і знайшла, коли повернулася з роботи опівночі.

— Здурила?! — вхопила Майку за шкірку, потягла з ванної, біла по щоках — розгнівалася, аж плювалася од люті.

Майка не відбивалася. Хиталася, як деревце від вітру, дивилася Вітці в очі.

— Бий... Бий... — шепотіла затято. — Хоч убий...

— Блін, а я ще хотіла її саму тут залишити! — Вітка відкрила пляшку пива, закурила — сиділа на килимі, на Майку не дивилася. — Ні, ну хіба не запахло?..

Майчині щоки горіли, усередині тремтіло щось огидне-страхітливе. Схлипнула. Упала на килим поряд із Віткою.

— Намилилася кудись?

— Ну, так Новий рік... — роздратовано буркнула Вітка.

— Куди?

— Тобі не однаково?!

— Та кажи...

— У Карпати... З Важею. Прикинь — на халяву! Тиждень могла б кайфувати. Ти на лижах колись каталася?

— Ні...

— І я! У Карпатах зараз снігу навалило. Важа на тиждень кімнату з харчуванням зняв. У Яблуницях. А ти...

— Я... не буду більше.

— Хто тобі повірить? Геть із глузду з'їхала!

— Я не буду...

— Ця хата — не моя! Ти б тут повісилася, а мені хазяйці що казати? Хочеш, щоби мене потім менти тягали?!

— Я не буду! — крикнула Майка.

Вітка зиркнула на подругу роздратовано.

— Ну, не знаю... Ти сама... як?

— Краще за всіх!

— Не звалишся тут, поки мене не буде?

— Як захочу повіситися, знайду дерево!

— Ти ще мене переживеш, Гілю, — сказала Вітка. — От побачиш...

Майка не відповіла — тремтіла од ненависті: Карпати, лижі... Підла! Не хочу тебе бачити! Не хочу...

Зарилася лицем у подушку, не відізналася, коли Вітка товкла про рулет із курятини, який поцупила для подруги на кухні. Не відповіла, коли Вітка вляглася на диван, зізналася, що Важа — перший чоловік у її житті, який турбується й допомагає, а не тільки трахає в «Мерседесі».

— Одна біда — одружений, — зітхнула. — Може, ще розведеться?.. А? Гілю! Ти спиш?

Не розплющила очей, коли вранці Вітка збиралася на роботу, совалася по кімнаті, бурчала щось.

І тільки коли Вітка вискочила з дому, розплющила очі, сіла на кріслі.

— Не хочу нікого бачити! Нікого... — повторювала затято.

Підтягнула до себе ноутбук, увімкнула й дуже сильно захотіла туди, де лагідне сонце дарує забуття, а не випаляє до кісток: на Гоа, приміром. І щоби там не було людей.

Того дня і нашттовхнулася в Інтернеті на білу хатинку посеред здичавілих груш. Світлину хтось зробив улітку: у сонячному сяйві біленька хата посеред зеленого буяння виглядала казковим барлогом чарівника, що в нього на даху селяться лелеки, на порозі зранку хтось лишає свіже молоко, а по обіді з лісу до огорожі приходять граціозні олені з маленькими оленятами. І ружі... І соняшники...

— За три куплю! — гарячково видихнула незнайомому дядькові на тому кінці дроту. — Якщо до Різдва...

Кинула трубку, впала на підлогу — мацала-мацала під диваном: де та Вітчина схованка?! Тільки б знайти! Зопріла, знесилилася, живіт розболівся — лягти б! — та Майка вперто продовжувала обстежувати диван. Врешті здогадалася подивитися під дерев'яним бильцем. Джекпот! Витягла стару косметичку, перерахувала — три тисячі баксів.

— Тільки б дядько погодився! — Тремтіла од незрозумілих, істеричних почуттів. Обережно поклала гроші в схованку, впала на крісло — перед очима біла хатка.

Вітка одразу помітила зміни в поведінці подруги: пожвавішала, ковтала пігулки, ішла кудись, Вітку із собою не кликала.

— Тобі краще?

— Печива купила. «Зоологічного». Захотілося.

— То їж!

— Згодом...

— Гілю... Тобі краще? — Вітка підійшла ближче до Майки, в очі заглядала. — Блін! Приємно дивитися! Може, з нами в Карпати?

— Ні, що ти... Я тут... Можна? Я... не вішатимуся.

— А я ж тобі казала... Минеться! — усміхнулася Вітка.

— Ви їдете... коли?

— Другого січня. Дев'ятого повернемося.

— Круто! — Майка напружилася, не витримала — кинула розгублений погляд на диван. Хоч би Вітка гроші не забрала!

— Дзвонитиму тобі щодня.

— Не переймайся. Я в нормі.

— Та щось ти аж занадто в нормі, — сказала Вітка. — Наркоту якусь стала пити?

— Ні...

— Не бреш! Бігаєш кудись. Очі блищать, смикаєшся.

Майка впала на крісло, відвернулася. «Їдь, їдь, їдь!» — бісилася подумки.

Другого січня Вітка рвонула в Карпати. За два дні Майка спустошила Вітчину косметичку й купила хату в Капулетцях. Ще за три дні запхала в рюкзак свої речі і вийшла з Вітчиної квартири на Воскресенці. Посеред кімнати лишилося розкладене крісло, порожні Майчина сумка й Вітчина косметичка.

Записки не лишала: хіба мертві перед живими вибачаються?..

4

В останні дні лютого Лупин хутір занесло по вікна — з теплого тапчана Майка бачила, як від важкого мокрого снігу ламалися гілки старих груш, падали на огорожу. Огорожа похилилася — і крукові не сісти: завалиться разом із нею. Кружляв над Майчиним обійстям, крукав роздратовано. Врешті знайшов місце — опустився на грушу, на уламки шиферу поміж гілок, що вони слугували дахом Ісусу і Богоматері. Сидів над іконами, крутив головою, оцінював ситуацію блискучим чорним оком. А ситуація геть без кольору. Як той сніг.

— Може, лікаря з Добриків покликати? — Горох не відходив від дівчини: здійснив спробу втечі, повернувся добровільно, сам собі наказав: «Хай одужає, потім розберемося».

Та Майка ніяк не оклигувала. Температура нормальна, не кашляє вже, але й не підводиться. Лежить на тапчані — як та нитка, годі й питати, чи здорова, — тане.

— Ти — мої ліки, — одне йому. Ох, божевільна, трясця матері... І така халепа — як прошепоче оте: «Ти — мої ліки», Горохові тієї ж миті одне жадання — як псові на сучку... Що за маячня?.. «Цілитель», твою наліво...

— Та добре... — бурмоче знічено. — Але лікаря б однаково покликати...

— Нащо? Сніг розтане — я встану, — відказує Майка. — От побачиш...

Першого березня — почув Бог Горохові мордування — сніг розтанув: сонце як продралося крізь хмари, так і зависло над Лупиним хутором, ніби його хто гвіздками до небес прибив. На ніч божя рука закривала важку чорну завісу, а зранку — блим! — знову сонце сяє, тепло несе. Пташки розцвірінчалися — за різноголосим галасом крукання не розчути.

— Весна... — Майка сиділа на ганку, підставляла під сонце бліде лице.

— Мань... Ти як? — Толя примостився поруч, дивився на дівчину з підозрою: то плаче, то скаче, як її зрозуміти?

— Два місяці вже на хуторі... — відповіла. — Іду на рекорд. Весна...

— Мені в Капулетці треба, — попросився Горох. — Робота є... Дах підремонтувати. Зароблю трохи. Для нас...

Майка глянула на кульгавого збентежено.

— Та добре... — відповіла Толиними словами.

— Харчі... Є все. Ти їж хоч щось. Бо то дурне: готуємо й викидаємо, готуємо й викидаємо — хоч свиню заводь. Круки он... привчилися. Зранку сидять, очікують.

— Та добре, — повторила Майка.

— І топи... Не сиди в морозі.

— Весна ж... — усміхнулася.

— Топитимеш?

— А ти надовго?

— З тиждень із тим дахом колупатимуся.

— Топитиму.

І хоч Тольчине серце віщувало — утне щось! — зібрався, поїхав, бо вже останні гроші на ту Маню витратив, а треба ж і далі якось жити.

Майка наїлася пігулок — тинялася двором, наче вперше його бачила: без снігу таке все незнайоме, нове. Онде під уламками господарського двору, що він увесь на дрова пішов, сухий хміль обплів і кущі, і дерева. А кущі — та це ж малина! Під старими

грушами здичавіла полуниця зелене листя розправила, виноград під хатою. На городі, що він на луг дивиться, під сухим коричневим бадиллям зелений килим ніжний. Чи бадилля повиривати?

— Привіт, Ілюзіє...

Санджив іде двором, як власним. От нема їм тут парканів — усюди люди...

— Город розчищаєш?

— Щось буде... — Майка знизує плечима, дивиться на невелику купу сухого бур'яну під ногами: легко висмикується. Так легко, що в серці проростає надія: картоплю посадити... Чи квіти... Чи щось таке, щоби воно аж на осінь вродило. І дочекатися... Зібрати восени врожай... Уже третій місяць після втечі жива...

— Я з проханням до тебе. — Санджив стає поряд із Майкою, дере сухий бур'ян із землі. — Хауса мого зможеш нагодувати?

Звучить, як знущання!

— Чим? Власними грудьми?

Санджив усміхається іронічно.

— Риби у ставку наловив.

— На твоєму боці вулиці сусідів повно. Троянов, Уляна...

— Уляна в Київ свічки повезла. Валерій Михайлович уже тиждень на конференції в Харкові. І мені треба від'їхати.

— Куди? В інші виміри?

Санджив не дратується, рве бур'ян.

— У Трахтемирів...

— Що там?

— Місце сили...

— Заслаб?

— Друзі збираються. І я не проти підживитися. — Санджив дивиться на Майку. — То як?

— Я до твого чудовиська й підійти побоюся.

— Лишу рибу для нього в сараї на поличці. Щоби миші не дісталися. Відчиниш двері, поставиш миску з рибою в коридорчику. Тільки двері не забудь зачинити, бо Хаус кине́ться мене шукати.

— Серйозно?

— Так. Коли я вдома, Хаус живе своїм життям, полює на подвір'ї, на луках, а коли їду... кидається навздогін. Уже було...

— Це я сама-самісінька на весь хутір лишаюся? — врешті допетрала Майка.

— Тебе оповиватимуть мої добрі думки, — заспокоїв Санджив.

До сутінків Майка товклася на городі, та що нижче сонце схиляло голівку обрію на плече, то менше сподівалася на ефемерну Сандживову підтримку. До хати ноги не несли — з городу все навкруги видно, а з вікна що? Підкрадеться злодюжка якийсь — кричи не кричи — заріже! Страх сили забрав. У животі — камінь.

— Пігулку... — Попленталася до хати, роззиралася: нікого?

Нікого. Витягла з рюкзака целофановий пакет із ліками, мало не розревлася, бо — пастка! — у пакеті тільки порожні упаковки від пігулок. Блін... Блін! Могла б Уляну попросити пігулки привезти, Толю, Санджива... І Троянова. Кинулася Горохові дзвонити: ні фіга, «абонент поза зоною». А інших телефонів у Майки немає.

— Дідько! Не хочу... — Розшматувала пакет, упала на тапчан.

Аж під вікном — хресь. Як підскочила — і про живіт забула.

— Хто там?! — гукнула в чорну ніч.

Нікого. Ухопила ніж, посунула надвір.

— Хто тут?! — Трусилася, вдивлялася в темряву. — Гей! Чуєте?

Обійшла хату, вийшла на доріжку — навпроти темні вікна Уляниної хати, Троянова, Санджива. Сусідських обійсть не видно — ніч надто темна. Та вони там, є... Для ілюзорного спокою вистачало одного — бачити світло в тих вікнах.

Посунула на інший бік вулиці. Дійшла до Сандживової хати: у Сашка переночує. З Хаусом! Який ідіот наважиться в клітку з хижою дикою кішкою ввійти? А Майка з тварюкою якимось до ранку перетовчється. Риби побільше взяти, хай жере, вона ж екологічно чиста. Ліхтарик, дурепа, забула, та повертатися не стала — страшно. Навпомацки знайшла в сараї рибу, півгодини шукала ключ від Сандживової оселі, який він лишив під виноградом, загубила ніж...

— Та де?! — психонула.

Ніч підіграла хижими звуками — рухайся, дівко!

— Є! — Вскочила до Сандживової хати, зачинила двері, перечепилася через щось тверде, мов колода, знайшла ліхтар, увімкнула, роззирнулася безпорадно. — Хаусе... Ти де? Я тобі поїсти принесла...

Тварюка не виказала себе жодним звуком.

— Хаусе... — Майка пішла по кімнаті, заглядала у всі дірки. — Вилазь, котяро. Чуєш?

Відіззався камінь у животі. Прибав Майку до підлоги. Скрутилася, руки до живота, безпорадно дивилася на полицю з пляшками: у кожній різні трав'яні настійки. А просто знеболювальних пігулок не міг залишити?

— Екопоселенець хріновий... — прошепотіла глухо.

У відповідь — плив! Поряд із Майкою з нізвідки виник Хаус — завмер, витягнув шию: їв гостю холодними жовтими очима.

— Блін... Ти ще! — Майка напружилася, аж жилка на скроні затремтіла.

Хаус раптом роззявив пащу, зашипів, хвіст сторчма. Ступив до Майки крок.

— Ні! Благаю... — Майка завмерла на боку, затулила лице руками. Кляла себе останніми словами: знайшла безпечний кут, дурепа! Мало їй дірок від Хаусових зубів на долоні?! І риба десь під дверима валяється! А рипатися зайве — як учепиться...

Від Хауса тхнуло мерзенно — з того, що запах ударив Майці в ніс, зрозуміла: кіт зовсім поряд. Обійшов дівчину, обнюхав, тицьнувся мордою в живіт: Майка мимоволі трохи розігнула підігнуті до живота коліна. Кіт обнюхав Майчин живіт, привалився до нього важкою тушею. І враз стало тепло: від Хауса пашило, як від грубки. Майку огорнуло незнайоме відчуття: біль пульсував і дратувався, не хотів іти, та щось дуже і міцне гнало його безжально — за хвилину біль стих, за п'ять щез. Майка поворухнутися боялася.

— Дякую... Дякую, — шепотіла, мов божевільна. — Не йди... Дякую...

Кіт грів Майчин живіт до самого ранку — не ворухився, не сіпався, тільки миттєво розплющував холодні жовті очі, варто було Майці зітхнути чи спробувати розім'яти занімілі кінцівки.

Коли над Лупиним хутором зійшло сонце, Хаус відірвався від теплого Майчиного живота, спокійно пішов до дверей, біля яких валялася риба, — за хвилину й лусочки не лишилося.

Майка сиділа на циновці, заворожено спостерігала за хижакom — наївся, ходив колами, наче роздумував, де відіспатися.

— Хаусе... Ти врятував мене? Хоч знак якийсь дай...

Кіт і голови не повернув. Зник у коридорчику, і скільки потім Майка не шукала його, так і не знайшла: тільки й помітила діру в стелі, через яку Хаус цілком міг втрапити на горище.

— Я ще прийду сьогодні! Їсти тобі принесу! — гукнула в бік горища.

Вийшла надвір — сонце, трава попробивалася. Живіт не болить. Зовсім!

— Знеболювального купити, поки на ногах стою, — маякнув здоровий глузд. Згадала про Хауса. — Про всяк випадок, — додала, аби не розвінчати надію.

Микола Галаган вкрай собою гордився. І як не пишатися: можна сказати, нову лікувальну процедуру від чоловічої немочі винайшов. Сам тільки один раз на голу дівку глянув, а як згадає, і досі жінку по ліжку ганяє, як сидорову козу, аж та благає інколи: «Та вже досить, Миколо!»

— А ти як, куме? — Реп'яха діставав.

— Нормально... — Петро не надто на ті теми балакучий. Знай біля «Волги» вошкається: вже до пофарбування підготував, погрунтував кузов, усе думав, яким кольором кохану автівку розрадити.

— Томка задоволена? — не відставав Галаган.

— Не скаржиться, — буркнув Петро, на автівку дивиться. — А що, куме... Може, мені «Волгу» блакитною зробити? Чи чорною?

— А де фарбуватимеш?

— У хлопців у Добриках.

— Так у них, крім їдучої зелені, інших фарб немає, — засмутив кума Галаган.

— То сам куплю, якої забажаю. Як думаєш, хай блакитною буде?

— Як на мене, то така... знаєш, сіра... Як кролі перед линькою.

Тьху ти! Реп'ях роздратувався. Навіть намішав різних акрилових фарб, що їх у сараї повно — на денці у кожній банці. Узяв лист фанери, намалював різнокольорових смуг, до капота прикладав: який колір автівці личитиме?.. Врешті зупинився на темно-синьому, бо дуже вже виграшно блискучий металевий олень на синьому тлі виглядав.

Кинувся дзвонити хлопцям, які тримали автомайстерню в Добриках, — ніякого зв'язку. Наче повиздихали, кляті. Сам зібрався в Добрики їхати, а тут Тома.

— Разом поїдемо, — обрадувала. — Мені два ящики горілки для магазину мають автобусом передати.

І чого його вдвох теліпатися? Реп'ях уявив, як наб'є дупу на задньому незручному сидінні моторолера, яким Тома моталася по району заради процвітання бізнесу.

— Давай уже сама... І до хлопців у майстерню зазирни. Спитай, які фарби мають. Я тобі зразок дам... Тої, що мені підходить.

Тома змінилася. Тривожні події зими, коли чоловік раптом заслаб по чоловічій лінії, трагічний ходив, ніби щойно з хреста зняли, і все на стрес в організмі жалівся, змусили Тому критично глянути на саму себе. І хоч недоліків не знайшла, — та до такої Томи черга б вишикувалася, якби вона крикнула: «Вільна жінка!» — голосом касирки, що вона справно горлає: «Вільна каса!» — усе ж таки стала м'якшою. «Я тепер кошенятко твоє!» — зізналася якось Петрові саме тої миті, коли притисла його до дивана своїми ста кілограмами. Спробував би посперечатися...

— А ти чим такий зайнятий? — спитала чоловіка, хоч і хотіла просто погодитися: «Добре, заїду до хлопців, чи не проблема».

— Город переорю, — кивнув Реп'ях у бік рівного клаптика землі за хатою. Навіть витяг мотоплуг із майстерні.

Ну, то святе. Тома вкинула до торби зразок кольору, — темно-синю фанерку, — осідлала моторолер. За хвилину загальмувала біля магазину, щоби прихопити тару, яку мала віддавати щоразу, коли отримувала свіжу горілку.

Справ на мить, а тут тобі забава. Біля магазину Полкан *проститутці* з Лупиного хутора допит вчиняє, бо ходив туди-сюди вулицею, ногу після перелому розробляв й узрів дівчину, до якої він ще від Різдва навідатися збирався. І чого ж його не скористатися можливістю й службове натхнення не освіжити? Так завзято почав — баби з дворів повиходили.

— Ім'я! Прізвище! — гримнув. — Ну?! Чого мовчимо?!

Майка не відповіла. Закліпала оченятами — сльози підступили, хоч хотілося, як матюклива Вітка вміла, обляяти грубого пузатого дядька, що Майка його вперше бачила.

— Чого це я маю називати вам своє ім'я? І прізвище? Хто ви такий?

— Я?! Та я тут усе! — ще дужче гримнув Полкан. Образився: «Бля, маєш! У рідних Капулетцях уже треба пояснювати, хто такий Полукан!»

— Посвідчення покажіть. Що головний... — сказала Майка.

— Вітя — дільничний наш. — До місця події пришкандибала баба Горпина, Полканова Зоя припхалася.

— Який я вам, бабо, Вітя? — психонув Полкан. — Віктор Палич! — На Майку оченятами стрільнув. — Як звешся?

— Я щось порушила? — наїжачилася Майка.

— Вітю, борщ стигне! — Полканова Зоя чоловіків норів знала, тож намагалася мінімізувати потенційні втрати нервової системи: і Полканові, і оточуючих.

— Та цить ти зі своїм борщем! — розлютився Полкан. На Майку пішов. — Та-а-а-к... Зараз будемо розбиратися. Це ти в Реп'яха хату на Лупиному хуторі купила? Що в Капулетцях забула? Винюхуєш щось?

Тома з'явилася на місці забави саме тієї миті, коли запопадливий Полкан випитував, скільки грошей Майка виклала за хату.

— А це тобі для чого?! — обурилася. Трясця матері! Ще не вистачало на все село роздзвонити, скільки грошків у Реп'яхів завелось.

— Маю перевірити, чи всі податки сплатила, — пояснив рішучий Полкан.

— Хіба ти податкова?

— Я — все!

— А справді... Що ти в Капулетцях робиш? — встряла баба Горпина. Роздивлялася дівчину підсліпуватими оченятами: ох, і худа, бліда... Плюнь — упаде.

— Аптеку шукаю...

— У нас тільки супермаркет Томин... Один на все село, — розсміялася Зоя.

— Гандони скінчилися? — в'ївся Полкан.

— Ох, Вітька, нема в тебе совісті! — раптом стала на захист Майки баба Горпина. — Ти ж глянь — щось вона... — До Майки підійшла. — Тобі зле, дитино?

Тома й собі на ту *проститутку* уважніше зиркнула, навіть забула, що Майка її колись коровою обізвала. «На курку хвору схожа, — вразилася. — Коли та курка лежить і тільки квокче, а пір'я вже з неї лізе...»

— Поїхали, — кинула. — До аптеки доведу.

Полкан було наказав усім стояти й не рухатися, та Тома на дільничного так зиркнула, враз зазбирався борщ їсти.

— Що, Томко, боїшся, дізнаюся, скільки ви з Петром грошків за хату виручили? — кинув наостанок, бо дивився в корінь.

— Я ще тебе, Полкане, не боялася! — відрізала Тома, наказала Майці сідати на заднє сидіння моторолера.

За сорок хвилин загальмували біля автостанції в Добриках. Тома збиралася пояснити дівчині: мовляв, кінець халяві, голубко, назад уже якось сама повертайся — та саме сонце яскравіше засяяло, і в тому світлі дівча ще жалюгіднішим видалося.

— А що це ти... не по сезону? — спитала Тома, бо Майка пріла в розстібнутому пуховичку, під ним футболка аж змокла.

— Не маю іншого одягу, — сказала Майка тоскно, роззирнулася. — Де тут аптека?

— За рогом біля базару. Оце прямо йди вулицею до тополь, потім ліворуч.

— Дякую... — Одразу ж і посунула. Ох, певно, щось її точить.

— Стій! — гукнула Тома, вказала на лаву під бузковими кущами. — Купуй, що там тобі треба, на лаві мене чекай. До Капулетців доведу.

— Дякую, — дивно, як здалося прискіпливій Томі, усміхнулося дівча, пішло собі геть.

А Томі в дупу пече: зацікавилася дівчиною, уже й *проституткою* її подумки не обзивала. Зателефонувала водієві, що той мав горілку до Добриків привезти, взнала, що затримується на годину, моторолер біля знайомої касирки на автостанції покинула, за дівчиною пішла.

Майка саме з аптеки виходила, пхала до рюкзака великий пакет із ліками.

— Ну, що? Усе знайшла?

— Та нібито... Я вас затримую?

— Де там! Ще годину маємо тут стирчати!

— Тут морозиво продається? — спитала Майка.

— Морозиво я тобі в Капулетцях продам. У мене краще, ніж тут, — заявила Тома. — А тут на базарі секонд нормальний є. Туди підемо. Сотню маєш? Вдягнешся по-людськи.

На вісімдесят гривень Майка купила яскраво-червону легку курточку з плащовки, два котонові реглани, джинси, десяток футболок по гривні і бейсболку, хоч Тома й казала, що бейсболка Майці геть не личить.

— І так на тобі лиця нема, а в тій шапці тільки ніс стирчить.

— І хай... — сказала Майка. Повеселішала. — Ви... вибачте, що я вас тоді коровою обізвала. — Ішли із секонду до автостанції, Майка нову вонючу куртку вдягла, пуховичок у руках несла. Ну, королева!

— Нічого, нічого... Підростеш — помудрішаєш, — саркастично усміхнулася Тома. — Зрозумієш, яке тіло чоловічій потрібне.

— Чоловічій однаково, яке в жінки тіло, — сказала Майка раптом.

— Ого! Та ти грамотна! — У Томиній душі прокинулася підозра. — І що? Чим заманюєш?

— Нічим...

— Нікого не маєш? — спитала Тома. — Правда? Ніхто до тебе не ходить?

Майка усміхнулася тоскно, знизала плечима.

— Чекаю, щоби олень біля двору зупинився...

Тома зиркнула на дівча, як на божевільне, перехрестилася подумки: боронь Боже, щоби і вона отак колись марила...

— Ти яких пігулок собі накупила? — спитала. — Від голови?..

— Та так...

Тома залишила Майку на лаві біля автостанції, подалася до автобуса, де вже чекав на неї водій із горілкою, потім мотнулася до автомайстерні з темно-синьою фанеркою, та все про дівчину думала: «Може, наркотичні пігулки ковтає? Якщо так, то дурна. Задорого пігулками травитися. Тутешні наркомани по аптеках не бігають,

коноплі й мак по чужих городах збирають. А може, просто хвора? Може... Одне зрозуміло: на таке охляле, худе нормальний чоловік не залізе. Хіба що, як у тому анекдоті: трахати й плакати».

Довезла Майку до Капулетців, продала їй морозива і шоколаду, повернулася додому. Настрій — наче за день храм божий власноруч збудувала.

— Нещастя те бачила, — сказала Петрові. — Що тепер у нашій хаті на Лупиному хуторі живе.

— І що? — насторожився Реп'ях.

— Та що! Думаю, не всі гроші ти мені за хату віддав, — ляпнула Тома й сама здивувалася дивному ланцюжку власних думок.

— То шукай! Може, знайдеш щось, — буркнув чоловік. — Ти за фарбу для «Волги» питала?

— Є в них синя... Яскрава така... Зразок дали. — Тома дістала із сумки пофарбовану залізну пластинку, поклала на стіл. — Гарний колір. Скажи?

Реп'ях підніс пластинку ближче до очей, роздивлявся зачудовано: гарно... Навіть краще, ніж темно-синій. Глибокий і ясний синій. Іншого не треба. І жінки йому іншої не треба. І хата в нього міцна. І донька — красуня, розумниця. І ще на «Волзі» кататимуться.

— Ох, люблю я тебе, Томо, — усміхнувся, як дурний.

Тома з подивом брови вигнула.

— Город не переорав?..

Толя Горох за тиждень встиг і город свій переорати, і на ремонті сусідського даху підзаробити, і в хаті трохи прибрати. Напивався три вечори поспіль, а сьомого березня згадав: завтра ж — Восьме березня. Може, Маньці чогось купити?..

За порадою пішов до Реп'яхової Томи.

— Що дівчині на восьме березня краще подарувати? — буркнув.

— А дівчина яка? Крута?

— *Городська...* — сказав Толя.

Тома повеселішала — врешті здихається подарункового набору, що вона його на Троєщинському базарі півроку тому здуру

купила за двісті гривень, сподівалася продати за триста, а то й чотириста, бо продавчиня клялася — чиста Франція!

— Де *городську* надібав? У Києві чи Чернігові? — спитала привітно.

— Вам не однаково?

— Ну, що ти за босота сільська?.. — співчутливо відказала Тома. — Що тобі незрозуміло, Только?! Як столична штучка, так їй фірму купуй, а як із Чернігова, то Франція для неї задорого. А в мене тільки фірма! Ось! Нюхай!

Тома оперативно дістала з дальньої полиці картонну коробку зі щасливою, мов із конопель, білявкою на кришці. Розчинила обережно, вийняла з коробки скляний флакон із парфумами, бризнула Гороху на зап'ясток.

— Нє, ти нюхай! А тут ще — дивись! — дезодорант, мило, пінка для душі й металевий шкребок для п'ят. Собі б залишила... — додала останній аргумент.

— Ну... І скільки? — Толя понюхав зап'ясток, знизав плечима.

— П'ятсот! — швидко проторохтіла Тома. — Тільки для тебе... За шістсот продавала.

— Ну, давайте... — погодився наївний Горох.

Тома на радощах файно упаковувала «чисту Францію» у сріблястий целофан, заклеїла скотчем. Хотіла було пляшку горілки Гороху подарувати, та передумала: і без неї зіп'ється. Бач... Дівчину врешті знайшов. Певно, таке ж непутяще.

— Квіти не забудь купити! — подарувала безплатну пораду.

Наступного дня зі світанком Толя Горох почистив зуби двічі, поголився файно, вдяг чисту футболку й шкарпетки, запхав у куртку подарунок. Хотілося прийти рано. Щоби Маня ще спала...

— Типу сюрприз... — пробурмотів.

Вийшов із хати, та не вулицею до потічка на Лупин хутір — городами попхався, бо чогось застидався. Ще зустріне когось...

Майка спала. У хаті тепло. Значить, топила. У каstrулі на столі узвар із сухофруктів, що їх Горох Майці мішок припхав. Печиво... Ну, хоч так... На мотузці над піччю одяг якийсь сушиться: футболки, джинси. Де вона їх надібала?

Підкинув у грубку, дістав упакований подарунок: мостив-мостив його на столі — і так, і сяк... Врешті знову сховав за пазуху,

сів на лаву навпроти тапчана, уважно зиркнув на дівчину й злякався. Тільки тиждень не бачилися, а вона щось... схудла ще більше, бліда така... Ніс загострився, щоки ввалилися. Не їсть же! І як їй те пояснити?!

Побачив під тапчаном прозорий целофановий пакет із ліками. Потягся було до нього, та Майка розплющила очі, побачила кульгавого, усміхнулася, простягнула до нього руки...

— Тиждень уже минув? — спитала, наче ніколи днів не рахувала.

Толя хотів був полізти за пазуху, та потягся до штанів.

— Щось я... скучив... — Скидав джинси, бурмотів знічено, бентежився: може, не треба? Лежить — під ковдрою її не видно.

— Я більше скучила... — прошепотіла Майка.

Горох зім'яв зопалу коробку з «чистою Францією» у куртці, кинув на підлогу. Вмостився поряд із Майкою на тапчані й не поклав важку долоню на маленькі груди, як зазвичай, — обійняв, притис до себе тендітне тіло, завмер на мить і раптом поцілував у вуста так гаряче й ніжно, що Майка застогнала, обхопила руками хлопцеву шию, увіп'ялася нігтями в Горохову спину.

— Щось мені тее... погано без тебе, — сказав Горох.

— А мені без тебе взагалі смерть, — прошепотіла Майка.

Гарний день стався. Кохалися до нестями, пили узвар, Толя наварив картоплі, змусив Майку їсти з квашеною капустою.

— Мань, ти вже на себе не схожа. Давай уже... Їж чи що...

— Як це — на себе не схожа? А на кого? — Майка давилася картоплею, дістала пігулку з пакета, проковтнула.

— На примару. Кидай уже цю хімію глушити. Молока тобі завтра принесу.

— Ага... Давай. Лиши його в глечики на ганку. Щоби я вийшла зранку — а на порозі молоко...

— Та добре... — кивнув. — Бачив — город трохи розчистила.

— Санджив допоміг. Посаджу всього-всього... Толю! Я цілий тиждень на хуторі сама була.

— А де інші ділися?

— Роз'їхалися у справах. Страшно... У Санджива ночувала кілька днів.

— Чому? У нього не страшно?

— У нього чудовисько живе...

— Кіт отой? Хаус?

— Охороняв мене. А вчора Уляна приїхала. І Троянов. Уляна мені печива «Зоологічного» привезла...

— Я теж... Ну... — Кульгавий поліз до куртки, дістав коробку у блискучій сріблястій обгортці. — З Міжнародним жіночим днем, Манюню...

Майка нюхала різкі, вонючі парфуми, роздивлялася мило, дезодорант...

— Подобається? — спитав кульгавий.

Майка глянула хлопцеві в очі.

— Подобається, — прошепотіла тоскно. Схаменулася, притулилася до нього. — Ходімо город оглядати?

І що на нього дивитися? Толя чухав потилицю, оцінював розміри пахоти: без мотоплуга фіг обійдешся. Доведеться в Реп'яха просити.

Майка й тут із примхами — ішла зеленою холодною травою.

— Давай помідорів насадимо! Динь і персиків. Ромашок! І червоних квітів якихось...

— Нащо город псувати? Біля хати квіти сади. Сараї розібрала — місця досхочу. Розчистити, звісно, доведеться, але... — не встиг договорити. Перечепився через якусь залізяку, що вона із землі стирчала, завалився незграбно, схопився за ліву ногу.

— Толю, що? — Майка присіла біля хлопця. — Покажи! Де?

Задрала штанину й оніміла. Ніколи до цієї миті зблизька не бачила понівечену Толину ногу. Не роздивлялася — ну, кульгавий! Що з того? На відстані півметра скалічена Горохова нога виявилася страхітливою. Видно, колись давно гомілка була зламана, зрослася нерівно, неправильно, від чого на нозі в місці травми утворився бугор, шкіра рубцями вкрита, нога викривилася, стала коротшою.

— Не дивися. — Горох підвівся важко. Супився, намагався не виказувати болю.

— Толю... А що сталося? — спитала Майка.

— З персика впав, — усміхнувся Горох.

— Не ростуть тут персики, — насупилася Майка з підозрою. Згадала рідний Генічеськ...

— Я тоді в інших краях жив, — відказав кульгавий.

По яких тільки усядах Толю Горохова не носило — іншим би на все життя вистачило.

Народився в Харкові, де мама в технікумі на бухгалтера вчилася, тато на тракторному заводі працював. Татові простіше — місцевий. З батьками у двущі жив, а мама — з Чернігівщини: доки не завагітніла, у гуртожитку ліжко мала, а як вилізла правда, отут і довелося швидко рішення приймати. Мама навчання покинула, розписалися без весілля, пару місяців у татових старих пожили, та тим невістка до душі не припала — й онуки їм зарано, і синові іншу долю бачили... Гризли-гризли — не витримали молоді, подалися в найману хату. Тато на тракторному заводі заяву на квартиру написав, та за чотири роки замість омріяного житла розвалився Радянський Союз, за ним слідом тракторний завод захворів, а там геть зле стало — ані роботи, ані грошей... Стріляють... Тато до пляшки прикладатися став. Мама його ледь умовила до своїх батьків податися. Там легше, казала.

Так у п'ять років Толя Горохов опинився в Прилуках, де жили бабця з дідом по материній лінії в трикімнатній квартирі в центрі міста. Молодим віддали найбільшу окрему кімнату, мама торгівлею зайнялася, усе клунки тягала, а тато, що в нього руки золоті — усі знають! — пив гірку і тракторний завод згадував. От, мовляв, якби тракторний віродився — я б не пив. А так... Сидів на кухні, залізачця в ящику перебирав, малий Толя поряд крутився. Ще й шести не стало, як болт М10 під ключ татові миттєво подавав.

На літо дід із бабою забирали малого в Капулетці, де жила Толина прабабця. Ганяв луками й лісами, та більше любив у дворі колупатися — будку собаці змайстрував, а як підріс — таку гарну прабабці лаву біля колодязя зліпив, усе село дивувалося: будуть із малого люди...

Коли Толі чотирнадцять виповнилося, тата-п'яницю розбив інсульт: дев'ять місяців гуртом за ним ходили. Хіба що своєму серцю спокій: усе, що могли, зробили. Поховали тата, наче всіх старих за собою потяг: протягом трьох років спочатку прабабця померла, потім дід із бабою. Залишився Толя з матір'ю удвох у трикімнатній

квартирі в центрі Прилук. Мама на базарі ятку відкрила, торгувала якоюсь дрібнотою, та в бізнесменши не вибилася — ледь копійку заробляла, хоч усе мріяла: колись салон краси відкриє. Чи магазинчик. Толя сусідам унітази й змішувачі ремонтував, плитку клав, поки не накидали, щоби заробіток іншим не перебивав. Довелося до однієї з бригад прибитися: удень у школі лямку тягнув, після обіду цемент місив, мурував, тинькував... Нічого так. Заробляв. Однокласниці оченятами на худорлявого Гороха стріляли, та він якийсь прителепкуватий — обходив їх. Пару разів із маляршею Тонькою на об'єкті погодився на «чистий секс без зобов'язань», та чи то запах фарб забруднив чистоту першого інтиму, чи Тонька вже вкрай агресивно поводитися, але на тому експерименти й згасли. Натомість закінчив курси зварників: тягло Гороха до гарячого.

Школу закінчив, до армії забрали. У прикордонних військах на заході подружився з Тібою — Тиберієм Санітаром, мадяром із Закарпаття. Тіба навіть у наряді на кордоні все мріяв, як скине чоботи, подасться до Норвегії на бурові. Грошей заробить купу! Дім придбає, виноградник закладе і сад сливовий. Гороха із собою кликав:

— Поїхали, брате! У мене там уже рідні до біса. І дядько, і старший брат.

— Та добре... — погодився Толя, згадуючи рідні Прилуки, вічно заклопотану маму з клунками, засмальцьовані шпалери, що вони їх десять років усе збиралися поміняти, а мама сердилася: «Іншим ремонти робиш, у власній хаті срач».

Тіба не збрехав. Допоміг Горохові — звів із посередниками, що вони відправляли робітників на бурові. І хоч за можливість опинитися посеред холодного буремного Північного моря поряд з островом Шпіцберген вимагали немалий відсоток, Толя погодився, бо розповіді посередників скидалися на казки про комуністичний рай: зарплатня до чотирьохсот євро за добу, безплатний гуртожиток, чотириразове харчування, медична страховка і робоча віза. Навіть проїзд до бурової коштом роботодавця. Безкоштовно навчають і професії, і норвезької мови, якщо в тому є потреба. Тіба хотів мільйон. Толя сказав: «Скільки витримаю...»

У двадцять років Горох опинився на буровій платформі, більше схожій на залізне багатоповерхове й багатофункціональне інопланетне місто посеред крижаних хвиль. Своїх — до біса. Можна й мову не вчити. Хіба що «Йєльп!» — «На допомогу!» І «Так скал дю ха!» — «Велике дякую норвезьким роботодавцям». Слов'яни, що вже мантулили тут не першу зміну, частіше казали: «Яай трьоот!» — «Я втомився». Від одних і тих самих облич у замкненому просторі, від штормів і негоди, від полярної ночі так само, як і від полярного довгого дня, від втрати відчуття часу — чотири години пахоти, вісім годин відпочинку, знову чотири години праці, знову вісім годин відпочинку. По колу одне й те саме. Сто вісімдесят діб поспіль, щоби заслужити місяць відпочинку на материку. І знову на вахту. Одне допомагало: думати про грошики, що вони знай падають на рахунок щодоби. Толя і не сумнівався — з Тібою на пару пройдуть те випробування. Та ще на материку Гороха з посвідченням зварника розподілили на одну платформу, а Тібу записали різноробом на іншу. Навіть не передзвонювалися: коли?..

На відміну від інших, що вони впадали в депресняк уже за місяць перебування в екстремальних умовах, Горох полюбив черево великого залізного монстра, захопився надскладним його начинням. За три місяці норвезькі менеджери направили метикуватого хлопця на безкоштовні курси механіків. Без відриву від основної роботи, зрозуміло. Ще за два обслуговував газову турбіну, що вона виробляла електрику для всієї платформи. Зарплатня підскочила до п'ятиста євро за добу, та не тільки гроші гріли душу Тільки Горохова: відчував себе причетним до великої потрібної справи — от і шторми, і вітер із ніг збиває, а вони качають ту нафту... Всупереч. Бо сильні. І ясно тут усе — ніякої колотнечі, невизначеності. Важка робота, гідна оплата... Нормально, Норвегіє.

За два роки відпахав три повні вахти по сто вісімдесят діб із перервами на відпочинок на Шпіцбергені, повернувся в Прилуки — король! М'язи накачані, морда обвітрена сувора, на рахунку двісті тисяч євро, а самому ж лише двадцять два! Та як іншим від заздрості не вдавитися?!

Мама перелякалася спочатку.

— Толю, ти ж не кажи нікому! Ще пограбують.

— Та добре... Не хвилюйся. Гроші в банку. Язик у мене — не помело.

— Що з грошима робитимеш?

Як зізнався — розплакалася, бо сів біля столу, папірець перед собою поклав:

— Сто тисяч — на хату. Дім куплю. Двоповерховий. Двадцять штук на автівку. Решта тридцять хай у банку лежать. Бо дім потягне... Меблі всякі треба, те-се...

— А ще п'ятдесят? — спитала мама.

— Так то тобі... Ти ж салон краси колись хотіла...

І як не заплакати? Думала: поїхав — забув. А він повернувся, себе забезпечив, ще й матері допомагає.

Як пішли грошики тринькати — хіба що сліпий не здогадався: не порожнім Толька Горох із мандрів повернувся. Та й присікатися ніяк. Містом не вештається — усе справи в нього, справи. За місяць дім двоповерховий на двісті квадратів купив із ділянкою в п'ятнадцять соток. Третю «Мазду» і моторолер японський.

— Ремонт робитиму, — вирішив, хоч усередині нового дому і побілено, і пофарбовано. А Горохові на свій смак треба.

Занурився по маківку — тільки й розмов, що про рейки дерев'яні, фарфорові ролики для електропроводки в стилі ретро, сатенгіпс і гіпсокартон. Сам намагався все робити — виходило. Надвечір втомлювався, сідав на моторолер, мчав на Удай із вудками. От ніколи раніше риболовлею не захоплювався, а з Норвегії повернувся — риби йому, а не друзів із пляшкою. Призвичаївся за два роки до самоти й обмеженого спілкування, так і продовжував жити.

На березі Удаю і перестрів шістнадцятирічну пісуюшку Юльку: нігті довгі розписані, волосся біляве пофарбоване, оченятка підведені, вся у «Дольче Габані», навіть на кросівках така наліпка була. От приїхала вона нібито на своєму крутому веліку до річки скупатися, бо то її місце улюблене, а тут хлопець із вудками. Та то нічого... Він же, кажуть, десь по Європах линдав, тож не селяк якийсь... На Юльку не кинеться, коли вона топлес плаватиме.

Горохове мужське єство скоріше за мізки зрозуміло, що то є топлес. І коли дівчина, вихляючи стегнами, вийшла з річки прямо на нього, кинув вудку, простягнув до неї руку...

— А ти мене любиш? — запитала білявка зухвало. Зупинилася по коліна у воді.

— Так... — сказав спантеличений Горох.

— З першого погляду?..

«Угу», — кивнув, бо вже й говорити несила — скоріше б до тіла.

Білявка манірно вийшла з річки, спочатку торкнулася пальчиком голого Горохового плеча.

— Я теж тебе полюбила. Тільки побачила... — Притулилася до нього, обвила руками шию, підтягнулася, обхопила ногами хлопців тулуб, припала губами до шиї.

Горох тільки й відчув, як кропива до спини прилипла, коли качалися берегом.

До файної Толиної хати разом повернулися вже поночі. Юлька кинула велосипед посеред двору, зателефонувала батькам.

— Ма! Па! Я в подружки ночуватиму... До іспиту готуватимуся.

Горох знітився, потилицю почухав.

— Тебе звати як?

— Юлія! Ти в цьому домі сам живеш?

— Сам...

— Тепер — ні! — Роздяглася посеред вітальні, заваленої будівельним сміттям, вляглася на шпалерні смуги, що Горох їх розклав, аби вирівнялися. — А як тебе звати, коханий?

— Анатолій, — прохрипів Горох, оперативно стягуючи штани.

Енергійна Юлька ще не встигла остогиднути прилуцькому нуворишу, коли про стосунки сина з неповнолітньою школяркою дізналася мама. У самої клопоту по маківку: приміщення для салону краси купила, до Києва моталася, де сучасне обладнання для перукарень вибрати можна, а тут — на тобі! Як почула плітки, того ж дня в синових хоромах була.

— Толечку! Та ти хоч знаєш, чия то донька?!

— Ма... Ну, не однаково?.. — Ніколи Горох із мамою про своє інтимне життя не балакав. Нащо вона? Чи сам не розбереться?.. —

Ти он салоном своїм займайся... — додав. — Бо спеціально не стригуся. Хочу, щоби у твоїй перукарні мене обкорнали круто.

— Толю! То Козлюків донька. А Козлюк — він скажений... Сусід гілку горіхову спіяв, що вона з Козлюкового двору на його територію залізла, сонце затуляла, так Козлюк йому за те псів перетруїв, а потім до курей щурів запустив. А це ж не гілка... Донька його єдина.

— Та все в нас нормально, ма. Чого хвилюєшся?

— Так мала ще! До школи бігає!

Ого... Ще та мала! Горохові спочатку вкрай цікаво з Юлькою було, бо така вже дівка вигадлива: не знаєш, чого від неї чекати. Та за місяць втомився: ото б їй тільки гоцати, а в Гороха справи загальмували.

— До Чернігова їдеш? — не відлипала. — І я з тобою!

— Та й сам можу. Меблі для дому замовлю й повернуся.

— Я обиратиму! — Шопінг виявився другим після сексу хобі Юлі Козлючки.

Горох не встигав грошки виймати. Меблі обов'язково шкіряні, порт'єри на замовлення щоби шили, ліжко в спальню з оксамитовим підголів'ям...

— А стеля в спальні — дзеркальна! Щоби ми себе бачили... — уже по-хазяйськи розпоряджалася.

За квартал спілкування з малолітньою витівницею вже вкрай напружувало Гороха — знай голову ламав, як від Юльки відкараскатися. Та все сталося не так, як гадалося.

У вересні, коли неповнолітня Козлючка мала піти до одинадцятого класу, а Горох уже натякнув, що їм би треба розійтися по-тихому, заплакана Юлька постукула до файної Толиної хати опівночі, проторохтіла перелякано:

— Тато! Тато все знає!

— Що?

— Та як що? Вагітна я!

Горох ще не встиг усвідомити новину, як юрба Козлюків заповнила хату. Оперативно зібралися: тато Козлюк зателефонував братам і сестрам — виявилося, що їх, Козлюків, дев'ятеро душ матінка була народила, — припхалися посеред ночі з чоловіками-жінками-дітьми честь Козлюкового роду боронити.

— Ах ти ж, падло...

— Та стійте! — вигукнула перелякана Юлька. — Я його кохаю.

— А ти?! — спитав тато Козлюк.

— А я... з нею одружуся, — сказав Толя.

Козлюки оцінили масштаби Горохового обійстя, автівку, моторолер, садок за хатою...

— Ну, що? Готуємо весілля?

За тиждень уже й охомутили хлопця. Юлька перетягла до Гороха свої речі, перестала ходити до школи, намагалася господарювати, та всі ті спроби виливалися для Гороха в нові витрати: то їй мікрохвильову піч купи, бо у всіх вже є і зручно, то круту куртку через інтернет-магазин собі замовила спеціально для того, аби по хліб до магазину в ній бігати, то купила гіпсову колонну «під мрамур», що на ній вазон із квітами мав стояти. Потім з'явилася клітка з папугами, потім мертвий ведмідь на підлозі.

— Тобі подобається, синку? — обережно питала мама, коли заходила до сина в гості.

— Та так... — дратувався.

За місяць після весілля тато Козлюк покликав зятя на відверту розмову з домашньою самогонкою. Юльку з матір'ю відправив серіал дивитися, зачинив двері кухні.

— Ти не подумай, зятю, що я у твоїх кишнях поритися хочу... Але маю знати, як ти про мою доньку й майбутнього онука дбати плануєш. Бо бачу — сидиш собі вдома, рейки якісь до стелі прикручуєш, кахлі в туалеті ліпиш. А на життя заробляти коли? Щось мені той твій настрій геть не до вподоби.

— Маю грошей трохи, — відказав Горох.

— Трохи — то не рахується, — насупився Козлюк. — Як не заробляєш, грошики швидко скінчаться. Накупив мотлоху всякого... Меблі шкіряні, колонни якісь дурні...

— Юля схотіла...

— Так! Слухай мене уважно. — Козлюк налив, склянку підняв. — У Козлюків ніколи жінка не верховодила. А ти тепер наш — Козлюк. Юля хай собі своїм займається — дитинку народить, няньчитиметься. А ти хлопець дорослий, самостійний, роботящий — заробляти маєш! Скільки там у тебе від Норвегії залишилося?

— Та ще тисяч десять...

— Е-е-е... Копійки! — Козлюк випив, хлібом занюхав. — Нічого... Ми, Козлюки, один одного в біді не кидаємо. Брати мої до Італії їдуть на заробітки. До одного грека-підрядника. Гарні об'єкти для будівництва знаходить, гроші непогані платить... З ними поїдеш!

— А Юля? — Горох навіть зрадив, бо щось сімейне життя всі сили висмоктало.

— А що Юля? Мати поряд, тітки-баби є. І твоя матір допоможе, як знадобиться. Чого тобі біля неї сидіти? Народжувати замість неї будеш?

— Певно, засмутиться...

— А то корисно! Зате зустріне з радістю. Давай! Збирайся. Документи оформити допоможемо. А за Юлю не хвилюйся — ми тут за нею наглянемо.

У грудні вагітна Юлька ридма ридала, висіла в Гороха на шії — проводжала до Італії, прощалася. Певно, батькову вдачу добре знала, бо просила чоловіка залишити грошей, хоч тато Козлюк пообіцяв піклуватися про доньку вісім місяців, поки зять будуватиме хати в Італії. Горох тихцем зняв із рахунку останні десять тисяч євро, попросив дружину економити, бо ще невідомо, що заробить, а більше грошей немає. Юлька кивала, плакала, кляла батька, що він усе життя нею командував і зараз продовжує. Сказала, що сина Денисом назве, а якщо дівчинка народиться, то тільки Лаурою, щоби на всі Прилуки тільки одна Лаура була. Просила з Італії щомісяця передачки їй слати — ось список. Під номером першим — вії накладні й черевички на шпильці. Наостанок поцілувала й сказала, щоби обручку вдома залишив, бо ще загубить.

За тиждень бригада з п'ятьох українців-заробітчанин — двоє вінничанин, двоє братів тата Козлюка і його зять Горох — мружила очі під теплим зимовим сонцем на півдні Сицилії, у провінції Рагуза — до Тунісу доплюнути можна. Метушливий грек Дімітріос Катракіс, що він зустрів бригаду ще в Римі й тепер супроводжував до пункту призначення, трохи базікав по-нашому.

— Будуємо склад для фермера. Оливки переробляє. Ойл! Житло безплатне. Харч ваш. Вода буде.

«Та то рай», — подумав Горох, згадуючи сувору бурову платформу в Північному морі. А тут... Об'єкт, що його підрядилися

споруджувати роботящі українці, розташовувався в зеленій долині поряд з оливковими гаями й обійстям фермера — в один бік двадцять кілометрів до старовинного міста Рагуза, в інший — п'ять кілометрів до Середземного моря. Сонце світить, і взимку тепло, красоти такі навкруги — добре, що в Гороховому мобільному камера є.

Та на відміну від офіційної, чітко регламентованої й соціально забезпеченої роботи в Норвегії, нелегальна італійська каторга нагадувала пекло. Ніхто тут і не думав зупинятися на обіди й перерви для відпочинку. Починали горбатитися зі сходом сонця, падали у вагончика поряд із будівництвом, коли власні руки в темряві роздивитися на могли.

— Бо то гроші, гроші... — казав Козлюків старший брат Василь. — Фермер, сука, вимагає, щоби один вихідний влаштовували. І що нам цілий вільний день робити? Ми сюди не відпочивати приїхали.

— На харч треба менше витратити, — підтримував Козлюків молодший брат Іван.

Харчувалися самі — по черзі варили на електричній плитці супи з пакетиків і макарони. Відсипалися у вонючому від поту вагончику, коли прискіпливий італієць вимагав, щоби трударі брали неоплачуваний вихідний день.

В один із таких днів Толя попросив у робітника з ферми велосипед, залишив йому п'ять євро застави, поїхав до моря, бо ж сором бути поряд і не скупатися. Грек Катракіс, що він суворо контролював темпи зведення об'єкта і якість робіт, пояснив хлопцеві: зараз не сезон, відпочивальників мало, можна знайти живописну бухту з прозорою блакитною водою, хоча море холодне, градусів п'ятнадцять.

— Це ти в Північному не хлюпався, — усміхнувся тоді Толя.

Дорога забрала годину. Горох ще здалеку почув, як ворухиться море, у лице подув прохолодний солоний вітерець. Крутив педалі, радість прийшла — а він-то ніколи в морі й не купався. Он воно як! Покрученою поміж скель стежкою вирулив до крутого обриву, став на самому краю: ліворуч поміж скель кам'яні сходи — до берега спуститися можна, праворуч вдалині невеличке містечко в бухті.

Роззирнувся — нікого. Сховав чужий велосипед поміж кущів, спустився до моря.

— Блін, кльово... — усміхнувся.

Роззувся, пішов у прибії. А море не тепле. Одразу дрижаки беруть. Та нічого... Їм ще тут довго мордуватися, встигне ще наплескатися. Кинув погляд до обрію й зацікавився — посеред хвиль смішним поплавком то виринала, то зникла людська голова: хтось дурний і легковажний плив собі все далі й далі від берега.

— Ну... — Знизав плечима. А що має робити?

Присів на камінь, роздивлявся море й навколишні скелі зі щирим захватом, а серце не на місці: цікаво, довго те нещастя в холодній воді бовтатиметься? Потоне ж!

Підвівся, напружив очі, вдивлявся у хвилі — не видно голови!

— Дідько... — Забігав берегом.

Зупинився, роздягнувся до трусів.

— І що я зроблю? Мертву людину в морі шукатиму?.. — Потягся до штанів, зиркнув на хвилі — ніби виринув хтось, біла крапка на синьому.

Кинув штани на пісок, побіг у воду — холодні хвилі остудили за мить.

— Та нічого... — Пірнув, випірнув — у лице хвиля. Наковтався солоної води, поплив: нічого, нічого...

Метрів двадцять подолав — забув, що рятівник, мати твою! Ногу звело судомою, зойкнув від болю.

— Дідько... — Бовтався на одному місці, намагався рукою дотягнутися до нерухомої ноги, щипав щосили, бо чув — допомагає.

А не той випадок — ногу викручував гострий біль, до берега — як до рідної України. Безпорадно лупив руками по воді, намагаючись залишитися на поверхні, коли поряд виникла та сама голова, заради якої Горох у море кинувся, — чорноока дівчина в білій гумовій шапочці пливла до берега, побачила Гороха. Ухопила за солом'яний чуб, потягла до спасіння. Лопотіла щось італійською — відпустила хлопцеве волосся лише тоді, коли Горох відчув, як живіт по піску ялозить.

Відійшла на крок, жестикулювала яскраво, дзвінким голосом доводила щось Горохові, указувала на море. Махнула рукою, пішла до скель — біла гумова шапочка, чорний купальник.

— Синьйоро... Дякую... — врешті вимовив хлопець.

Дівчина зупинилася. Обернулася до Гороха здивовано. Стягнула з голови білу гумову шапочку — по плечах розсипалося чорне кучеряве волосся.

— Ти звідки? — спитала чистісінькою українською.

— З Прилук... — Горох сидів на піску, масажував заціпенілу ногу — судом послабшала, та ще не відпускала. Зиркнув на дівчину здивовано.

— З Прилук?! — Розсміялася, пішла до хлопця, сіла поряд у пісок. — І я з Прилук! І де б ще двоє з Прилук зустрілися?! Заробітчанин?

— Так...

— І я. Тебе як звати?

— Толя...

— А я Соломія.

— Змерзнеш, Соломіє, — буркнув Горох, бо така халепа — поліз у море чуже життя рятувати, а його самого рятувати довелося.

Дівчина усміхнулася весело, підвелася, побігла до скель. Горох побачив на великому пласкому камені яскраву сумку. Дівчина дістала із сумки рушник і одяг, сховалася за скелі — за хвилину визирнула вже у футболці, легкій курточці й джинсах. Викручувала купальник, гукала Горохові.

— Чого стоїш, земляче? Вдягайся! Тільки труси мокрі зніми. Під джинсами однаково не видно, чи є вони на тобі.

За десять хвилин уже дерлися кам'яними сходами нагору, Соломія торохтіла весело:

— А чого ти взимку в море поліз?

— Думав, ти тонеш...

— Я?! Та я риба!

— Звідки ж я знав? Я думав: узимку тільки місцеві наважуються...

— Ой, не сміши. Холодне море не для сицилійців. А ти давно тут?

— Та вже більше місяця. Склад будуємо для фермера одного.

— А я отам працюю! — Соломія першою видерлася на кручу, вказала в бік містечка, що воно тулилося до моря в невеличкій бухті.

— За старою пані доглядаю. Я і ще одна дівчина з Молдови.

— Італійською так вільно розмовляєш. Я подумав — місцева синьйора.

— Синьйорита! Синьйора — то заміжня! А я — синьйорита!

— Круто мову вивчила, синьйорито!

— Так другий рік уже тут! І мавпа б навчилася. — Соломія глянула на хлопця привітно. — Ну, що... Прощавай, земляче.

— Давай я тебе проведу. Можна?

— Класно! Ходімо! Кавою пригощу.

— Та я й сам тебе пригостити можу.

— Точно! Пригости! Це ж я тебе врятувала, не ти мене.

Чужий велосипед так і лишився в скелях на кручі.

На брукованій вуличці за столиком під пальмами троє старих дідів пили каву. Лише на мить відволіклися, кинули байдужим оком на двох чужинців, що вони примостилися поруч. Горох сів навпроти Соломії, розглядав її тихцем. Вона здавалася старшою за нього — може, років двадцять п'ять — двадцять сім мала. Чорне кучеряве волосся до плечей, рухливі чорні очі робили її схожою на місцевих, тільки кирпатий носик свідчив — не тутешня. Тоненька, граціозна — усміхалася так привітно й весело, Горох і сам не помітив, як усміхається у відповідь, як дурний.

Офіціант приніс каву в маленьких, на ковток горнятках, холодну воду.

— Про Прилуки не питаєш... — Толя зробив ковток — чашка порожня.

— Не сумую за рідним містом, от і не питаю.

— Чому?

— Не знаю. Давно поїхала.

— Ти ж тільки другий рік тут.

— А в Прилуках уже вісім років не була, — розсміялася. — То як Прилуки?

— Не знаю... — зізнався Толя. — Я з Норвегії повернувся... З півроку дома побув і знову поїхав.

— А-а-а... То ми з тобою перекотиполе.

Горох кивнув.

— І як тобі тут?

— Краще, ніж у Мілані. Тут люди простіші, без витребеньок. Тільки займатися нема чим у вихідні. Хіба що море...

На морі їй домовилися зустрітися, якщо вихідні збігатимуться. Обмінялися мобільними. Соломія подякувала за каву, побігла вуличкою — піднімалася вгору поміж старовинних будинків у стилі сицилійського бароко з чудернацькими чудовиськами, що вони підтримували балкони. Горох дивився дівчині услід, бачив чомусь білі підошви її кросівок... Схаменувся: дідько! Велосипед би тепер знайти.

Уже в присмерках дістався кручі, відшукав велосипед.

— Як море? — похмуро спитав Козлюків молодший брат Іван, коли увечері Горох повернувся до вагончика біля ферми.

— Холодне.

— Де ж цілий день вештався?

— Так на морі.

— Ти мені, родич, не бреш. На якому ще морі?! Місцеві кажуть — таке льодяне, не підійти.

— А я купався...

— Кому ти ліпиш?!

— Купався, — повторив Горох, дістав із кишені куртки мокрі, скручені труси, поклав на дерев'яний ящик, що він заробітчанами столом служив. — Ось доказ!

— Тьху ти! Прибери! Ми ж тут їмо! — психонував Козлюків старший брат Василь, напустився на молодшого: — Чого ти до хлопця придовбався, Іване? Я б теж скупався, аби не поперек.

Добре, що з молодих у бригаді — тільки Горох, інші — старші, утомлені. Катракіс пропонував у вихідні до Поццалло і Модики заробітчан звозити. Чи, приміром, до тієї ж Рагузи, що вона розмістилася на двох боках одного урвища, поєднується трьома мостами. Та мужики тільки носами крутили: краще б грек домовився, щоби без вихідних пахали, бо чого його лежати без діла. І молодий до екскурсій неохочим виявився.

— Я краще на море... — бурмотів. — Дешевше. Гроші витратити не треба, плавай собі безкоштовно.

З чорноокою Соломією Толя Горохов зустрівся за десять днів, бо то він від цегляного мурування відірватися не міг, то Соломія від старої синьйори.

— Толю... А я скучала! — Соломія чекала на земляка за столиком тої самої кав'ярні, де вони минулого разу каву пили.

— Привіт... — знітився Горох. — Кави?

— Любиш каву?

— Ненавиджу.

— І я! — розсміялася. Побігла всередину кав'ярні, повернулася з двома пляшками місцевого лимонаду. — Сьогодні я пригощаю. Ходімо! Містечко покажу. І де я живу.

За годину обстежили кожную вуличку невеличкого містечка, Соломія показала старовинний двоповерховий будинок із неприступними середньовічними стінами й вузькими високими вікнами, що він дивився фасадом на невеличку площу, уквітчану петуніями й геранню у великих глиняних горщиках.

— Я в цьому домі працюю.

— А ти там... Як? Свою кімнату маєш чи десь окремо живеш?

— Моя кімната на другому поверсі поряд із хазяйчиною. Вона старенька надто. І посеред ночі покликати може. А Іоланта... Дівчина з Молдови... Вона на першому поверсі біля кухні живе.

— То ви там утрьох?

— Так. Інколи хазяйчині діти й онуки приїжджають. Вони на півночі острова живуть. У Палермо. Син увесь час вмовляє мамцю переїхати до нього, але моя синьйора — уперта бабця.

— А твоє вікно яке? Угадаю! — Толя дивився на чотири вікна другого поверху. Ніби однакові — легкі непрозорі білі порт'єри, квіти на підвіконнях. Та на одному в куті — іграшковий ведмедик.

— Соломіє! Там живеш? — Указав на вікно з ведмедиком.

У відповідь порт'єра на вікні з іграшкою напнулася, наче від вітру, чиясь рука відсунула її вбік. До вікна підійшла сухенька, зморщена синьйора в чорному з білими кучериками сивини на маківці. Під руку її підтримувала смаглява дівчина в картатому фартушку поверх легкої сукні.

Соломія розсміялася.

— Це спальня синьйори Марії! — Махнула рукою хазяйці. — Моє вікно — крайнє ліворуч.

Хазяйка кивнула. Наказала щось смаглявій дівчині. Смаглявка відчинила вікно. Синьйора сперлася ліктями на підвіконня, нахилилася, вказала сухим пальцем на Толю, залопотіла щось

швидко. Соломія кивала у відповідь, вказувала на Толю, відповідала італійською. Певно, відповідь задовольнила хазяйку, бо усміхнулася, кинула ще одну фразу, зникла. Смаглява служниця зачинила вікно.

— Так вона дивно твоє ім'я вимовляла, — здивувався Горох. — Не Соломія — Солеміо.

— Соле міо — сонце моє. Італійською. Так і зве.

Спускалися вуличкою до моря. Горох тихцем косував на дівчину: сонце... Усміхається так ясно.

— А ще що твоя хазяйка казала?

— О! Тривожилася. «Що то за незнайомець поряд із тобою?! Звідки він тут узявся?! У нього підозріле лице! Я йому не вірю!» — зі сміхом розповідала Соломія. — Я їй сказала: «То мій земляк, синьйоро Маріє. Не хвилюйтеся. Він добрий...» А вона: «Хай прийде до нас на каву. Я подивлюся на нього зблизька, і тоді скажу тобі, чи насправді він добрий!»

— Мені ще тільки кави з бабцею не вистачало, — розгубився Горох.

Вийшли до моря. У бухті на піщаному березі — човни, човни...

— Хочеш на острів із моря подивитися? — спитала дівчина.

— А як?..

— О! Та просто! Зараз човен візьмемо, покатаємося. Чого не зробиш для земляка, — Соломія залишила хлопця біля човнів, подалася до засмаглих чоловіків, що вони ремонтували двигун для човна біля невеличкої майстерні на березі. Лопотіла щось, вказувала на Гороха.

Повернулася засмученою.

— Шкода... Гільєрмо б дав човен покататися, та двигун зіпсувався.

— Може, я гляну?.. — запропонував Толя, пішов до чоловіків.

За десять хвилин витирав засмальцьовані руки, ніяково усміхався італійцям: ляскали чужинця по плечу, жестикулювали активно-здивовано — мовляв, нам тебе Діва Марія послала! Другий день із двигуном мордуємося, а ти раз — і зробив!

— Та там справ... — відповідав, ніби винен у чомусь.

Двигун бурчав, ніс легке суденце у відкрите море. Соля керувала. Толя дивився на острів — жовте кам'яне містечко з черепичними дахами починалося від берега, піднімалося в скелі, наче

намагалося побороти їх, і над теракотовими дахами нависали сірі, порослі кущами крутояри. Наче картина в рамі зі скель. Вони розповзалися від містечка праворуч і ліворуч до обрію, лишали між морем і суходолом вузьку прикордонну піщану смугу.

Толя глянув на дівчину розгублено.

— Я вдома... на Удай любив їздити... Рибу ловити...

Того вечора повернувся до вагончика біля будівництва настільки збентеженим — не тільки Козлюки помітили, навіть робітник-італієць, що він на фермерській олійні працював, язиком зацокав, до Толиного лоба руку приклав: не захворів часом?!

— Дідько! Ти доплаваєшся, що зляжеш! А хто працюватиме?
— розсердився Іван Козлюк.

Та вже наступного ранку хлопець так затято місив цемент із піском і водою — робітники не встигали цеглу підносити, щоби на розчин класти.

— Ти теє... пригальмуй! Куди розігнався?! — бурчали на хлопця.

Горох горів: здавалося — переробить за день усе, що за тиждень зробити має, скоріше до Солі помчить.

Соле мію... От же в'їлося! Шість довгих діб тільки одне в голові: «Соле мію!» Уночі падав на жорсткий матрац у вагончику поряд із братами Козлюками, відрубався, тільки одне тривожило — щоби хоч уночі не бурмотіти під ніс: «Соле мію...»

За шість діб — вихідний. Сховався посеред оливкових дерев, зателефонував Соломії.

— Ой, Толечко... А я не можу, — прощобетала. — Сьогодні Іоланта вихідна. Хочеш, погуляє з тобою? Їй тут теж нудно.

— Не хочу! — відповів різко.

Соломія замовкла на мить, Горохові здалося — дихає в трубку сердито.

— Солю... Вибач.

— А знаєш... — сказала. — Приходь до нас.

— До кого «до нас»?

— До мене. І синьйори Марії. Вона ж тебе запрошувала. На каву. Не боїшся?

— Уже йду... — відповів хрипло від хвилювання.

Брати Козлюки за родичем чатували.

— Куди?!

— До містечка піду, — знітився. — Юля сердиться. Що не передаю нічого. Куплю чогось... італійського.

Аргумент справив враження. Василь з Іваном навіть згадали власні сім'ї, підхопилися родичу компанію скласти, та в старшого, Василя, у попереку стрільнуло. Матюкнулися, залишилися у вагончику: Іван Василеві спину медом із горілкою розтирав, бо Козлюки, вони такі: родина понад усе.

Горох перехрестився подумки, помчав до містечка.

На крутій вуличці розчахнулися важкі двері поважного старовинного будинку: знадвору сонце — усередині темрява. А Гороху все навпаки: Соля усміхнулася — увесь дім засяяв. Піднімався мармуровими сходами на другий поверх за дівчиною, серце калатало.

— Солю... Я тістечок купив. Незручно якось із порожніми руками.

— Пані Марія полюбляє солодке, — тільки й усміхнулася дівчина.

Вітальня, у якій у кріслі за круглим столом, покритим білосніжною скатертиною, куняла сухенька синьйора Марія, так вразила хлопця, навіть привітатися забув. Кивнув приголомшено, косував оком. Так он про який дім він мріяв, коли купив двоповерхову хату в Прилуках. Щоби так, як тут: стеля метрів п'ять заввишки, важкі дерев'яні балки, білені стіни й рипуча підлога. Гобелени на стінах, світлини у вигадливих рамах, дзеркала, меблі з такою виразною історією — хочеться провести по них долонею, прочитати, дізнатися... А Юлька всю ту мрію гіпсовою колонною «під мармур» розчавила...

— Синьйоро Маріє... У нас гість... — Соломія торкнулася хазяйчиного плеча.

Старенька розплющила очі, увіп'ялася в Гороха гострим оком: вивчала хвилини зо дві. Ручкою махнула, обернулася до Соломії.

— Аморе... — Вказала на хлопця.

Соля розсміялася. Лопотіла щось італійською, махала ручками: «Ні, ні... Будемо краще лимонад пити. Гість тістечок приніс». Синьйора Марія погодилася одразу, їла ніжні кремові тістечка,

розпитувала хлопця все більше про родину: де мати-батько, чи має братів-сестер, чи одружений...

— Ні, — збрехав Горох, почервонів, зиркнув на Солю.

— Тс! — Приклала пальчик до вуст, очима — на хазяйку.

Бабця спала в кріслі — сопіла тихо, тримала в руці недоїдене тістечко.

Соля обережно забрала недоїдок, поклала на тарілку.

— Ходімо, — прошепотіла. — Покажу свою кімнату.

Отам усе й сталося. Горох увійшов до спокійної, як тихе озеро, привітної кімнати з біленими стінами — ліжко з блакитним покривалом, вішак, що з нього стікають Солині сукні, тумбочка зі світильником, на підлозі книжки італійською, комод чорний, мов із пекла, біла невагома порт'єра на вікні.

— Сідай! — Соля першою всілася на ліжко, бо більше присісти було ніде. — Отут і живу.

Толя присів поряд. Знітився, косував навкруги.

— Гарно... — видушив. — А бабця... «Аморе» казала. Любов. Думає, що ми... — фрази на половині рвалися. — А ти — ні! Так?..

— А ти? — усміхнулася Соля, зазирнула хлопцеві у вічі.

Толя хотів сказати «люблю», та згадав берег Удаю, голу Юльку, невтримне жадання й пофіг, що казати. Ні, то не те. Не так. Ех, шкода, гарне слово замазав. Згодилося б...

— Не можу без тебе, — сказав тоскно. — Думаю і думаю... Тільки б побачити.

Глянув у чорні очі. Соломія не усміхалася. Дивилася дивно, ніби ворожила, вуста відкриті шепочуть щось ледь чутно. Толя простягнув руку, торкнувся Солиної щоки.

— Де ти взявся?.. Нащо я рятувала тебе... — прошепотіла дівчина відчайдушно й гаряче, обвила хлопцеву шию, припала вустами.

Толя задихнувся, до очей підступили зрадливі, геть недоречні, зайві сльози.

— Сонце моє... — як ту молитву. — Де ж мені бути, коли ти тут...

Ніхто раніше не дарував хлопцеві стільки пристрасті й чуттєвої ніжності. Блакитне покривало — небеса. Пливли ними — усе навкруги завмерло, час зупинився. Тільки і є на весь білий світ двоє

юних щасливих, що тільки в них і вистачає радості рухатися, а всі навкруги застигли-задивилися...

Толя довго не міг розімкнути обіймів. Усе цілував чорні очі, шепотів: «Моя єдина...» Підвівся на ліжку, підхопив Соломію на руки, та у вітальні раптом грюкнуло щось.

— Ой... — прошепотіла дівчина. — Тихо. Я зараз...

Злетіла з хлопцевих рук, вскочила в легку сукенку, обережно вислизнула з кімнати. «Певно... і мені вдягнутися треба», — зметикував Горох.

Ледь встиг. За хвилину у двері хтось тихо постукав.

— Хто там? — спитав Толя пошепки.

До кімнати зазирнула смаглява найманка Іоланта з Молдови.

— Ходи за мною. Я тебе виведу... — прошепотіла. — Та тільки ж тихо...

Горох сунув за дівчиною до чорного виходу у внутрішньому дворіку, крутив головою: а Соломія... Соля де?

— Зателефонує, — чемно повідомила молдованка Іоланта, коли Горох уже тупцював посеред вулички. — Та йди вже звідси швидше!

Ага... Як дременув. Добіг до моря, сів на пісок біля самих хвиль. Хотілося всього й відразу: сміятися, пити вино, співати пісень і голосно волати на весь світ, що щастя є...

— А-а-а... Гільермо! Привіт! — Побачив знайомого рибалку, посунув до нього. Тиснув руку, показував на човен: мовляв, якщо проблеми — гукніть.

Гільермо кліпав повіками здивовано — чудні ті слов'яни! — кивав: усе окей.

— А це... бутік тут у вас якийсь є? — спитав Горох. — Бу-тік! — повторив по складах.

Того дня все тільки Соломією освячувалося: перебирав шмотки в чистенькому магазинчику біля пристані, роздивлявся жіноче взуття в крамничці поряд, усередині пломенів вулкан — Соломія, соле міо... Отака сила — любов: забув, що для дружини купував, найкраще, найкоштовніше вибирав: Соломія, соле міо... А все, що з любов'ю, хіба гріх?

Тільки коли до вагончика наближався, схаменувся — спробував загасити радість, що вона попереду хлопця мчала.

— Показуй! — Брати Козлюки обдивилися обнови для Толиної дружини, головами закивали схвально: красні речі, не шкодуєш на Юльку грошей, молодець...

— А що там ще цікавого? — спитав Іван.

— Нічого. — До стіни відвернувся, усміхається: «Соле міо...»

— Наступного разу з тобою підемо, — почув Василів голос.

Тої ночі Горох не заснув. Поряд Козлюки хропли-попереджали: «Дивись нам, Только! Зуби повибиваємо!» «І що його робити? — мордувався подумки. — Ніяк не можна, щоби Козлюки дізналися... Мені що? Аби Солі не зашкодили». До ранку таких планів набудував — наче нову нафтову платформу в Північному морі самотужки спорудив. Спершу вирішив: запропонує Соломії біля моря зустрічатися на тому місці, де вона його врятувала. Потім вирішив, що тихцем прокрадатиметься до її кімнати. Можна через вікно, бо прямо під крайнім ліворуч якась квітуча і взимку незнайома деревина гілля розкинула. Чи, приміром, Гільєрмів човен... Заплатить рибалці, візьме човен і чекатиме Соломію десь у бухті поблизу містечка. Та всі ті плани руйнувала одна проста думка. «Чом ховаємося?» — питає Соломія. «Бо я жонатий, а поряд зі мною двоє дядьків дружининих крутяться...» Та Горох краще вдавиться, ніж Солі зізнається.

Згадав про Юльку.

— І понесло ж мене на той Удай?! — засмутився. Почав рахувати. У вересні *малолітка* вже вагітною була. Нині лютий. Шість місяців. Ще три, і народить.

— Де ж мені тебе виглядати, Солю? — прошепотів.

Соломія зателефонувала наступного ранку, та так несподівано — Толя саме розпаковував пластикові вікна, що їх привезли з Рагузи. Дядьки поруч горбатилися.

— Хто це? — здивувався Іван.

— Може, помилилися. — Хлопець відійшов на пару метрів, приклав до вуха мобільний. — Алло...

— Хочу бачити тебе! Сьогодні, — низьким схвильованим голосом прошепотіла Соломія. — Увечері... Біля човнів Гільєрмо.

— Вирвуся... — пообіцяв. Розхвилювався — не зміг втримати радісної усмішки.

— Хто дзвонив?! — підозріло насупився Василь.

— Не знаю... Мова в них чудна. Квесто-песто-сісто... Про що балакають?.. — До вікон побіг, ухопив два одразу, попер до складу. У голові паніка: як вирватися?

Коли сонечко позіхнуло розслаблено: «Ще працює хтось? Кидайте вже, бідахи!» — зупинився посеред складу, де бригада саме закінчувала вікна вставляти, ляснув себе по лобі.

— Трясця матері! Я ж учора здачу не забрав, коли Юлі босоніжки купував! Блін, а я думаю: що мені цілий день спокою не дає. П'ятдесят євро дав, а вони сорок коштують. Десятку просрав.

— Йолопе! — вилаявся Іван. — Біжи скоріш! І черевики ті візьми! Може ж, совість мають.

— Чека вистачить.

Летів-співав, реготав — твою наліво! Обвів Козлюків навколо пальця — ще не раз зможе. Домчав до містечка, перевів дух, пішов до бухти.

Соломія сиділа на розкладеному пляжному шезлонгу біля хвиль. Дивилася в море.

— Сонечко моє...

Озирнулася. Чорні брови звела.

— Ну, що ти зі мною робиш?! — запитала з розпачем.

Горох знітився. Присів поряд, обійняв.

— Тихо, тихо... Усе добре... Сонце моє...

Вона тицьнулася лицем у його груди. Шепотіла щось тихо — не розібрати.

— Солю...

Очі підвела.

— Попливли...

— Зараз? — Горох роззирнувся безпорадно: на набережній літні люди за столиками розмовляють. Гільєрмо біля своєї майстерні вошкається, двійко дітлахів у хвилі камінці кидають.

— Попливли... — повторила Соля вперто.

— Та добре...

Жителі містечка з подивом спостерігали за двома пришелепкуватими чужинцями — певно, геть хворі чи напилися. У повітрі градусів п'ятнадцять, у морі — стільки ж. Хмари набігли, дощ збирається. Та й ніч! Куди вони лізуть? Навіть Гільєрмо

сполошився, пішов до Солі й Гороха, що вони вже роздяглися, взялися за руки, ішли у хвили.

— Стоп! Стоп! Баста! — кричав.

Соломія щось гукнула йому весело. Гільєрмо зупинився.

— Що ти сказала йому? — запитав Горох.

— Що ти — чемпіон із плавання... — розсміялася.

Чудна дівка. Вела його в чорну безодню, шепотіла щось затято.

— Не видно... Ніч. Нас уже не видно, — зуби цокотять. — Ще кілька кроків.

Горохові вже по плечі.

— Попливли? — запропонував наївно. Зиркнув на суцільну чорноту перед собою: добре, хоч хвиль нема.

Соломія обхопила хлопцеві плечі, притислася до нього — забув, що ноги в холодній воді віднімаються.

— Нема де більше кохатися, любий... — сказала. — А тут можна... ніхто не побачить...

То — розкіш, втіха: гріти холодне море гарячими тілами, сплестися такою тугою косою — тільки розрубати вийде. Цілувати солоні Солинні губи, колихати її, мов малу дитинку, кружляти навколо неї птахою, змією, рибою...

— Солю... Жити без тебе не можу. Поїхали звідси!

— А як робота твоя?

— Іншу знайду.

— А моя робота?

— А ти не працюватимеш. Чи в Україну повернемося. У мене дім великий у Прилуках. Два поверхи, усе там усередині є — меблі нові, посуд, білизна. Усе! «Мазда», моторолер, — перераховував гарячково.

— Ого! Та ти багатий!

— У Норвегії на бурових відпахав. Заробив... Поїхали! — благав і вірив: діло каже. З Козлюками розбереться якось, розлучиться, Солю на руках носитиме.

— Я до кінця травня тут маю допрацювати, — сказала Соломія. — Як я бабцю кину? Іоланта одна впаде. А на кінець травня синьйорині діти обіцяли знайти мені заміну.

— А потім?

— Навіщо нам «потім»? Зараз із тобою розлучатися не хочу й на мить. Завтра прийдеш?

— Куди покличеш, там і буду, — заприсягся Горох.

До ферми за п'ять кілометрів від містечка повернувся під ранок. Козлюки не спали. Вдягнені сиділи на розкладачках, набирали когось на мобільних.

— Що сталося? — запитав насторожено.

— Він ще питає! — розгнівався Іван.

Василь аж плюнув.

— Де ти був, падло?! Ми всю ніч не спали! Уже збиралися до містечка — тебе шукати! — почервонів від люті, штовхнув Толю. — І не підходь! Не був би ти Юльчиним чоловіком, я б тебе урив тут!

— Чого мокрий?! Що сталося? — Іван розглядав Толю з підозрою.

— Місцеві якісь... — пробелькотів Горох. — Пограбували...

Брати Козлюки презирнулися, одночасно підхопилися з розкладачок.

— Пішли... — хижо сказав Іван Гороху.

— Куди?

— Відшукаємо... Тих відморозків...

— Де ми їх шукатимемо? Сплять уже давно.

— Та ні. Уже попросиналися! — сказав Василь. — Ходімо, родичу. Козлюки образ не прощають, за рідню горлянки перегризуть.

Толя відчув: земля провалюється під ногами.

— А робота?

— Почекає робота, — постановив Василь. Відкрив дорожню сумку, дістав із неї невеличкий мисливський ніж, впхав у кишеню. Забава обіцяла бути кривавою.

— Та ні! Стійте! Не треба... Я сам... напросився. Штовхнув одного. Обматюкав, — молов хлопець, не знав, як затятих Козлюків зупинити. — Ну, нащо нам той клопіт? Заведемося із ними — додому відправлять, і все, пропав заробіток.

Козлюки презирнулися знову.

— Його правда! — сказав Василь Іванові.

— Щоби ти більше до того містечка ні ногою! — наказав Іван Горохові.

— Та добре, — відповів Толя з полегшенням. Допетрав, що пообіцяв, — дихати забув. Кінець... Або Козлюкам правду викладати, або Соломії...

Спасіння прийшло, звідки не чекав. По обіді на об'єкт примчав метушливий грек Катракіс, наказав братам Козлюкам збиратися.

— Темпо, темпо! На новий об'єкт. Троє хлопців тут лишаються — дах, внутрішні оздоблювальні... Василь і Іван — зі мною.

— Далеко? — спитав Василь.

— Сорок кілометрів на північ.

— І Толя з нами поїде! — виставив вимогу Іван.

Катракіс психонув: йому б ще кілька таких Толь, він би від усіх Іванів і Василів відмовився!

— Або збираєтеся за п'ять хвилин і їдемо на новий об'єкт, або збираєтеся до вечора, щоби я встиг купити вам квитки на батьківщину!

За десять хвилин бусик Катракіса вже мчав братів Козлюків на північ, де ті мали відпрацювати до кінця квітня.

— Ура! Ура... Ура! — шепотів Толя, як божевільний, усміхався сам собі.

Крила відросли — двоє мовчазних вінничан, що вони лишилися на фермі, хлопцеві не заважали, справами його не цікавилися: аби працював без передиху, а куди вночі та у вихідні бігає, їм до того діла мало.

Горох забув про сон. Зранку до ночі мантулив, як проклятий, потім швиденько мився, перевдягався, сідав на велосипед, який викупив у робітника-італійця, мчав до Солі. Вона чекала. Уже не пнулися одразу шукати місце для близькості, — не минулося, горіли, — та й просто бути поряд, триматися за руки, вештатися містечком чи недалекою Рагузою й Модикою, пити лимонад під пальмами, теревенити про все на світі чи просто мовчати, плескатися в прохолодному морі чи лежати поруч на піску й відчувати дихання одне одного — усе те надихало не менше.

Так минув березень. Квітень майже дві третини віддав. Відбудований із нуля склад уже мав не тільки стіни, дах, вікна й бетонне стягування для підлоги. Підбивали необрізаною дошкою

стелю, штукатурили стіни, і хоч роботи ще завались, — Катракіс уже підшукував новий об'єкт для роботящих українців.

— Тут за місяць фінішуємо. Хто зі мною далі працюватиме? — промацував настрої бригади. Йому б Толю Гороха на новий об'єкт умовити, Катракісу такі двожилльні й неконфліктні вкрай потрібні. Та Толя лише знизував плечима — подивимосся.

— Коли Козлюки мої повернуться? — усе питав грека.

— Двадцятого квітня привезу. Приєднаються до вас, зі складом покінчимо — і на новий об'єкт.

За день до повернення Василя з Іваном Горох вирішив: усе, час із Соломією відверто поговорити. Соля зрозуміє, повірить.

Того дня довго до дівчини збирався, хоч вихідний — усе вошкався, слова шукав: з чого почати? Як пояснити, що кохання — одне-єдине, та ти розумієш це тільки після того, як пізнаєш його... А до того блукаєш сліпий, кидаєшся на всіх інших... Кажеш їм — люблю, але жити... жити без них можеш!

Так рознервувався, не звернув уваги, що зранку дівчина не зателефонувала, як зазвичай. Бувало вже таке. Домовилися: як не зможуть зв'язатися, чекатимуть одне одного біля човнів Гільермо. Туди й попхався.

Сидів біля моря, усе тривожився. От із того почну, що жити без Солі не можу. Чи з того, що закінчить об'єкт, приб'ється, припустімо, до того ж Гільермо, що він хлопцеві золоті руки цінує, працюватиме в нього, поряд із Соломією буде, поки їй заміну не знайдуть. І додому!

На сонце глянув — у маківку світить. Давно б уже Соля мала прибїгти. Де ж вона? Зателефонував: мобільний вимкнутий. Розхвилювався, пішов до дому синьйори Марії. Хтозна — може, старенька перекинулася чи ще якась халепа.

Піднімався крутою вуличкою вгору, зопрів. А що ж тут улїтку робиться, коли у квітні голим ходити хочеться? Глянув здалеку на знайомі відчинені вікна — Соля?

Вона стояла біля вікна — усміхалася, весело жестикулювала, говорила щось худорлявому серйозному чоловікові років сорока з чорнявою шевелюрою: стояв поряд, тримав у руці велику склянку лимонаду. Дивився на вуличку, кивав Солі, пив лимонад, знову серйозно кивав.

Толя зупинився навпроти тих вікон. Руки в джинси, щоби вже не видатися повним бовдуром. Скопив очі на вікно. Соля помітила його. Усмішка злетіла. Вказала жестом на двері. Пролопотала щось мужчині і зникла.

Горох насупився з прикрістю, пішов до дверей так, ніби просто йшов повз ті двері й зупинився на мить.

— Толю! — Якими ж великими і вологими стають її очі, коли хвилюється. Прочинила двері, визирнула. — Іди, прошу... Не вирвуся сьогодні... Син синьйори Марії приїхав. Доля моя вирішується.

— Солю... Яка доля? Додому поїхали, — невідомо чому Горох перейшов на шепіт. — Чуєш?

— Потім... Потім поговоримо! Іди, прошу! Не роби мені гірше. Зателефоную... Раніше не приходь!

— Та добре...

Лясь Гороха по голові. А-а-а... То Соля двері зачинила. Не стало повітря.

Ішов геть, усередині гнів пожежею: давно треба було поговорити відверто. Про найми, гроші, плани... Він-то знає: як би Соля не вирішила — не покине, поряд буде. Та вдома краще.

Повернувся до вагончика і вперше за майже п'ять місяців італійських пригод напився до усцячки. А як напився, зателефонував Юльці. До того не балував. Ще вдома домовилися: як усе гаразд — дзвонити не стане, грошики економитиме. Раз на тиждень СМС: «Нормально».

— Юль... Що робиш? — проварнякав.

— Юля в пологовому! — відповів незнайомий жіночий голос.

— А що сталося? — здивувався п'яний Горох.

— Хлопчика дві години тому народила! От що сталося! А телефон у палаті лишила. А я — сусідка Юлина по палаті. Думала, раніше за неї народжу, а в мене ще навіть води не відійшли! А вона вже...

Горох відрубав зв'язок, упав на розкладачку.

— Що ж ти робиш зі мною, Солю?.. — прошепотів спустошено.

Наступного ранку на ферму повернулися Козлюки. Тріпали Тольку в обіймах.

— Напився? Уже знаєш? Звідки? Ох, ти швидкий, мати твою! Як сина назвеш?! Денискою? Привітання надіслав?

— Мені в містечко треба, — тьмяно сказав Горох. — Подарунок... Юлі купити.

Та цього разу аргумент не проканав.

— Що ти в тому італійському селі купиш? — здивувався Василь. — Повернешся додому — золота їй якогось подаруєш. Каблучку чи сережки. Оце по-нашому.

— Ні, мені в містечко треба, — вперто повторив Горох.

— Що там, у містечку? — спитав Іван.

— Дівчина. Люблю її, — видушив. Зиркнув на Козлюків спустошено, опустився на розкладачку. — Отакі справи.

Козлюки отетеріли лише на мить. Презирнулися.

— Ану, хлопці, вийдіть. — Василь вигнав із вагончика вінничан, зачинив двері, вхопив Толю за грудки, зісмикнув із розкладачки. — Ти що витворяєш, падло?! — Замахнувся.

Іван учепився братові в руку.

— Зачекай!

До хлопця підійшов впритул.

— Розкажуй! — велів хижо.

— Та що розказувати... — Горох знизав плечима, брови звів із прикрістю: «Кому сповідуватися? Козлюкам?..»

— А ти розкажи!

— Так сталося... Зустрів. Покохав. До Юлі... не повернуся.

Козлюки видихнули — Василь одним ударом збив хлопця з ніг, молотили ногами затято, люто:

— А щоби ти здох, сука! Щоби ти, падло, до кінця своїх днів кров'ю харкав!

Раптом Іван зупинився, стер піт зі лба, нахилився до скривавленого Гороха. Лягнув по щоці.

— Гей! Горохов! Юля знає?

— Ніхто не знає, — прошепотів Толька. — Ви оце перші...

— Й останні! — Василь буцнув хлопця в живіт. — Закопаємо!

— Чуєш, брате. — Іван насупився, кивнув на двері. — Пішли... Покуримо. Побалакаємо.

— А цей? — спитав Василь.

— Замкнемо.

Гримнули двері. На мить Толя побачив яскраве сонце — і знову темно. Заплющив набряклі очі. Поліз тремтячими руками в кишенях.

— Якщо мобільний розбили, суки... — шепотів гарячково. — Повбиваю...

Знайшов у кишені телефон — слава Богу, вцілів. З останніх сил запхнув його під матрац своєї розкладачки. Як Соломія подзвонить — почує...

Брати довгу годину десь вешталися. Толя підвівся з муками — сидів на розкладачці, кривився від болю, витирав скривавлене лице рушником для ніг, що він валявся на підлозі. Хотів було дістати мобільний, зателефонувати Солі, та передумав — раптом Козлюки повернуться.

Врешті двері вагончика розчахнулися. Козлюки розсілися на розкладачках навпроти Толі.

— Значить, так... — старший Василь видушив із себе максимум милосердя, на яке був здатен. — Воно в житті чого не буває. Ну, потрахався з якоюсь італійкою! Спробував екзотики європейської... Діло молоде. Ми теж не святі. Так же, Іване?

— Ти йому діло говори! — буркнув Іван.

— А діло таке... Юля нічого не знає. Сина тобі народила. Спадкоємця.

— І ми нічого не скажемо, — додав Іван. — Усьок?

— Ні... — прошепотів Толя розбитим ротом.

— Що тобі незрозуміло, виродку? — Василю вривався терпець. — Кажі «гудбай» своїй курві! Додому повертаємося! До сім'ї поїдеш! Досить уже — назароблявся!

— Ні, — мотильнув головою Горох. — Не можу.

— Чого ти не можеш, падло?! — Іван першим підскочив. Штовхнув хлопця носом.

Толя зіщулювався.

— Додому... Не можу. Я тут... — прохрипів.

— А ти гарно подумай, хлопче!

— Що його думати? Не передумаю...

— А передумаєш! Передумаєш! — Василь приєднався до брата — били, аж слина з рота бризкала. Горох кров'ю харкав — підлога червона.

Скільки то тривало? Непритомнів, отямлювався, бачив ноги людей, що вони совали навколо нього. А хто вони? Голоси якісь. Грек розоряється: «Що тут відбувається?» Брати бубонять, тільки мобільний... мовчить.

— Передумав? — Хтось із Козлюків сіпає обісцяного, тремтячого Толю.

— Та як ви не розумієте — не можу...

Знову нікого. Темно... Хочеться пити, та до пляшки з водою, що вона стоїть біля розкладачки, не дотягнутися ніяк. Де сили?

За якийсь час поряд із Толею виникають вінничани. Тягнуть хлопця з вагончика. Кліпає розпухлими повіками: «Ніч? Ніч».

— Куди мене?

— Та нікуди! — бурчать вінничани. Дратуються — оце вони ще тільки обісцяних хлопів не мили. Роздягають Толю біля вагончика, ллють на нього воду з великої пластикової бутілі.

— Чого сидиш? Мийся...

— Козлюки де?

— Зараз будуть тобі Козлюки!

Толя веде рукою по тулубу: усе болить... Що ті падали з ним зробили?

— Готовий? — Козлюки виринають із темряви. Обдивляються Толю. З ними незнайомий чоловік у світлому костюмі, сорочці, краватці. У руках портфель шкіряний. Кривиться напружено. А цьому що треба?

— Перевдягніть його чи що! — наказує Василь вінничанам.

— Сам хай вдягається, — плюється один. Ідуть до вагончика.

— Е, ні, браття! Давайте... Під оливою сьогодні заночуйте! — Василь заступає їм шлях. — Вагончик нам нині для важливих перемовин потрібен.

— Та щоб вас... — Вінничани зникають у темряві.

— Ну, що, родичу. Поспілкуємося? — питає Василь голого Гороха, кидає йому шорти, футболку. — Вдягайся вже! Дивитися на тебе огидно.

Незнайомець у костюмі лишається знадвору. У вагончику чисто. Певно, Козлюки змусили вінничан і тут усе видраїти. Толя тулиться до стіни, мружить очі — дивиться на Козлюків зацьковано. Мовчить.

— То як, падло? Повертаєшся в сім'ю? — врешті питає Іван.

— Ні... — шепоче Толя, зіщулюється: бити ж будуть?

— Тобто... ти ніби вмер! Так? Для дружини своєї! Для сина! —

Іван говорить тихіше, та від того ще страшніше.

— Ага...

— Знаєш, кому все майно відходить, коли чоловік помирає? Дружині! Дітям! Сім'ї...

Толя мовчить — дивиться на Івана безпорадно.

— Що, сволото? Одразу допетрав? То що? У тебе два варіанти! Перший — повертаєшся до Юлі й сина! Другий — переписуєш на дружину все своє майно: дім, землю, автівку! Що там у тебе ще є?!

— Моторолер японський, — підказує Василь.

— І моторолер! То як?

Толя опускає очі, дивиться на розкладачку, під матрацом якої схований мобільний. Чого ж Соломія не дзвонить?

— Так, я... помер... для сім'ї, — шепоче.

— Іване! Клич нотаріуса! — наказує старший Козлюк.

За півгодини в Гороха за душею не залишилося й дірки від бублика. У свідомому стані, за власним бажанням, без примусу Анатолій Олегович Горохов подарував дружині Юлії Гороховій дім з усім начинням, землю під домом, автівку й навіть моторолер, про що нотаріус Яків Шкуринський склав відповідні акти дарування з усіма необхідними для того документами: і техпаспорт на «мазду» Козлюки надали, і всі папери на будинок. Навіть на моторолер. Клан Козлюків працював без збоїв.

— Вітаю з успішною угодою, — пробелькотів нотаріус.

— Вам дякуємо, Якове Петровичу! — відказали брати.

Василь повіз нотаріуса до Сиракуз в аеропорт, Іван врешті розслабився — відкрив банку пива, сидів навпроти приголомшеного побитого хлопця, сьорбав потроху, усміхався.

— Ну, як воно? З голою дупою?

— Тепер піти можу? — тоскно спитав Горох.

Іван мало пивом не вдавився. Почервонів до скронь. Люттю налився.

— Ходімо. Проведу...

Ухопив хлопця за шкірку, поволік із вагончика. У плече вчепився, вів за недобудований склад.

— Куди ми?.. — Горохові паморочилося.

За складом Іван завалив хлопця на землю під дерево, ухопив металевий прут — бив по ногах несамовито.

— Отепер біжи до курви своєї! Біжи, падло! Біжи!

Кинув прут, плюнув Горохові в лице, посунув геть.

«Я... помираю, мабуть», — промайнуло байдуже. Толя спробував доторкнутися до лівої ноги, що вона так гірко боліла — вити хотілося, та сил бракувало. Нога теліпалася, мов геть без кісток. Повів очима безпорадно, у лице — гілки невисокого дерева. «Персик», — подумав. Перевернувся на живіт. Зціпив щелепи, спробував зрушити — і знепритомнів.

Посеред ночі, коли Козлюк заснув, милосердні вінничани тихцем поклали нерухомого хлопця на будівельну тачку, якою зазвичай пісок і щебінь перевозять, поперли в бік містечка. А куди ще бідаху подіти? У містечку лікар точно має бути — метикували.

Горох отямився вранці на твердому ліжку в прохолодній кімнатці з кам'яними стінами. Біля вікна двоє незнайомих немолодих мужчин щось жваво обговорювали італійською. На краю спартанської постелі сиділа молдаванка Іоланта, дивилася на Толю переляканими очима.

— Соля де?.. — вуста ворушилися, та звуків, певно, не видавали, бо Іоланта насторожилася, подалася ближче до хлопця.

— Толю...

— Привіт... — прошепотів Горох.

Мужчини забули про суперечку, обступити хлопця — лопотіли щось.

— Тобі в лікарню треба, — переклала Іоланта. — Гроші маєш?

— Соломія де? — прошепотів Горох.

Іоланта всміхнулася недобро.

— Поїхала! Ще того дня, коли ти востаннє приходив. Із сином синьйори Марії. Соля його давно виглядала, сподівалася... Та й він на неї око поклав ще рік тому. У Палермо до себе забрав.

Горох закліпав повіками: «Що?» В очах попливло. У роті солоно.

— Тобі до лікарні треба. Ногу оперувати. Так синьйор Джакомо каже. — Іоланта вказала на одного з мужчин. Той закивав: «Так, так...»

Горох глянув на дівчину безпорадно, заплющив очі.

— Грошей немає... — підписав собі вирок.

Того ж дня побитого українського нелегала місцеві поліцейські спочатку відвезли до лікарні в Рагузі, де скалічену ліву ногу без грошей оперувати не стали — промили рани, наклали гіпс і подарували милиці. Потім Горох опинився у в'язниці, де нелегали очікували на депортацію, поки італійці встановлювали їхні особи, причетність до злочинів на території Італії, зв'язувалися з посольствами відповідних держав.

За півроку заплакана мама зустрічала в Борисполі кульгавого, худого, виснаженого сина. Привезла до трикімнатної квартири в Прилуках, нагодувала, наплакалася, того ж вечора благодіє почала:

— Повертайся до дружини, Толю. Синочок у тебе такий... Сонечко. І Юля, слава Богу, поки ні з ким не зійшлася. Повертайся, синочку! Там же все твоє, мозолями зароблене.

— Ти... налий мені, мамо. За зустріч... — похмуро відповів Горох.

Як приклався — два місяці тільки те й робив, що в матері гроші на горілку вициганював. Мама плакала, згадувала про Козлюків, Юлю, малого, двоповерхову хату, автівку — і слухати не хотів.

— Хоч би працювати кудись пішов, — бідкалася.

— Ти краще взнай якимось... Дівчина одна в Прилуках жила колись... Соломією звать. Адресу її батьків чи родичів знайди мені.

— А прізвище як?

— Не знаю.

— І як я її шукатиму?

— Не знаю. Ти... пошукай.

Мама розпитала в знайомих на базарі — ніхто не допоміг. Зате дізналася: деревообробному робітники потрібні.

— Завтра ж іди, синку! Домовилася, — благала.

— Ні, — сказав. — Мені до Палермо треба... Грошей позичиш?

Мама знизала плечима: он у центрі Прилук салон її скніє. Накупила для нього всього, грошики витратила, а прибутку —

копійки. Добре, хоч ремонт у квартирі на синові гроші зробила, а то б геть зле.

— Нічого, — відповів. — У Палермо поїду. Ще тобі зароблю...

Та замість Палермо напередодні Різдва за рік до появи Майки на Лупиному хуторі втік до прабабчиної порожньої хати в Капулетцях, бо Козлюки проходу не давали. То Юльку з малим підішлють, то всім кагалом завалять — та все про гроші якісь, про аліменти... І мама не відставала, знай зуділа:

— Працуй! Працуй, бо зіп'єшся! Мало тобі того, що власну хату просрав, сидиш тепер у мене на шиї всьому місту на посміховисько.

— Чудна ти, мамо! — тільки й сказав наостанок.

6

За хатою, біля розваленого господарського двору, Майка знайшла чудну рослину: стовбурець, як у дерева, міцний, товстий, метри два заввишки, але не коричневий — зелений, листя велике, лапате, а верхівка присохла, темна, від неї темні смуги вздовж стовбура додолу, наче хвороба невиліковна — повзтиме і повзтиме до землі, аж поки не знищить живе. Розгребла сухе листя навколо рослини, сапкою землю спушила, під корінь води — раптом одужає? А самій щось геть непереливки. Бовтається між життям і смертю — ні туди ні сюди. Біль вщухав від пігулок і бурхливих емоцій після близькості із кульгавим, дикий Хаус надію подарував, бо Майчин живіт і досі пам'ятав таємниче тепло, що йшло від тварини. Поки Санджив набирався сили в Трахтемирові, пробувала підлестити кота, щоби повторив свою примху, та Хаус шипів зміюкою, випускав пазури, вигинав спину: тримайся подалі, людино... А як Санджив на хутір повернувся, узагалі гайнув кудись на луки мишей ловити, повертався, коли заманеться...

Майка втомилася боятися смерті. Весна щодня по краплі вливала в душу надію — сонцем і свіжим вітром, зеленим паростком, дурними горобцями, що вони влаштовували бійку прямо на ганку за суху хлібну скоринку, лелеками — оселилися на стовпі біля жовтої порожньої хати, вигинали довгі шиї назад так неймовірно, що дзьоби торкалися крил на спині. «Освідчуються в коханні одне до одного»,

— казав Толя. На сусідніх обійстях товклися Уляна й Санджив. Навіть поважний Валерій Михайлович Троянов прилаштував на столику під вишнею друкарську машинку, клацав кілька годин, потім вмикав бензинову косарку, косив траву, щоби газон. Картоплі не садив, а Уляна із Сандживом — газди: Париж — не городи в них. Чистенько, рівненько, розсада стирчить, доріжки вздовж грядок. Насінням огірків-кукурудзи-кабачків із Майкою поділилися, Уляна ще й півоній із гладіолусами дала. Вечорами на обійстях Лупиного хутора розгорялися вогнища: палили суху траву, гілки, торішне листя, і здавалося, як із небес на хутір глянути, ніби на землі виникало нове сузір'я з чотирьох яскравих зірочок — Уляна, Майка, Санджив, Троянов. Миготіли-кричали: «Ми є, ми тут...» Майка сиділа біля вогнища, дивилася на тремтливе полум'я, відчувала таку душевну втіху, що плакати хотілося.

Припинила влаштовувати істерики кульгавому. Побачила понівечену ногу — наче прокинулася, повірила: нізащо Горох її не покине, годі й вередувати. Спокійно відпускала хлопця, коли з'являлася робота, і Горох зникав на кілька днів. Навіть не намагалася розібратися у своїх почуттях до нього. А нащо? Однаково все те обірветься невдовзі. Певно, хтось могутній-всесильний подарував їй наостанок людину-втіху. Ліки...

Горох із подивом відзначав зміни, що вони відбулися з дівчиною. Притихла, усміхалася безпорадно: «Їдеш? Та добре...»

Їхав, бо й сам змінився. Пиячити геть перехотілося. Він і раніше до пляшки ніколи не прикладався, якось не тягнуло. Зникнення Соломії підкосило, топив ту Солю в горілці, а вона не тонула — впливала з підсвідомості, сміялася, вабила, кликала так голосно — луна в порожній душі. Та напередодні Різдва порожнечу заповнила русява сіроока худа Маня, намалювала Горохові червоний хрест на серці, наче він «швидка допомога», і хоч іншого, крім бурхливого, божевільного сексу не просила, хлопець і без того розумів: пропаде дівка без нього. Геть до життя не пристосована. За зиму хіба що за грубкою стежити призвичаїлася та хату до ладу привела. А щоби там кумекати, що завтра їсти чи як дрова на місяць наперед заготовити, — яке там! Наче один день має, а що завтра — по цимбалах. І квола-бліда: дмухнеш — розсиплеться.

Навесні, крім випадкових заробітків, нову роботу знайшов: збирав березовий сік, відвозив до Добриків, де комерційна фірма скуповувала його за безцінь. Якщо літрів десять привезеш — ніяких грошей, та Горох зі світанком розставляв пластикові десятилітрові пляшки й відра у всіх навколишніх березняках: капав сік, капала копійка.

На випадкові заробітки ґрунтовно збирався: лишав Майці продуктів повні полиці, дрова біля печі складав, щоби надвір не бігала, дзвонити обіцяв і просив, щоби на город не лізла, колупалася у квітнику біля хати, бо переорав землю, граблями вирівняв, як міг...

— Картоплі привезу — посадимо, — сказав у середині березня, перед від'їздом на чергові недалекі заробітки.

— А що робитимеш? — раптом зацікавилася Майка.

— Якимсь бабі з дідом зручностей у хаті захотілося. Сантехніку встановити — не проблема. Яму вигрібну викопати треба, цеглою обкласти з віконцями для відтоку води, труби прокласти — марудна справа...

— Яма глибокою має бути?

— Метри два-три...

— І ти... лопатою?

— Я ж не бульдозер. Ясно — лопатою.

— А... нога? — спитала. — Певно, не можна тобі ногу так натруджувати.

Горох усміхнувся поблажливо.

— Однаково до ста років житиму, ніяка зараза не прилипне.

— Ворожка на картах кинула?

— Яєць крукових наївся.

— І що? — здивувалася.

— Коли малим був, у прабабці в Капулетцях часто тирлувався. А прабабця казала: «Хто крукове яйце з'їсть, той до ста років житиме, ніяка хвороба його не вб'є, а як уже хворий — одужає».

— Тоді б усі здоровими були, — сказала Майка.

— Та як?! Круки свої гнізда маскують — знайти важко. А як і знайдеш — фіг до нього доберешся. Посеред гілок майже на самій верхівці дерева, де гілки такі тонкі, що вони й під горобцем прогинаються, а людині туди неможливо долізти.

— А ти...

— А я малим був. Легким...

— Дістався?

Горох кивнув.

— Прабабця захворіла. Я й поліз... Одне яйце сам проковтнув, інше прабабці хотів принести, та круки...

— Що?

— Налетіли, ледь відбився. Впустив яйце... Вони його підхопили й гайда... Не вийшло нічого. Померла прабабця.

— Коли ж вони ті яйця висиджують? Улітку? — насторожено спитала Майка.

— Зараз і висиджують, — відповів Горох. — На початку квітня вже жовторотих матимуть. Я тоді так зловити крука хотів. Де там! Люди кажуть: «Не штука — вбити крука. Злови живим...» Я не зумів.

Вісімнадцяте березня. Устигне? Дурна думка засіла в мізках скіпкою — не видрати. Тремтіла від збудження. Провела хлопця, вискочила на подвір'я.

— Крукове гніздо знайду... Сьогодні ж.

Нишпорили поглядом по верхівках дерев. Дідько! Бруньки свіжі, зелені в очах мерехтять, посеред гілок пташки якісь скачуть — не круки. Круки — он вони: ширяють у повітрі, крукають голосно. Простежити? Куди полетять? До гнізда ж? Вибрала найчорнішого великого крука, стежила за ним поглядом, аж запаморочилося, та крук раптом подався світ за очі в бік луку... Дідько! До вечора линдала хутором, дісталася лісу, очі боліли від напруження, та Майка вперто продовжувала шукати спасіння. А спасіння не було — кляті круки не виказували секретів.

Не здалася. Наступного ранку наїлася пігулок, щоби сили мати, закусила картоплею й солоним огірком, подалася до березового гайочка: може, там? Півдня потовклася під березами, поверталася до хутора знесилена, зла.

— Ненавиджу... — шепотіла крукам, що їх чорно в небесах, а де живуть — невідомо.

Не здалася. Подибала до лісочка, що він зеленів за хатами Уляни, Санджива й Троянова. Хауса перестріла — сидів на розлогому дереві, шматував упійману пташку.

— Допоможи... — попросила кота. — Вкажи, де круки живуть? Хаус, підлота, пташку дожер, зіскочив із дерева, зник у високій сухій траві.

— Тварюка! — вилаяла кота, пішла лісочком. Ніби й угледіла купку сухих гілочок високо на одному дереві, біля яких крук крутився. Плигав із гілки на гілку, та гілки ті були настільки тоненькими — навіть здалеку видно, що не підібратися. Та й крук раптом крукнув на весь лісочок, злетів над деревом...

На третій день пошуків надії лишилося на сто кроків до жовтої хати, за якою буйно розрослися здичавілі груші і яблуні. «Люди туди не забрідають, небезпечно й затишно, — переконувала себе, — прекрасне місце для гнізда».

Обстежила садочок — сполохала якихось пташок, схожих на великих горобців із довгими чорними в білу смужку хвостами, — круків не було. Літали над головою, знущалися.

— Що ж ви такі обережні... — Плелася до колодязя: хоч води напитися, бо в роті пересохло.

— Добридень, дитино. — Уляна біля колодязя. — Ви з Толею картоплю ще не садили? — спитала так просто, ніби Майка вже не Гілка — Горохова Гілка!

— Як привезе, тоді й посадимо, — відказала похмуро.

— Полуницю за жовтою хатою шукала? — Уляна глянула в бік покинутої хати. — Там ще добрих кущів полуничних накопати можна. Хоч і дикі, а ягоди солодкі. Ми із Сашком давно те місце розвідали. І малини там собі накопали.

— Гніздо крукове знайти хотіла, — відказала Майка тоскно.

Уляна плечима знизала: мовляв, навіщо?

— Одна бабця в Капулетцях казала: «Де стерво — там і крук».

— Це як? — здивувалася Майка. — Круки біля поганих людей гнізда в'ють?

...Уляна вже потягла відро з водою до свого обійстя, Троянов махнув Майці від вишні — привіт! — Санджив обрізав виноград, розпалив на вулиці біля своєї хати велике вогнище, а Майка все стояла біля колодязя, роздивлялася верхівки дерев над хатами сусідів. Оце справді цікаво... Якось і на думку не спадало, що обережні круки свої гнізда просто поряд із хатами людськими влаштовують. І хто ж тут у нас стерво? Уляна? Троянов? Санджив?

Повитріщалася ще трохи, попленталася до хати — перепочити, на тапчані полежати. «Принаймні дізналася, що поряд зі мною живуть нормальні люди», — подумала.

Дійшла до ганку, зиркнула на ікони, що вони й досі скніли на груші під шиферним дахом, — поряд з іконами на грубій, вкритій мохом гілці сидів великий чорнющий крук. Той самий, що Майка його підгодовувала взимку. Він, він... Його з іншими не сплутати.

Повела поглядом угору по гілках і остовпіла: на самісінькій верхівці старезної височенної груші роздивилася гніздо. Опустилася на ганок, завмерла, ніби вмерла, косувала очима в бік груші. Крук покрутив башкою, злетів... Майка й не ворухнулася. Стежила за птахом. Крук покружляв над обійстям, полетів до груші. Усівся на тоненькій гілці поряд із гніздом, крукнув голосно. З гнізда вилетів інший крук, звився в небеса, звільняючи місце першому. Той не зволікав, за мить вмовстився.

— Я — стерво? — Мало не розридалася од радості.

На грушу дертися помчала тої ж миті, та товстелезний стовбур розділявся натроє метри за два від землі — без драбини не доскочити. Побігла по драбину, ледь дотягла її до груші, кинула на землю — нема сил! До вечора тільки те й зробила, що підперла грушу драбиною. Сиділа на ганку, тремтіла від збудження, втоми й вечірньої весняної прохолоди. Ні... Так нічого не вийде. Якось інакше треба... Якось так, щоби не впасти й до гнізда дістатися. А до нього ж... Мов до зірок. Розхитується поміж тоненьких гілочок...

Тої ночі Майці снилися круки. Били гострими дзьобами в лоб, третє око пробивали. Очі застинала тепла кров, стікала до рота. Майка ковтала, ковтала, наче обов'язково мала не втратити ані краплини власної крові — уся, що витекла, поверталася назад уже геть непотрібною, не туди й невідомо навіщо, та вона вперто продовжувала ковтати...

Прокинулася до світанку. Не їла, не пила. Стала біля вікна. Дивилася на грушу, як на храм божий, що тільки в ньому спасіння. Перехрестилася на ікони, видихнула. Вдягла червону легку курточку, бо в ній дві кишені. Чогось подумала — якось дошкребеться до гнізда, покладе яйця до кишені, щоби вже на землі... рятуватися. Дурна забава, звичайно, — зрозуміла, коли драбиною дісталася до

трьох стовбурів, що вони розходилися, як три дороги від основного товстелезного. Куртка заважала, чіплялася за гілки. Роздяглася на дереві. Кинула куртку на землю, та одежина зачепилася за гілки, повисла ганчіркою.

— Поможи, поможи... — шепотіла затято невідомо кому. Дерлася все вище.

Круки узріли дівчину ще тоді, коли вона тільки вхопилася руками за драбину, здолала першу сходинку. Один чорнющий закрукав, закружляв над грушею.

— Ні... Ні... — шепотіла Майка затято, дісталася ікон, зиркнула на Сина з Богоматір'ю зацьковано, а ті в очі їй дивляться скорботно: «Що ж ти робиш?..»

Полізла далі. Оступилася — якби не шиферний дах над іконами, полетіла б долу — ступила ногою на шифер, вхопилася за гілки. У скронях — голки. В очах темно, хоч сонце вже зайшло. Сили випаровуються разом із гарячим потом.

— Перепочину! — прошепотіла недобро. Притулилася спиною до грубої гілки. Подумала раптом: «Усе вийде...» Вона ж Гілка. Інші гілки допоможуть.

Груші звідки те знати? Під ногами ламалися сухі гілки, що їх навесні ще не дуже й відрізниш від живих. Роздряпали Майці руки, лице. Зуби зціпила — далі. Униз глянула, серце зайшлося — як звідси впаде, кісток не збере: не те, що земля, дах власної хатки десь унизу. Роззирнулася, аж усміхнулася: яка ж краса навкруги. Луки безкрайні, сусідські хати посеред зелені, ліс стіною.

— Одужаю... Ніколи звідси не поїду, — заприсяглася. Полізла далі.

Дісталася ще досить товстої гілки, від якої нагору йшов цілий пучок менш товстих — на самій верхівці посеред них гніздо. І як туди? Ніяк.

Роззирнулася безпорадно — під ногами густе, переплетене грушеве гілля, нагорі — рідке, тонке, непевне. Злізай, Гілко!

— Ні... — Проковтнула сльозу. Учепилася в гілку міцніше, бо хиталася від вітру, розгойдувала Майку.

Над головою раптом голосно крукнув птах. Майка задерла голову — один із крукової пари все кружляв над грушею, та з гнізда

вилетів другий. І оком змигнути не встигла — дві чорні плями стрімголов помчали на неї.

— Матінко... — Вчепилася в гілку, зіщулилася. Відчула гострий біль у маківці — раз, раз, іще раз — мало не знепритомніла.

— Кш... Кш... — вигукнула відчайдушно.

Круки відлетіли лише на мить. Крукали, — у вухах дзвін, — кружляли, знову кинулися на дівчину. Били-довбали — куди діставали: по плечах, ногах, голові. Майка вже не кишкала, припала до гілки, трусилася, з місця зрушити не могла, хоч у голові одне: «Злізти скоріше, злізти...» Ось круки знову відлетіли на мить, один раптом кулею — на дівчину. Підлетів — як дасть поміж очі. Як у Майчиному сні — трохи вище перенісся, де третє око в декого відкривається.

Майка закричала, трусонула гілку — гілка здригнулася, гніздо захиталося на верхівці. Не бачила того, — кров залила очі, — але ясно усвідомила: хитати гілку... Гніздо впаде. Яйце, дасть Бог, не розіб'ється... Може, попереду круків встигне... Заплющила очі, розгойдувала гілку з останніх сил.

Круки забули про дівчину. Кружляли над гніздом, крукали гірко.

— Прошу, прошу... — белькотіла, мов божевільна, трусилася гілку. — Прошу...

Гніздо зірвалося, перевернулося, полетіло на землю, застрягло поміж гілля.

А яйця де? Спускалася, трусилася, плакала. А яйця де? Забула про круків, про подряпини і біль, стирала кров з очей, кліпала липкими повіками. А яйця де? Ось і драбина. Ледь здолала. Торкнулася ногами землі, роззирнулася — яйця ж мали на землю впасти. Де шукати? «Води б, — промайнуло. — Очі промити».

Де там! Рачки полізла по траві навколо груші, обмацувала землю руками: камінці, грудки землі, засохла козяча какашка... Може, у гнізді не було яєць?

Упала на траву — ані сліз, ані думок, ані надій. Над головою — шурхіт тихий. Повернула голову — крізь гілки до землі летіла легка червона куртка. Як у сповільненій зйомці, Майка побачила маленьке сіре яєчко, що воно, певно, впало на куртку поміж гілок, а тепер разом з одежиною летіло на землю.

Думка — вихор: уже підскочила, підхопила яйце... Якби ж Майка так змогла! Смикнулася судомно, сперлася на руки, поплазувала до місця, куди впала куртка. І яйце...

Воно лежало на вогкій м'якій землі — ціле, неушкоджене. Майка схопила яйце разом із землею, запхала до рота — намагалася жувати, та щелепи звело, сльози душили. Ковтала землю впереміш із солонувато-нудотною рідиною, шкаралупою, слизькою плоттю ненародженого птаха: поможи, поможи, поможи... Шлунок бідкався, гнав незнайому їжу назовні — Майка давилася, та знову й знову ковтала... Косувала в небеса з острахом: от зараз круки знову налетять.

Круки щезли.

— А-а-а... Ви так... — прошепотіла зацьковано. Зіп'ялася на ноги, посунула до хати. «Геть зле, — констатувала подумки. — Не піднімуся... Хоч би Толя скоріше повернувся, бо подохну тут сама, не встигну попередити, щоби ж мене не в землю. Щоби спалити і вітром розвіяти...»

Горох у Добриках випахався — усі жили порвав: то тільки збоку здається, що провести до старої хати каналізацію, облаштувати в колишній комірчині туалет із ванною, усе кахлями обкласти, бойлер підключити, а головне — правильну вигрібну яму вирити, легко. Бригаді з чотирьох-п'яти міцних дядьків роботи на два тижні. А Толька тільки добриківського знайомого Серьогу в підручні взяв. Подвійна вигода: однаково без помічника не обійтися, а в Серьоги й перекантуватися можна, щоби щовечора додому не їздити.

— Ох, жадібний, усе сам заробити хоче! — бідкався дід-хазяїн, що йому син із Чернігова грошей на той туалет із ванною дав і наказав до Великодня зробити, бо переживав за батьків, хотів, щоби на унітазі старі дупи гріли, а не за хату в дощату будку до вітру бігали.

— Роботящий, не жадібний, — захищала Тольку дідова баба. — Аби всі так працювали, — сказала, — таке б життя настало, можна було б узагалі не працювати.

Діда більше хвилювало, щоби Горох не розтягнув процес на все літо, та за десять днів глибока вигрібна яма, зсередини грамотно обкладена цеглою, уже сохла, труби розведені, бойлер висить, кахлі

на стіні виблискують, а у ванні не можна плескатися тільки тому, що не можна ще воду у вигрібну яму пускати.

— Не кваптеся, — пояснював Толька. — Хай кладка висохне днів десять-п'ятнадцять. Люк не зачиняйте, аби яма провітрювалася... Та й кахлі повідпадають, якщо ви зараз у ванній кімнаті собі баню влаштуєте.

Дід із бабою язиками поцокали, обмацали-обдивилися все: немає причин хлопцям не заплатити. Розкрили гаманець — тримайте чесно зароблені грошики! Горох вкинув заробіток до кишені, попросився в Серьogi ще одну ніч переночувати, бо вже надвечір діло було.

— Боїшся поночі з грошима в Капулетці їхати? — спитав той.

— Та ні. Справа в мене ще в Добриках.

Зранку побіг на добриківський базар, купив китайський скутер «Вайпер-шторм» — синій, блискучий.

— Усі гроші за дирчик віддав? — здивувався Серьoga.

— Та зароблю ще, — усміхнувся Горох. На дирчик скочив, гайнув у Капулетці.

Спочатку хотів одразу до Мані мчати, бо скучив страшенно, та на календарі — двадцять дев'яте березня, а в Гороха фантазія розігралася: з'явитися першого квітня, у день дурнів, сміху й розіграшів. Сказати дівчині: «Дирчик тобі купив!» Ну, не повірить же. Сірі очі стануть великими й прозорими, як два озера. Брови зведе, фиркне...

Повернув до прабабчиної хати. Загнав моторолер на подвір'я, та поява в тихих Капулетцях новенького блискучого синього скутера не минулася непоміченою. До Тольчиного двору підтягнулися Реп'ях із Галаганом, сусідський дід причалапав, Полкан заглянув.

— Ну! І куди ти на ньому їдитимеш? — спитав.

— А чого? Діло хороше, — підтримав хлопця Реп'ях. — Он я скоро свою «Волгу» на колеса поставлю. Теж синьою буде.

— Ти мені дивись, — попередив Гороха дільничний. — Спіймаю п'яним за кермом — віддаш мені свій апарат. Замість штрафу.

— Не діждетесь! — сказав Горох.

— Ну, раз так — наливай!

От і добре, що на календарі тільки двадцять дев'яте березня, бо квасити довелося добру добу. Почали потроху, розговорилися, збігали до Реп'яхової Томи в магазин по горілку, знову випили... Під ранок мужики розбрелися по домівках, та тридцятого вдень Галаган повернувся...

— Оце йшов до кролятника й згадав: учора щось таке важливе в тебе спитати хотів... — насупив мордюку. — Ти часом не пам'ятаєш?

Толька знизав плечима й знову налив.

Галагана розвезло немилосердно. Хильнув чарочку, щоку кулаком підпер.

— А я ж полковник... — зізнався кульгавому. — Ти зрозумів? Предки мої, виявляється, усім цим краєм верховодили.

— Давно? — спитав Горох.

— Та геть недавно! Куди все поділося?.. Коні, козаки... От і ти... Якого ти біса дирчик купив? Ні, щоби коня...

— А ви самі...

— А я кролів заб'ю... Буде кінь! Що ті ваші сині залізяки? Хіба болотом проїдуть? А мій кінь — всюдихід! І болотом, і ямами, і попливе, як треба... От побачиш! — запевнив.

— Нащо вам у болота? — Горох хоч і пив удвічі менше за полковника, та і його розвезло.

— То я так... Образно! От, приміром, на Лупин хутір захочеться, а потічок розіллється, міст знесе — і що? Жопа!

— Краще вже міст новий побудувати, аніж коня мордувати. Коню... йому теж непереливки болото місити, — проварнякав Горох.

— От не розумієш ти, Только! Одразу видно — не козак. Кінь — засіб пересування з такою історією, будь-який «мерседес» заглухне від заздрості. Якби мій кінь був літаком — місця б живого на ньому не лишилося: самі зірочки! І живий... Втямив? Жива істота. От, приміром, приїжджають на Лупин хутір двоє... Один на синьому дирчику, другий на коні... І на кого дівка гляне?

— І дався вам той Лупин хутір, — сказав Горох.

— Та мені він — до сраки. То я так... Образно. А от ти... Ти б сходив. Не годиться такому хлопцеві самому в хаті сидіти. Ще подумують, що ти цей... педік.

— Може, вам, дядьку Миколо, уже не наливати? — насупився Толька.

— О! Заговорив він як... Із полковником! Та ти мене слухай, не репетуй! На Лупиному хуторі є одна така... Усі до неї ходять.

— Що за така?

— А та, що їй кум Петро хату продав!

— Майя?

— І ти її знаєш?

— Вам яке діло. Кажіть, хто там до неї ходить?

— Та всі! І я! І Петро Реп'ях! У будь-який час. Чоботом у двері: «Ану, відчиняй!»

— Ну?! А далі що?

Галаган рукою махнув: мовляв, та досить про баб.

— Наливай! — наказав.

Толька брови звів, ухопив полковника за комір, висмикнув з-за столу.

— А далі що? — запитав хижо. — Бо я від Різдва від тої Мані не відходжу! Усе хвора лежить, ніяк до купи себе не збере. І щось я там вас із дядьком Петром не бачив. Брешеш, полковнику?!

Був би на місці Галагана хтось більш урівноважений, швидко б пожежу загасили. А Галаган без бою ніколи не здавався. Відштовхнув кульгавого, ухопив пательню, як шаблюку, замахнувся — як дасть Горохові по маківці.

— Я брешу? А от тобі, сученятко!

У Тольки перед очима попливло. Хитнувся. Упав на стілець.

— Блін... — проварнякав розгублено. — Кажу ж — брешете!

Галаган виматюкався, мов візерунків намалював, замахнувся вдруге. Якби вчасно кум Реп'ях не підскочив — хтозна, чим би діло закінчилося.

— Куме, стій! — Петро відібрав у Галагана пательню, всадив на лаву напроти Гороха. — Що це ви тут влаштували?

— Наливай! — кивнув Галаган. — Толька не вірить, що ми з тобою на Лупиному хуторі у вікні голу дівку бачили!

— Не ми, а ти... — буркнув Реп'ях. На Гороха зиркнув. — А тобі чого пече?

— Живу я з нею. — Горох захитався, замотиляв башкою. — Ще із зими.

— Не брешеш? — очунав Галаган.

— Та правда...

— От, швайка! — засмутився полковник. — Усіх без коняки обскавав! І де тепер кумові лікуватися?

— Про що це ви? — геть заплутався Горох.

— Пусте, — усміхнувся Реп'ях, штовхнув хлопця в плече. — То як? І ти тепер із парою?

— Та нібито...

— От і дякуй мені, — сказав Петро. — Не купила б у мене хату, де б ти її зустрів?

— Слухайте... Другий день усім дякую — уже в горлянку та горілка не лізе, — пожалівся Горох.

Як же добре, що до першого квітня ще доба. Відіспався, протверезів, картоплю в землю вкинув, півмішка із собою на Лупин хутір зібрав. Першого квітня зі світанком рушив до Майки. Тяг на собі новенький дирчик через хиткий місток, думав: дійсно, треба б міст підремонтувати...

Коли до хутора під'їжджав, зметикував: «Маня почує звук двигуна, визирне — і пропав сюрприз». Заглушив двигун, покотив моторолер вуличкою. Залишив дирчик біля ганку, увійшов тихо.

Майка спала, та Горох розхвилювався не від вигляду сплячої дівчини, хоч завжди заводився з півоберта саме тоді, коли бачив заплющені очі, відкриті вуста, чув рівне спокійне дихання. Маня змінилася так разюче, наче не тринадцять днів тому розлучилися — рік, не менше. Засмагла, як чорт: невже на городі всі дні протовклася? Визирнув у вікно — так і є! Розсада помідорна стирчить, хоч будь-хто з місцевих сказав би: «Зарано!» Грядки влаштувала, посередині клумбу утворила, на ній зелені паростки квітів якихось. Чудна! А картоплю де садити? У квітнику попід хатою?

Присів на край тапчана. Роздивлявся знічено.

— Сонце... — прошепотів і сам злякався. Наче не можна. Табу.

Майка не чула. Спала солодко, і щоби скинути раптове хвилювання, Горох попхався на город у своїх почуттях розбиратися. Віднайшов незасіяну ділянку, узяв лопату, почав картоплю в землю

кидати. «Та ні... — думав. — Сонце одне. Нащо собі брехати? А Маня... То інше. Маня зцілила... Жити хочеться...»

З картоплею розібрався за пару годин, до кімнати зазирнув — спить. Та так солодко, як дитинка. Усміхнувся, пішов до малої кімнатки, викотив на двір велику діжу, що Майка все мріяла в ній ванну собі зробити, та по морозу хіба діжу вичистиш?

Наносив води з колодязя, з усіма Майчиними сусідами привітався, подякував, що із запитаннями не причепилися, заходився діжу драїти. Два відра бруду відшкрябав, боком діжу поклав, щоби скорше сохла, пішов до кімнати, і вже нетерплячка: «Та скільки можна спати?!»

Тільки вмостився на ряднинці біля печі, Майка розплющила очі, сіла на тапчані.

— Толю?..

— Маню, ну ти байбачиха.

Майка не простягнула до хлопця рученята, як зазвичай, не простогнала: «Ходи до мене...» Відкинула ковдру, спустила голі ніжки з тапчана, пішла до хлопця. Присіла біля нього навпочіпки, в очі глянула. От нібито така, як раніше, а нібито й інша. На щоках рум'янець, не жовта-бліда. Очі нові... Нові — сяють.

— Город тобі на користь пішов, — усміхнувся хлопець. — Така стала... красива.

— До ста років житиму, — відповіла серйозно. — Шкода, не побачиш. На три роки раніше за мене помреш.

— Я не проти, — кивнув. — А що робила, поки мене не було?

— Яйце крукове з'їла, — сказала Майка. Відкинула з лоба русяве пасмо волосся: посередині лоба — синя ямка. — Крук ударив. — Торкнулася пальцем відмітини. — Назавжди лишиться, бо інше вже попроходило.

Горох розгубився. «Та пожартував я... — хотів уже бовкнути. — Малий був, дурний... І прабабця в мене такою брехухою була — усі Капулетці знали...» Зиркнув на Майку — світиться.

— Зачекай. Розігруєш? Перше квітня? Бо ж неможливо...

— Жити дуже хотіла.

— І як? — спитав обережно. — Допомогло?

— Три дні лежала. Думала — помру. Лихоманило, нудило, вивертало. На четвертий день прокинулася — геть нічого не болить. Пігулок не п'ю вже тиждень. І не болить!

Горох забув про сюрприз. Почервонів до скронь, очі відвів.

— То ліків уже не треба?..

Майка обвила рученятами хлопцеву шию, припала до нього.

— Дурний, кульгавий, єдиний... Ніколи не поїду звідси. Тут усе моє. Дім, земля. Ти... Ти тепер не ліки мої... Моє життя.

— А ти — мої ліки, — прошепотів Горох.

І все закінчилося, як зазвичай. Жаданням, цілунками, палкими обіймами на ряднинці біля печі. Після тринадцятиденної розлуки кохалися так пристрасно, з такою жагою, що опісля обоє пити хотіли — спасу нема.

Толя подав Майці чашку з водою.

— Маню... Я там картоплю посадив, діжу вимив і... моторолер тобі купив.

Майка розреготалася, бо дуже вже кумедно в одному ряду виглядали картопля з діжею й моторолером.

— А сорок трояндових кущів?!

— Я серйозно!

— Ой!

— Та добре... Пожартував. Перше квітня.

— Перше квітня... — Майка глянула у вікно. — У круків малі дітки вже вилупилися б. Так?

— Де ти те гніздо знайшла?

— У дворі на груші.

— Ходімо, покажеш, — Горохові не терпілося покінчити із сюрпризом.

Майка вийшла на ганок, побачила синій дирчик... Заверещала, повисла в Гороха на шиї.

— Поїхали! Поїхали!

— Куди?

— Не знаю. Поїхали! Це ж... класно так!

— Мань... Це тобі, — видав врешті. — Подобається?

Закивала, усміхнулася приголомшено:

— Такий ти, Толю... Я думала, таких уже не буває.

Капулетці день сміху не відзначали, бо дурними себе не вважали. А чого його реготати за чийось розкладом у спеціально відведений для того день? Як їм смішно стане, без чийось дозволів насміються. А зараз не час — городи! Весна рання, сонечко смалить — усі нормальні люди картоплю давно посадили, капусту-бурячки-моркву-цибульку підсаджують, сади обрізають, хати до Великодня білять. Тома Реп'яхова навколо магазину сміття зібрала, клумби влаштувала і за два дні до першого квітня причепила над магазинчиком нову вивіску — «У Томи».

Отоді-то Галаган насміявся. Побіг до магазину по горілку, коли перший день Горохів дирчик обмивали, побачив — щелепа відвалилася.

— Чуєш, Томо! — сказав кумовій дружині. — Думаєш, нам усім тут мізки повідшибало? Забули, як тебе звати?

— Краще, ніж просто «Магазин», — відрізала Тома.

— Тоді вже пиши — «У Тамари»! Чи «У Тамари Василівни», а то таке якесь дурне — «У Томи»... Ніби в тебе тут крісла-столики, кальян і марихуана, як у генделику біля річки.

— Так, Миколо! Іди, не дратуй! — психонула Тома, та коли Галаган ушився, задумалася. Дійсно. Якось дуже інтимно звучить. Якщо баба Горпина прочитає, то нормально, а як її онуки зелені-підстрелені? І їм вона Тома?

Зірвала вивіску — зараз усе переробить! «У Тамари» напише на картонці. Малювала-малювала, роздратувалася, бо вмістилося — «У Тамар». Не лишилося місця для останньої літери. Притулила вивіску до вікна так, ніби останню літеру віконна рама затуляє.

Галаган побачив — аж під кадиком залоскотало, так захотілося кумову дружину підколоти. І хоч до магазину не збирався, заскочив.

— Томо... Партнерок по бізнесу собі знайшла? — спитав.

— Яких іще партнерок?!

— Так написано — «У Тамар». Вас тут, Тамар, скільки? Штук двадцять назбирається?

Тома вхопила віник... Галаган розреготався, кулею вилетів із магазину... Не помітив клумбу, що Тома її тільки квітами засадила, — прим'яв кілька паростків... Одне слово, оперативно набирав бали для застосування смертної кари.

— Вб'ю! — крикнула Тома й побачила синій драндулет, що він нісся вулицею.

Так справно дирчав, аж баба Горпина з-за свого паркану ніс висунула.

— А це що тут у нас за новина? — здивувалася Тома.

— Толька Горох китайське барахло купив, — пояснив Галаган із безпечної відстані.

Тома придивилася, та замість Гороха побачила за кермом дівча з Лупиного хутора — червона куртка майорить, волосся віялом, усміхається. А Горох позаду. Дівча обійняв, щось йому у вухо кричить, підказує. Аби кермо не перехопив прямо перед магазином — не лишилося б на Томиній новій клумбі жодної квіточки.

— Здрасьте! — Майка з моторолера зіскочила, слідом Горох суне. — Магазин не працює?

— Працює, — сказала Тома, а сама все очима по Горохові й Майці: то на хлопця, то на дівчину. — А чого це ви вдвох?

— Живуть вони разом. Ще із зими, — підгавкнув Галаган. Підійшов до Гороха, руку потиснув, на дирчик кивнув. — Як воно? Ще не зламалося?

Толя і Галаган лишилися біля китайського дива, Тома з Майкою в магазин увійшли, а Томі все не йметься.

— Так ти, значить, Гороха на свою голову знайшла...

— Мені шоколаду. Печива якогось — півкіла. Вівсяного чи «Зоологічного», — усміхнулася Майка.

— А чого ж від тебе парфумами французькими не пахне? На Восьме березня Францію ж для тебе купував?

— Для мене...

— Ну, Горох... — Тома печиво зважує та все про своє. — Роботящий хлопець, того не відняти. Але ж бухає...

— Не бухає...

— І давно?

— Відколи зі мною. — Майка за шоколад і печиво розплатилася, біля прилавка застигла. — Спитати хотіла... Той секонд, що в Добриках, сьогодні працює?

— Та мав би, якщо дівчата картоплю посадили.

— Дякую! — Майка до порога.

— Стій! — гукнула Тома. До дівчини підійшла. — То ти, виходить, до нас надовго?

— Назавжди, — так щиро розсміялася Майка, що Тома й собі всміхнулася.

— Оце так... Тоді до Тольки перебирайся. Нащо на дві хати дров запасати. А на хуторі дача вам буде.

— Подивимося, — відповіла Майка, побігла геть.

На порозі свого магазинчика Тома стояла разом із Миколою Галаганом. Баба Горпина прилізла, Полканова Зойка підійшла. Реп'ях прийшов у дружини грошків поспитати. Проводжали поглядами синій дирчик, що він мчав Майку й Гороха в бік Добриків, дивувалися: і як це Горох до дівчини бігав, а вони — ні сном ні духом.

— А я давно знав, — збрехав Галаган. — Ще із зими.

Реп'ях зиркнув на кума, усміхнувся іронічно.

— Чого не сказав? — накинулася на Миколу Полканова Зоя. — А то думай... Сидить там сама! Ще б хтось із наших мужиків почав до неї бігати.

— Там ще Уляна самотня живе, — прошамкала баба Горпина.

Реп'ях напружився.

— Уляна?! Та вона стара! — відрізала Тома.

Реп'ях почервонів. Кепсько справи складаються. Звик час від часу до Уляни бігати, як на сповідь. Свічок тих щоразу купує, у стару діжу за майстернею складає, бо як Томі пояснити?.. Усе казав їй: «Переживаю за дівча, маю провідувати», — а тепер уже не збрешеш: поряд із дівчиною Горох об'явився. І яку тепер причину вимислити, щоби на Лупин хутір пхатися?..

— Уляна хоч і немолода, та душевна, — відказала Томі баба Горпина.

— Та що ви все за ту Уляну?! — буркнув Петро.

— А я за дівчину рада, — сказала Тома. — Повеселішала, а то ледь ноги волочила, як та примара. Уже на людей не кидається. Видно, щаслива.

— Е-е-е... Не буде з нею пуття! — Махнула сухенькою ручкою баба Горпина. — Стерво — воно стерво і є. От побачите. Ще таке утне...

— Заглохніть, бабо! — гримнула Тома. — Ото вічно мелете своїм язиком, людей лякаєте! Добре все буде. Ще на весілля їм горілку продам. Оце ви точно побачите, як не перекинетесь!

Народ поболобонив ще трохи про дивакуватого Гороха, що він з'явився в Капулетцях так само несподівано, як і дівчина на Лупиному хуторі рік по тому: щось їх тут звело... Ну, і слава Богу! Розійшлися по хатах. Галаган зголосився Петрові допомогти наново обтягнуті тканиною автомобільні крісла у «Волгу» встановити.

— Скоро вже ганятимемо! — Випробовував дупою м'якість сидінь.

— Чуєш, куме... А ти ото казав, що предки твої тут отаманили...

— Ну! Полковники... Усі козаки тутешні під ними ходили.

— Може, теє... І я з козаків? — спитав Петро.

— А хто ж ти?! Турок чи що? Ясна річ, козак! Реп'ях! То, я думаю, так розшифровується: був твій предок моєму предкові полковнику відданим і вірним. Як реп'ях — причепився і вже завжди поряд: і в бою, і взагалі... Як ото ми з тобою, коли ти дурне не ліпиш!

— Як би його конкретніше дізнатися?

— А ти до Троянова на Лупин хутір сходи, — відповів Галаган.
— Така мудра людина — геть усе про наші краї знає.

Того ж вечора Реп'ях розповідав Томі про кумову родословну.

— Микола каже — ми теж із козаків. Оце я і думаю: чи сходити на Лупин хутір до Троянова та розпитати. Цікаво ж, правда?

— Пляшку прихопи, — тільки й відповіла геть заспокоєна Тома. — Незручно до вченої людини з порожніми руками йти.

Реп'ях зиркнув на дружину приголомшено: яка ж у нього Тома! Сонце! Він оце бреше підло, а вона вірить. Зігріває його, і як їй зізнатися?.. Що, крім Петра, Уляні й поговорити нема з ким. Йому самому у своєму горі зізналася, і він їй пожалівся... І легко стало — наче рідні. А рідних хіба залишають?..

Колупав картоплю виделкою — такі жалі взяли, аж вирішив врешті, як заначкою розпорядитися. «Зроблю Томі й справді сюрприз! Куплю їй на день народження подарунок на півтори тисячі баксів! — стрільнуло. — Щось таке... Щоби вмерла од радості...» Та, крім гупої Томиної смерті від несподіваного сюрпризу, нічого

конкретного в уяві так і не виникло. «З Уляною пораджуся, — вирішив. — Вона до Києва часто мотається. Знає, що там по чому...»

Майка в Добриках розтринькала весь залишок Толиного заробітку. Накупила собі в секонді сарафанів, шортів, топиків... І кльові джинси «Міс Сіксті» за копійки. І білу сорочку на гудзиках, що вона засмаглій Майці особливо пасувала. У взуттєвій крамничці балетки й босоніжки придбала, потім потягла Толю чоловічий одяг вибирати.

— Усе в мене є! — опирався.

— А може, я не хочу щодня прати! — сміялася.

І як тій Мані відмовити? Погодився приміряти файні джинси, футболку, сорочку картату.

— Класно! Тобі личить! — раділа Майка. І продавчиню порадувала: — Усе беремо!

На Лупин хутір повернулися — самих з-за клунків не видно. Майка перепрала секонд, Горох наробив вішаків із гілок, бо Мані хотілося, щоби все новеньке висіло, не жмакалося. Для вішаків довелося щось на кшталт відкритої шафи змайструвати. Дві рівні гілки-стійки — вертикально, одну тоншу горизонтально на них. Прошу!

Їли гречану кашу із сардельками, що їх у Добриках накупили, — планів, як мурах у мурашнику. Холодильник треба? Так. Свердловину пробити й воду до хати підвести треба? Ще й як, бо електрику скоро відновлять, можна буде й насос для води купувати.

— І сараї я дарма розвалила, — сказала Майка. — Куди моторолер поставимо?

Вирішили китайське диво брезентом накрити доти, доки Толя не купить необрізаної дошки й біля хати для дирчика дах не побудує.

— Трохи згодом... — сказав.

— Я весь твій заробіток витратила? — засмутилася Майка.

— Та ще зароблю...

Горох гречку доїв, вимазав хлібом тарілку, відставив її.

— Діжу закочу в хату. Сьогодні ванна тобі буде...

Як же змінюється світ, варто лише душі розквітнути. Майка одужувала. Не знала точно, від чого саме: Толя відігрів, Хаус постарався, круки віддали найдорожче?.. У животі пульсувало-

лоскотало-загоювалося. Ясне, зрозуміле життя заступило смерть — і згадувати про неї забула. Коли? Зранку хату вмити, їсти наварити, та такого, щоб у радість. Потім городом тинятися: ух, ти! Помідорчики за ніч підросли, картопля із землі вилізла, бур'ян — і собі. Скубати його, сапкою пройтися, підрівняти все, квіти пополювати і розуміти — усе те для себе, на своїй землі, задля життя, не заради примхи... А потім нагріти води, залізти у велику діжу, де їм із Толею удвох місця вистачає. Плюскалися безтурботно, бо нема сенсу метушитися, поспішати: усьому тут свій час. Увечері, коли сонце заснуло, розпалити вогнище... Смажити на ньому м'ясо чи картоплю, дивитися на ясне полум'я під ясними зірками і знати, що те незмінне й прекрасне тепер твій світ. І людей поряд — рівно стільки, скільки душі приємно, щоби не почуватися безпорадною самотньою піщинкою.

Згадувала столичне метушливе життя. Таке все порожнє, нікчемне: наче ти — планер, заходиш на посадку, уже черевом по землі, а посадки нема — здохнеш! — маєш усе далі й далі черевом по землі без зупинки, передиху, не встигаючи подумати, завести друзів, лишаючи позаду мрії, кохання...

Усміхнулася сумно: «Чи могло бути інакше?» Ніколи ж за все життя власних мрій не мала. Рвалася за Лільчиними і Вітчиними мріями з Генічеська. Здалася на поталу Луциковим, коли він її до вишу пропихнув. Куролесила з однокласниками, пливла в Русьчиному човні, намагалася відповідати Андрієвому світосприйняттю, раділа Чертоговій милості, а власне рішення вперше за все життя прийняла тоді, коли втекла з лікарні... І купила хату на хуторі. Невідомо, мрія це чи ні, але сама вирішила... То нічого, що хутір Богом забутий. Тут Толя. Відчуття захищеності і спокою. А коли на душі лагідно, можна і плани будувати.

— Можемо поросят завести, — запропонував Горох.

Майка розреготалася.

— Ні! — сказала. — Почнемо з курей. Добре?

Добре... Усе стало добре. Тільки одне тривожило — якось визирнула вранці з вікна й перелякалася: на груші під іконами сидів той самий крук, що Майка його гніздо зруйнувала. Великий, чорнющий. Не крукав, дивився у вікно. Дівчині здалося — її виглядає.

Вийшла з хати, рукою махнула, кишнула, та крук не зрушив. Високо сидів, не дістати. Зиркав на Майку холодно, пророчо...

— Забирайся звідси! Чуєш? Будуть у тебе ще діти... — буркнула. — Я тебе розумію... Сама втратила...

Подалася по сусідах, щоби крука не бачити. Коли Толя їхав на заробітки, випитувала в Уляни, як краще за картоплею й дикою полуницею доглядати. Санджива пирогом із капустою пригощала, бо так файно навчилася його в печі запікати — смакота! Санджив усміхався, спочатку нюхав пиріг.

— З любов'ю замішала? — питав.

— Чому тобі всі добрі? — дивувалася Майка.

— Не всі, але недобрих злом не перевиховати.

— Тому від людей сховався? Затюкали тебе в Києві?

— Не ховаюся. Мені тут до душі. Правила життя тут визначають сонце, дощ, вітер, земля, ніч і день, а не пришелепкуватий начальник, розклад громадського транспорту чи прострочена несправжня ковбаса в супермаркеті.

— Ну, там теж ніч і день...

— Змішалися. Асфальт, зіпсовані вода й повітря, пластикова їжа... Примарні цілі, стовідсоткова поверховість життя як такого. Жуки-водоміри — ніколи не заглибитися, не замислитися: часу нема...

Майка згадала емоційні зібрання на Ярославовому Валі.

— Можна ж боротися. За свої принципи.

— Ну, що ж ти таке кажеш, Ілюзіє? Хіба життя — боротьба? Життя — радість. Ні з ким боротися не треба. Узагалі. Тільки із собою. Себе знайти, на тому й заспокоїтися, не зрадити. У всі часи жили люди, які відмовлялися від царювання й вирощували капусту, а не розповідали іншим, як це робити.

— Люди і знаходять себе заради того, аби боротися...

— Твоя боротьба — завжди чиєсь горе, незважаючи на те, що це: душогубки, продаж зброї, нав'язування демократії, заклики померти за ідею чи просто вимога всім худнути до розмірів ляльки Барбі. Нав'язування іншим своїх принципів — безпринципне міщанство.

— А міщанство породжує фашизм... Чула вже... Балаканина пустопорожня! — Майка роздратувалася. — Краще скажи: чому в тебе дівчини нема?

— Ще не зустрів, — усміхнувся Санджив.

— Хіба то життя — без любові?

— Тільки й живу любов'ю.

Майка зиркнула на Санджива, як на божевільного.

— Певно, ти один такий... На весь білий світ.

— Помиляєшся. Мої друзі в одному селі на Рівненщині цілу комуну екопоселенців заснували. Викупили з десятків хат, розселилися сім'ями. Кличуть до себе, а мені тут до душі. Мрію, щоб і на нашому хуторі з часом екопоселенці зібралися.

— Якщо думаєш, що ми з Толею заради твоєї мрії звідси заберемося, то й не сподівайся!

— От і добре. Бо Валерій Михайлович збирається.

За майже чотири місяці життя на Лупиному хуторі Майка жодного разу не була в хаті Троянова. Звістка про те, що поважний пан у золотих окулярах залишає обійстя, так розтривожила, що відрізала великий шмат пирога й постукала у двері сусіда.

— Можна?

— А-а-а... Юна пані... Прошу! — Троянов розчахнув двері, чемним жестом запросив до хати.

Майка увійшла й остовпіла: усередині барліг Троянова ніяк не нагадував звичайну сільську хату. Піч була — куди без неї, але вздовж стіни — переповнена книжкова шафа, біля вікна стіл із друкарської машинкою й гасовою лампою, поряд розкішне просторе крісло, оббите оксамитом, і низенький столик на кривуватих ніжках — ніби до музею потрапила. Крізь розчинені двері, що вони вели до двох інших маленьких кімнаток, побачила в одній ліжко з пістрявою ковдрою, в іншій — цілком сільську кухоньку, але тут, у найбільшій кімнаті, царювали не тілесні потреби — духовні. І Троянов усе те залишить? Поїде?..

— Не відмовитеся від чашки чаю? — Троянов — сама делікатність, а Майка роззутися забула, у руках гостинець.

— Я вам пиріг принесла. — Одночасно простягнула сусідові пакунок і скинула з ніг балетки.

Троянов залишив пиріг собі на вечерю, поставив на столик чашки з блюдцями, цукор, мед у глиняній діжечці. Всадив гостю у старовинне оксамитове крісло. Сам відсунув робоче крісельце від письмового столу, вмовився навпроти.

— Санджив казав, ви... їдете, — не втрималася Майка.

— Час... — розвів руками Троянов.

— Шкода. Санджив мріє, щоби на нашому хуторі порожніх хат не було.

— Скоро тут тільки Сашкова хата й світитиметься, — відповів Троянов. — От він тут назавжди.

— Чому?

— Бо щоби жити так, як Сашко, треба бути передусім освіченою людиною. А в нас із цим зараз проблема.

— Де «в нас»? В Україні?

— У світі.

— Хіба? Інститутів тих...

— Отож і біда, що інститут до освіти прирівняли. Освіта — від «світоч». Коли світло в душі оселяється. Коли живеш так, щоби осяяну душу не запламувати. Вивчення математики, менеджерської справи чи юриспруденції до освіти ніякого стосунку не має. Так, ремесло...

— Як ви все розумієте, чого ж їдете? Ви ж не можете бути... неосвіченим.

— Сподіваюся. — Троянов відсorbнув чаю. — Та й Лупин хутір не прихисток світлих душ. Немає на землі таких спеціальних місць. Хоча тут гарно думається. Книгу так швидко дописав. У Києві два роки руки не доходили. Тепер маю повернутися, гроші на видання знайти. Дружина ремонт затіяла. І хворіє. Коли жінці за п'ятдесят... А синові час допомогти з кандидатською...

Зітхнув сумно — аж Майці захотілося пожаліти поважного пана.

— Ви і в Києві зможете... зберігати світоч у душі, — піддала оптимізму.

— Дякую, юна пані. Звичайно, ваша правда, — усміхнувся Троянов. — Нащо ми про сумне? Їду не завтра. Певно, до Великодня ще пробуду, а Великдень цього року аж на початку травня. І хату не продаватиму. Сашко обіцяв наглянути. Ще повернуся... І не раз.

Давайте, я вас краще полуничним варенням пригощу. Не повірите — сам варив.

— Дякую, але... — Драматичні за версією Троянова перспективи Лупиного хутора засмутили Майку більше, ніж мільярди дрімучого, неосвіченого людства, посеред якого і вона сама бовталася. — Чому ви сказали, що на хуторі лише Сашко залишиться? А ми з Толею? Уляна?..

— Не знаю, юна пані. Передчуття.

— Бо ми ще не знайшли того світоча? — запитала насторожено.
— А як його шукати?

— Любов дарує світоч душі й серцю, де б ви не були — на Лупиному хуторі, у Києві чи Сан-Франциско. Не плотська до однієї конкретної людини. До всього живого... Людина є тим, що вона любить.

— А просто жити? Без тих пошуків? Грошей заробити купу. Щоби не смикатися... Тільки не кажіть, що це міщанство! Чути вже про це не можу. Хіба світоч у душі від злиднів спалахне?

— І багатство його не роздмухає. Гонитва за грошима, утвердженням, славою спустошують душу.

— Чому?

— Справи й жертви без любові не мають ціни, бо їх роблять руки, розум, воля, та не серце. Від того в нас так мало радості й натхнення до життя, — мовив Троянов.

— Легко казати...

— Отож-бо й воно. Вицідити із себе штучно любов до всього живого неможливо, змусити не вийде. Тільки прийняти відкритою душею. Сашко так живе...

— Та й ми нікому нічого поганого не робимо!

— Вірю, юна пані! Не засмучуйтеся. Якщо вас хвилюють такі істини, значить, ви на правильному шляху.

Майка хотіла ще спитати поважного пана про книжки — про що сам пише та чи можна його бібліотекою користуватися, коли поїде, та у двері постукали. На порозі став знічений Петро Реп'ях.

— Добридень... У мене тут справа до вас, Валерію Михайловичу, — пробелькотів. На Майку з надією глянув. — Бачу, зайняті... Іншим разом зайду. — Та до порога.

— Ні, ні! Я вже йду. — Майка підхопилася зі старовинного оксамитового крісла, довірливо глянула хазяєві в очі. — А як зрозуміти... що світоч у душі розгоряється?

— Як совість не кривиться — тільки тоді душі тепло.

Майка усміхнулася зачудовано.

— Добре, що ви до Великодня ще будете... Встигну вас ще смачнішим пирогом пригостити.

— А ви що — їдете від нас? — збентежено вирячився Реп'ях.

Несподівані відверті розмови із Сандживом і Трояновим залишили в Майчиній душі стільки запитань — до кінця життя не розібратися. Придивлялася до кожної травинки навколо себе: й оцю траву маю любити? І бур'яни колючі? Та без проблем! Як людей полюбити? Маму, Руську, Андрія, Чертога, що вони зрадили, залишили, загнали в глухий Лупин хутір на смерть, а вона вижила... Простити? Де там! Забути — і то не виходить. Душа вимагає не тільки любові й світоча. Душа прагне справедливості. Чому ж пан Троянов про це не згадав? Он чорнющий крук на груші сидить. Стежить за кожним Майчиним кроком, ніби розмірковує: коли ж вдасться забити дівчину гострим дзьобом на смерть... Крук, і той справедливості жадає.

— У, зараза, — пригрозила крукові, бо відчуття провини випарувалося, залишивши тільки роздратування. І що він висиджує? Та ще й на шифері, яким ікони прикриті.

— Толю... Давай ікони до хати внесемо, — попросила Гороха наприкінці квітня.

— Правильно, — погодився хлопець. — А то Великдень скоро, а в нас божі лики на груші.

— Це ж паски пекти треба! — сполошилася, наче без того тепер і прожити ніяк.

Побігла до Уляни і, хоч хотіла розпитати, як тісто замісити, чогось знову згадала одкровення Троянова.

— Уляно... Невже й ви теж із хутора поїдете? — спитала стривожено.

— Не зараз.

— А коли? Наче чекаєте чогось.

— Чекаю, — відказала Уляна. Перевела розмову. Заходилася Майці розповідати, як із пасками розбиратися, чим яйця фарбувати-розписувати, яке м'ясо запікати, коли святити.

— Ой! Це ж іще святити! — ще більше сполошилася Майка. — І де? У Капулетцях храму немає. У Добриках тільки сектанти якісь над колишнім пожежним депо хрест приліпили й збираються.

Уляна не встигла відповісти — Петро Реп'ях на поріг. Побачив Майку, знітився вкрай: оце халепа! Вдруге на Лупин хутір приїхав, аби тільки з Уляною поговорити, знову на дівчину нарвався.

— Здрасьте! — усміхнулася Майка.

— Я тут у справах... — розгубився Реп'ях. — З Валерієм Михайловичем поговорити маю, а він трохи зайнятий. Оце і вирішив поки до сусідки його зайти на хвилинку.

— Проходь, Петре, — усміхнулася Уляна.

— А куди ви паски святити їздите? — спитала Майка Реп'яха. Сиділа сиднем — забиратися й не думала.

— Та хто куди... — знизав плечима Петро. — Ви з Горохом на дирчику і до Прилук доїхати можете. Он Троянов розповідав... У Прилуках є церква, що її предки кума мого Галагана побудували.

— Справді? — Майка підскочила до Реп'яха. — То ходімо до Валерія Михайловича. Ви у своїх справах, а я про церкву розпитаю.

— Ти... йди! — сказав Реп'ях. — А я ще маю в Уляни свічок гарних на Великдень собі закупити...

Майка глянула на Реп'яха здивовано, пішла до Троянова. Уляна навпроти гостя сіла.

— Ну, що ти все ходиш, Петре? — спитала тоскно. — Так і до біди недалеко.

— Порадитися хочу, — сказав. — Оце в мене після Великодня день народження, а за два дні в дружини. В один день відзначаємо, так уже повелося. І я грошей трохи... відклав. Щоби їй подарунок гарний зробити. Півтори тисячі доларів. Що на такі гроші в Києві можна купити?

— Не знаю. Ти дружину спитай, чого хоче. Сам не знаєш?

— Та в неї лише магазин у голові — як не вивіску нову приліпити, так товару закупити. А я хотів для неї щось. Може, там шубу яку чи із золота чогось.

— Хутро жінці ніколи не завадить. Та й прикраси, — відказала Уляна.

— Оце ж я попросити хотів, — пожвавішав Петро. — Як у Києві будеш, глянь, коли твоя ласка, яку шубу на півтори тисячі доларів купити можна. Чи щось із золота.

— Добре, — кивнула Уляна. — А сам як живеш?

— Та все нормально, — усміхнувся. — «Волгу» вже у дворі обкатував. Скоро і на Лупин хутір доберуся. До сина тебе звозити зможу.

— Дякую, Петре.

Плечима знизав.

— Ну, якщо так... Продай свічку якусь, щоби з порожніми руками від тебе не йти.

— Не треба тобі свічки. Спали спочатку ті, що вже накупив... Добре?

Реп'ях зітхнув, пішов до порога.

— Тільки ж, коли шубу дивитимешся, розмір моєї Томи врахуй. Вона ж у тілі... Ну, ти ж її бачила!

Засмутився вкрай, подибав до Троянова. Що це вони тут усі розбігалися одне до одного? Три каліки, а як на хутір не прийдеш, товчуться по чужих хатах, а раніше сиділи, як ті миші.

Зайшов до сусідньої хати, заляк на порозі, бо Валерій Михайлович так захоплено розповідав Майці про Свято-Преображенський собор у Прилуках, наче сам до його будівництва руку приклав.

— У середині сімнадцятого століття на тому місці спочатку дерев'яний храм спорудили, та за півстоліття церква згоріла. А на той час Прилуцьким козацьким полком командував полковник Гнат Галаган. Своїм коштом побудував новий кам'яний храм у стилі українського бароко.

— Родич кума мого, — вставився Реп'ях.

— Певно, дуже шляхетною людиною був, — сказала зачарована Майка.

— Скоріше, гріхи відмолював, — відповів Троянов. — У Гната Івановича Галагана біографія неоднозначна. Козаки-характерники прокляли його рід до сьомого коліна. Здійснилося пророцтво. За сто шістдесят років помер шістнадцятирічний Павло Галаган — останній

і єдиний нащадок, сьоме коліно Гнатове. Припинив полковницький рід Галаганів своє існування.

Троянов замовк, на Реп'яха глянув.

— Тож кум ваш, хвала Господу, з інших Галаганів.

— А того... Гната за що прокляли? — спитав Реп'ях хрипло.

— Зрадив Мазепу, заприсягся Петрові Першому. За царським наказом зруйнував Стару Січ. Отакий подвиг. На той час на Січі самі діди свій вік доживали, та не здалися — билися з Галаганом і царськими військами. Майже всі загинули, а хто вижив, тяжких мук зазнав. Галаган посадив їх на палі і на плотах пустив униз Дніпром.

— Навіщо? — спитала приголомшена Майка.

— Щоби інші козаки страху набралися.

Троянов замовк, плечима знизав.

— А храм — прекрасний... Віруючих збирає. Може, і не знають — у склепі глибокому храмовому той самий полковник Гнат Галаган вічний спокій знайшов. Чи вічний неспокій за життя своє грішне.

Реп'ях мотильнув башкою, наче струсив попіл минулих часів.

— Ні! — сказав. — Мій кум не такий! Хоча сеча в мізки б'є іноді: спочатку в бійку лізе, а потім розбиратися починає. — На Троянова благально подивився. — Ви йому не кажіть, що він не з полковників. Дуже засмутиться.

— І вас порадувати не можу, — відповів Троянов. — Якщо й були серед прилуцьких козаків Реп'яхи, то я таких у реєстрах не відшукав. А от на Дону був такий поважний козак — Степан Реп'ях. Поцікавтеся... Вивчати свій рід — така шляхетна справа!

Майка поверталася до своєї хати, думала про Галаганів: он воно як... Той полковник Гнат Галаган козаків порубав, а люди пам'ятають, що храм збудував. І де справедливість? Зиркнула на грушу — щез крук. Наче після того, як занесли ікони до хати, йому вже і приземлитися нема куди.

— І добре... — Аж від серця відлягло.

За два дні до Великодня Троянов поїхав, залишивши на Лупиному хуторі книжки, меблі, навіть друкарську машинку. Ключ від обійстя Сандживові віддав, обійняв по черзі увесь наявний контингент хутора з Горохом включно, Майці дозволив книжки з

бібліотеки брати, а Уляну вмовив забрати до своєї хати старовинні крісла й столик на кривеньких ніжках.

— Незвично так... — Увечері Майка дивилася на вікна Троянового дому на іншому боці вулиці — темні...

— Манюню! Паски в піч ставити час, — нагадав Толя.

Уперше в житті Майка паски пекти збиралася. Уляна дуже допомогла — усе разом робили: і опару, і вимішували, і лили розтоплене вершкове масло, і родзинки відмочували, знову вимішували. І тільки коли втретє вимішали, Уляна розділила тісто, віддала Майці половину.

— У форми поставиш, діждешся, поки підніметься, і в піч.

Ох, просто їй! Майка всі каструлі і металеві кружки тістом понабивала. Рушниками накрила...

— От побачиш! Не вийдуть у мене паски, — Гороху зізналася. — Бо Уляна молилася за кожним кроком і мені молитися наказала, як паски в піч ставитиму, а я... молитов не знаю.

— А ти своїми словами...

— А мої слова такі... Знаєш, Толю! На Великдень до Прилук хочу. У Свято-Преображенський собор. Його одна хижа, жорстока людина побудувала, а храм гарний. Мені саме в цей храм треба. Не знаю чому — треба і все. Там навчуся молитися.

Уперше за чотири місяці спільного життя Горох не сказав «та добре»... Брови звів.

— Далеко до Прилук. Ближче церкву знаю...

— А ми на дирчику!

— Однаково... Колись іншим разом до тої церкви поїдемо. Коли людей менше буде, бо на Великдень не проштовхнутися.

— Толю... — Майка обійняла Гороха, притулилася до нього. — Поїхали в Прилуки.

— Та добре... — здався.

У переддень Світлого Воскресіння Майка вже геть усе підготувала. Довгий сарафан випрала, хустку в Уляни позичила. Толя кошик прабабчин знайшов — усе вміститься: і крашанки, і паски, що вони вийшли гарними, хоч Майка й не сподівалася, і запечене м'ясо, і мед, і пляшка води.

— Шкода, дирчик наш двомісний, — тільки пожалілася. — А то б Уляну прихопили.

— Паски їй можемо посвятити, — запропонував похмурий Горох. Не хотілося йому до Прилук. Ой, як не хотілося. Півтора року не бачив ані мами, ані Козлюків, ані й досі законну дружину із сином. І бачити не хотів. Юлька, звичайно, уже й без Толі могла б із ним розлучитися. Не знав того. І знати не хотів. «Може, до іншої церкви підуть чи просто не перетнемося», — сподівався.

У суботу надвечір перевірів дирчик, вдягнув світлу картату сорочку, що Майка їй вибрала, осідлали моторолер — гайда на Прилуки. Залишили дирчик неподалік храму на вулиці Шевченка.

— Толю... Мені тут подобається, — натхненно усміхалася Майка. Тримала хлопця за руку, крутила голівкою: цікаво... Людей хмара до храму суне, і храм — не збрехав Троянов — величний, високий. Білий, з п'ятьма банями. Здалеку на родину білих грибів, що вони попритулялися один до одного, схожий.

У юрбі вірян підійшли ближче до храму.

— Отепер маємо стояти тут кілька годин, поки службу відслужать, — буркнув Горох. — Паски святити тільки після служби будуть.

— Усередину ходімо. Хіба ми стільки проїхали, аби біля церкви постояти? Я хочу службу послухати. Ніколи на великодній службі не була.

— Маню, там людей... Задихнешся. І дирчик стерегти треба. Тут босоти вистачає.

— Може, я сама?

— Ні... — насупився. — Сама не підеш. Заштовхають. Де я тебе потім шукатиму?

Людей у Свято-Преображенський собор набилося — ворухнутися несила. Майку затисло між поважною літньою жіночкою в білій хустині й чоловіком років тридцяти з маленькою дитинкою на руках. Маляті — не більше від трьох рочків: вередувало, схлипувало, просилося додому, на мить відволікалося на церковні співи, знову дригало ніжками: додому, додому. І все тими ніжками Майку по плечу. Чоловік червонів, пошепки вибачався, намагався втримати ніжки маляти, та воно ще більше вередувало.

— Ви б хоч цукерку якусь йому прихопили, — сказав Толя.

Стояв у Майки за спиною. Охороняв. Однією рукою тримав кошик із продуктами для освячення, другою затуляв Майчине плече, намагаючись перебрати на себе атаку втомленого маляти. Чоловік дістав зі свого кошика паску, дав маляті — заспокоїлося, гризло солодку скоринку.

Майка швидко втомилася. За півгодини нерухомого стояння в натовпі вже не вслухалася в слова священників. Від задухи паморочилося, та залишати храм здавалося справою ганебною — навкруги терпляче стояли переважно літні люди... З раю чи з пекла за урочистою службою, певно, спостерігав полковник Гнат Галаган. І вона потерпить, бо гріх має... Ікони надвір виносила. Певно, то погано, хоч грім не побив. Навпаки — одужала.

Закліпала очима, вдивилася — попереду поштарка Галя з чоловіком Іваном та ще якимись жіночками однією купкою тримаються. От і недарма приїхала. Підійде після служби до Галі, вибачиться, що колись презирливо про хутір, про людей... Дурна була.

Аби якось витримати несподівано важке випробування, стежила за Галею — хрестилася за нею, шепотіла власні слова замість молитов, та слова не злі, гарні: щоби Бог простив її, якщо завинила перед людьми, рослинами, тваринами й особливо птахами.

Ось Галя обернулася. Майка усміхнулася, махнула їй рукою. Галя насупилася, кивнула. Із цікавістю зиркнула на Гороха, що він стояв за Майчиною спиною. Слідом за Галею озирнулася навдивовижу схожа на поштарку жіночка. «Певно, сестра Галина», — подумала Майка.

Горох спокійно чекав, поки Майка втомиться й попроситься на свіже повітря. Не чіпав дівчину, яложив очима по іконах, одного просив: «Тільки б нікого з Козлюків чи рідні не зустріти». Кинув оком праворуч — не видно знайомих облич.

Озирнувся ліворуч і ледь не зомлів — при стіні під іконою стояла... Соломія.

Не повірив. Та ні! Здалося! Просто схожа! Посеред хмари людей роздивитися дівчину здалеку здавалося ділом неможливим, та натовп раптом, наче на прохання Гороха, ворухнувся, бо якась бабуся просилася вийти назовні, люди розступилися на мить, і серце впало: «Соле міо...»

Не змінилася. Чорні кучері хусткою прикриті, кирпатий носик... Стежила за священиками спокійно і стримано, наче перевіряла, чи правильно службу правлять. Хрестилася, шепотіла щось затято...

Горохові піт залив чоло. Прибрав руку з Майчиного плеча, змахнув піт рвучко. Погляду від Соломії не відводив, наче варто лише не мить заплющити очі — пропаде, щезне. Ось чиїсь голови заступили дівчину — витягнув шию, дихати забув. Розгледів — он вона хреститься. Господи! Так як вона тут?..

Соломія раптом обернулася до жінки, що вона стояла за її спиною, сказала тій щось — жінка відійшла вбік. Соломія усміхнулася вдячно, почала пробиратися до дверей.

Горох сильніше вчепився в кошик, викрутив шию — проводив Соломію поглядом, тупцював на одному місці.

— Толю! Я ближче до віттаря хочу! — Раптом озирнулася до нього Майка.

— Давай, — хрипло сказав Горох. — А я тут...

Майка посунула вперед. Горох зціпив щелепи, ніби від несподіваного гострого болю, обернувся до входу — Соломія вже майже дісталася дверей.

— Пропустіть! — Пробивав шлях плечем слідом за нею. — Пропустіть! Та дайте вийти!

Майка не почула його голосу. Під купол до небес лилася багатоголоса молитва. Прослизнула ближче до віттаря, склала руки на грудях, прошепотіла, дивлячись чомусь на молодого бородатого священика.

— І щоби ми... з Толею... кохалися. Не розлучалися до ста років.

З тим і завмерла — берегла щире благання аж до того довгоочікуваного часу, коли натовп розлився на дві ріки, пропустив до дверей священиків, знову злився в єдину течію, поплив слідом за ними.

Майка схаменулася, роззирнулася розгублено — голови, голови... Не побачила Толі, поштарки Галі... Течія винесла надвір, де люди вже стояли з кошиками довгою, безкінечною вервечкою. За ними — ще люди. І ще... Видерлася з натовпу, прибилася до стіни: і

нащо їй захотілося ближче до вівтаря?! Де тепер одне одного шукатимуть?!

...Під ранок, коли юрба людей навколо храму не зменшилася, а тільки змінилася за складом, раптом докумекала: «Дирчик!» Звичайно! Толя чекає на неї біля моторолера. Відліпилася від стіни, посунула від храму на вулицю Шевченка. Може, моторолер вкрали? Зараз підійде — під деревом стоїть Толя розгублений: «Маню, я ж казав: за дирчиком треба чатувати. Що робитимемо? Вкрали...» Засмутилася: чого хлопця не слухає? Він мудріший. Стояли б разом біля храму — уже б і паски посвятили, і додому б повернулися.

Ще здалеку побачила під деревом поряд із кількома десятками автівок синій моторолер. Толі не було.

Усе Світле Христове Воскресіння Майка просиділа на моторолері неподалік Свято-Преображенського собору. Спочатку крутила головою, підхоплювалася, вдивлялася в постаті чоловіків і хлопців, що вони виходили з храму чи просто вешталися навколо нього. Витягувала шию: «Толя?..»

Після опівдня людське хвилювання вщухло, вуличка спорожніла, тільки поодинокі перехожі поспішали до домівок — розговітися врешті. Радість умерла. Чорна тривога на серці. Зіщулилася на моторолері: Толя як знав... Серце йому підказувало: не хотів їхати до Прилук. Тремтіла на дирчику, уже не роздивлялася перехожих, зиркала зацьковано — не Толю чекала, когось іншого, що він зараз підійде, знизав плечима винувато, скаже: «Вам просили переказати... Толі нема... Вибачте». Бо з ним сталося щось зле! Щось трагічне й жахливе! Може, вийшов посеред ночі перевірити, чи моторолер на місці, і перетнувся з якимись виродками. Сам же казав: «Тут босоти до біса».

Розревлася невтримно, аж сивий чоловік, що чимчикував собі вуличкою, зупинився біля Майки, мовив стурбовано:

— Дитино, тобі допомога не потрібна?

— Де тут у вас міліція? — крізь сльози спитала Майка.

Чоловік згодився провести дівчину. «Тут недалеко, — казав, — з Шевченка на Котляревського...» Майка покинула моторолер, побрехала за сивим. «А дирчик? — перелякалася. — Вкрадуть!» Перепросила щиросердну людину:

— Вибачте, сама знайду. На Котляревського, кажете?

Двигун завела, а їхати — ніяк. Раптом Толя повернеться? А тут — ані Майки, ані дирчика. Вимкнула двигун, знову завмерла.

— Ще... почекаю.

До вечора просиділа. Тільки коли побачила юрбу п'яних підлітків, що вони сунули до яскравого синього моторолера з явним наміром покататися за будь-яких умов, завела двигун і вивернула на Котляревського.

Втомлений напруженим Воскресінням черговий міліціонер — молодик років двадцяти п'яти з простодушними очима — із прикрістю вислухав Майку.

— За три доби заяви про зникнення приймаємо...

— А ви подивіться!

— Куди?!

— У вас же є якісь затримані... Анатолій Горохов. Раптом його помилково... Подивіться! — тьмяно просила Майка.

— Горох?! — здивувався черговий. — Толька? Ми з ним разом на халтуру бігали підробляти, коли ще в школі вчилися. А він що — до Прилук повернувся?

Майка заклала. Ніколи вони з Толею не розповідали одне одному про свої колишні життя, ніби й не було ніякого життя до тої зустрічі на Різдво в промерзлій хаті на Лупиному хуторі. Майка не випитувала, бо й самій сповідуватися не хотілося: спогади пригнічували, спустошували, вбивали. Без минулого краще — молоді, щасливі, вільні: ані роду-племені, ані адрес...

— Толя... з Прилук?

— А звідки ж?! Мати його тут живе. Адресу дати? Точно не пам'ятаю, але поряд зі школою будинок п'ятиповерховий із червоної цегли... На Соборній. Спитаєте Горохових — підкажуть. А ще в матері його салон краси в центрі. «Шарм». І там спитати можете. Та не сьогодні: усі святкують.

— Дякую... — Майка розгубилася. Тупцяла біля чергового: що робити?

— А Толька як? Я його сто років не бачив. Гороха після школи в армію забрали, а я до Москви поїхав із бригадою. Відтоді... Це ж скільки? Сім років не бачилися.

— Толя... зник.

Міліціонер зиркнув на Майку задумливо.

— Та ні... Може, до матері зайшов розговорітися чи з друзями перетнувся десь. А ви ж... нетутешня?

— Нетутешня.

— Ну й заждіть собі. Об'явиться. Що з ним станеться? Горох, знаєте, як казав колись: «Мене жодна зараза не візьме, до ста років житиму». Бо яйце якесь з'їв. Чи то сороче, чи то горобине.

— Крукове... — прошепотіла Майка. Заспокоїлася раптом. — Вас звати як? — спитала молодика.

— Сергій Полікарпов. Гороху скажіть — «Полікарпов», одразу згадає.

— За три доби... Як Толя не повернеться... Допоможете?

— Та ясна річ! Ви ж Гороху привіт передавайте! Від Серьogi Полікарпова!

— Нема його! — Мало не розплакалася голодна, втомлена Майка.

— Куди він подінеться! — усміхнувся Полікарпов. — Знайдеться!

Майка повернулася на Лупин хутір уже поночі. У серце вчепилися міцні пазури — ні вдихнути, ні видихнути. Вдивлялася в темні здалеку хати — світяться її віконця? Толя ж такий — міг сюрприз утнути. Паски посвятив, якимось чином сам на хутір повернувся, стіл накрив, чекає... Майка увійде, він: «Прошу, сідай, розговлятимемося...» Та вона його вб'є за такі жарти!

В Уляни свічка миготить. У Санджива — сонце. А Майчиної хати й не роздивитися в темряві. Покинула дирчик біля ганку, увійшла до темної кімнати — усе ще сподівалася: зараз спалахне світло. Толя усміхнеться, питає: «Злякалася?..»

...Тільки біла футболка Горохова на мотузці над піччю висить, що Майка її випрала напередодні.

Як зіщулилася на тапчані — з тим і Обливаний понеділок зустріла.

Уляна й хотіла віддати Майці з Горохом свої паски та крашанки, щоби в Прилуках посвятили, та останньої миті передумала: за кілька днів до Тьомки збиралася, і здалося — сама має посвятити й синові відвезти. Зібралася, разом із

капулетцівськими бабами приватним автобусом дісталася найближчої церкви за двадцять кілометрів від хутора, на ранок неділі вже додому повернулася. А молодь десь затрималася. Виглядала, щоби «Христос воскрес!», а їх усе нема й нема.

— От... І де заблукали? А віддала б їм свої паски? І що б було?
— засмутилася.

У понеділок зранку поклала до кошика кілька крашанок, паску, води в кружку налила — буде сусідці Обливаний понеділок! — пішла до Майчиної хати.

— Майє... Толю! Ви вдома? — Побачила дирчик біля ганку, стукнула у двері. — Дитино...

Двері розчахнулися — не замкнені. Уляна злякалася, зазирнула до кімнати — Майка скрутилася на тапчані: обхопила руками коліна, притисла їх до грудей. І не озирнулася до сусідки.

— Дитино... Що сталося? — Забула про «Христос воскрес!».

— Толя... зник.

— Як?!

На вечір понеділка про таємниче зникнення Гороха знали всі Капулетці. Полкан відірвався від святкового столу, власною персоною припхався на Лупин хутір у супроводі хороброго Галагана.

— Так! Що тут у нас?!

Майка крізь сльози вкотре переповіла дільничному події великодньої ночі. І про одкровення прилуцького міліціонера згадала: Толя, виявляється, з Прилук. Мати його там живе.

Полкан записав до блокнота прізвище прилуцького приятеля Гороха, потилицю почухав.

— Так! Завтра зранку висуваюся з'ясовувати обставини трагедії на місце події, — визначився. — Тільки в моєму «Ланосі» бензин скінчився. Грошей на бензин даси?

Майка і грошей дала, і сама просилася з Полканом поїхати, та дільничний остудив:

— Не бабське діло. Галагана візьму.

— Може, Толька в Капулетцях? — припустив Микола. — Закрився в хаті й бухає. Свята ж...

— І хату перевіримо, — погодився Полкан.

Уляна хотіла залишитися біля Майки, та дівчина затялася: не треба. Жінка тільки зітхнула: «Добре... Як геть зле буде — приходь». Санджив — той упертіший. Усівся на ганку разом із Хаусом.

— Що ти тут робиш? — Майка вийшла на подвір'я, обійшла стороною котяру, бо надто недобро косував.

— Побуду поруч. Ти не зважай. Але тобі стане легше.

— Хіба я просила тебе про допомогу?

— Ти просто не знаєш, що тобі потрібна моя допомога, — усміхнувся Санджив.

— Забирайся! — спустошено кинула Майка, замкнулася в хаті.

Та Санджив залишився. Бачила з вікна, як вмостився зручніше, чула, як муркотить під ніс дивну мантру, ніби спокій навіює. Навіть Хаус роззявив пащу, позіхнув, та раптом насторожився, увіп'явся жовтими очима в одну точку. Майка відстежила погляд страхітливого кота — на грушу дивився. А на груші, на місці, де раніше скніли ікони, сидів величезний чорнющий крук. Косував на Майку.

— Твоя робота! — зацьковано прошепотіла Майка птахові.

Стояла біля вікна до сутінків: то на крука — згинь уже, підла тварюко! — то на дорогу — не йде кульгавий? Коли на Лупин хутір опустилася ніч, а груша злилася з круком у єдину чорну масу, вийшла на ганок.

— Сашку... Можна в тебе переночую? — спитала.

Санджив кивнув, свистом покликав Хауса. З чорної груші, прямо з того місця, де раніше сидів крук, до Майчиних ніг плигнув котисько — облизувався, пір'я на носі.

— Повечеряв? — Санджив поплескав Хауса по спині, посунув до свого обійстя.

Не надокучав Майці. Постелив їй на циновці біля горщиків із пахучими травами. Сам улігся біля стіни навпроти. Під столом Хаус задрих.

— Добре, що ти тут живеш... — тоскно прошепотіла Майка. — І житимеш...

— Серед гарних людей хочеться бути довго, — відповів Санджив.

— Хіба я гарна?

— Ти — Ілюзія... Бачиш тільки те, що хочеш...

— А Троянов казав: тільки ти на хуторі залишишся...

— Думаєш, тому попросив, щоби я за його хатою наглядав?

Майка знизала плечима спустошено.

— Сандживе... Де Толя?.. З ним біда?

Санджив підвівся на циновці.

— Погані новини розлітаються миттєво. Якби з ним сталося найгірше... Ми б уже знали.

— А де ж він?! — з таким відчаєм вигукнула Майка, що Хаус прокинувся, увіп'явся в дівчину жовтими очима підозріло.

— Завтра знатимемо, — спокійно відказав Санджив. — Спи...

«Хіба засну?» — подумала Майка. Розправила спину на циновці, спробувала уявити Толю — ось він лягає поряд, обіймає її, й одразу стає тепло-тепло... Від тоненької циновки на старій дерев'яній підлозі — холод. Скрутилася, спробувала уявити місце, де Толя зараз... Без неї. Та на землі не існувало такого місця. Проковтнула сльозу: згинув... Вона мала померти, та згинув він... Згадала крука... Живий Толя! До ста років... «Не спатиму! — вирішила. — Чекатиму... Толя повернеться». І заснула.

Уляна місця собі не знаходила, усе думала про Толю й Майку: якби хто недобрий за молодими спостерігав — позеленішав би від заздрощів, бо таке світло поселилося в старій хаті разом із ними, сліпий би узрів. Наче виплакали за зиму всю свою журбу, разом із весною розквітли: веселі, легкі... Нема біди. «То все хлопець! — думала. — Як пити кинув — годі й шукати кращого! А чи дівчина... Хоч і гонорова, найжачена, та заради неї хлопець пити кинув. Чи обоє такі: без підлості в серцях... Тому й зійшлися...»

— Тільки б Толя відшукався!

У вівторок зранку все в бік березового гайочка й потічка дивилася: ніхто з Капулетців на хутір не їде? Полкан, як не збрехав, мав би вже в Прилуках із колегами спілкуватися, матір Толину знайти, приятеля його. «Скільки там тих Прилук? — доводила сама собі. — До обіду можна все місто обійти, усіх розшукати, розпитати!»

І все в бік Капулетців: ніхто не їде?

Хотіла було до Майки збігати, та передумала, бо Сашко ще вчора Улянці сказав:

— Не хвилюйтеся. Поруч із нею буду...

Хай так! Заходилася список складати: що має для Тьомки купити, бо їхати до сина за кілька днів, а в Уляни, крім пасок і крашанок, нічого. Раптом шурхіт якийсь надворі. Вибігла з хати — її подвір'ям Полкан із Галаганом ходять, ще й поштарка Галя причепом.

— Що це тут у вас за фігня відбувається?! — Полкан побачив Уляну, брови звів. — Люди зникають із хутора, ніби їх ці... зелені прибульці ковтають одне за одним.

— І Троянов поїхав, — буркнув Галаган. — Уляно! А ти чому кролятину не їси?!

— Що сталося? — в Уляни серце впало.

— Дівчина зчезла! Хата порожня, двері не замкнені! Дирчик валяється... — пояснив Галаган.

— Може, у Сашка? Не питали?

— Точно! У Сані-жида спитати треба, — вставилася поштарка Галя. — Бо воно таке блаженне — всяке-різне до себе приймає, нікому не відмовляє. Ви kota його бачили?.. Чиста тигра.

Галаган потилицю почухав, усміхнувся в'їдливо:

— Ого! А дівка бойова... І три дні не минуло, як один здимів, а вона вже в іншого тирлується.

— А Толя знайшовся? — спитала Уляна.

— Ото я ще кожному сусідові не докладав! — рознервувався Полкан, пішов з Уляниного двору. — Де тут ваш жид?

Санджив уже йшов до них вуличкою.

— Привіт...

— Гей! Борода! Дівчина в тебе?! — вигукнув Галаган.

— Тс... Тихо. Ну, нащо ви кричите? Тільки під ранок заснула... Спить ще, — відказав Санджив.

Галаган уже розкрив рота, щоби обуритися: «Ого, ну і дівка...» Полкан зиркнув на нього суворо.

— Де спить? — спитав Санджива. — У тебе?

Відповіді не чекав, пішов вуличкою.

— Де тут твоя халупа? Оця? — вказав на хату Троянова.

— Ні, — підказала Галя. — Сані-жида третя...

За компанією Уляна брьохала до Сашкової хати, серце віщувало: не з добрими вістями Полкан із Прилук повернувся. Нервується, бурчить — виходить, біда...

Останньою ввійшла до кімнати, притулилася до дверей: Майка спала на циновці біля горщиків із травами. Поряд із нею сидів хижий Хаус: спробуй підійди.

Полкан вирішив не ризикувати. Кахикнув у кулак.

— Давай! Буди її! — наказав Сандживові.

Будити не довелося. Від бурчання дільничного Майка розплющила очі, сіла на циновці, побачила юрбу в хаті, зіщулилася...

— А де Толя? — спитала тихо.

Полкан кахикнув знову.

— Сісти дай! — наказав Сандживові. Усівся на табурет, що його підсунув хазяїн, брови насупив. — У ході оперативно-пошукових дій... — почав урочисто. — Знайшли свідка... Тітку Галю! — Указав на поштарку. — Яка достеменно пояснить нам зараз усе, що стало їй відомо з достовірних джерел!

— Які ще джерела?! — образилася Галя. — Сестра моя Ніна в Прилуках живе. На Великдень ми з Іваном до неї їздили. Майю з Горохом у церкві побачили... Я Ніні кажу: «Дивися, оця дівчина на хуторі за Капулетцями хату купила й живе там з отим хлопцем». А Ніна: «Та це ж Толька Горохов! Ми з його матір'ю на одному майданчику живемо!» Отак...

— А Толя де? — Майка закліпала повіками, втерла сльозу.

Галя на Полкана зиркнула. Полкан кивнув.

— Давай! Усе розкажуй!

— А що давати?! Такий той Толька... Нема за ким плакати!

— Господи! — не втрималася Уляна. — Та що сталося?!

— Давно сталося! Сестра мені як розповіла — у мене вуха цими... трубочками, — пожвавішала Галя. — Ох, уже падлюка... Жонатий! Синочка має! Уявляєте? У таку сім'ю хорошу потрапив. Козлюки. Сестра каже — їх усі Прилуки знають. Така міцна родина — газди! Їх там багато братів-сестер, і всі одне одному допомагають. Гуртом одному автівку купили, потім іншому хату поставили. І Тольці вирішили допомогти на ноги стати, бо ж дурний, Ніна каже. З Норвегії повернувся, мільйон там заробив і все профінькав. Ледь мати його вмовила хату собі купити.

Поштарка заговкла, глянула на Майку.

— Плюнь і забудь! Ти мене чула?

— А Толя... до дружини повернувся? — спитала Майка самими вустами.

— Ой, дівко... Якби ж! Я ж кажу... Женився! І ті родичі думають: хай хлопець заробить нормально! Щоби було на що сина в гарний інститут прилаштувати. І відправили його до Італії. Та не самого. Ще хтось із тих Козлюків із ним поїхав. І отам те падло... На очах у родичів... надибало собі курву. Та не яку-небудь, а теж нашу... прилуцьку! Вона там прислугою працювала. Ну, і все! Перо йому в дупу: «Не повернуся до дружини! Мені тільки та Соля потрібна...» — Поштарка зітхнула. — Ту курву прилуцьку Соломією звати! Це ж треба... Перестрілися вони на краю землі!

Полкан кивнув.

— Тітка Галя правдиві свідчення дає. Підтверджую! Ми з матір'ю Гороха побалакали...

Поштарка й собі закивала:

— Козлюки розгнівалися, хотіли хлопця провчити, а він — тікати. Упав із якоїсь кручі, ноги поламав. Тому й кульгає. А в сім'ю так і не повернувся, скотиняка! Дитина його жодного разу не бачила.

На Майку співчутливо глянула.

— І нащо тобі таке падло треба?

— Я... просто не розумію... А де він? — Майці паморочилося. Сиділа на тій циновці, ноги заніміли, а підвестися не може.

— А це вже ми з'ясували шляхом додаткових оперативно-пошукових дій! — сказав Полкан. — Мати Горохова засвідчила, що бачила сина в неділю о вісімнадцятій двадцять. Заскочив додому. Забрав якісь речі, сказав, що зустрів Соломію, їде кудись із нею. І де здибалися — тільки чорт знає!

Уляна глянула на Майку — сиділа на циновці, очі в підлогу. Мовчала.

А Майці перед очі чомусь — фантазії, що вони виникли в голові, коли побачила в Інтернеті світлину білої хати посеред здичавілих груш: молоко, світанок, олені виходять із лісу... Наче потьм'яніла картинка, уже геть непотрібна без Толі.

— Так я чого приїхав... — почула Полканів голос. — На бензин витратив утричі більше, ніж ти дала. Давай уже... Ходімо до

твої хати. Додавиш пару десятків гривень. Бо теє... самі витрати. І Великдень нормально не відсвяткував із проблемами вашими...

— Потім, — прошепотіла Майка. — Спершу оленя дочекаюся...

Галаган здивовано розвів руками: недарма Горох здимів. Дівка якась підозріла! То голою ходила, тепер до Сані-жида прибилася і верзе казна-що!

— Я грошей дам, — відказала од дверей Уляна. — Скільки треба?

Майка вийшла з хати Санджива за десять хвилин після того, як капuletцівська делегація забралася, жваво обговорюючи чудну реакцію дівчини на підлий вчинок Тільки Гороха.

— Я в нормі, — тоскно сказала Сандживу. — Не повішуся...

— Прийми... І душа заспокоїться, — порадив.

Ох, легко йому все! Знай усміхається. Наче квітка оранжерейна, що вона ніколи справжніх негод не знала.

— Невже тебе ніколи не зраджували?! — спитала приголомшено.

— Простив... — Знизав плечима, ніби вибачився. — Далі пішов...

— Тільки тепер за мною не йди! — попросила, вискочила надвір.

Уляна біля ганку крутиться. Косує на Майку стривожено. Варто зойкнути — кинеється на поміч. Ні... Навіть не подякувала сусідці. Посунула до лісу. Сонце світило, вітер цілував — не помічала. Дивилася під ноги, дивувалася незрозумілому байдужому спокою, що він раптом огорнув душу. Живий... Толя живий. Що ж він так... Хоч би сказав... Майка б не тримала. І раніше ніколи не тримала, хоч чекала щохвилини...

— Не любив?.. — Зупинилася. Всілася на поваленій сосні при ґрунтовій дорозі.

Що ж там за Соломія така? Хоч би одним оком глянути. Зрозуміти, що за сила в ній. Толі ноги поламали, а йому — тільки вона?.. Чому ж Майку ніхто так сильно не кохає? А вона сама? Хіба любила Толю? Хтозна? Ніколи не казала «люблю», ніколи не клялася. Він — брат їй, це точно. Друг. Рідна людина. Простягнув їй

руку, вихопив із моторошної ями... До ста років мріяла з ним жити, бо поряд із ним спокій і радість, а він...

— Чому ж не сказав?.. — роздратовалася, завелася. — Хіба друзі так вчиняють?

Задумалася. Гірко... Та не страшно, як тоді, коли Андрій відступив, злякався, зрадив... Здивувалася: ані у виснажливих болях, ані в обнадійливому одужуванні не згадувала Андрія, та він незримо був поруч. Наче спостерігав за Майкою: «Є ще Рита?..»

Роззирнулася: немає нікого навкруги, а хочеться на таку крапку перетворитися, щоби ніхто самотньої Майчиної гіркоти не бачив — ані сосни, ані тварини, ані птахи... Над головою — «кру»...

Підвела очі — у небесах крук. Сам.

— Ти?..

Крук кричав безперестанно: «Кру-кру...» Усе нижче... Майка зіщулилася: зараз налетить вихором, битиме гострим дзьобом. Уб'є? Давно полює.

Підхопилася, думки різні: «Чого ж це крук сам нападати здумав? А пара де? Втратив? Теж сам тепер?.. Хіба так буває? От дізнатися б».

Побігла до хутора.

Крук не відставав. Зробив коло над Майчиною головою, опинився перед нею, піднявся в небеса, стрімголов понісся на дівчину. Майка зойкнула, перечепилася через камінь на дорозі, впала, затулила голову руками, відчула, як від крукових крил сколихнулося повітря.

Крук не вдарив. Майка раптом почула поряд хиже сичання. Відняла руки від лица — поряд із нею вигинав спину Хаус. Крутив головою, стежив за круком, несподівано плигнув високо в повітря, та крук виявився спритнішим. Злетів у височінь, закрукав ще голосніше, подався геть.

— Хаусе... — Майка зіпнулася на ноги. Обережно підійшла до котиська. Та Хаус не жадав близьких контактів. Відскочив убік, зиркнув на дівчину холодними жовтими очима, щез у високій траві.

Майка стояла посеред дороги, вдалині хутір: до хати ноги не несуть, з лісу бігти хочеться. Зникли бажання й місця на землі, де б Майка хотіла зігрітися. Усміхнулася спустошено, подибала до свого

обійстя. Не йшла в дім. До вечора просиділа на ганку, дякувала Улянці і Сандживу — не чіпали, не надокучали.

Разом із темрявою увійшла до хати. Світла не запалювала. Намацала декілька крашанок, що вони не влізли до великоднього кошика, лишилися на столі. Обчистила одну, з'їла. Лягла на тапчан. Де ж Толя зараз?.. Поїзди, літаки... Гнала гіркі думки, вмовляла себе: «Спати, спати. Забутися до ранку, завтра стане легше».

Не заснула. На ранок стало тільки гірше.

Сповзла з тапчана, побрѳохала до грубки — топити вже не треба, тепло, та електрики нема, а воду для чаю якось має зігріти... Закинула в грубку березові дрова, що їх Толя тиждень тому привіз, поскладав біля хати. Поставила на чавунні кільця чайник, що його Толя ще на початку березня купив. Полізла по цукор і заварку, що їх Толя...

Збентежилася... Перелякалася. Як житиме? Згадала про свій гаманець, що після першого походу до Томиного магазину ще взимку забула про його існування, бо Толя про все дбав.

— Ого... Ще шістсот тридцять гривень лишилося...

Знайшла на полиці глиняний горщик, що він їм із Толею місцем зберігання грошей слугував. Горох повертався із заробітків, вкидав гривні до горщика: «Маню... Кришку яку знайди, бо як миші доберуться — погризуть гроші...»

— Дві тисячі вісімсот...

Знадвору шурхіт. Кинула горщик на столі, вихором надвір. Толя?

Біля ганку Санджив по-хазяйськи накриває брезентом китайський дирчик. Поряд Хаус кола наворачтає.

— Дощі обіцяють... — сказав Санджив замість «доброго ранку».

— Ти... Ти не можеш так... Заходити, як до себе! Робити тут усе, що тобі заманеться.

— Вибач. То я так... На чай прийшов тебе запросити.

— Уже... чаювала!

Випроводила Санджива, сіла на ганку.

— Толя повернеться, — прошепотіла впевнено.

Підхопилася, пішла городом. Та повернеться! Оглядала прив'ялі без поливання куці помідорів, грядки з буряками й

морквою. Повернеться! Заходилася воду з колодязя тягати — повернеться, бо сам сказав: Маня — його ліки. Так он від чого зцілювався... Від кохання нещасливого. Забути Соломію не міг, а вона... У-у-у, стерво! Не кохала Гороха! Голову морочила. Бо інакше хіба б повернувся сюди сам?.. Без Соломії... Скалічений.

— Не любила! — Майка зраділа страшному Гороховому горю.

Заливала холодною водою город, бачила перед собою незнайому хижу Соломію: ох і ожила ж вона, певно, коли побачила Толю. Чиє ж серце не звеселиться, коли бачиш палке кохання? Майка й досі Коробова згадує, бо він один клявся кохати її вічно. Чекати до скону. А Майка йому: «Іди до біса». Отак і Соломія вчинить. Так і буде. Поманить, розщедриться краплею свого часу — бери, кульгавий! І щезне, коли наїсться його любові досхочу... А Толя на хутір повернеться. До Мані своєї. Курей заведуть, картоплі надлишок продадуть, ганятимуть на дирчику лісами — гриби, ягоди. Толя казав: тут стільки суниці, малини в лісах на сонячних галявинах. І грибів... На одних тільки білих нормально заробити можна. І на горіхах.

— Нікуди звідси не поїду! Дочекаюся! — упевнилася.

Полила город, заходилася в хаті лад наводити. Поскладає Толині речі рівненько, він повернеться, здивується, бо все казав: «Маня — вихор». Швидше розкидає все, ніж поскладає.

Не йшов кульгавий із голови. Вляглася на тапчан, очі в стелю — на блакитній стелі дві чорні плями. Круки кляті...

— Не зурочите! — затялася.

Підхопилася. До вікна — нема крука. Чого це він?.. Хауса злякався?

— Толя повернеться, спилимо тебе! — сказала груші.

У шлунку занило: їсти! Кинулася до грубки — чайник википів, тріщав на чавунних кільцях, емаль шматками відколювалася.

— Дідько! — Відсунула чайник, поставила на кільця каструльку з водою. Був би Толя, не прогавив би чайник...

— Не пропаду! Дочекаюся, — пробурмотіла невпевнено.

Надвечір середі після Великодня уже виглядала Толю біля хвіртки, наче Соломія мала швидко насититися любов'ю кульгавого, уже відпустити, щоби той знову рани зализував, не забував, лише забувався в Маниних обіймах.

Уляна підійшла.

— Дитино...

— Толя повернеться, — відказала Майка. — Я знаю...

— То не поїдеш із хутора?

— Чого б це? А оце все на кого? — Кивнула на хату, веселий город, дирчик під брезентом.

— Толя казав, з електриками в Добриках домовився... Щоби після Поминальної неділі дроти нам полагодили. А без нього, певно, не приїдуть...

— Приїдуть!

— Добре, добре... Я в місто завтра їду. Може, тобі чогось купити?

— Нічого не треба. Як знадобиться, на моторолер сяду, сама куди завгодно доїду! — зухвало відрізала Майка.

Уляна глянула на дівча стурбовано.

— Важко без Толі?..

— Він повернеться! — вигукнула Майка. — Нізащо мене не покине! От побачите!

Уляна закивала: мовляв, добре, добре. Пішла до свого двору. Майка на мить завмерла, побігла за нею на вулицю.

— Уляно... Стійте! Спитати хотіла... — Стала навпроти сусідки, насупилася. — Оце думаю... А чим тут люди на життя заробляють?! Мені ж якось заробляти тепер треба. Раніше Толя все... А тепер... Ви не думайте — він повернеться, але хочу... Щоби не тільки він заробляв! Щоби і я...

— Нема в людей у селі роботи, крім господарств своїх. Хто городиною торгує, хто худобу розводить на м'ясо й молоко. Підторговують хто чим... Підробляють одне в одного на ремонтах, будівництвах... Чи на заробітки до міста їдуть.

— Навчіть мене свічки робити.

— Повернуся — навчу, — пообіцяла Уляна.

— Ви завтра їдете?

— Так, у четвер...

Капулетці жваво обговорювали втечу Тільки Гороха від *городської* з Лупиного хутора. Розгризлися на два табори. Чоловіки за кульгавого горою: від доброї жінки чоловік хіба дремене?.. Чи ви

самі не бачили? Тягав на горбу все тій дівці — і дрова, і картоплю мішками. Та хто ж таке ледащо витримає? Баби, хоч особливої прихильності до Майки не мали, та з почуття жіночої солідарності відгавкувалися активно: бачили очі, що брали, їжте, хоч повилазьте! А щоби ото щезати, коли вже всьому селу зізнався: живе з нею, як із дружиною. Та що то за чоловіки пішли? Ледь що сталося — у кущі!

Полкан із Галаганом обидва табори розбороняли, як особи, що вони всю правду про ті події знали. Полкан дівку жалів.

— Вона не в курсі була... Що Горох брехав! Тож ні в чому не винна! — заявляв.

Галаганові ще та пательня руку гріла, якою він Тольку Гороха по голові лупонув... Ярився.

— Толька — йолоп! Не вірив, коли поважні люди йому правду в очі! Хай тепер відхаркує за те, що зі стервом зв'язався!

Не заспокоївся, і коли в середу після Великодня куми зібралися сім'ями в Реп'яхів удома. Чарку піднімав, — «Христос воскрес!», — а все про кульгавого.

— Я йому кажу: «Хлопе, отямся! Куди ти пхаєшся? Шукай собі пару, а не перед курвою на цирлах!» А він: «Майя тільки мене любить! Я вам усім горлянки перегризу, як ви про мою Майю погане слово нявкнете!» Думав, стерплю? Козел! А я його пательнею по маківці — а ось тобі твоя курва! А ось тобі!

— Та годі вже про неї, куме, — попросив Петро.

— Дійсно, Миколо! Хіба нам нема про що у свята поговорити? — підтримала чоловіка Тома.

Та полковник уже хильнув чимало, заліз на коня, шаблюкою розмахує.

— Е-е-е... Ви ще мені тут! Присікуєтесь, бо правди всієї не знаєте!

— А то ти знаєш! — обурилася Тома. — Свічку тримав? Може, дійсно вона тільки те падло кульгаве любила, а воно...

Галаган на Тому глянув прикро: мовляв, що ти верзеш, жінко?

— Я тобі, кумонько, так скажу... От ти б, якби тільки Петра любила... Голою б хутором швендяла?

— Та не хутором! Хатою своєю! — встряв Реп'ях.

— А ти звідки знаєш? — спитала Тома чоловіка з підозрою.

— Кум казав! — знітився Реп'ях. — Скажи ж, куме...

— А ти де голу дівку бачив? — обурилася Галаганова Оксана.

— Цитьте! З думки не збивайте! — грюкнув Галаган. Та до Томи. — От ти б, Томо, ходила голяка? А та курва залюбки! От ти б, Томо, якби Петро зник без сліду... трахалася б наступної ночі з іншим? От зі мною, приміром!

— Тьху ти! — плюнула Тома.

— Так, куме! Гальмуй! — рознервувався Реп'ях.

— Ви ще полковникові рота не затуляли?! — Випнув груди Галаган. — А дівка та... Полкана запитайте! Чи Галю-поштарку! Ми, як ті дурні, бігаємо, Гороха шукаємо... Знайшли кінці, приїхали ж їй розповісти, а воно... спить! Не, ви зрозуміли?! Спить собі в того Сані-жида, а Саня-жид до нас вийшов, маніриться: «Ой, ми з Майєю всю ніч не спали, ви не будіть дівчину...»

— І поселилося ж поряд із нами таке! — роздратовалася Галаганова Оксана. — Ще почне мужиків капuletцівських зводити!

— Та хай би хоч гола до нас зараз осюди прийшла! — розходився хмільний полковник. — Я б на неї і не глянув! Будьмо!

Чарку підняв, до дружини потягся, щоби тієї ж миті висловити їй свою щирю любов. Хитнувся, горілкою з чарки на шпалери — ляп!

— Сиди вже, не рипайся! — насупилася Тома.

Галаган кумові підморгнув — наливай! — нову чарку підняв.

— Що це ви все про ту видру хутірську? — спитав компанію. — Христос воскрес!

— Воістину воскрес, — буркнула Тома, бо не так їй Майка пекла, як через мокрі шпалери засмутилася.

— Ти, жінко, не хвилюйся... — Галаган закусив огірком, Оксану обійняв. — Хіба я дурний на божевільних задивлятися? Ти б її бачила! Полкан їй каже: «Гроші давай... За бензин!» А вона: «Не можу зараз! Принц до мене прискаче на олені... Гроші привезе, тоді й розплачуся з тобою за все».

— Який ще принц? — здивувалася Оксана.

— На якому ще олені? — розсміялася дурній вигадці Тома. На чоловіка зиркнула: насупився Петро, виделкою по тарілці олів'є розмазує.

— Ти чого, Петре? — спитала.

— Може, уже за своє побалакаємо... — буркнув Реп'ях. — Причепилися до тих хутірських, ніби більше нема про що!

— Давай за своє! — раптом погодився Галаган. Підвівся. Потягнув кума до майстерні. — Ходімо на «Волгу» твою подивимося... Покатаємося...

— Е, ні! — запротестувала Тома. — Куди п'яному за кермо?!

Куми клялися: триста метрів по селу — і все! Полкана із собою прихоплять, щоби ніхто інший не присікався, бо ж цікаво — врешті Реп'ях автівку відреставрував, блищить-сяє в майстерні, треба ж і ходові випробування провести, бо тільки навколо двору кілька разів проїхав ще без задніх сидінь і металевих спойлерів, а щоби з повним фаршем — жодного разу! Та Тома з Оксаною стали на порозі, як дві гори, — фіг об'їдеш.

— Ну... Тоді покуримо... — запропонував Реп'ях, щоби вже якось вийти з-за столу: пити не хотів, а кум усе сіпав — ще по одній, ще! Не розповідати ж йому, що завтра зранку Реп'ях тверезим має бути, бо з Уляною зустрітися запланував: гроші на Томин подарунок віддати, може, до Прилук довести, як згодиться.

— Покуримо? — образився Галаган. — Тоді по хатах! Курити я і в себе вдома можу! — Кума відштовхнув. — Оксано! Ходімо...

Реп'ях поплівся проводити Галаганів, щоби кумові вже так сильно сеча в мізки не била, Тома взялася посуд зі столу у вітальні збирати, приклала рушничок до мокрої шпалерини — а зверху під нею шурхіт. Невже миші? Засмутилася. Рукою по шпалерині... Щось є всередині — пласке, прямокутне. Ніж у шпаринку засунула, підтягнула до себе, двома пальцями вийняла — і мову відібрало. Трясця матері! Гроші! Тисяча п'ятсот баксуків!

— Ах ти ж, сучий потрох! — Звилася, хотіла було за чоловіком із тими грошима в руці бігти. При кумах його по мордяці: «Кажі правду, підла тварюко! Це що таке?! Звідки?!» Два місяці поспіль Тома Петрові кожен зароблену копійку віддає на ту кляту «Волгу» з оленем, а в нього тут...

— З оленем... — Брови звела. На порозі зупинилася. Ану, гальмуй, жінко... Щось тут не те! З оленем... — повторила ошелешено. Згадала Галаганові розп'якування і свої мордування ще взимку... Невже Петро потайки до дівчини бігає?.. Щоразу вигадусь нові причини на хутір податися. Саме із зими...

Не розгубилася — надто багато раптового гніву випила. Запхала гроші назад під шпалеру, мокру шпаринку рушником

притисла: ніби тримається. Тарілки на кухні миє, прислухається... Ага! Повернувся! Курить біля ганку. Вгамувала лють, на ганок вийшла.

— Що це ти? Ніби засмучений? — спитала обережно.

— Кум співається, — буркнув Реп'ях. — Хіба не бачиш? Скоро й кролям наливатиме...

— О... Давай про кума! Може, за своє?

— Так теє... Протверезію до ранку, «Волгу» випробую. На трасі... Тобі нікуди не треба?

— На Київ поїду. Товар зановила. До Добриків довезеш?

— Домчу! Може, горілки гарної купиш? На день народження...

— Так горів би він, той день народження! За три дні знову пити.

— Так теє... В один день відсвяткуємо — і твій, і мій.

— А ти, дивлюся, святкувати не втомився.

Реп'ях глянув на дружину стривожено.

— Чимось засмутилася, Томо?

— Кум співається! Хіба не бачиш?! — вигукнула роздратовано. — Кидай уже свою цигарку! Ходімо! Певно, вже і телевізор спить!

Петро улігся на дивані перед вимкненим телевізором, захропів за хвилину, а Тома крутилася до світанку. Усе згадала! До останнього слова. І як Петро свічку дурну приніс, ніби провинився. І як відсахувався від неї в постелі, і як відводив очі, варто було лише згадати про дівчину з хутора. А дівка... Вона не мовчала. Натякала Томі прямо в лице! «На оленя чекаю!» — сказала їй раз у магазині. І Галаганові те саме.

— Та що ж це робиться?! — прошепотіла люто.

Ледь ранку дочекалася. Першою встала — півлітрову чашку розчинної кави хлиснула, почала на Київ збиратися та все за чоловіком спостерігає: кожен крок, кожне слово Петрове їй підозрілі. І хропе якимось не так!

Ковдру з Реп'яха зісмикнула.

— Вставай уже чи мені на дирчику до Добриків їхати?..

— Чого це? З комфортом поїдемо. — Реп'ях зібрався за хвилину, синю красуню «Волгу» на вулицю вигнав. — Прошу, пані!

Тома сиділа поряд із чоловіком на м'якому зручному сидінні, мимоволі із захопленням роздивлялася салон автівки. У майстерні під єдиною лампочкою «Волга» видавалася привабливою й цікавою, але тільки під яскравим травневим сонцем Тома роздивилася розкіш новенької оббивки, блискучих ручок і перемикачів.

— Це ж любитель за таку автівку чимало грошків викладе, — припустила.

— За мою лялю дві іномарки купити можна! — похвалився Реп'ях. Крутив кермо, усміхався.

— Так і зробимо. А? Одну іномарку собі лишимо, другу продамо — гроші будуть.

— Томо... Я «Волгу» не продам. — Реп'ях насупився, косував на дружину одним оком.

А Тома бачила тільки металевого оленя, що він виблискував на капоті.

— Життя покаже... — тільки й відказала.

До автостанції в Добриках Реп'ях підкотив із гонором. Загальмував різко.

— Ну, все! Приїхали... Автобус твій скоро?

— Та зараз буде, — відповіла Тома. — Не чекай... Їдь до траси.

Реп'ях пику скривив, очі відвів.

— Та я теє... Додому повернуся. Запаску візьму. Бо раптом на трасі щось станеться...

Впало серце в жінки. Насупилася, щоби гнів не вихлюпнувся, і собі очі відвела.

— Давай, Петре... Їдь уже! — буркнула.

Як тільки блискуча синя «Волга» зникла в кінці вулиці, зірвалася — до поштарки Галі.

— Здрасьте, тьоть Галю! Дирчика позичте на годину.

— А що сталося? — запитала цікава Галя.

— Нічого не сталося. До Капулетців треба швидко змотатися. Здається, магазин не зачинила! — збрехала Тома.

Поштарка півгодини кишки мотала, та драндулета дала. Тома осідлала саморобний дирчик, що його колись Петро зліпив для поштарки зі старого залізничця, — гайда на Капулетці. Трусилася на ямах, бідкалася: не встигне! Не спіймає чоловіка на гарячому.

Дирчик той ледь суне, а «Волга» ж швидко мчить. Мабуть, Петро вже Лупинового хутора дістався... До дівчини в хату ввійшов...

— А він... не поспішатиме... — заспокоїла себе люто. — Думає, на Київ їду!

Дісталася Капулетців, спочатку вирішила прямо на хутір мчати, та дирчик поштарчин дратував надто. Заскочила додому: так і є! Нема Петра. Залишила Галин апарат у дворі, пересіла на свій моторолер, уже їхати хотіла, та раптом вирішила: «Гроші з-за шпалери заберу і в морду Петрові кину. Як зайвий доказ».

Під шпалеру — нема грошей! Так що ж це?! І гроші тій курві повіз?! Ніби хто в лице Томі наплював. Розгнівалася, шарпонула ту шпалеру, обірвала цілу смугу... Плюнула: хіба то горе?.. Сім'я руйнується! Доня скоро приїде, що їй казати? Тато скурвився?

Руки трусяться... Викотила моторолер на вулицю. Мало бабу Горпину не збила, що вона саме повз Реп'яхів двір сунула.

— Томо! Ти скажи Петрові, щоби не їздив на Лупин хутір на своїй новій автівці! — сказала баба Горпина. — Бо ж біда стане!

— Яка біда? — глухо спитала Тома.

— Місток через потічок хиткий, непевний. Ще провалиться... Автівку зіпсує, сам потоне.

— Як їхатиме — скажу!

— Так тільки-но поїхав!

— Виходить, зараз і скажу! — пообіцяла Тома хижо. Вмостила пишну дупу на моторолер, виїхала на вуличку.

У четвер зранку Уляна зібрала повну сумку наїдків для Тьомки, поставила біля порога, задумалася. Може, справді змінити звичний маршрут і погодитися на пропозицію Петра Реп'яха? Спочатку — до сина на «Волзі», ще й безкоштовно, потім уже з порожніми руками автобусом на Київ змотатися. Забрати гроші за продані свічки, потім Петрове прохання виконати — купити норкову шубку для його дружини, як гроші привезе, бо дуже вже просив, і Уляна минулого разу віднайшла на «Даринку» недорогі шубки великих розмірів, умовила пишну продавчиню одну приміряти, сфотографувала на телефон, Реп'яхові показала. «Гарна річ, — сказав. — Тома вмере...»

Тільки Реп'яха згадала, чує — гальма верещать на вулиці. Визирнула у віконце, аж усміхнулася. Ох, ті чоловіки... Діти! Їм би

тільки вихвалитися! Реп'ях поставив новеньку блискучу синю «Волгу» не біля Уляниного двору, бо в такому разі зі своїх вікон Уляна б автівку не роздивилася: бузок зеленим листям двір від вулиці відгородив, ще й розквітнув пишно. Петро залишив свою красуню на протилежному боці вулички, біля Майчиного двору, бо звідти автівкою милуватися можна і від Уляни, і від Майки, і від Санджива, і від Троянова, якби той цього дня на хуторі тирлувався.

Грюкнув у двері.

— Уляно... Вдома?

— Проходь, — усміхнулася. — Така в тебе гарна автівка, Петре! Невже своїми руками її відреставрував?

— Оцими! — Розсяяв не від гордості: Уляна всміхалася привітно, і так те надихало, що насмілився. За стіл усівся. — Чаю наллеш перед дорогою?

— Справді можеш мене до Прилук відвезти? — Уже поралася біля печі, наливала заварку у велику кружку.

— Не я! «Волга» моя! Домчить за годину! І гроші я тобі привіз! Щоби ж ти в Києві Томі подарунок купила. Вийде?

— Усе вийде! — Уляні здалося — сьогодні найкращий день її життя відтоді, як із Тьомкою сталася біда.

Сіла за стіл навпроти Реп'яха, і хоч сонце працювало за двох, запалила свічку, поставила на стіл посередині.

Реп'ях пив чай, дивився на Уляну крізь тремтливе полум'я. «Який гарний день», — думав.

Раптом знадвору почувся вереск гальм. Реп'ях напружився, відставив кружку, підійшов до вікна — поряд із синьою «Волгою» стояв Томин моторолер, а сама Тома саме злазила з нього.

— Уляно... — Обернувся, хотів збрехати щось, та Уляна стояла за його спиною, дивилася у вікно. — Тома чогось приїхала. — Почервонів до скронь. — Піду спитаю... Ти... з хати не виходь. Не відчиняй. Ніби нема тебе вдома...

— Добре, — збентежено прошепотіла Уляна. Радість щезла. День — чорний. Притулилася до вікна, заклала.

Тома злізла з моторолера, хижо зиркнула на синю «Волгу», що вона стояла біля Майчиного двору, буцнула ногою хвіртку — хвіртка рипнула, розчахнулася. Тома ступила крок на подвір'я підлої курви,

роззирнулася — з уламка металевої арматури, що вона стирчала з огорожі, злетів великий чорнющий крук, закружляв над Томою, підганяв: «Кру-кру...»

Тома усміхнулася мстиво-зухвало, висмикнула арматуру із землі, пішла до Майчиної хати.

До ганку лишалося метрів п'ять-шість, коли двері білої хатинки розчахнулися, на поріг вийшла Майка — заспана, у білих трусах і білому прозорому топі, крізь який цицьки стирчали. Позіхнула. Побачила Тому, завмерла... Томі здалося: злякалося курвисько до смерті.

— Що?.. Не чекала?.. — лють вихлюпнулася не криком, хижим сичанням.

Перехопила арматуру зручніше, пішла на Майку.

— Стійте! — почула раптом.

Озирнулася: бородань Санджив перескочив огорожу, що вона відділяла Майчине обійстя від вулиці, уже біг курвиним городом до Томи, топтав огірки-помідори.

— Зачекайте...

Добіг, заступив Майку, а до неї вже не більше метра — доплюнути можна. Захекався, усміхався, простягнув до Томи руки.

— Ну, що ви робите? Киньте залізяку. Ви ж гарна людина... Добра...

— Та пішов ти! — гаркнула Тома люто, замахнулася — як дасть металевою арматурою Сандживу по голові.

Санджив зламався і впав: кров із голови фонтаном. Майка закричала, побігла до хати. Замкнула двері. Трусилася:

— Ой, мамо... Ой, матінко...

Від Уляниного двору до Томи вже біг переляканий Петро.

— Томо... Боже правий...

Тома стояла посеред Майчиного двору із закривавленою арматурою в руці, дивилася на нерухомого Санджива — очі скажені, труситься.

Петро кинувся до Санджива, — пульс знайти чи що там ще в таких випадках роблять, — руку простягнув і відсахнувся, аж на землю впав. Рука в крові, під головою Санджива — калюжа червона.

— Господи... Ти ж його вбила!

Тома не відповідала. Роззиралася навкруги божевільними очима, наче вперше той Лупин хутір бачила. Петро поліз до дружини, вихопив арматуру з її руки.

— Це... я зробив! Випадково... Томо! Чуєш? Їдь звідси! Томо!

Тома скосила очі на нерухомого Сашка.

— Не вийде... — прохрипіла, наче з інших світів. — Курва та... бачила...

— Ми їй грошей дамо! — вигукнув Реп'ях безпорадно.

Заплакав. Однією рукою стискав арматуру, наче не мав тепер права й на мить її відпустити, другою поліз до кишені, витягнув заначку.

— Ось! Хату за три продав... Не за півтори! Заначку тримав... Подарунок на день народження тобі купити хотів. Шубу! З Уляною домовився, що купить у Києві... Гроші їй привіз, а Уляни... — Петро кинув тоскний погляд на Улянині вікна. — ...А її вдома нема! Не дочекалася... Поїхала! Тільки дівчина бачила... Я вмовлю її! Їдь додому!

Тома смикнулася, та до моторолера не побігла. Впала навколішки біля мертвого Сашка, торкнулася його рукою. Відсахнулася, скрутилася на землі поряд, зайшлася — вила тихо, трусилася.

— Ой, людоньки!.. Ой, що ж я наробила?! Ой, Божечку... Ой, Божечку! Ой, не можу...

Реп'яха теліпало, вгамувати тремтіння не міг. Кинув арматуру, запхав бакси назад до кишені, вхопив жінку за плечі, відірвав від землі.

— Томо! Ти мене чуєш? Їдь звідси! Замкнися в хаті! Ні з ким не говори! Чуєш? А я... Згодом... До міліції поїду... Зізнаюся! Дівчину спочатку вмовлю, а потім поїду.

Тома обхопила чоловіка руками, припала до нього.

— Як же я без тебе? Як же я?.. Це ж я... Я! Думала, ти мене до Києва відправив, а сам до дівчини... На хутір! Думала, коханку собі завів.

— Сонце моє! Нікого мені, крім тебе, не треба! Краще я відсиджу, ніж ти... Доня он скоро приїде... Як без мамки? Томо, благаю... Їдь!

Тома завмерла на мить, відірвалася від чоловіка — трусилася, та мізки вже працювали. На Санджива зацьковано зиркнула.

— Поховаємо... давай! Ніби поїхав! Він часто їздив кудись... — виривала із себе по слову. — А дівчині грошей дамо. Усі, що є! Ті бакси... І в мене на товар ще тисяч двадцять гривень відкладено!

— Та як?..

— Шукай лопату, Петре! Не віддам тебе! Не віддам! — Трусилася, мов у лихоманці. — А я... до дівчини...

Посунула до Майчиної хати. Роззиралася, та Лупин хутір занімів: пташки не літали, крук зник. Загрюкала у двері.

— Відчини! Благаю... — плакала під дверима. — Врятуй нас! Чуєш? Врятуй... Колись же і тебе хтось врятує! Чуєш? Відчини!

Петро лопати не шукав: зірвав брезент із Майчиного дирчика, накрив ним Санджива. Хитався телепнем, дивився на дружину безпорадно. «То моя вина, — билосся. — Мені сидіти!»

Майка відчинила двері так раптово, що Тома відсахнулася, упала на ганок, заридала.

— Врятуй... — усе товкла. — Ніхто не винен... Випадково все сталося... Ти ж бачила...

Скосувала очі на дівчину — тремтіла у дверях, в одній руці ніж кухоний, у другій — дровиняка.

— Що вам зробила?! — закричала-заплакала Майка. — Не підходьте! Сашка за що? І мене вб'єте?! Щоби мовчала...

— Боронь Боже! Що ти таке кажеш? Хіба ми вбивці які? Нещасні... Нещасні! — Тома вхопила Майку за ноги, притулилася до них. — Гроші візьми... Благаємо! І мовчи. А ми Саню-жида поховаємо... Ніби він...

— Я чула!

— До кінця своїх днів молитимемося за тебе! Не вбивай! Доня в нас! Поможи! Усе, що маємо, віддамо!

Майка безпорадно зиркнула на те місце, де лежав Санджив, та побачила лише сірий брезент.

— Півтори тисячі доларів прямо зараз бери! Ще двадцять тисяч гривень із дому привезу! За годину!

— І «Волгу»! — хижо вигукнула Майка раптом. Увіп'ялася очима в Тому, наче питала: «Ви скільки за свою свободу віддати ладні? А? Зараз перевіримо!»

— Сьогодні ж до нотауріса піду, — почула глухий голос Реп'яха. — Перепишу.

Ішов до дівчини, хитався, мов п'яний. Витяг із кишені дорогоцінну заначку, поклав Майці під ноги.

— І водійські права! Мені права потрібні! — зухвало виголосила Майка.

Тома відірвалася від Майчиних ніг, глянула на дівча зацьковано.

— Завтра ж будуть... — прошепотіла. — У мене є знайомий... у ДАІ...

На мить над хутором зависла важка трагічна тиша. Троє живих, знесилених, переляканих, неадекватних людей дивилися на сірий брезент, під яким стрімко хололо тіло Сашка Задуми. Він називав себе Сандживом, що санскритом означає «відновлення», і якщо те ім'я мало силу, готувався тепер відновлюватися в інших світах.

— Їдь по гроші, Томо... — прохрипів Петро. — А я... хлопця поховаю. Так, щоби я один знав, де він лежить. Як Майя слова не дотримає, хай краще мене посадять.

Допоміг розхристаній Томі підвестися, повів до моторолера.

— Ти в село не через місток повертайся, — наказував тремтячим голосом. — Об'їдь через ліс. І коли сюди їхатимеш... Теж лісом. Томо! Чуєш?

— Жити не хочу, — видушила Тома.

— Що ти, сонце моє?! Ми теє... подужаємо. Я ж із тобою... Як повернешся і гроші віддаси, за яром мене чекай. Туди підійду, коли... хлопця поховаю... Чуєш? Томо!

...А у своїй хаті біля вікна стояла Уляна — бліда, нерухома, закам'яніла. Затулила лице долонями, шепотіла крізь сльози:

— Нічого не бачила. Нічого... Прости, Сашку. Син у мене... Мені до сина треба...

Підхопила сумку, тихо вийшла з хати, обійшла її, побрѣохала через город до лісу. До вечора на Добрики вийде. На автобус і в Прилуки. Синочок єдиний чекає. Улянї за кого думати? Улянї сина в біді підтримувати. Немає Улянї інших справ...

Уже в присмерках приголомшені, убиті страшною пригодою Реп'яхи залишили Лупин хутір. Перемазаний глиною Петро сів за

кермо моторолера, напівбожевільна Тома, що вона перед тим привезла гроші й забула чоловіків наказ чекати його за яром, узялася перекопувати закривавлену доріжку, де ще кілька годин тому лежав Санджив, ледь забралася на заднє сидіння дирчика, вчепилася в чоловіка — поїхали в бік лісу, щоби з'явитися в Капулетцях не від Лупиного хутора, з іншого боку. Петрові ще було завдання в Добрики поштарці Галі драндулет відвезти і скорше додому повернутися — боявся за Тому. Трусилася, не дихала — тільки зітхала.

Майка скрутилася на ганку — око сіпалося, плечі судомно здригалися, зупинити не могла. Витріщилася на темні вікна сусідських хат. Сама... Під ногами купа грошей валяється, що їх Тома привезла у звичайному целофановому пакеті, поклала на ганок поряд із Майкою. Біля двору блискача автівка. Реп'яхи повернуться! Обов'язково повернуться і вб'ють її! Вони то все, щоби відвести очі. Темряви чекають. Ночі... А ніч — он вона, глушить день.

Жах скував мізки. Роззирнулася зацьковано, та кого тут розгледити? Простіше самій у темряві сховатися, бо навкруги жодного джерела світла — тільки з небес, а небеса злі, недобрі: супляться хмарами, падають дощем. Вкинула до целофанового пакета з гривнями долари, залишила на ганку.

— Подавіться своїми грішми! — Посунула крадькома на вулицю. Присіла біля колодязя навпочіпки: тут її ніхто не помітить. Раптом зметикувала: якщо Реп'ях повернеться, сяде за кермо «Волги» і ввімкне фари — світлитимуть на колодязь.

Забула дихати. Перебралася на інший бік вулиці. Чого ж Уляна саме сьогодні поїхала?! Якби вона була на хуторі... Може б, і Сашко живим залишився...

Ноги самі понесли до Сандживової хати. «Не наслідяться Реп'яхи сюди припхатися! — паніка. — Нізащо не увійдуть... Тут перечекаю...»

Штовхонула двері — відчинені. Прослизнула, замкнула за собою засув. У повній темряві намацала ліхтарик. Увімкнула. Накинула на нього рушник — ледь помітний вогник лишився. Знадвору й не роздивишся.

Роззирнулася... і побачила Хауса. Величезний котище лежав на циновці — очі розплющені, паща роззявлена. Дивився крізь Майку, ніби не було її. Дихав важко.

— Хаусе... — розплакалася. — Де ти вештався?..

Кіт не реагував — лежав, мов здох. Майка скрутилася на циновці біля стіни. Косувала на Хауса, підійти боялася. Щось він... геть ніякий. Відчуває?

— Знає... — почула тихий, як шелест, голос Санджива.

— Сандживе... — ковтала сльози. — Ти через мене помер! Мене вбити хотіли!

— Тільки через себе... Хочеш вірш?

— Вірш?

— «Я відійшов помочитися не там, де вся солдатня, і снайпер тої ж миті мене на той світ відправив. Я думаю, ви схибили, висміюючи мене, того, хто принципово не змінював своїх правил».

— Ти написав?

— Кіплінг...

— Нащо ти втрутився?

— Жінка не знала, що вона добра. Тепер знатиме.

— Тебе тепер немає...

— Душа безсмертна...

— Як мені тепер жити?

— Прийняти... Зрозуміти. Простити. Далі йти.

— Ти стоятимеш перед очима. Не даси зрушити. Страшно! Так страшно!

— А ти не бійся... Як тоді, коли помирала...

— Ти знав?

— Так... Ти ярилася, ніби всі винні.

— А всі і є винні! За що любити людей? За зради, підлість? За те, що вважають тебе мертвим ще до того, як ти помреш?!

— За те, що ти — одна з людей, квітів, тварин, рослин... — розтанув голос, лишив Майку на самоті із гіркими думками.

Зиркнула на Хауса, ніби мала зарядитися від тварини, щоби відчувати себе однією з усього живого світу, та тої ночі Хаус не віддавав нічого — лежав нерухомо, як мертвий, тільки сльоза в куті жовтого ока.

— Мордуєшся? — спитала Хауса. — Винним почуваєшся?.. Я теж... Ніч... Така довга ніч... Ніби ніколи вже сонце не зійде...

У п'ятницю зранку сонце хоч і зійшло, та не показалося — дощ зарядив. Тихо падав. Майка обережно підійшла до Хауса, простягнула руку — кіт не вишкірився, не показав гострі пазури: лежав м'якою ганчіркою, дихав важко.

— Не помирай, — розревлася.

Побігла до Сандживового сараю: може, їжі якої для Хауса знайде. Перерила полиці — нема. Посунула до вулички: «Волга» стоїть, хати за ніч не згоріли в пеклі. Нікого... Жодної живої душі, а життя не зникло — пташки розцвірінчалися, під Уляниним двором бузок розквітнув: так міцно пах — росою бузковою оббризкаєшся, наче парфумами облився. Відро на колодязі рипить, біля хати Троянова кукурудза вилізла...

Сіла на колодязь, зрушити до власної хати не могла. Учорашні вранішні проблеми: втеча Толі, безпорадність, зів'ялі помідори й зіпсований чайник — усе шубовснуло в чорну безодню. Нема, не роздивитися. Із сірим днем — безжальна ясність. Учора... її мали загорнути в брезент, понести в ліс...

— Помирати здоровою ще страшніше, ніж хворою... — прошепотіла. — Добре, що тут немає людей...

Вдивилася в нерівну ґрунтовку — суне хтось до хутора пішки. Напружилася — страх зміцнів, застигла біля колодязя. За кілька хвилин уже роздивитися могла — Реп'ях.

Почорнів за ніч. Очі мов у хворого собаки.

— Тома лежить... — сказав спустошено. — Боюся за неї...

Майка згадала, як Тома везла її до Добриків, вдягала в секонді... Сльози набігли...

— Я чого... — усе тим же невиразним, спустошеним голосом сказав Реп'ях. — Сфотографувати тебе маю... На мильницю. Для водійських прав. Хлопці знайомі все зроблять, але фотографія потрібна... І паспорт твій із кодом.

Майка кивнула напружено, посунула до власної хати. Серце гупало — обійшла перекопану доріжку, дісталася ганку. Вскочила в кімнату, знайшла паспорт, у якому лежав складений учетверо ідентифікаційний код. Усе те здавалося моторошною дурною забавою, — гроші, блискуча «Волга» на вуличці, — та в мізках

раптом розрослася зла думка: «А справедливість?.. Реп'яхи ж мають якось бути покараними...»

Петро так і тупцяв на вуличці, відводив погляд від автівки. Узяв у Майки паспорт, клацнув мильницею, пішов геть. Як проходив повз Майчину хату, не втримався — зупинився, глянув безпорадно на місце, де вчора Тома вбила Санджива, заплакав, не соромлячись. Обернувся до Майки.

— Гроші прибери... — мовив гірко. — Завтра водійське посвідчення привезу.

«Завтра що за день? — тоскно подумала Майка. — Субота?»

Куди поперед батька?.. П'ятницю спочатку проживи...

У п'ятницю опівдні дощ пропав, крізь хмари — сонце. Умитий зелений тихий хутір посеред лук-лісів — казка заповітна: крізь дикий бузок видніються дахи білих хат, вишні-яблуні-груші білими квітами вкрилися, дух від них — їсти б пахуче повітря. Біля колодязя на стовпі в гнізді лелеки шиї вигинають, ґрунтовкою їжак чимчикує неспішно, а в небі ширяють круки. Багато круків... Кружляють над головою, ніби дізнатися намагаються: плани які?..

— Ніяких... — Майка глянула на власну хату — на ганку гроші валяються, біля огорожі автівка стоїть.

У голові порожньо: «Жити як? Ніяк?..» Пішла вуличкою — на Уляніне обійстя зазирнула, городом пройшлася, бур'ян смикнула. На двір Троянова перебралася — ого, та в нього троянди поміж будяків... Хто ж їх поливатиме? Нащо садив, коли залишатися не збирався? На Сандживове подвір'я повернулася — у кімнатці Хаус лежить.

— Хаусе... Вставай! Іди полюй... Тобі поїсти треба! — наказала з безпечної відстані.

Кіт глянув на дівчину жовтим оком, відвернувся. Майка зціпила щелепи, обережно наблизилася до кота: «Можна?» Торкнулася. Хаус не реагував. Підхопила важку тушу, винесла надвір, поклала під виноград.

— Та не лежи! — присіла поряд. — Он скільки їжі навкруги. Вставай...

Хаус і вухом не повів.

Похнюпилася. Лягла на мокру траву неподалік від котиська. Заплющила очі, склала руки на грудях: Санджива без труни закопали... Певно, Реп'ях у брезент тіло загорнув... Чому... вона думає про те так холодно?.. У тому брезенті вона мала лежати!

Поряд — тихий шелест. Розплющила очі — за метр від неї на землі сидів великий чорнющий крук. Похолола. «Не штука — вбити крука. Злови живого...» — згадала Толині слова. Мстивий птах! Не забув горя! Полюватиме, поки Майчині очі не виїсть?..

У мізках: «Бігти!» Підхопитися, заволати, жбурнути в крука чимось важким, та тіло ціпеніє разом із думками.

Майка заплющує очі — «Я мертва, мене нема, лети звідси!» — та раптом відчуває огидний їдкий запах, що йде від крука. І не збирається злітати, іде до Майки — крок, крок... Скок — Майці на груди.

Майка й сама не усвідомила того, що відбулося за мить: загарчала, ухопила крука, перевернулася на живіт, притисла птаха до землі. Кричала, мов навіжена, давила крука руками, усім тілом.

— Та здохни вже! Здохни! Здохни, паскудо!

Крук не здавався, борсався під Майкою, шкрябав гострими пазурами, та дзьобом дістати не міг. Душила. Моя здобич, моя... М'ясо! Головне — м'ясо! Вбити всіх і кожного, хто став на шляху!

— М'ясо... — Птах припинив пручатися, обм'як, та Майка все душила крука, поки сили не скінчилися.

Відкинулася на спину, крука не випустила. Тримала чорного птаха тремтячими руками, їла його очима, наче, як в американському фільмі жахів, крук мав раптом розплющити очі, розгорнути крила й таки вбити її.

Вгамувалася врешті. Зіп'ялася на ноги. Посунула до Хауса. Кинула мертвого крука котові під ніс.

— Їж! — вигукнула гнівно.

Хаус підвівся, обнюхав крука, зиркнув на розбурхану Майку жовтим оком, увіп'явся в ще теплого птаха.

У суботу після обіду, коли Реп'ях приніс Майці файл із документами, — а там усе: і паспорт із кодом, і фотокартки, і водійське посвідчення, і техпаспорт на «Волгу», і нотаріально засвідчене право Майї Михайлівни Гілки на володіння автівкою, — кам'яним істуканом сиділа на Сандживовому подвір'ї, дивилася крізь

Петра, наче не бачила. Під виноградом лежав котисько, — охлялий, байдужий, — поряд валявся розшматований чорний крук.

Реп'ях на дівчину глянув, вразився: ох і злі очі...

— Гроші прибери, — глухо мовив. — Скільки їм на твоєму ганку валятися?.. Ще побачить хтось...

— Покажіть, як з автівкою вашою управлятися.

— Не вмієш? — збентежився Реп'ях. — Погубиш «Волгу»...

— Аби душу не погубити... — відрізала.

Реп'ях зітхнув тяжко. Усівся за кермо улюбленої лялі, перемикав-клацав, натискав: гальма, швидкість, бак, бензин, передачі...

Майка вийшла з автівки, проїла в Реп'яхові дірку злим поглядом.

— Усе забирайте... І автівку, і гроші... І самі забирайтеся з хутора! Під три чорти... Нема вам тут місця!

Реп'ях злякався.

— Та ти що? Ми ж... від серця! Ми ж... Тома лежить, — заплакав. — Чорна... Не їсть нічого. Плаче весь час.

— Мовчатиму! Забирайте!

— Не можу... Воно ж ніби гарантія. Ти ж погодилася! Ти ж... — ніяк вгамуватися не міг. — Тільки скажи, чого хочеш... Усе зроблю!

— Сашка де поховали?

— Не питай. Однаково не скажу... Як уже правда впливе — хай на мені вина лежить. Аби не на Томі.

— Йолоп ви дурний!

Реп'ях зіщулився, мов від удару.

— Ти б... забрала оце все... Та їхала звідси.

— Мій хутір! — видушила хижо. — Завжди тут буду!

Наступного дня, на Поминальну неділю, капuletцівці потяглися до рідних могил на цвинтар — за кілометр від села, на горбочок із хрестами під білими березами.

Галаган з Оксаною й собі зібралися, стукнули Реп'яхам у хвіртку: «Агов, не поснули?»

— Згодом підемо. — Похмурий Петро вийшов за хвіртку на вулицю, не розчахнув перед кумом, як зазвичай. — Тома хворіє...

— А то вона, куме, мордується, що ти «Волгу» продав! — сказав Микола. — Вони ж, жінки, такі... Як що зробив без її дозволу — прямо казяться!

— А нащо продав? — спитала Оксана. — Їздили б...

— Доньці збираємо... На інститут... — буркнув Реп'ях. — Піду я... Бо Тома...

Галагани сунули до цвинтаря, болобонили.

— А я казав — та дівка з хутора ще всі Капулетці скупить. Таке стерво завелось незрозуміле — один чорт знає, що за людина! — бурчав Галаган.

— Аби тебе не купила! — вколола Оксана.

— Мене? Та в мене кролі в голові! І ти! У кума спитай!

Кум Реп'ях сидів на краю дивана під відклеєною шпалерою, що вона звисала облізлою смугою. Гладив по плечу схудлу, тьмяну Тому.

— Годі лежати, сонечко моє... — благав тоскно. — Вставай уже...

— Неправильно я жила, Петре, — прошепотіла Тома.

— Чого це? Нормально жили. Доньку виростили, сім'я в нас гарна. Пашемо, як ті коні...

— Радості мало було... Усе билися за щось...

— Так ми ще живі, Томо. Може, Бог задля того і час нам ще дав... Щоби зрозуміли... Вставай... — Допоміг дружині сісти на дивані.

— Раніше не цінували — не матимемо радості тепер. Саня-жид заступив... — сказала Тома.

— Поїхали до церкви. Свічку поставимо... Поговоримо з ним. Покаємося... Той хлопець доброю людиною був. Бачив — хіба хто його смерті хотів?! Відповість нам... Простить...

Тома кивнула. Зіп'ялася на ноги. «Половина Томи лишилася», — злякався Реп'ях. Повів дружину на кухню вмитися. Чаю змусив випити.

— Там... Біля магазину... — сказала Тома. — Собача таке руде нічийне всю зиму крутилося. Піди... Як не здохло, забери...

Аж усміхнулася тоскно, коли спостерігала, як худий, облізлий собака ковтав шматки м'яса з миски.

— Оце я... — вказала на тварину. — Аби не вдавирися тим життям...

— Поїхали, Томо. — Петро допоміг дружині вдягнутися, повів до моторолера.

Реп'яхи вже виїхали з Капулетців у бік сільської церкви за двадцять кілометрів від села, тож не бачили, як порожньою вулицею промчала блискача синя «Волга». Керувало стерво з Лупиноного хутора. На сусідньому сидінні лежав схудлий байдужий Хаус, дивився на дівчину холодним жовтим оком.

Несподіване рішення вибухнуло в Поминальну неділю.

У п'ятницю після битви з круком Майка ніби прокинулася. Зранений птахом живіт болів, та крукові пазурі залишили на тілі не тільки подряпини. Крізь відкриті рани влилося, заширляло в судинах хиже тваринне збудження. Било в скроні, не добра й спокою вимагало — м'яса. Майка й сама не розуміла, що вкладає в те слово, вгамовувала себе, навіювала: «Толя... повернеться... Дочекаюся!»

— Скоро Уляна буде! Навчить свічки робити, — вмовляла себе, та збудження не минало.

До ночі просиділа на Сандживовому подвір'ї. Бентежилася. Заночувала в нього, наче повітря Сандживової хати мало вивітрити злі думки, та вони бушували, не давали спокою. Кричали: «Ти лежатимеш! У брезенті! Під сосною в лісі! Ти!»

— Ні... — опиралася. Роззиралася зацьковано. — Хто тут? Усіх знищу...

У суботу зранку спробувала зайняти себе ділом — пішла на Сандживів город, рвала бур'ян, та справа не йшла. Збудження не минуло — колобродило-каламутило, спокою не давало. І відповідей. Повернулася на подвір'я: тут добро жило... Тут. Чому ж їй так зле?

— Згинуло добро! — прошепотіла. І хтось уже у вухо: «Ти лежатимеш! У брезенті! Під сосною в лісі! Ти!»

— Ні!

Вихлюпнула на Реп'яха люті, однаково не заспокоїлася. Усе намагалася зрозуміти, що відбувається. Чому серце не плаче — отрутою сходить. Як вгамувати? З тим і заснула на циновці в Сандживовій хаті.

У неділю прокинулася вдосвіта. Вийшла на подвір'я: туман луки вкрив, сонце сходить, птахи співають — диво. Людина на тому тлі — такий сумнівний елемент! Он під виноградом Хаус лежить — він не зайвий. Роззирнулася, наче знак їй із небес тої ж миті впаде: конкретний, незашифрований текст із чітким поясненням, як жити далі.

Підійшла до хвіртки й побачила... оленя.

Молода граціозна тварина стояла біля жовтої покинутої хати, уважно прислухалася до найменших звуків. Майка завмерла. Здивувалася, бо душа не зраділа, не звеселилася: врешті дочекалася! Геть не хотілося простягнути до оленя руку, прошепотіти йому довірливо: «Іди до мене... Не бійся! Не зашкоджу!» Гарячкові злі думки метушилися: м'ясо...

Зірвалася — мчала на оленя, волила, мов божевільна.

— Уб'ю! Уб'ю...

Олень дременув, перш ніж Майка встигла кілька кроків ступити. Бігла вслід, горлала, думки неслися брудним, засміченим потічком, виливалися гарячковими словами:

— Дістану... Усіх дістану! Маму! Чертога! Руську! Андрія! Не втечете...

Зупинилася біля жовтої хати — в очах жовто, мов хто жовч розлив.

— Не втечете... — Є рішення, бачить м'ясо. — Сьогодні ж... по ваші душі піду. Тільки... порядки тут наведу.

Прибрала все чисто в Сандживовій хаті, речі на місця порозкладала, зупинилася біля яскравого помаранчевого рюкзака — файний!

— На згадку про Сашка візьму... — вирішила.

Рюкзак на плече, замкнула Сандживову хату, віднесла ключі від хат Санджива й Троянова до Уляни. Склала їх у скляну півлітрову банку, поставила її на поріг. Перекотила свій китайський синій дирчик до Уляниного дровника. І врешті наважилася зайти до власної хати, ніби все найстрашніше сталося саме тут, у кімнаті з блакитною стелею і двома чорними круками на ній.

— Скоро повернуся... Не сумуй... — упевнила хату. — Як Толя прийде, передай йому — скоро буду. Зі справами в Києві розберуся й мерщій сюди.

Укинула в Сандживів яскравий помаранчевий рюкзак целофановий пакет із грішми, файл із документами, влізла в джинси й білу сорочку на гудзиках: колись купила її в Добриках у секонді, та так жодного разу і не вдягла...

Замкнула хату. Один ключ до кишені поклала, запасний, що його Толя інколи із собою брав, вкинула до банки біля Уляниного ганку — одна з тих, хто на Лупиному хуторі колись... радів.

Витягла з-під винограду Хауса — несла до автівки важку тушу, примовляла:

— Їдемо, їдемо! Я тебе не полишу... Дивись, не дряпайся...

Завела двигун. Визирнула у відчинене вікно блискучої синьої «Волги». Над головою високо в небесах кружляли круки.

— Що? — визвірилася. — Маємо бути чорними, щоби нас помітили на білому світі?..

7

У середині травня вранці даїшники на в'їзді до Києва з боку Чернігівської траси зупинили брудну, як чорт, «Волгу ГАЗ-21». Усередині радіо розривається.

— Музику вимкніть! Сама вирядилася, а автівка брудна, — роздратовано кинув немолодий майор засмаглій — певно, з островів! — русявій дівчині в чистій білій сорочці. Як же ненавидів він цих крутих пердушок! Коханці автівок їм понакупляють разом із водійськими посвідченнями, ніби від того панянки до автівки з повагою ставитимуться. От і ця! Ретро-автівка наново відреставрована. Неозброєним оком видно: до фіга грошей потягла... А вона й помити її лінується!

Заирнув у салон і отетерів: поряд із дівчиною сиділо чудовисько — величезний, схожий на рись, сіро-коричневий плямистий кіт, їв майора холодними жовтими очима.

— Дощі були, — сказала Майка. — Вирішила спочатку до Києва доїхати, потім уже помити...

— Здалеку їдете?

— Тут десь поблизу автомийка є? — питанням на питання.

Майор вказав на сіру коробку, що виднілася прямо по курсу.

— Надовго в столицю?

— Від столиці залежатиме, — відповіла зухвало.

Глянула на Київ — уже височів на обрії. «Цього разу не піду без тебе», — затято повторила слова з пісні леді Гаги. По чию душу спершу пнутися? Перед очі підлі зрадники — Чертог, Руська, Андрій. І мама...

У «Гібралтарі» того дня напруження зашкалювало. Напередодні несподівано для всіх шеф оголосив про відкриття за два місяці філії в Мадриді. На дошці оголошень повісили розпорядження з умовами конкурсу, у якому міг узяти участь будь-хто зі співробітників, позмагатися за суперприз — призначення до іспанської філії. Народ жваво обговорював новину, у плітках прогнозував розвиток подій і шанси ймовірних кандидатів. А топ-менеджмент зранку засів у кабінеті Чертога. Уже обідати час, а керівники напрямів і відділів не виходили... А люди ж хвилюються! Уже і секретарку розпитували, і трафік-менеджера підсиляли з нібито нагальними справами. Ніхто нічого...

Перед обідньою перервою Ігор Росов із Максом Пічкуном вискочили на поріг перекурити. Тільки клацнули запальничками, аж біля офісного центру загальмувала розкішна синя «Волга»: ляля — не апарат.

— Блін, колись і я собі таку куплю... — сказав Макс.

— Гарно відреставрована, — погодився Ігор. Вдивився, і щелепа відвалилася: «Еліза?..»

Вийшла з автівки, замкнула дверцята. Рухалася граціозно, упевнено, як хижа тварина. Підійшла до хлопців.

— Гілка?! — зрадів Макс. — Привіт...

— Привіт, — сказала Майка Росову.

— А ти... — Ігор розгубився.

— Ще побачимося. — Усміхнулася, штовхонула важкі двері, зникла всередині.

З обіду весь «Гібралтар» забув про престижний конкурс — теревенили тільки про несподіване повернення Чертогової улюблениці, що вона шефові чи то коханка, чи то позашлюбна дочка, чи то взагалі бозна-хто.

— А змінилася! А засмагла! Брехала, що хвора... На Балі якомусь відлежувалася, поки ми тут вкалували.

Тільки Руслана Вирва мовчала — уперто витріщалася в підручник з іспанської.

— А куди вона пішла? — спитала котрась із колеганок.

— Кажуть, до Чертога, — сказав Макс. — Може, у секретарки запитати?

...Секретарка не встигла оперативно відреагувати на несподівану появу колишньої співробітниці, що про неї шепотіли: «Померла, бідаха». Щелепа відвалилася.

— Гілка?..

— Чертог у себе? — Майка й на мить не зупинилася біля секретарки, сунула до шефового кабінету, тремтіла од збудження: м'ясо... Вскоче, лясне Чертога по щоці. Що? Думав, здохла?..

— Та зачекай! — обурилася секретарка. — У нього нарада!

Майка всміхнулася зухвало й розчахнула двері Чертогового кабінету.

Чертог саме кричав — трахав топ-менеджмент по повній уже яку годину поспіль і навіть не захрип. Жбурляв папери, грозився звільнити всіх на фіг чи просто зменшити зарплатню відповідно до обсягів, які...

— ...впали! — тицьнув грубим пальцем у показники на столі, почув, як рипнули двері, відірвав очі від паперів, щоби знищити вже заодно й дурну секретарку, і побачив Майку.

Майка узріла Чертога в другу мить, бо спершу нашттовхнулася на перелякані очі свого безпосереднього начальника Нестора Слободяника. Згадала про стимул, з яким Чертог гнав її на смерть.

— Я повернулася, — сказала. Дивилася Чертогові в очі. — Кабінет свій можу зайняти?

Топ-менеджмент прилип до крісел. Хтось із найбільш сміливих потягся до пляшок із мінералкою, що вони стояли посеред столу, та вчасно схаменувся. У кабінеті запала здивована, як знак запитання, тиша.

Чертог увіп'явся в Майку поглядом. Усміхнувся задерикувато.

— Працювати! — кинув топ-менеджменту. Поманив Майку пальцем до себе. — Ану, іди сюди...

Топ-менеджмент рвонув до дверей, розвіявся на попіл. Чертог жестом запропонував дівчині сісти, сам упав у крісло навпроти. Роздивлявся дівчину безцеремонно.

— І що? Недарма я тебе від унітазів відірвав?

— Я одужала, — Майка ледь стримувала лютю. — Можу працювати. На місці Слободяника.

Чертог розреготався.

— Дідько! Пам'ятаєш?

— Ви ж самі казали: такий стимул — варто жити.

— Може, у Мадрид поїдеш?

— А справедливість?.. Я повернулася, щоби зрозуміти: ви слова дотримаєте чи ні?

Чертог почервонів від гніву — що?! Та хто ти така, щоби йому тут про честь і гідність нагадувати?! Подався до Майки — відсахнулася граціозно й хижо, без страху. З цікавістю дивилася дядькові в очі: «Ну, а далі що?»

Чертог відкинувся на спинку крісла, усміхнувся азартно.

— А що — давай! Звільню Слободяника сьогодні ж. Завтра починай. Не розвалиш мені відділ?

— Спробую...

— Три місяці тобі строк. Протримаєшся на рівні Слободяника — одержиш надбавку до зарплатні.

Не подякувала. Кивнула холодно.

— Тільки я... з вами не спатиму.

Чертог брови звів, глянув на дівчину уважно — а вона змінилася... Не ззовні — ззовні така ж: струнка, тендітна, сірі очі світяться на тлі рівної засмаглої шкіри — таких тисячі. Та лише в цієї в погляді з'явилося щось дике-невтримне. І дихає... Дихає ніби не тутешнім повітрям.

— Де була? — кинув зацікавлено.

— Та тут неподалік...

— Давай, давай! Правду! — не повірив. — В Індії так засмагла?

Майці перед очі — Лупин хутір. Знітилася.

— В Індії... — кинула. Перед ким сповідатися?

— Секретарці адресу свою лиши. Щоби завтра вранці службова автівка тебе з дому забрала.

— На власній доберуся.

— І тачку маєш? — здивувався Чертог.

— Під офісом стоїть.

Чертог пішов до вікна, визирнув. Майка стала поряд.

— Синя «Волга», двадцять перша, — сказала. — Тільки відреставрована.

— Та бачу — гарна. Продай! Люблю ретро-автівки.

— Уже є покупець.

— А якщо я дуже попрошу?

Майка глянула на Чертога зухвало.

— Погоджуся, — відповіла, наче на гачок посадила.

— От і почекай продавати. Пізніше обговоримо. — Чертог відступив на крок, наче хотів із гачка зірватися. Усміхнувся. — Із поверненням, Гілка!

Майка йшла до «Волги» — ледь стримувала злий регіт, згадуючи подив Чертога, переляк Нестора Слободяника і всього топ-менеджменту разом. Слободяника — геть! М'ясо! Першим і стане! З Чертогом пізніше розбереться. Утне йому щось таке болюче — скрутиться од жахів. Ще пошкодує, що дозволив Майці до «Гібралтару» повернутися!

У лице — вітер. Воля... Прочинила дверцята «Волги», мало не впала: у зачиненому салоні під гарячим сонцем задихався Хаус.

— Дідько, Хаусе... — злякалася. Скинула безвільну тушу із сидіння під ноги, лила на kota воду з пляшки. — Зараз, зараз...

Вскочила за кермо, відігнала «Волгу» в тінь. Розчахнула всі дверцята, аби протягом повітря розворушити.

— Пий... — лила воду на гумовий килимок під ногами. — Пий...

Кіт зиркнув на Майку холодно, зіп'явся на ноги — тикався мордою в калюжу на килимку, хлебтав рятівну вологу.

— Дурепа я... Вибач. — Косувала на kota винувато, думки різні: «Ветлікарню відшукати... Хай би подивилися Хауса...»

Згадка про лікарню відкинула kota на другий план. Серце впало. А як сама не одужала? Як біль відступив тимчасово, щоби зібратися з чорними силами, атакувати знову? Вона ж нічого про себе не знає! А як їй лишився місяць від сили? Жінки в лікарні казали: «Перед смертю завжди попускає...»

За півгодини зупинила автівку перед приватною клінікою, де минулої осені доброзичлива лікарка-гінеколог перекреслила її

метушливе, сповнене примарних шансів життя новиною про пухлину в матці.

Лікарка не впізнала дівчину. Рівним голосом розпитувала про проблеми, скарги, інтимне життя й кількість статевих партнерів. Майка їй напівправду:

— Зараз нічого не турбує. Останні кілька місяців — тільки один партнер.

— І я не спостерігаю ніяких відхилень, — констатувала гінеколог після того, як оглянула дівчину на кріслі. Знизала плечима здивовано. — У чому суть вашого візиту, якщо вас нічого не турбує?

— Хочу на УЗД. Раптом ви чогось не роздивилися...

Образила лікарку — почервоніла до скронь, та марку тримала.

— Хочете на УЗД? Не бачу сенсу, але якщо наполягаєте — спочатку в касу!

УЗДист ялозив вологим давачем по Майчиному животі, теревенив оптимістично:

— Поверхня матки рівна, без ознак запалення й хронічних захворювань...

— Новоутворень немає? — Майка від жаху ледь язиком ворушила. Молилася невідомо кому: «Прошу, прошу літ і зим без пухлин...»

— І нятяку! Хто це вас так налякав? Молода, здорова...

— Уважніше подивіться!

— Раджу до невропатолога звернутися, — напружено відказав УЗДист. — По гінекології у вас усе нормально. А от нерви...

— Півроку тому в матці пухлина була, — врешті видушила Майка.

— Який бовдур вам таку дурість сказав? — знизав плечима УЗДист.

Майка хотіла вигукнути: «Та ви!» Втрималася. Витирала живіт паперовим рушником, спостерігала, як із принтера вилазять роздруківки УЗД.

— І на знімках мені покажіть... Що немає нічого поганого.

— Я про це й у висновку написав. На все добре... До невропатолога запишіться! У нас дуже гарний спеціаліст!

Та до біса! Вискочила з клініки — наче крізь радість до щастя прoderлася: ось воно, навкруги оберемками розкидане, а люди, дурні, не помічають, оминають, поспішають кудись...

— Немає пухлини... Немає... — Усе витріщалася в знімок УЗД. Сіла в автівку і, хоч хотілося тієї ж миті мчати від клініки світ за очі, щоби ще років сто не довелося сюди повертатися, заклала за кермом, сльози набігли. Затулила лице долоньками, розридалася, та всередині все сильніше розгорялося безжальне полум'я злої кривди — сльозами не заллєш.

Вітка нікого не чекала. Почула дзвінок, виматюкалася: якого біса?! Тільки голку у швейній машинці налагодила на тонку тканину, тільки прицілилася...

Двері розчахнула, очам не повірила:

— Гіля?!

Хотіла було кинутися до подруги, та Майка тримала на руках величезне сіро-коричнєве плямисте чудовисько. Присіла перед дверима навпочіпки, опустила kota на підлогу.

— Іди, Хаусе... Подивися, як Вітка живе...

Котисько насторожено обнюхало Вітку, кволо почвало всередину. Майка усміхнулася, знизала плечима.

— Привіт...

Вітка обхопила подругу, притисла до себе.

— Блін, куди ж ти тоді поділася? А мене пограбували! Прикинь! Три тисячі баксів поцупили покидьки якісь!

— То я... Ти ж сама казала: «Бери на лікування...» Ну, от...

Вітка відійшла на крок, глянула на Майку з підозрою.

— А хрін із ними! Вилікували?

— Одужала. Без твоїх грошей — ніколи б...

— Ну, і кльово! Проходь! У мене пиво свіже є!

Нічого не змінилося — та ж обшарпана халупка, провалений диван, розкладене крісло. Тільки й того, що на журнальному столику машинка швейна і недошита дитяча сукенка на вішаку.

Майка вже потяглася до Сандживового рюкзака — борг Вітці віддати з Реп'яхових гірких грошків, — та раптом зупинилася. Сумніви страшні: «А раптом захворію? І знову без копійки?.. Згину!»

— Гроші... Я віддам. Незабаром. На роботу влаштувалася... З першої зарплатні...

Вітка відмахнулася:

— Та що ти про пусте! Розкажуй! Де була? Хто тебе на ноги поставив?

Майка зіщулилася:

— Не хочу про страшне. Ти як?

Вітка заторохтіла:

— А, все кльово! Офіціанткою як батрачила, так і батрачу, у вільний час дитячі святкові сукенки шию.

— Нащо сукенки? У тебе ж малий, — здивувалася Майка.

— Для дівчаток хворих... Ти все! Навчила мене тим ноутбуком користуватися, не вилізаю тепер з Інтернету. Сайт один надибала — допомогти просили діткам хворим. Цим... туберкульозним. Я як прочитала... Тебе згадала... Малого свого... Не дай Бог, щось трапиться! Ну, ніхто ж не допоможе, суки! Написала на той сайт: грошей не маю, можу дівчаткам красиві сукні пошити.

— Шиєш тепер?..

— А до лікарні не ходжу! Передаю через цих... волонтерів. Не можу на хворих діток дивитися. Відразу малий перед очима... І зла така відразу стаю... Чуєш! Я тепер розумію... Чого ти тоді казилася...

Майка відчула, як люті заливає горло.

— Не хочу про страшне. Краще розкажи, як твій Важа? Ще кохається?

— Дружина, сучка, вистежила... Мало не вбила мене. — Вітка зітхнула. — Важа тепер в іншому ресторані працює... Не зустрічаємося. Такий облом! Я його... майже полюбила.

Майже?.. Майка відчула, як її дратує все це майже життя без краплі радості: обшарпана кімнатка, пиво на підлозі, відсутність надій, повітря. Та посеред того мотлоху сиділа випрацьована рідна щира Вітка. Майка обійняла подругу.

— Поїхали?

— Куди?

— Однаково. Тобі сподобається...

Блискуча «Волга» сунула столичними вулицями, Вітка висунулася у вікно, підставляла вітру лице й зіпсоте фарбами біляве волосся, сміялася...

— Агов! Люди... Ми — генічеські... Допетрали? Ми ще вас усіх...

Від її дитячого щирого захвату Майка всміхалася розчулено, згадувала Санджива. І Толю...

Колесили — куди очі вели, дісталися Вишгорода, зупинили автівку на березі Київського водосховища. Здивований Хаус уперше з часу загибелі Сашка з цікавістю обстежував береги, вполював мишу, схрумав байдуже.

Дівчата сиділи на капоті автівки — Майка схлипувала, розповідала Вітці фантазійну версію своєї хутірської пригоди, сама вірила: як вичитала в Інтернеті про кульгавого цілителя з Чернігівщини, що люди до нього навіть з-за океану їдуть, як наважилася взяти Вітчині гроші й попхалася в глухі ліси з останньою надією, як опинилася в дивній хаті посеред трьох невиліковно хворих киян — двох чоловіків і жінки. Як віддала всі гроші кульгавому цілителю, а він їх до церкви відніс, бо з людей за лікування не бере та на Бога сподіватися велить. Як до весни ковтала і ковтала вонючі трав'яні відвари, танула, їсти перестала, потім геть зле стало — горіла-зітлівала, а кульгавий не відходив, казав: «Житимеш...» Як спочатку по літнього чоловіка з Києва приїхала дружина — забрала додому помирати, потім помер молодий хлопець... Залишив Майці свого кота. Й оцю автівку... Щоб жила... А як там справи в жіночки, Майка не знає, бо наприкінці березня біль розвіявся, ніби не було ніколи. Ще два місяці оклигувала потроху, згадувати страшні дні не хоче, та хіба те можливо?..

Вітка зітхала, дивилася на воду.

— А ти забудь... Тепер же все кльово?

— Можна в тебе сьогодні переночую? — спитала Майка. — А завтра житло якесь собі підшукаю.

— Блін! Вона ще питає?! Та живи...

— Віддячу тобі за все, Вітко! — геть розчулилася Майка. Заплакала беззвучно. — Дай мені тільки роздихатися... Не будеш офіціанткою. Присягаюся! Ми ще з тобою...

Та Київ не давав роздихатися — висмоктував сили з першого дня.

По темному повернулися до Вітчиної хавірки. Вітка вийшла з автівки, роззирнулася.

— Ні! Під домом таку кльову тачку лишати не можна! Тут наркоманів до біса!

Замість спати, подалися шукати платну автостоянку на Воскресенці. Биту годину вешталися дворами й підворіттями, врешті домовилися з дядьком-охоронцем території якогось підприємства, побігли назад до Вітчиного дому, перехрестилися, що тачка ціла, відігнали її, повернулися додому — сил катма.

— Нічого... Скоро віддам автівку — перестану над нею тремтіти, — сказала Майка.

— Нащо віддавати? Катайся!

— Не можу... Маю віддати. У дитячий будинок, приміром. За те, що одужала, — вимовляє Майка, раптом розуміє — так і стане! Заради того автівку в Реп'яхів забрала. Заради справедливості.

— Нормально... Хай дітей возить крута тачка. Моєму б малому сподобалося, — підтримала Вітка. — Тобі о котрій на роботу?

— О дев'ятій.

— Звідси о пів на восьму виїжджати треба. Інакше не встигнеш, — попередила подруга.

Майка залишила кволого Хауса на Вітчиній кухні поряд зі шматком магазинної курятини. Виїхала о сьомій. За годину крокувала до кабінету начальника відділу Нестора Слободяника, який із цього дня мав стати її робочим місцем. Сумніви роздирали: «А як Чертог із неї познущався?» Майка прийде зараз — обсміють її всім кагалом, знову на вулицю викинуть.

Розчахнула двері Несторового кабінету — від серця відлягло: Чертог дотримав слова — у затишному, комфортному приміщенні не лишилося жодної речі колишнього начальника відділу.

Майка всілася за стіл, розклала перед собою папери: з чого починати? Заглибилася в нормативні документи, розгорнула перший — з об'ємного тома випала записка. «Сука!» — прочитала.

Усміхнулася недобро.

— Що, Несторе... Думав, минеться?

Зціпила зуби — годі відволікатися! Забрала тільки те, що заслужила! Ще всім доведе...

За десять хвилин до дев'ятої приміщення відділу, що воно відділялося скляною, запнутою портьєрою стіною від кабінету начальника, наповнилося голосами й звуками: колишні Майчині колеги жваво обговорювали раптове звільнення Нестора Слободяника, гадали, кого ж над ними посадять.

Рівно о дев'ятій Майка розчахнула двері кабінету — колеги очманіли, замовкли. Майка бачила, як потьмянів Ігор Росов, здивовано усміхнувся Макс Пічкун, презирнулися дівчата... Тільки Руслана Вирва спокійно сиділа за колишнім Майчиним столом, приречено гортала підручник з іспанської. «Шкода, Хауса не прихопила, — промайнуло. — У них би взагалі дах зірвало».

— Всім привіт, — усміхнулася холодно. — На місці Слободяника я! Є запитання?

— І як тепер тебе звати? Майєю Михайлівною? — усміхнувся Макс Пічкун.

— Можна. Зробимо так. По черзі до мене в кабінет. Кого не викличу — той звільнений. Зрозуміло? Максе! Ти перший! Прошу! Поговорю з тобою, скажу, кого покликати наступним.

— Тобто... Мене точно не звільниш?

— Точно! — Майка ковзнула поглядом по головах колег, пішла до кабінету.

Кожного мордувала довго. Випитувала, що нового в роботі сталося за час її відсутності, які нові нормативні документи, підзаконні акти і закони впливають тепер на проблему сертифікації імпорту, який ступінь завантаження кожного співробітника, чи є сенс перерозподіляти функціональні обов'язки і яка, врешті, атмосфера в колективі.

Передостаннім заходить Росов. Француз! Усміхається іронічно, знизує плечима, вмощується навпроти Майки.

— Ти мене вражаєш, Елізо!

— Не смій називати мене Елізою!

— Ну, як ти мені заборониш? Звільниш? Прошу! І коханцем твоїм я не стану. Чуєш? Я не спатиму з тобою, Елізо!

— Не спатимеш, — відрізає Майка. — Поїдеш до Мадрида, Росов.

— Он як! Кому ж дякувати?

— Собі.

— За що?

— За те, що єдиний з усіх приходив до мене... в лікарню. Хочу віддячити тобі. Хоч цим.

Іронічна усмішка злітає з тонких Ігорових вуст.

— Куди ти зникла? Я шукав тебе...

— Правда? — Майка всміхається розчулено. — Росов, ти — Джай... Санскритом — перемога. Ти реально крутий. Я дуже люблю тебе. Як брата.

— Втішила!

— Є проблема? Ти ж не спатимеш зі мною!

— Ну... За дві хвилини розмови я зрозумів, що ти не змінилася...

— Я змінилася, Ігорю. А ти їдеш в Іспанію!

— Де ти була, Елізо?.. Хоч два слова!

— Згодом... Зараз не можу. Уже йди.

— Руслану покликати? — Росов підводиться, ще дивиться на Майку приголомшено. — Ти ще не з усіма поговорила. Ще Руслана Вирва лишилася...

— Не треба Руслану кликати. Її звільнено, — вимовляє Майка, подумки викреслює Вирву зі списку тих, по чій душі вона сюди повернулася.

Росов зупиняється.

— Ти змінилася, Елізо.

Майка вибухає тихим гнівом, шепоче хижо:

— А ти спробуй... попомирай...

Чертог вийшов на полювання озброєним до зубів, але й Майка не з порожніми руками. Прихопила діловий блокнот, список пропозицій, коли секретарка повідомила: «Шеф викликає». Та Чертога цікавило інше.

— Що з раритетом твоїм? Продаси мені?

— Так. — Праведні плани віддати «Волгу» до дитячого будинку руйнуються, завалюють Майку з головою, лояльно

залишають неушкодженою, щоби відчула власну ганьбу, та Майка відчуває лише мисливський азарт.

— Скільки хочеш?

— Квартиру. Двокімнатну. Неподалік від залізничного вокзалу. Чертога вражає нахабна конкретика.

— А далеко від залізничного вокзалу не влаштовує?!

— Влаштовує, — наїжачується Майка.

— Квартира коштує дорожче за твою тачку.

— Розумію...

— То гарно, що ти все розумієш! — усміхається, не поспішає атакувати. — Добре... Є в мене одна квартира... За борги віддали. Подумаю. Може, і поміняємося.

— Я теж варіанти пошукаю, — Майка пробує правити в потрібне річище.

— Давай...

М'ясо! Битий тиждень Майка прилітає на роботу о сьомій — до дев'ятої ретельно вивчає оголошення про продаж нерухомості, о дев'ятій рівно до шостої вечора зосереджується на клятій, ненависній ковбасі, опісля мчить оглядати квартири. До Вітки приповзає вночі ледь жива.

— Нічого... Витримаю...

Із підсвідомості випливає Санджив, усміхається приголомшено: «Навіщо тобі те?» «А справедливість?!» — обороняється Майка. «Справедливість — омана. Право висувати претензії комусь, не висуваючи їх собі...» — шепоче Санджив, та в цілодобовому гуркоті міста голос його стає все тихішим... І Хаус лежить-тане, стежить за Майчиною метушнею холодними очима, та не чіпає, наче намагається зрозуміти.

— Нічого... — заспокоює Майка кота, кидає йому сирій магазинної курятини. — Скоро в нас буде велика окрема квартира...

«Нічого» вимушено стає улюбленим словом. Нічого, нічого...

Наприкінці травня Майка віддала Чертогові автівку за дорученням, вселилася у велику — сімдесят квадратів — двокімнатну квартиру з пафосним ремонтом на престижній Жилянській, яку суворий Джай забрав у когось за борги.

— Поживи, придивися... — сказав, передаючи дівчині ключі.
— Якщо все влаштовуватиме, підпишемо договір обміну.

— А якщо ви за цей час мою «Волгу» розіб'єте? — напружилася Майка: «Ох, пасткою тхне...»

— Однаково буде обмін! Хіба я слово не тримаю?

— Тримаєте... — погодилася.

Оглядала чималі апартаменти, бентежилася: певно, Чертог за хвилину колишніх хазяїв виїхати змусив, бо в оселі залишилися меблі, килими, холодильник. Тільки телевізора не було.

— Нічого... Однаково мені його дивитися нема коли, — сказала Вітці, коли та приїхала до Майчиної нової хати, ночувати залишилася.

— Каструлю яку купи. Чайник. А тарілок, ложок і виделок я тобі в ресторані краду, — пообіцяла щедра Вітка.

— Нема в мене часу за каструлями бігати. Давай я тобі грошей дам, купи, які сподобаються! — Пізно ввечері Майка вкотре з відразою оглядала новеньку квартиру, мимоволі порівнювала з білою хатинкою на хуторі. Там... світло, хоч стелі низькі, ще й дерев'яний сволок поперек, а тут така задуха. Кондиціонер поставити? Чи розфарбувати стелю блакитним, чорних круків намалювати?..

— А борг мені коли віддаси? — почула Вітчин голос — вляглася на широкому ліжку в спальні, нахабно курила прямо в постелі.

Майка роздратувалася:

— Я ж казала — із зарплатні! А я її ще не отримала.

— А квартира?..

— Службова.

— А «Волгу» круту куди поділа?

— Я ж казала тобі — до дитбудинку... — збрехала Майка. — Службову тачку виділили. «Тойоту». Хочеш, покатаємося?

— Здурила? — обурилася Вітка. — Я дванадцять годин на ногах! Зараз відрубуюся...

— А я піду. Хауса вигуляю... — буркнула Майка, бо Вітчина поява на Жилянській виявилася не настільки приємною, як очікувала. І курить оце в її ліжку! Може, дарма Майка похвалилася?..

Ноги понесли до залізничного вокзалу. Хаус почув шурхіт у траві, оживився, поплазував полювати. Майка побачила купку

волоцюжок на узбіччі: жадібно їли хліб із ковбасою з целофанового пакетика, розкладеного на землі. Вдивилася напружено: раптом Толя посеред них?.. І квартиру біля вокзалу захотіла, бо чогось вирішила: обов'язково зустріне на вокзалі Гороха, бо ж нещасливе кохання в Толі, нещасливе, а від нещасть би їхати... Отак і він...

Та серед волоцюжок кульгавого не було. Гукнула Хауса: час на Жилянську повертатися, бо прокидатися до світанку — сніданок, зачіска, макіяж, завести службову «Тойоту», крізь нескінченні пробки доїхати до роботи... Завтра співбесіда з дівчиною, яка посяде місце Руслани. Добре, що Вирві вистачило кеби тихо піти — не проривалася до Майчиного кабінету, не вимагала пояснень, не дорікала, не нагадала про все, що зробила для Майки, принаймні про свій плеєр, що Майка залишила його на лікарняному ліжку, про інститут, де організувала наукову роботу для Гілки. «В інститут треба піти, поки гроші є, — зметикувала. — Домовитися, щоби не відраховували...» Руслана б у цій справі дуже допомогла...

— Нічого... І без неї впораюся, — Майку інше мордувало: Руслана б мала розповісти Андрієві про її повернення. А Андрій... мав би зустріти її якось біля офісу.

Та дні минали, Андрій не з'являвся.

— Нічого, нічого, — шепотіла затято. — Не хочеш мене бачити? Сама по тебе прийду!

До душі припав радикальний варіант: зухвало постукати у двері хірурга Славка, увійти до прокуреної майстерні на Ярославовому Валі, де пихаті інтелектуали активно вболівають за соціальну справедливість. Високі матерії, перекроїмо світ... Покидьки! Ну, просто самі б жили... по-людськи! Не брехали, не боялися, не зраджували...

Майка не зізнається, як сильно гидує ними. Всядеться за круглий стіл навпроти Андрія, дивитиметься йому в очі. Потім вийде... Спуститься до службової «тойоти», і коли Андрій вибіжить за нею, увімкне фари... Він усміхнеться — Рито, Рито! — відчинить дверцята, аби вмотитися поряд, та Майка — на швидкість і гайда... Щоби упав на землю, забруднив ідеально чистий одяг. Може, душа очиститься?..

У суботу — хоч справ до біса — викроїла вільну годину для походу проти Андрія. Хотіла було Хауса із собою прихопити, та кіт забився на балкон — лежав на яскравому помаранчевому Сандживовому рюкзаку, шипів на Майку хижо.

— Блін, ти ще виламуєшся! — психонула.

Завела двигун службової «тойоти» — на Львівську площу. Та що ближче під'їжджала, то менше впевненості. Залишила автівку біля Будинку художників, подалася на кручу, з якої весь столичний лівий берег як на долоні. Сиділа на казковому дитячому майданчику з дивовижними звіряма і Маленьким Принцом, думала: «Казка скінчилася... Елегантною разючою помсти не вийде. Просто дати йому ляпасу! І піти».

— Нічого... Хоч так. — Попрямувала до Ярославового Валу, та раптом повернула до найближчої кав'ярні. Там вони з Ігорем Росовим колись грілися кавою. Там Майка побачила Руслану... І Андрія.

— Чорну каву без цукру, — замовила на автоматі, хоч ніколи від кави не фанатіла. Ковтала гіркий напій, дратувалася: якого біса вона тут тирлується? Нема коли сидіти! Узяла додому купу паперів, щоби вивчити до понеділка. Бо дні минають, а в Майки три місяці — випробувальний термін. Узагалі-то, про цю угоду знають тільки вона і Чертог, наказом по фірмі її призначено на посаду начальника відділу, та Майка не дасть Чертогові фору... У хитрих його очах прочитала ще під час першої зустрічі: «Граєш зі мною?..»

— Граю, — прошепотіла. — І переграю тебе, козел!

Задумалася, зиркнула у вікно — до кав'ярні під'їхав «міні-купер». Напружилася, як Хаус перед стрибком. Очі примружила хижо, серце завмерло. Андрій?..

Він вийшов з автівки, — веселий, елегантний, легкий, як вітерець, — обійшов машину, подався до пасажирських дверцят. Майка забула про помсту. Низ живота захвилювався від збудження: Андрію...

Він розчахнув пасажирські дверцята, подав комусь руку — із салону випурхнула Руслана.

Майка відкинулася на спинку диванчика, стиснула кулачки, очі в стіл. А-а-а... Так он у чому правда! Вирва забрала не тільки Майчину роботу. Андрія забрала. Тому і звільнилася тихо, миттєво

— сама не бажала перетинатися з Майкою. Й Андрієві про Майчине повернення ані слова. То так: Київ — велике село, життя поряд проживеш, не перетнешся.

— Ще кави? — Поряд із Майкою виник офіціант.

— Води без газу. — Поклала на стіл сто гривень. — Решти не треба.

Офіціант розслабився — гарні «чайові»! — побіг по воду.

Майка бачила, як Андрій із Руською всілися за столик у дальньому кутку залу, болобонили захоплено. Ось Андрій обійняв Руську, зашепотів їй на вушко щось, певно, приємне, бо Вирва закивала, усміхнулася, поклала голову на Андрієве плече. Він кинув погляд на входні двері, махнув комусь рукою. Майка зиркнула — до столика Андрія й Русі підтягувалися ідейні троцькісти, мати їх... Усе знайомі лиця: хірург Славко, чувак із хвостиком, грубий мен у бейсболці, хлопець у розтягнутій футболці — а взимку в розтягнутому светрі ходив. Що? Не вмерла мрія про перманентну революцію?..

Майка ковтала холодну воду, мордувалася: чого ж сидить?! Іти до них прямо зараз... Дати Андрієві ляпасу, гордо зиркнути на троцькістів — і чао! Меліть, панове, свої зерна на попіл далі. Та тут, у прокуреній кав'ярні, забава раптом здалася такою ганебною — аж сльози набігли. Чи піти?

Відвела очі на мить, утерла сльозу, кинула погляд у дальній кут кав'ярні і... кров хвилями у скронях — крізь голови відвідувачів на неї дивився Андрій.

Заклякла. Нічого, нічого... Хай так! Побачив? Що робитиме?

Андрій щось кинув бойовим друзям, підвівся — ішов до Майки, та Майка бачила не його — Русланин безпорадний гнівний погляд узріла. Розгубилася. Прилипла до дивана. Так тобі, сволото! Так тобі...

Андрій сів за столик навпроти Майки.

— Рито... — прошепотів збуджено.

— Привіт, — ледь видушила. Попливла: дихати важко, одяг заважає.

— Поїхали звідси?

— До мене... — відповіла.

— Чекаю в «купері».

— Ні... На моїй...

Не виказав здивування. Усміхнувся, кивнув — добре... «Добре, що Вітка на роботі», — розгублено подумала Майка. Сунула до виходу, землі під собою не відчувала. Та у дверях не витримала, обернулася до Руслани, усміхнулася їй зухвало, махнула ручкою: «Привіт...»

Що вона робить? План же був чіткий, вистражданий: ляпас йому! Чи збити автівкою так, щоби впав, не вбився. Уперед, дівко! «Тойота» біля кав'ярні — Майка сідає за кермо першою. Ну! Давай! Ось він розчахнув дверцята, щоби вмотитися поряд. Тисни на швидкість! Дай йому дверцятами по тулубу так, щоби аж відкинуло на узбіччя.

— Твоя тачка? — Андрій всідається поруч із Майкою, косує на неї, намагається говорити спокійно, та руки — поперед думок і слів: торкається пальцем Майчиного підборіддя, веде ніжно, але сам зупиняє себе. — Непогана...

Майка відчуває: вона нова заводить Андрія до сказу. Збуджується сама — додому, додому... «Тойота» — вітер, гальма верещать перед світлофорами.

— Твоя квартира?.. — У пафосних апартаментах на Жилянській Андрій уже не намагається контролювати емоцій.

Скидає черевики в передпокої. Всаджує Майку на шкіряний пуфик, сідає перед дівчиною навпочіпки — сам... Сам зніме з Майки взуття! Босоніжки летять геть, хлопцеві гарячі долоні на голих Майчиних литках. То нове. Того... не бувало раніше. Значить, він теж тепер новий? Пробачити? Пробачити й забути?..

Майка відчуває невтримний дикий опір, перемішаний із пульсуючим жаданням. Пнеться підхопитися рвучко, та на литках Андрієві гарячі долоні — заважають, стримують: падає навколішки поряд із ним.

— Не барися... — глухо наказує раптом, та чекати несила: сама... Штовхає Андрія на підлогу: вкриває власним тілом, не стогне — шипить злою кішкою, припадає до хлопцевої шиї так міцно, що він здається — обіймає дівоче тіло, притискає до себе.

— Ще... Ще! — зриває з Майки одяг, намагається опанувати ситуацію, перевернути дівчину на спину, володарювати на нею.

Вона раптом підкорюється — падає на спину: розкинула руки, очі в стелю — бери! Андрій не відчуває нюансів Майчиного настрою. Бере... Невтримна близькість перетворює дику кішку на безпомічне кошенятко: леститься, обціловує, муркоче, припадає до Андрієвих білих ступень і так застигає. Ні! Нічого не змінилося... Світ зник, розтанули плани про помсту. Тільки Андрій... Пити його — не відриватися, не насититися ніколи. Йому ж здорова потрібна? Так Майка тепер здорова! Хворобу вбила. І дитя...

Несподіваний дзвінок — наче з паралельних вимірів. Майка дотягується до мобільного. Дідько, Вітка...

— Гілю, за півгодини буду. Стирила пляшку віскаря. Нап'ємося в зюзю.

— Вітко, ти... до себе сьогодні їдь. У мене... мужчина.

— А я свого випхала, коли ти в мене під дверями подихала, — психонула Вітка.

— Ти ж не подихаєш!

Майка жбурляє мобільний світ за очі, та збудження зникає. Події недалекого минулого обступають — крізь них і Андрія не роздивитися. Майка підводиться, суне до вітальні — гола, знічена. Андрій доганяє її біля вікна.

— Рито... Дівчинко моя єдина... — Обіймає ніжно.

— Ти... Руською пахнеш! — шепоче приголомшено. І не бреше ж! Тхне їй зрадою... Вирвою!

Андрій напружується.

— Про минуле — ані слова. Нащо?..

— Так... Тільки про майбутнє... — видушує Майка. «Усе змінилося, — б'є в мізки. — Обставини й події, а він не змінився. Не бажає. Легкий... Такий легкий! Чи плаче коли-небудь?»

— Кави звариш? — шепоче Андрій Майці на вушко.

Їй здається: то не слова — вітер. Дмухнув на Майку, підхопив, наче вона легка пір'їнка, — відлітає від Андрія все далі, далі...

— Залишайся сьогодні... — Майка чіпляється за слова, жене вітер.

— Звісно, — усміхається Андрій. — Завтра зранку замовимо твою улюблену лазанью...

— Завтра з коханцем снідаю, — бреше безбожно. — Ти... другий у черзі. — Усміхається Андрієві: вона теж спробує стати легкою. Заради нього.

Андрій застигає лише на мить: здивовано вигинає вуста, брови злітають. Відступає на крок, розмахується — коротко й сильно лупить Майку по щоці. А на!

Майка відлітає до балкона. Сльози студять червону щоку.

— Ти... — Слова губляться, застрягають у роті.

Андрій уже оговтався. Голий, спокійний — суне на Майку, в очах сама прикрість.

— Рито, Рито... Ну якого кривого ти вирішила, що зі мною так можна?

Андрієва рука тягнеться до Майчиної шиї. Стискає немилосердно.

— Спробуємо садо-мазо наостанок?..

— З Руською пробуй! — Майка намацує ручку балконних дверей, розчахує.

— Дарма я Руслані не вірив. А попереджала ж: «Не зв'язуйся з тупою міщанкою!» — Андрій сильніше стискає тоненьку дівочу шию.

— Хаусе... — відчайдушно хрипить Майка.

Як просто виявити дійсне лице людини. Варто лише повернути її тим лицем до природи. До Хауса, наприклад.

Андрій злякався. Побачив за метр від себе холодні жовті очі, забув про садо-мазо.

— Забери тварюку! — Закляк, ворухнутися боявся.

Хаус ніби розумів — про нього мова: зашипів, вигнув спину, закружляв навколо голого «англійця».

— Рито... Ну, все! Давай без образ! Зачини чудовисько, і я просто піду.

— Рита... померла... — Гола Майка скрутилася на підлозі біля балкона. Сльози по щоках на груди — бам, бам...

— Ну, тим більш! За що боротися?.. — Андрій ступає обережний крок до дверей. — Ти гніваєшся? Дарма... Життя прекрасне. Може, ще колись перетнемося... — Ще крок.

— Нащо ти мені? Ти не поплазуєш за мною, коли тобі переб'ють ноги.

— Господи, яка маячня! Ми ж цивілізовані люди... — Уже біля дверей. Певно, радіє, що одежина в передпокої на підлозі валяється. — Я ж не звалюю на тебе свої проблеми! А ти... — Андрій прослизає до передпокою, щільно зачиняє за собою двері. — А ти — сіра провінційна миша! Вічна любов, купа дітей і кури на городі! — чує Майка з-за дверей. — Нащо ти тут? Однаково не усвідомиш, у чому кайф життя! Я намагався тобі пояснити, та ти безнадійна...

Лють підхоплює Майку з підлоги. Тремтить, волає щосили:

— Хаусе! Вбий його!

Розчахує двері до передпокою, та Андрія вже нема. Чути, як на майданчику відчиняються двері ліфта — втік! Майка безпорадно озирається до Хауса: кіт витягує шию, нюхає повітря, що воно лине з коридору.

— Гуляти хочеш? — бурмоче безпорадно. — Вибач... Не сьогодні!

Гола на постіль лягла. Спала не спала — неділя настала. Сповзла з ліжка — у роті, у голові, у душі гірко. Ображена гідність втішала, як могла: «Чого журишся? Помстилася врешті — і Вирві, і Андрієві». Та в Майчиних вухах і досі Андрієві прикрі слова: «Міщанка! Любов, діти, кури...» А що поганого? Любов, діти... І щоби грошей — кури не клюють! Так і стане! Захлинетеса заздрісною слиною. Майка спочатку — шанс, шанс! — грошей наGREBE до біса, а вже з ними і справжню любов відшукає, і дітей заведе. Наївний Санджив казав: «Шукай себе». А їй кого шукати? Вона — хто? Доня, Гілка, Еліза, Рита, Ілюзія, дитина, юна пані, Маня?.. Чому люди бачать у ній когось іншого, наче самої Майки нема? Може, її насправді немає? От і малювати вона ніколи не вміла! Лише перемальовувати! За все життя тільки того й змогла сама намалювати, що маків на печі і круків на стелі! Може, то доля така — вибрати личину, у ній далі життям сунути? Доня? Гілка? Еліза? Рита? Ілюзія? Дитина? Юна пані?

— Маня... — усміхнулася розчулено.

Серце шепоче: «Толя...» А як повернувся? Чекає, а вона...

Згадка про кульгавого приносить у задимлений викидами Київ свіжий вітер. Майка кидає Хаусу замороженої курятини з холодильника.

— Їж швидко, на Лупин хутір поїдемо!

Кіт із відразою обнюхує курячу ніжку, суне на балкон, на помаранчевий Сандживів рюкзак, на якому тільки й лежить тепер. Майка спостерігає за котом роздратовано. Знову викобелюється! От хай і сидить на балконі! Нащо його за собою тягати? Втече ще на луки...

Зачинила балконні двері, вдягалася гарячково, наче кульгавий уже чекав на хуторі тільки для того, аби виплакалася йому, пожалілася...

Капулетців дісталася опівдні. Зупинила перед селом «тойоту». Наділа на ніс сонцезахисні окуляри, посунула потроху, та ховатися було зайве — порожньою сільською вулицею бігав лише відгодований рудий собака, люто гавкав-захлинався, коли Майка проїжджала повз обійстя Реп'яхів. Як вони?.. Серце загупало — Санджив усміхнений перед очі. Перелякалася: а раптом на хуторі міліція орудує? Вбивць шукають, а тут Майка... Що знаєш, дівко?

— А назад поверну — ще підозріліше! — Наче вже оточили її з усіх боків. Скерувала автівку в бік хутора.

От уже і Капулетці позаду. Місток, гайок... Лупин хутір попереду. Таке все знайоме, рідне. А тихо ж... Нікого. При сонці тільки порожні хати заплакані — тужать без людей. Невже нікого не лишилося?.. Побачила на Уляниному подвір'ї біле простирadlo випране — мало не розплакалася.

— Є люди...

Спочатку пішла до своєї хати: Толя... Є? Серце впало: город бур'яном укритися, дурна пташка об вікно вдарилася — сама вмерла, скло розбила, груші повсихали, та таке страшне запустіння — наче не жив тут ніхто й ніколи. Сама біда.

Схлипнула: нема Толі... Посунула до сусідського двору.

Уляна побачила Майку, розплакалася. Обійняла.

— Дитино... Повернулася?

— Толя де? — прошепотіла Майка.

Уляна знизала плечима, захитала головою скорботно.

— Навіть не чули нічого про нього?

Ні... Уляна присіла край столу: на столі — свічки, свічки. Дивилася на Майку пригнічено.

— І Сашко, кажуть, кудись поїхав... — видушила врешті. — Назавжди.

Майка завмерла. Очі відвела.

— З чого взяли?

— У Києві була... Повернулася — ані Сашка, ані Хауса. Якби хотів повернутися — кота б тут лишив.

Майка задихнулася. Боже правий! А як знайдуть у неї Хауса?! Рюкзак Санджива?..

— То ви... сама тут? — зіщулилася, злякалася.

Уляна кивнула.

— А ти... повернешся?

— Обов'язково, — молола, бігти б світ за очі. — Справи в Києві закінчу і приїду. І Толя повернеться... От побачите! — Підхопилася, до дверей. — Час мені...

— Ти на Київ? — спитала Уляна. — Може, підвезеш? Справа в мене... Давнішня... Час покаятися.

Ох, то мука! Майка гнала «тойоту» на Київ, косувала на Уляну — жінка мовчала, дивилася на шлях скорботними, сумними очима, наче готувалася до моторошного випробування.

— Город мій заріс... — мовила Майка, щоби хоч якось розколихати страшну застиглу тишу.

— Не біда, — відказала Уляна. — Ви з Толею моторні. Швидко порядки наведете.

— Толя повернеться! Я знаю!

— Як живий — повернеться, — тихо відповіла Уляна, а Майці — грім.

— Толя до ста років житиме! Ніхто його не зурочить!

— Хай би так... — ще тихіше відповіла Уляна.

— А вам не страшно самій на хуторі? — Майка повернула розмову в інше русло, зиркнула на Уляну зацьковано.

— Скоро Сашкові друзі приїдуть.

— Чого це?! — Майка напружилася.

— Бо вже навідувалися. Шукали його. Думали — біда з ним, та потім вирішили: як рюкзак з документами й Хауса немає, значить,

подався кудись. Казали: зі справами розберемося, на хуторі оселимося... Тут Сашка дочекаємося...

Майку накрила хвиля холодного липкого страху: борсалася в ньому, ляскала руками безпорадно...

— А що у вас за справа така страшна в Києві, що каятися їдете?

Уляна притисла руки до грудей, зіщулилася.

— Син мій... Тьомка... Друга найліпшого вбив. Льошу. По сусідству жили. В одному під'їзді.

— Господи! Як це? — Майка вже не витримувала напруження. На гальма! «Тойота» завмерла на узбіччі траси. Дивилася на Уляну, та бачила усміхненого живого Санджива, божевільну Тому, заплаканого Петра Реп'яха.

— Випадково... — чула Улянин голос. — Самостріл змайстрували... Пішли випробовувати... Ну і...

— То... не злочин... Біда... — Майчині зуби цокотіли. — Вам перед ким каятися?

— Перед матір'ю Льошиною. Одразу, як біда сталася, не змогла. А терпіти вже несила...

— Вам у чому каятися?

— Бо винна, — прошепотіла Уляна.

Дивилася Майці в очі, наче промовляла: «А тебе хіба вина до землі не гне?..»

Паніка мобілізує: негайно позбутися Хауса! Вбити! Спалити Сандживів рюкзак! Згадку про нього стерти, бо як потягнуть за ниточку: і грошей у Майки раптом купа з'явилася, і «Волга» раритетна відреставрована! Дідько! Реп'яхи — бовдури! Арматурою розмахувати — на раз, а придумати, чому автівку віддали, не здогадалися! І вона якось...

Страшно! Майка входить до апартаментів на Жилянській уже поночі. Думки колотяться: «Налити повну ванну води, заманити туди кота, утопити». Інакше не подужає тварину.

Розчахує балкон. Кіт лежить на помаранчевому рюкзаку.

— Хаусе... Гуляти хочеш? — безпорадно шепоче. — Ходімо... Правда! На траву... У ліс... — Іде до дверей, кличе Хауса. — Нумо... Скоріш... Піднімайся... — У голові метушня. Хто знає, що в

неї жив Хаус? Вітка! Андрій! Вітка не викаже. Борг їй повернути врешті — тоді не викаже. Андрій... Сам не зізнається, що його кіт налякав. Не було ніякого кота, Андрій ніколи не переступав поріг Майчиної квартири. Ганьби його не було. Чи наважиться доводити зворотне? Він — легкий! Йому з тим морочитися зайве.

Хаус кволо суне за дівчиною.

— От і добре, зараз буде тобі забава... — Майка затягує кота на переднє сидіння «тойоти». — Поїхали...

Проторована доріжка — на лівий берег, до Чернігівської траси, та Майка жене в протилежний бік, вивертає на Житомирську. Подалі від міста. Зупиняє автівку на трасі під самотнім ліхтарем, що блимає, біля облупленого зачиненого кіоску з бляклою вивіскою «Супер Шашличок!», витягує кота з автівки — Хаус завмирає на узбіччі, принохується, зиркає на дівчину насторожено...

— От бачиш, — виправдовується людина перед твариною. — Тут кльово... Мишей, певно, до дідька... Ти ж магазинну курятину... не дуже.

Хаус не рухається. Закляк у траві, напружився. Майка суне до автівки.

— Ти... полюй... Я... повернуся. — За кермо, на газ.

«Тойота» зривається з місця, розвертається, мчить на столичні вогні. Майка зиркає в дзеркало заднього огляду — Хаус так і стоїть під ліхтарем, що блимає, наповнює Майчину душу гідким відчуттям підлої зради.

— Краще було втопити?.. — гризе ту душу.

— Та ні... — плаче душа.

Майці не до плачів. Перетягла з балкона на кухню помаранчевий Сандживів рюкзак, узялася ножицями на шматки розрізати, щоби спалити їх, — наштотхнулася на Сашкові документи у внутрішній кишеньці. Дідько! Розшматувала паспорт Санджива, військовий білет і водійські права. Знітилася: треба ж! І служив, і автівкою керувати вмів. Склала папери в умивальник. Підпалила запальничкою — ну, от і все! Чиста?.. Уранці залишки помаранчевого рюкза розкидає по смітниках. І все!

Розревлася коровою: «Чого ж так гірко, мамо?..»

Мама значилася першою в Майчиному шорт-листі зрадників. Уже за три дні після повернення до столиці Майка стукала у двері Луцикової халупи на Харківському, та нові житці — ні сном ні духом: звідки їм знати, куди переїхали Луцик із Надюсею? Можуть телефон старих хазяїв підказати.

— Дякую, не треба... — Майка пнулася одразу зателефонувати мамі, та душа кривилася: «Ні...» Хотілося стати перед мамою, побачити її нещасні виплакані очі... Почути: «Прости, доню...» Щоби не простити!

Обрала складний, та надійний шлях. Театри... Там вони тирлюються за безкоштовними контрамарками. Відсиділа дві вистави в театрі Франка, ялозила поглядом по головах глядачів: «Де ти, мамо?» Усе заважало: актори горланили зі сцени, мобільний беззвучно здригався — то Вітка, то з «Гібралтару». Наступного разу Майка чекала закінчення вистави біля центрального входу до театру, сортувала поглядом людей, що вони виходили на вулицю. Мами не було.

Майка перелякалася: «А раптом померла?.. Смерть — вона ж поряд!» Гарячково набрала мамин номер.

— Алло, — почула рідний голос, роздратувалася: «Жива?» Відрубала зв'язок. «Нічого, — психувала. — Вирахую...»

Наприкінці червня, коли Майка успішно здолала перший, найскладніший місяць випробувального терміну, секретарка поклала на її стіл запрошення.

— Закритий передпрем'єрний показ нового американського блокбастера, — пояснила із заздрістю. — Тільки для ВІП-персон. Микола Миколайович вирішив заохотити топ-менеджмент.

Майка хотіла було віддати запрошення Вітці, бо з того дня, як подруга повернулася до обшарпаної найманої халупи на Воскресенці, Майці все бракувало часу поговорити з нею. То сама зайнята, то Вітка працює... Уже зібралася набрати подругу, та секретарка додала довірливо:

— Шеф перевірятиме... Хто був.

Козел! Після робочої днини Майка дісталася апартаментів на Жилянській, вдягла модняву сукню, черевички на підборах, бо, може, пан Чертог ще й зовнішній вигляд топ-менеджменту на

культурному заході перевірятиме. Сіла в «тойоту», поїхала культурно розважатися.

Передпрем'єрний показ затримувався чи то так мало відбуватися: холон тинялася публіка — розцяцьковані жваві мавпочки, пихаті зелені папужки з довгими ногами, сиві півні й кабани...

— Хауса б на вас. — Застигла біля стіни з бокалом у руці й раптом побачила Троянова: стояв спиною до Майки в компанії довгоногої силіконової білявки й жвавого молодика в дурнуватій бейболці.

Майка почервоніла до скронь — так чогось соромно перед шановним професором стало, що вона отут, неосвічена, без діла вештається... Ще подумає сивий пан: забула Майка Троянові мудрі одкровення, марнує час.

Хотіла тишком-нишком прослизнути в інший кінець холу, та білявка раптом підхопила Троянова під руку, потягла прямо на Майку.

— Валеро, на кого ми витрачаємо час?! — бурчала роздратовано. — Де камери? Мене ще не фотографували сьогодні!

— Преса вже чекає! Я домовився, лялю, — оксамитово прошелестів Троянов і побачив Майку.

— Здрасьте... — видушила Майка, серце впало: наче брудними помиями облили — стояла перед Трояновим ошелешена.

— А... Юна пані, — мовив Троянов байдуже. — І ви тут?.. — Усміхнувся напружено. — Гарного перегляду... — Зиркнув на здивовану білявку. — Ходімо, люба? — Уже заспішив геть.

Майка вчепилася очима в спину Троянова.

— А я... на хуторі була!

Троянов озирнувся — погляд роздратований, вуста кривляться.

— І що там?

— Санджив... поїхав...

— Ну... Кожному — своє! Приємно було з вами побачитися! — Троянов винувато усміхнувся набундюченій білявці, потяг її до камер.

— Хто це? — почула Майка.

— Ніхто... — відповів Троянов.

За що любити людей? Нащо їм вірити? Дурний Санджив! «До людей тільки з любов'ю...» Та вбивати їх, тварюк дводушних! Болобонять красиво-мудро, живуть гидко.

Майка пробиралася до виходу, і пофіг, що Чертог перевірятиме. Підписалася батрачити з дев'ятої до шостої, позаробочий час вільний від Чертога! Розбурхалася, сльози у горлі лоскочуть. У голові дерево проростає: стільки грошей і влади мати, щоби вже ніколи від людей не залежати! Тільки щоби вони від неї! Майка потерпить людей, поки свого досягне, а потім... Троянова вижене з професорів, поселить із білявкою на тридцятому поверсі хмарочосу без права торкатися ногами землі — хай літають у хмарах! Уляну в тюрму! Винною почувається? Хай відбуває строк, якщо така чесна, щоби іншим очі колоти! Чертога — на діету: тільки ковбасою іспанською йому харчуватися, може, усвідомить, що життя його співробітників — то не тільки «Гібралтар»! Андрія з Руською одними кайданами закути й поставити посеред ялтинської набережної! І щоби благали відпочивальників їх звільнити, а тим пофіг — на море приїхали. І про маму не забути...

Уже виходу дісталася, та мимоволі озирнулася на гучний сміх — зграйка немолодих панів і панянок реготала від жартів сивого діда: розповідав щось завзято. Майка заклала. Луцик? Він... Поряд радісною лялькою усміхалася Надюся, ніби не захворіла в неї донька смертельно півроку тому, не щезла...

Майка притулилася до стіни біля вхідних дверей — їла маму очима, а та — ні сном ні духом: сміялася, шепотіла щось Луцикові на вухо. У Майки вже й сльози висохли, і серце люті набралось, а мама все ніяк не відчувала, що доня поряд. І тільки коли Майка смикнулася, посунула до зграйки, мама озирнулася, побачила доню, вхопила Луцика за руку...

Луцик діяв оперативно. Вибачився перед товариством, зиркнув на Майку: підхопив Надюсю під руку — вів до доні, супився роздратовано.

— Так, дівчата! — наказав, перш ніж мама простягнула до Майки руки, а Майка відсахнулася, як від зарази якої. — Тільки без сліз і істерик! Не смійте псувати мені репутацію!

— Доню... — слухняно прошепотіла мама. Стояла біля Луцика, переминалася з ноги на ногу.

— Де ти тут дочку свою побачила, ганчірка Луцикова?! — Майка знищила маму поглядом, вискочила надвір: крізь сльози службову «тойоту» не відразу на парковці біля кінотеатру віднайшла.

Задоволена? Усім, кому прагла, у душу наплювала!

— Не знаю їх! Не знаю їх нікого! — Майка намагалася не згадувати про маму. І Руську з Андрієм. Варто було лише уявити їх — ненависть заливала по вінця. Не зважала. Вгризалася в «Гібралтар», сама не помітила, як перебрала на себе все, що ненавиділа: зачинила душу наглухо — чисто, як колишній начальник Нестор Слободяник; «Рухайся! Рухайся!» — довбала собі, як Руслана Вирва; усміхалася легко, обходила чужі проблеми, щоби не загальмувати через них. Андрій такий... Довірилася Чертогові, як мама Луцикові: он хто мене нагору виштовхне... Не забула: хитрий Чертог так і не поплатився за те, що хвору з роботи вигнав. Відкупився посадою, сволота!

— Головне — не забула! — втішила себе безпорадно.

Бігала, як заведена, схудла ще більше, і всього тепер у Майки через край — робота престижна, автівка службова, хата — ульот, бабло завелось, — уже п'ять тисяч баксів наскладала, — тільки радості катма. Вітці давно не дзвонила... Як згадувала, хапала трубку, та тої ж миті відволікало щось більш важливе: документи на підпис, нову сукню забрати, колег на чолі з Росовим до Мадрида відрядити, нарада в шефа...

Наприкінці липня Вітка зателефонувала сама:

— Коли ти вже бабло віддаси?!

Майка роздратувалася:

— Та віддам!

— Коли? Можу сьогодні під'їхати. На твоїй тачці...

— На якій ще моїй тачці? — не зрозуміла Майка.

— А на тій «Волзі» синій, що ти її сиротам віддала...

Майка розгубилася: «Що відбувається?» Та балакуча наївна Вітка довго не мордувала — враз усі козирі на стіл:

— Лілька приїхала. Уже якийсь крутелик їй номер в «Інтерконтиненталі» зняв, дав тачку, щоби розсікала... Прикинь? Ти, дурна, у дитбудинок «Волгу» безкоштовно віддала, а вони її перепродали крутому перцю! А той — Лільці...

Земля з-під ніг. У кабінеті задуха, а Майці холодно.

— Де ти її перестріла?..

— Обідала в нас у ресторані, наче в «Інтерконтиненталі» нема де поїсти! Спеціально припхалася, щоби мені поплакатися.

— А що з нею?

— Догралася, дурепа! Московський папик програв її в карти київському дружбану. Прикинь? Рік має його задовольняти. Психує! Каже: «Нічого, нічого... Я з нього видушу золоті яйця...»

Майка відчула себе голодною дикою звірюкою в клітці — з-під носа єдиний шматок м'яса зникає.

— Вітко! — гарячково. — Давай зустрінемося сьогодні в Лільки після роботи. Потусуємося. Борг привезу.

— Давай!

— Як вона? Хоч здорова?

— А що їй станеться? — здивувалася Вітка. — Це ж Лілька!

Станеться! Усередині розгоряється холодний жовтий, як Хаусові очі, нелюдський вогонь. Майка хапає блокнот, суне до кабінету Чертога. Лільки не треба!

— Що сталося, Гілка?! — Чертог відриває очі від паперів, зиркає на Майку здивовано: жодного разу за власним бажанням у шефовому кабінеті не з'являлася.

Майка чітко викладає пропозиції щодо оптимізації й перерозподілу обов'язків серед співробітників відділу, Чертог киває схвально.

— Годиться! Дій...

— Ще спитати хотіла... Щодо квартири...

— І що? — У Чертогових очах з'являються холодні жовті бісики.

— Обжилася... Усе задовольняє. Хочу договір мати. Що квартира моя...

— Ну... — Чертог на мить замовкає, усміхається іронічно. — Давай... Зробимо на днях.

— Тільки не сьогодні, — говорить Майка рішуче, косує на Чертога: хто б ще зі співробітників насмівився заявити шефові, що в нього на Чертога часу нема. — Пообіцяла подругу до лікаря знайомого відвезти, — додає. — Ліля... Вона в Києві нікого не знає, а робити щось терміново треба.

Чертог супить брови прикро: не забув, від кого віз п'яну Майку минулої зими.

— Що... з твоєю подругою?

— Я ж не лікар, — знизала плечима. — Чухається... Може, щось венеричне.

Чертог спрацював оперативніше, ніж сподівалася Майка. Дибала ввечері до «Інтерконтиненталу», мордувалася: «Нічого не вийде!» Зараз побачить зухвалу Лільку — визвіриться, плюне Майці в лице: «Позбутися мене хотіла? А дзуськи! Я ще тебе закопаю, у твоїй квартирі оселюся, бо я знаю, чого мужикам треба, а ти завжди гілкою розгубленою, безпорадною хилилася: куди гойдне, туди й сунула!» І Вітка підгавкуватиме: «А мені гроші й досі не віддала! Ну, що ти за стерво таке, Гілю?!»

Приголомшена Вітка сиділа на холодних сходинках пам'ятника княгині Ользі, дивилася в землю.

— Ти чого? — Майка стала поряд, роззирнулася: а Лілька де? У готелі на них чекає?

— Гілю... Лільці — капець, — прошепотіла Вітка.

Майка напружилася, всілася поряд із подругою.

— Що сталося? — запитала самими вустами.

— Лільку якимось туркам перепродали. Прикинь? Уже й повезли кудись...

У Майчиному серці випросталися залізні пазури — учепилися в бурхливу радість: мовчати! Пробурмотіла знічено:

— І що їй станеться?... Це ж Лілька...

— Гроші привезла? — спитала Вітка тьмяно.

— Тільки п'ятсот баксів назбирала. Не ображайся... Решту скоро віддам.

Нема коли каятися — земля під ногами хитається. Ковбаси іспанські зненавиділа, до квартири розкішної ноги не несли — самотньо й прикро там: нікого не запросиш, не похвалишся, бо зурочать, не інакше. Та й кого запрошувати? Маму?! Несла гроші до інституту, щоби викладачі заплющили очі на «хвости», дозволили перевестися на заочне. До іспанської не повернулася: часу нема. Викарбувала важливішу ціль — укорінитися в «Гібралтарі» так

міцно, щоби в майбутньому легко без «Гібралтару» злетіти нагору, де грошей і влади стільки — на всіх наплювати.

— Хіба не заслужила?.. Хай би хто спробував попомирав... — ярилася, коли сумніви гризли душу чи перед очима з'являвся здивований Санджив: «А радість?»

Нема коли либитися — земля під ногами хитається. Зранку вже на робочому місці, до вечора тільки ковбаси в голові — зосереджена, легка: нема проблем! Після роботи — ділові зустрічі чи шопінг. І тільки одна скіпка повсякчас мізки коле: коли ж договір на квартиру отримає?

— На днях... — пообіцяв Чертог, та після Лільчиного термінового перепродажу минуло два тижні, а шеф мовчить. І Майка перепитати остерігається. Тільки дратується все більше. Та скільки можна?! До середини серпня чекає тільки! От затялася: середина серпня — останній строк!

Середина серпня припала на довгу п'ятницю: після роботи попхалася до партнерів «Гібралтару» — замутили напівділове паті для обраних, надіслали персональне запрошення. Зо три години протовклася на відкритій терасі дорогого ресторану в босоніжках на шпильках — ноги гудуть, голова дурна. Наслухалася ідіотських анекдотів, напилася сухого червоного, вискочила з ресторану опівночі, бо викликала спеціальну службу з тверезим водієм, щоби той службову «тойоту» під її будинок переправив. Та чекати несила. Плюнула, залишила «тойоту» біля ресторану, викликала таксі — додому, додому! На Жиланську доїхала, на мобільний глянула: пів на першу. Впасти і вмерти!

Вишкреблася з таксі, пошкандибала до свого будинку. Блін! Знову поряд волоцюжки тиняються! Якого біса? Де міліція? Чи зателефонувати їм? Он один такий розсівся на постриженому газоні, риється у вонючій торбі. Майчине серце і не тьохнуло.

— Повбивала б! — буркнула.

Та волоцюжка раптом підвівся, важко посунув геть, припадав на ліву ногу.

Шкірою — мурахи.

— Толю! — крикнула.

Кульгавий озирнувся. Майка схлипнула, скинула остогидлі босоніжки — бігла до Гороха, сльози горохом: «Рідний мій...» Припала, обійняла.

— Толечку...

Він подивився на Майку зосереджено.

— Маня? Слава Богу... А то я переживав...

Є ліки! Від хвороб, гризот душевних, хронічної туги й нічних мордувань. Побачила Гороха — і так усе ясно стало. Нічого їй не треба — ані помста, ані справедливість, ані грошей купа, ані клята іспанська ковбаса, щоби на все те лайно своє єдине безцінне життя марнувати! Толя поряд — щастя яке!

— Толечко... — Сиділи на лаві автобусної зупинки, Майка притулилася до кульгавого гаряче. — Як же мені важко без тебе...

— Ти... не гнівайся... Що на Великдень так вийшло, — знітився. Обіймав бережно, косував на Майку розгублено.

— Знаю все. Про Соломію. Ти... з нею?

Усміхнувся тоскно:

— Солі іншого треба...

— А ти тоді... куди зник?

— До Мурманська поїхали. Соля рвалася. Казала: «Там гроші гарні платять...» — Плечима знизав. — Норвежця знайшла...

— Підла!

— Я її не виню.

— От і дарма! Вбивати таких!

Глянув на Майку приголомшено:

— Мань, ти чого?

— Ми з тобою в одному болоті борсалися! Ти ж не знаєш, а я... Теж! Життя б віддала за одного такого... А він... І згадувати не хочу! Нема його більше! Нікого немає із тих, хто зрадив. І Солі твоєї нема! Забудь!

— Тільки з тобою й забував про неї, — зізнався. — Ти — мої ліки. На Лупин хутір повернувся — тебе немає... А мені там без тебе що? Зіп'юся. Краще на залізничному вокзалі до бригади якоїсь приб'юся, поїду...

— А що... на хуторі?

— Та стоїть. Уляна там. Санджив поїхав кудись, у його хаті трійко патлатих хлопців оселилися. Нормальні такі... Хауса відгодовують.

— Хаус повернувся? — аж задихнулася.

Горох кивнув.

— Усе в ліс біля яру ходить. Виє там. А Реп'яхи виїхали. Тепер у Капулетцях і горілки купити нема де.

— І куди виїхали?.. — спитала Майка тьмяно.

— А хтозна? Кажуть, до Чернігова, бо там клімат м'якший. Від капuletцівських вітрів Тома Реп'яхова геть змарніла, — Толя замовк, зиркнув на Майку стривожено. — Ти як? Щось худа... Як ото на хуторі взимку.

Майка зіщулилася, притулилася до хлопця міцніше.

— Забери мене! Толечко! Забери! До себе! У Капулетці. На хуторі хату продамо, автівку якусь купимо... Чи господарство заведемо. Ми ж хотіли. Кури, свині...

— Та добре... — Горох цілував солоні Майчині сльози, гладив по спині.

— Чи поїдемо кудись!

— Та добре.

— У мене гроші є! Не бідуватимемо!

— Нащо мені твої гроші? Зароблю...

— Поїдемо?

— Та добре. Годі, Маню... Ну, чого?..

— ...А я ніколи тебе не зраджу! Ніколи! Ти — мій єдиний! Чуєш? І ти — ніколи... От заприсягнися, що не зрадиш!

— Та добре...

— Хіба то не доля? Що на хуторі зустрілися. І нині. Нащо нам від долі бігати? Забудемо тих, через кого сльози лили. Не хочу ні з ким боротися. Тебе хочу! З тобою тільки... Сто років разом житимемо. Сто років! Неушкоджені... Ніяка зараза нас не візьме!

— Та добре! — повторив упевнено.

І так Майці добре на душі стало. Підскочила.

— Ходімо!

— Куди?

— До мене! Я тут квартиру... винаймаю. Речі зберу — і поїдемо. Зараз же поїдемо в Капулетці.

— Тут почекаю, — сказав Горох. — Торба дуже важка. Інструмент із собою взяв — я ж на заробітки був зібрався.

— Добре! Я миттю! — Майка обхопила долонями Горохове лице, увіп'ялася вустами в хлопцеві губи. Відірвалася за мить, підхопила із землі босоніжки, побігла до будинку.

Про ліфт забула: мчала сходами наверх — душа співала: «Кінець біді!» Толя поряд. Нікому його не віддасть! Ніколи й нізащо!

Руки тремтіли... Лесть із ключем упоралася. Розчахнула двері, забігла у вітальню, витягла гроші зі схованки в шафі. До великого нового шкіряного рюкзака вкинула! Туди ж документи, речі найнеобхідніші. І гайда.

Біля дверей зупинилася. А сукні модняві? Туфлі-босоніжки. Грошей на них до біса витрачено.

— Ні, ні... Круті шмотки заберу! — розсміялася. — Буду Капулетці вражати!

Витягла величезну валізу, тільки дверцята шафи розчахнула — мобільний дзелень.

На годинник зиркнула — пів на другу ночі. Якого дідька? Хто?

— Ти вдома? — почула голос шефа.

— Так... — насторожилася. «Аби через шмотки не затрималася, уже б ішли з Толею геть», — промайнуло.

— І я з договором під'їхав, — сказав Чертог. — Піднімаюся до тебе. Ти ж не проти?

— Ні... — Серце впало.

Нічого, нічого... Толя трохи зачекає. Зате Майка поїде з міста не голою-босою, власницею квартири багатії. Хіба не заслужила?... Вона — не Лілька дурна! Свого не віддасть. Їм же з Толею краще житиметься! Навіть гарно, що Чертог саме зараз під'їхав! Помститься і йому наостанок. За те, що викинув хвору з роботи, сволота. Він віддасть документи на квартиру, вона усміхнеться: у понеділок зранку не запізнюся. А сама — геть! На волю з Толею! І хай потім Чертог лікті кусає, згадує, за що його покарано! Йолоп! Знає ж: автівка й третини вартості квартири не покриє. Сказиться від гніву. Так йому...

Вільного часу — секунд тридцять, поки Чертог ліфтом підніметься. Закинула валізу на балкон, рюкзак у шафу: ніби

порядок... Ніщо не нагадує про спробу відчайдушної втечі. Розчахнула двері, зустрічала шефа на майданчику.

Чертог без церемоній попхався до вітальні. Усівся на диван — тримав у руці прозорий файл із документами. Указав Майці на місце поруч із собою.

— Сідай! — Дістав із файла папірці. — Читай! Чи все тебе задовольняє?

Майка опустилася на диван, читала дрібний текст та відчувала запах м'яса: «Моя квартира, моя...»

— Як претензій не маєш, — почула голос Чертога. — Завтра зранку від тебе заїдемо до нотаріуса й офіційно засвідчимо угоду.

— Від мене? — Глянула на дядька здивовано.

— Звичайно, — спокійно відказав Чертог, поклав руку на Майчині груди. — Треба ж, щоби і я до угоди претензій не мав. Справедливо?

— Так... — відказала, голосу свого не почула.

Чертог стиснув дівочі груди.

— Ну, давай... Усюди тобою задоволений. І тут не зіпсуй!

Звилася, відштовхнула його, загарчала, як Хаус, дивилася з викликом, зиркала на вікно — от зараз круком крізь скло... Чертог розсміявся задоволено, вхопив Майку за руку, смикнув до себе: вигиналася під ним обурено, гірко, гнівно — тільки розпалювала дядька все більше.

— Що, Гілка? Знатимеш тепер своє дерево?..

Майка не чула. Задихалася під грубою тушею, усередині запульсував біль, розлився потічком: хвора, ой, хвора... Та його накрило море несподіваного звірячого задоволення: «Моя квартира, моя робота, мої гроші... Не віддам!»

Оргазм наступив одночасно, розкидав тіла в різні боки: грубий дядько усміхався розслаблено, дивився в стелю. Дівчина сповзла з дивана.

— Кави вам заварити?.. — прошепотіла безпорадно.

— Чого ти мені «викаєш»?.. У цих стінах я тобі — Микола.

— Не звикла... ще.

— Встигнеш... — змилосердився. — Давай! Ходи до мене! — наказав. — Кажі — чого хочеш?..

Майка присіла на край дивана, знизала плечима.

— Я... тільки вірності хочу, — прошепотіла.

Чертог зиркнув на дівчину здивовано, розреготався:

— А ти не дурна! Геть не дурна! Люблю таких... — Завівся, повалив Майку на диван. — Вірність теж заслужити треба! Здивуй мене, Гілка! Давай... І я тебе здивую...

Тільки зі сходом сонця вгамувався. Заснув задоволеним украй. Пообіцяв: «Передрімаю — і до нотаріуса». Бо переконала...

Майка обережно вислизнула з обіймів грубого дядька, визирнула у вікно — двірник мітлою махає, трава зелена, автівки зрідка. Толя де? Він стояв біля автобусної зупинки — розгублений, ошелешений. Раптом підхопив важку торбу з інструментом, покульгав до залізничного вокзалу. Усе озирався...

Майці до біса сильно захотілося розревтися тихо-щиро, щоби Чертога не наполохати, та сльози не бажали зволожувати дрімучу душу. Очі сухі. Притулилася до скла — за вікном вирувало жорстоке море хижих людських пристрастей. Вбивало, викидало на узбіччя, калічило й топило. Майка відчула звірячу силу плисти тим морем, не тонути. От зараз плигне у вир — усіх, хто на шляху трапиться, розкидає. Та в брудній каламуті де-не-де виникали течії чистих потічків — не змішувалися з багнюкою, уперто пробивали собі шлях. Толя йшов геть — за ним розливалася така чиста вода, що здавалося: це ж просто — переплисти у світлий потічок із хижого моря. Майка уявила, як стає на край балкона, плигає в темне море, щоби дістатися потічка, та море раптом стає світлим-прозорим — прекрасним, як життя, де наївна Вітка беззастережно віддасть останню копійку, іронічний Ігор Росов простягне руку, поштарка Галя вхопиться за мітлу, Уляна нагодує, Санджив заспокоїть і Толя... Толя не покине ніколи. Безплідна мрія вже несла — занурила Майку у світле море, та вона раптом опинилася у вузькому брудному потічку — у такий виливали помії в генічеському ресторачику: зовсім поряд із морем, та ніколи в нього не впаде.

Майка відсахнулася від вікна. Увіп'ялася поглядом у грубого дядька: «М'ясо?» Їла очима, висмоктувала собі — усе більше, більше...

— Сто років житиму... — прошепотіла глухо. — Ще встигну храм побудувати.